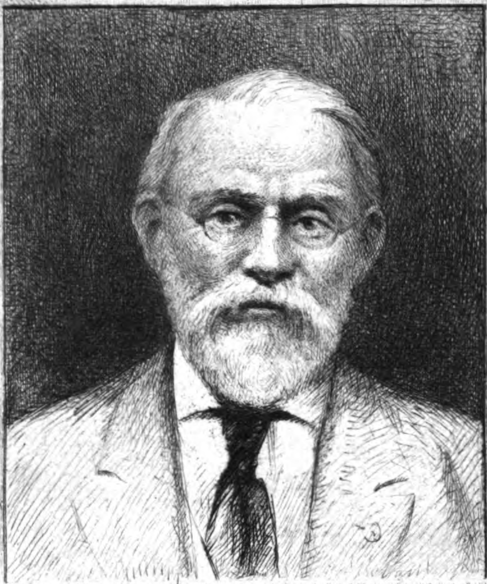

JEPPE AAKJÆR

VREDENS BØRN

ET TYENDES SAGA

FØRSTE DEL

•

Tredie
Oplag

VREDENS BØRN

ET TYENDES SAGA

I

JEPPE AAKJÆR

VREDENS BØRN

ET TYENDES SAGA

FØRSTE DEL

For vi træder hverandre i Dyndet ned

TREDIE OPLAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN OG KRISTIANIA
1913

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

ROTTER

Solen havde allerede lagt sin brede Hage paa Vestens Banker og kiggede træt og anstrengt ind mellem Løvet i Sølsigs Herregaardshave, hvor Ejeren, Proprietær Wollesen var ifærd med at fodre Rotterne.

Det var gamle Wollesens Yndlingsbestilling, og i godt Vejr forsømte han den aldrig. Han havde taget Plads paa en Treben opad Espaliermuren. Mellem de sure Tandstumper holdt han en fedtet Træpibe, og et sort Lerfad hvilede paa hans blaaslidte Buksknæer.

Rotterne kom frem af dybe Huller under de graa Syldsten, henne hvor Svinehuset stødte op mod den hvidtede Hovedbygning; her beredte den overdaadige Burreskov og Dunsterne fra Svinene disse Væsner et Paradis af Stank og Mørke; Rotterne opførte sig da ogsaa saa ugenerte, som var *de* Sølsigs egentlige Indvaanere og alle andre Væsner kun deres opvartende Tjenere. De gik dristigt lige ind under Wollesens revnede Træskonæser og snappede med fræk Kjæft de Brødhjumplinger, han tog fra Lerfadet og slængte ud imellem dem. Med latterlige Krumspring rejste de sig nu og da paa Bagbenene og daskede hinanden paa Øret; hvor en Brødskorpe dumpede ned i Græsset, blev der en hel Mylder af smaa smidige Dyrekroppe, der med oprejste Stjærte vred sig rundt under djævelsk Piben, mens snart de graa

Rygge snart de hvide Maver strejfvis beføltes af den synkende Sols uldne Nedgangsstraaler.

Gamle Wollesen sad huldsaligt saglende over Stumppiben og lo ad de skabede Dyrs Tummel og Langspring. Hans bedste Indfald bestod i at stikke en Brødklump paa Egekjæppens Dupsko og holde den i Arms Højde fra Jorden. Snart begyndte da en Biden til Bollen, der ogsaa kunde ha' faaet andre end Wollesen til at knag-lé. De graadige Skabninger sprang og sprang for at hapse den fristende Madding, men bestandig faldt de skuffet ned i Græsset paa deres Bag; her hævnede de sig ved at slaa deres nærmeste paa Øret eller ved at rive Haartotter ud af hinandens Pelse. Med eet kommer en gammel tyk Etatsraad af en Rotte vraltende frem af Flokken og nærmer sig Wollesens Stol; i et Nu har den entret Trebenet; med grønne Øjenblink og en nervøs Sitren i Snudehaarene buger den sig op over Wollesens Knæ, gjør derfra et dristigt Hop hen paa hans Arm, gaar ud paa den fremstrakte Kjæp og tar Brødet i Flaben, hvorpaa den med et hult Skvalp la'r sig dumpe ned i Græsset. De øvrige hilser dette vellykkede Forsøg med djævelsk Hylen.

Pludselig styrter hele Rotteskaren over Hals og Hoved ind i Burrerne.

Wollesen drejer langsomt og tvært som en gammel Hanugle sit soltørrede Rynkeansigt om i Retning af Indgangslaagen. Lidt efter kommer en midaldrende langknoklet Mandsperson med stor, lige Næse og røde Bakkenbarter til Syne over Ribsbuskene. Han gaar hen foran Proprietærens Treben, fører sin krogede Pegefinger i en kort Bue forbi højre Øre og raaber et højt: »Godawten, Proprietær Wollesen!«

Det er Sogneraadsformand og Fattigforstander Hans Nielsen fra Runge. Han støtter sig til sin tykke Spanskrørskjæp og fortsætter: »Ja, a maa vel helst

med det samme faa mit Ærinde forrettet, for det a vilde tillade mig at snakke med Dem om, det var justement den her Satans Skomagerfamilie dernede i vort Fattighus, som Sognet vel paa en Maade har Dem at takke for.«

»Hæ, hæ, hæ!« lo Wollesen og kylede Resten af Lerfadets Brødskorper ind mellem Burrerne, hvorpaa han med Haandroden tørrede en stor blank Draabe bort under Næsefløjene.

»Ja, De kan misæl sagtens grinn', der er uden for det,« sa' Hans Nielsen; »men som a siger, det lede Skomagerkram er da lige ved at splitte Sogneraadet ad. Og det, der saa ærgrer en allermest, er den Snak, der er kommen til Gang, te vi i Runge er bleven narret det hele paa af iandre her i Skejby; saa vi har kuns vor Godsindethed at takke for den hele Marode.«

»Hæ, hæ, hæ!« sa' Wollesen og saa, med Kinden ned mod Stokkehaandtaget, uforstilt spodsk op paa Fattigforstanderen. Denne var øjensynligt irriteret af Proprietærens Spodskhed og sa' for at afvæbne ham en Smule:

»Ja, saa skal vi jo nu til at føre Proces. Saa faar en at se, hvad *det* vil gi'!«

»Føre Proces! Med hvem det?« sa' Wollesen alvorlig.

»Med Skejby Sogneraad naturligvis.«

»Ih, sikke da! Ja, prøv I kuns jer Lykke! Det er godt, enanden én er uden ved det!«

»Ja, ja; vær nu heller ikke altfor sikker paa, te det vil gaa *Deres* Dør forbi, Wollesen; tho De var jo endlemaal — om a husker ret — Formand for Skejby Kommune, mens den her Handel stod paa. Saa er der nogen, der skulde vide Besked, saa skulde det — for enanden at tykke — være Dem, Proprietær Wollesen.«

»Snak om en Ting, Hans Nielsen! Skulde jeg gamle Mand kunne huske denne vidtløftige Sag. Jeg kan ikke hitte Rede i mine egne Sager, siden i andres; men tho det ved jeg da, at Ann' Mari' Kjærsgaard kom vi hederlig af med og hendes Unger oven i Handelen, og det var, Vorherredød, et skjønne Lin for Kommunen!«

»Hør nu, Proprietær Wollesen, det er misæl aldrig værd for saa estimeret en Mand som Dem at sidde og gjør' Dem saa hellig,« sa' nu Hans Nielsen og gik nærmere. »A ved omentrent, hvad a har Brug for at vid; den gal' Degn har sagt mig alt.«

»*Sørensen?* Den Staakel!« svarede Wollesen og spyttede foragteligt ud i Rabarberbedet.

»Ja, aaeja! nu er han jo saamøj en sølle ring' jen. Men i farom god' Dage, da han havde Ved nok til at holde Hovedet rent, da skulde der sgu et godt Hovedtøj til at sætte ham. — Naa, men Sørensen han er jo nu for lang Tid siden gaaet i Brokkassen. Skid' nu med det! Men — hvad a vilde sige — Sørensen er langtfra nogen Taari; og lad ham nu være, som han vil, saa render han sjælden med den Slags, der ikke er en *bitte* Krumm' om.«

»Naa, hvad har han da saa sagt om Skomagerfamilien?« spurgte Wollesen, idet han fikserede Hans Nielsen med sænket Pande.

»Han har sagt, te Skejby Kommune gav Morten Skomager 1000 Rdl. for at gifte sig med Ann' Mari Kjærsgaard.«

»Det er Vorherredød Løgn!« raabte Wollesen. »Der er aldrig i *min* Tid bleven udbetalt ham mere end 700.«

»Naa, ikke det! jaja, det er da endlemaal heller ikke Summen, det kommer an paa, men te der i det hele taget er bleven budt ham Penge; og det har a jo nu Deres egne Ord for.«

»Hvad *jeg* har sagt om den Ting, agter jeg at staa ved!« raabte Wollesen purpurrød.

»Ja, ja! a estimirer Dem altfor meget til at tro andet. Hvorfor skulde De ikke ogsaa være Deres Ord bekjendt? Men sig mig da saa, nu mens vi er ved det, hvordan det hele gik til.«

»Hvordan det gik til! Det gik Vorherredød meget ligefrem til. Men som jeg siger, *jeg* er en gammel Mand — —«

»Aa, snak om en Ting! De vil da ikke bilde *mig* ind, te De er ved at gaa i Barndom.«

»Naa, jaja da; jeg kan saagu' ogsaa godt fortælle det, for det der er sket er ikke at skamme sig over; det *var* et skjønne Lin for Skejby, og enhver maa jo se paa sit. — Ser De, den her Ann' Mari Kjærsgaard, som Talen er om, hun har jo alle Dage været saamøj en rendgal Tingest. Hun var selv et lokket Barn, saa æ Natur var jo i hende, og Krage finder jo Mage. Ann' Mari vilde i det Stykke ikke staa tilbage for de gifte Koner. Hvor de fik jen, svor og bandte hun paa, te hun skulde gaa hjem og faa tow. Saadan en Kwind' det er Vorherredød et slemt Kors for en Kommune! *Hun* tog Fornøjelsen og lod saa Sognet ta' Svien. Og vilde en saa en jenle Gang sige et Ord til hende om det, — nej, Vorherredød, hvor *kunde* hun saa gi' aa æ Saws! Den eneste, der rigtig kunde drive Vandet af hende, var misæl den gamle Præst.«

»Men Degnen da?« indskød Hans Nielsen.

»Sørensen? Pyh! Jo, det var, mari, den rette! Tho det ved da alle og enhver, te *han* er Far til den første.

Naa, da hun saa var kommen ved Nr. 5, saa siger jeg — jeg var jo dengang Formand i Kommunen —: Dette her, siger jeg, kan, misæl, ikke blive ved at gaa; i Aar kommer hun med een, til næste Aar kan der maaskesig være to; hun koster aaljen' Kommunen

ligesaa meget som en halv Fattiggaard. Men vil I lade *mig* raade, siger jeg, saa skal jeg Vorherredød se efter, om ikke jeg skal faa stoppet den Trafik. Naa, jeg fik naturligvis frie Hænder, det forstaar sig, og jeg havde jo nu hele Tiden haft Kig paa ham den lamme Skomager, der var en af Ann' Mari's allervarmeste Beilere, og han var jo ikke her af Sognet, men var født derovre ved iandre, og ham tyt jeg nu justement der kunde være Ann' Mari's Ganning; han havde ikke noget at sætte Bo for, det forstaar sig selv; men han var saagu' til Tider en møj dygtig Person, inden Brændevinen tog helt Overhaand, og han havde dengang endnu ikke faaet af Kommunen.

Naa, kort at fortælle: jeg lod mig forstaa med, te jeg gjerne vilde ha Kløren under fire Øjne. Og han kommer jo saa herhen til mig, det var ett sær'. Og som han nu sidder ved min Bordende og faar en Dram og en Bid Brød, saa siger jeg til ham: Hør. Skomager, siger jeg, du skulde Vorherredød ta' og gifte dig . . . Ja, det er minsæl min Mening, siger jeg. Du er jo en Stø' bovn Karl! — Og det løj jeg aldrig en Smule med, han saa dengang helt snøg ud, naar en helsen vilde la' være med at lægge Mærke til den her Krevlhed. Naa, jeg skjænker Trævlen en Dram mer og siger endnu engang: Gift dig, Skomager! Ta' Ann' Mari Kjærsgaard, som du har saamegen Samgang med! — Ja, svarede han mig og sa', han vilde ikke nægte, te han ivissomda havde haft det i Tanker, men han tykte, der var saadan lige lovlig mange Børn at begynde med. — Aa skidt, siger jeg, er det vel noget for dig at regne! Men det er det samme, Skomager, ta'r du Ann' Mari Kjærsgaard og ta'r hende snart, saa skal du Vorherredød faa 100 Rdl. til hver af Ungerne og 200 til din egen Person. Skomageren gjorde store Øjne og spurgte, hvor han skulde faa de Penge fra? — Det

kan vel være dig det samme, hvor de kommer fra, siger jeg og skjænker ham endnu en Dram. — Jeg skal *vel* staa dig god for Pengene.

Kort at fortælle, Skomageren og jeg blev omsider ens om Sagerne, og han og Kjællingen ogsaa; og næste Sommer blev Ann' Mari og hendes Menage kjørt over paa Runge Kommune. Og da vi havde faaet den sidste af Ungerne stablet paa Vognen og Hestene sat i Gang, saa siger en af de andre Sogneraadsmedlemmer:

»Dette her har, knage mig, fortjent en Bolle Punsch!«

Og saa gjorde vi os hverjen en rigtig glad Aften.«

MENNESKEPRANG

»Morten! Ka' du't komm' ned aa æ Loft og gi' Pejr Hug!« lød Ann' Mari' Kjærsgaards hvilrende Stemme ud af Fattighusets aabne Halvdør, hun stod ved Loftstrappen og vendte sine grønne Øjne op mod Skomageren, der var krøbet til Vejrs for at ride en Borren Hø ned til Geden.

Morten lod sig ikke forstyrre, men blev ved med at ride Hø ned.

»Hører du ikke, hvad en siger til dig, din Doskpand'!« fortsatte Ann' Mari og strittede ophidset omkring sig med de svulne Hænder, der, saavelsom hendes overbødte Nederdel, drev af Lud og Sæbeskum.

»Aa, hold mig di' Kief, din Mogso, og gjør *du* selv Lyste mell' *de* Unger, som a ikke ved nogen Forre for,« svarede Skomageren.

»Hør, hvor han kan gi' aa æ Væssing, det sølle krevl' Stimmel!« gjensvarede Ann' Mari. »Da kunde det vel ikke være din Ære for nær, om du tog dig lidt af den store; hans Kovtethed gaar snart enanden over Hovedet. Her staar han og læser og læser og glemmer helt, hvad han har mell' Hænder; igaar væltede han Vuggen med den bitte, og i Dag, da en har sat ham til at røre i Vællingen, la'r han æ hele Unden gaa i æ Ild.«

Ophavet til saa megen Elendighed, den 11-aarige Per, stod imens ved Skorstensgruen og lyttede spændt til Udfaldet af denne Forhandling.

Da han kort efter hørte Skomagerens tunge Klumpfod bumpe ned over Loftstrappen, begyndte der at tegne sig en Række graa Streger i hans Ansigt; lidt efter lidt, som Faren nærmede sig, gik disse Antydninger over til dybe Furer, der i et Nu stod fulde af Graad. Per havde hidtil efter ringe Evne rørt rundt i den balstyrige Vællinggryde og samtidig kastet et Blik ned i nogle fedtede Blade af en sønderrevet Bog; men efterhaanden som den klumpfodede Retfærdighed rykkede ham nærmere ind paa Livet, fandt han Stillingen saa utryg, at han resolut slap Grydskeen og højt jamrende søgte Dækning i Tørvekrogen under Frammesbordet.

Da Skomageren humpede ind over Dørtrinet stod Vællingen i eet Kog omkring Gryderanden, hvorfra den i sydende Kaskader vældede ned over de blussende Tørv.

»Aa Herre Jesu Krist, *skuld'* han nu ikke ha' den største Lining, der kund' ligg' paa hans Bælle, den forbandede tombed' Dreng,« raabte Ann' Mari i Hælene paa Manden og styrtede hen mod Ildstedet for at redde Vællingens oprørte Rester. I Javhasten kom hun til at sparke Skomageren op ad Klumpfodens Skinneben, hvad der førte til et stygt Mundhuggeri, der endte i et regulært Slagsmaal, under hvilket Ann' Mari fyldte Huset med Hvinen og Tænders Gnidsel.

Mens de to opirrede Ægtefolk dansede Heksedans med hinanden ved Haarene i Dampene fra den sviende Vællinggryde, saa lille Per sit Snit til at komme løs af Klemhærken og ud af Bryggersdøren.

Med let Hjertebanken stod Per nu ude ved Hushjørnet, halvdækket af en stor Burre og fulgte Slagtumlen inden Døre; Moderen sprang og hvinede, og Skomageren slog Takt med Klumpfoden. Naar dens Trampen nærmede sig Udgangen, lyttede Per med

vidtaabne Læber, parat til at lade sig falde ned under Burrens skjærmende Skjold. Da den sidste Stol var væltet inde i Hytten, vendte Fredens Aander tøvende tilbage. Per fandt det dog baade klogt og forsvarligt at blive endnu en Stund bag Burreskjulet; han forslog Tiden med at kratte Kalken af Væggen eller finde Smaabiller under de henslængte Teglstensbrokler.

Som Per stod her og halv modvillig indaandede den svedne Vællingdunst, der drev under Tagskjægget, kom en kraftig, bredskuldret Mandsperson, med en stor Kramkiste paa Ryggen og med en lille, ragget, rød Hund i Hælene, stampende hen ad Vejen. Da han var naaet ud for Drengen, standsede han og sa':

»Sig mig, du bitte Løjnør, er dine Forældre hjemme?«

»Ja de er saa.«

»Hvad bestiller de?«

»De slaaser.«

»Naa, slaaser de! Hø, hø, hø! Ja, saa holder de da Varmen *saa* længe. Lad os da gaa til Døren og se, om der er no' Skred i Arbejdet.

Goddaw og Gud hjælp' jer!« lød umiddelbart efter Kræn Lybskers Bas bag den lave Forstudør.

»Skal I gjør' no' Handel med Kræmmeren i Dag? Traad! Hægter! Vaskesæbe! Kantbaand! Knaphulssilke! Synaale!« — Kresten rystede en farlig Hoben Fristelser ud over Bordet.

»Ja, saa har a jo ogsaa nogle andre smaa Narrestreger.« Hermed sigtede Kresten til særlig forbudte Varer, som Knive, Redekamme og kulørte Lommetørklæder med Billeder af Kronprinsen og Fredericiaslaget.

»Nej, vi skal saamænd ingenting ha',« sa' Ann' Mari' tvært, og skød med højre Haand sine uredte Haartjavser op under Hovedklædet. »Det er jo ogsaa nø' sølle Kram, du render omkring med. De sidste

Synaale, en fik af dig, de knækkede da ligestraks hver jeneste jen.«

»Saa har du sgu ogsaa taget ved dem aa æ Gal', for mine Synaale de plejer da at kunne holde det villest' af et Menneskeliv ud.

Har I helsen ingen Pjalter eller Ben at sælge?« tilføjede Kræmmeren.

»Aa, en har saagu' Pjalter nok, men det er ikke saa lige en Sag at undvære dem. Og Benene dem gnaver æ Knæjt' gjan saa nyv', te der bliver lidtajtet til æ Kræmer,« svarede Ann' Mari'.

»Kan I da gi' en Dram?« sa' Kresten underfundig.

»Nej, Gu' om vi kan!« svor Ann' Mari' Kjærsgaard. »Vi kan aldrig ha' en Brænd'vinsdryp i Huset, uden den ogsaa skal gjemmel æ Hals af Morten; det er saa sær rart med *det.*«

Morten snoede sig urolig paa Skammelenden.

»Aa, da kimser *du* sgu heller ikke ad en Dram, naar helsen nogen jen vil spendir' den paa dig,« sa' Morten.

»Naasaa I har ingen Brænd'vin i Huset,« vedblev Naalekræmmeren. »Saa er det vel derfor, I er saa sure om æ Næb.

Da skal a, dænenmæ, kjende Raad for den Sygen!«

Kræmmeren spilede sit ene Frakkeslag ud som en Ørnevinge og skelede ned i den næsten alendybe Lomme, op fra hvilken han triumferende halede en grøn Trepæglsflaske. Med en stor rundbuet Gebærde satte han den hen foran Næsen af Skomageren og sa':

»Da er her, dænenmæ, Brænd'vin, vil I nu komme med Øllet!«

»Ja, hvad tho, en har snart ligesaa møj af det jet som af det andt. Men Øl kan en da skaffe. For Nielses Kone hernede hun lovede mig en Kovsfuld, naar de fik brygget.

Hvor mon han nu blev af, æ led' skjødløs Knægt? Pejr!« vrælede Ann' Mari' Kjærsgaard ud af Halvdøren.

Per kom snigende med uvillige Skridt langs Husvæggen.

»Ja, du skulde jo ha' været tosken, te du ikke kunde ha' gaaet fra ens Fødder. Men nu kan du ta' Dunken her og rende over til Nielses og faa mig'en fyldt med Øl. Men ta' nu Skankerne med dig, og pas vel paa Dunken, en gi'r dig i Haanden, saa ikke andre forskjødte Knægte skal komme i Lav med den.«

Per hjamplede af ud ad Landevejen med den gule Dunk dinglende mod de flossede Bukseben. Ann' Mari' forsvandt paany ind i Hytten. Mens Kræmmeren her begyndte at skjænke op af Flasken, gav Ann' Mari' sig noget at bestille med den mindste i Vuggen.

Paa én Gång hørtes tunge Støvletramp udenfor Hytten. Det var knap nok, at der levnedes de to Pæglende, der sad hver paa sin Side af Langbordet, Tid til at bortfjerne Sporene efter det lige paabegyndte Solderi. Skomageren sugede Glasset ud og lod det resolut glide ned i sin Bukselomme; Kræn Lybsker kunde i Hastværket ikke finde Proppen og lod da den næsten urørte Flaske dumpe utilproppet ned i Inderlommen. I det samme sprang Døren paa vid Væg, og Sogneraadsformand og Fattigforstander Hans Nielsen og den rige Gaardejer Bertel Nørgaard stod Side om Side som et Par Vadmelstvillinger i Døraabningen. De skred ind i Stuen med den staalsikre Holdning, hvormed stort Hartkorn og grundmuret Rigdom fra Arilds Tid er traadt over Tærsklen til Fattighuset. Deres Hilsner var faa og kuldslaaede. De kastede et hovent Blik hen ad Bænkfjælen, og lod Haanden gaa fejende foran sig, før de satte sig ned. Da Sogneraadsformanden tog sin Hue af og

lagde den paa Skamlen, tog Skomageren i sin Forfjamskelse ogsaa sin af, hvorimod Naalekræmmeren tog et lille Ryk i Skjærpet af sin for ligesom at forvisse sig om, at han endnu havde den paa.

De to nysankomne havde tilsyneladende ingen Hast. Med stor Vidtløftighed halede Sogneraadsformanden Pibetøjet frem og spredte det over Bordenden. Da han var færdig med at stoppe, henkastede han til Skomageren:

»Du skulde vel ikke gaa med en Svovlstik paa dig?«

»Jøsses jow!« sa' Skomageren og for med stor Ilfærdighed ned i Bukselommen.

Formanden ventede med Piben i venstre Haand, idet Læberne forventningsfuldt indtog Sugestilling. Skomageren omfingrede hele sin Person efter Tændstikker. Først fremtog han en slunken Lærredspung og la' den paa Bordet, saa hev han en gammel Foldekniv op af Buksedybet; omsider fik han fat i Enden af en lang beget Skomagerrisp, som han halede længere og længere.

»Nu, hvad bliver det til?« sa' Formanden og saa spodsk paa ham.

I det samme knustes Brændevinsglasset mod Stengulvet.

»Naa, du er kommen saa vidt, te du gaar med Brændevinsglasset i Lommen,« sa' Hans Nielsen. »Der er det jo unægtelig nær ved Haanden.«

»Men Herre Jesus!« jamrede den altid skjændelystne Ann' Mari' Kjærsgaard, »grutted du da nu ogsaa det eneste Glas en havde i Huset, din sølle Fommelfut! Hvi kunde du saa ikke ha' ladt mig finde Svovlstikkerne!« Med de Ord slængte Ann' Mari' en Æske snert forbi Skomagerens Næse hen til Sogneraadsformanden.

»Hov, hov!« sa' Skomageren og rykkede Ansigtet

brat tilbage for at undgaa Projektilet. De tre andre smilede lumsk til hinanden.

»Saa skulde den her vel ikke ogsaa høre med til Forretningen,« sa' nu Bertel Nørgaard og holdt en Prop i Vejret, som han var kommen til at sidde paa i Bænkkrogen.

»Aaejow! lad mig faa *den*, helsen er a ræd, det gaar galt!« sa' Kræn Lybsker og keg ned i Inderlommen.

»Da faa Tolden slaaet i Halsen af Kukmanden,« sa' Bertel med en Skranne, »helsen er a misæl ræd, te han skal gi' sig til at gaal'.«

Da Kræn Lybsker nu ogsaa var bleven draget indenfor de to Gaardmænds Opmærksomhed, henkastede Bertel Nørgaard med hele den solidt siddendes Foragt for den fattige Flytfugl:

»Ja, saadanne Ka'le som du, Krejsten, de *har* gode Dage, de kan gaa og drive ad en Vej, naar en anden maa gaa ved sit Arbejde.«

»Jow, aaejow! Sandt nok!« svarede Kresten; »a skal ett klaw'; a har det godt, for a er altid vel tilpas. En Skilling i sin Pung, en Dram i sin Krukk' og ingenting, der kvalmer! Det er et Herreliv! Men a vild' snart tro, te a kund' bevare mit Humør, om ogsaa a ejed Nørgaard og havde dine 50,000 at ta' Renter af. Og det er det samm', Bertel: tror du, te a har det saamøj viller' end dæ, lad os saa bytte lige op; der staar al min Gaasi, hver en Krumm' a ejer og har«; han pegede paa Kramkisten; »du skal faa hver Hægte, og a kan endda gi' en Dram i Lidkjøb!« Han klappede sig paa den Lomme, hvor Flasken stod med Bobler i Halsen.

»Aa, skid' med din Sludder!« vrissede Bertel. »Du ved ikke, hvad enanden har at rykke i, og hvad der skal præstires for at klare Skatter og Afgifter.«

»Aa, du klarer vel ikke andre end dine egne; og

saa længe du ikke gjør mer, er det aldrig værd at brede Vinge.

Dengang, vi gik til Skole sammen, da tykte a snart, te a var den villest af os to, endda *din* Far havde tre Skorstene paa Gaarden. I den Alder da tænker en kun lidt paa Hartkornet; og naar a fik dit Hoved her imell' mine Ben, saa var du sgu en *bitte* Ka'l. Der *har* du faaet mange varme Vafler!

Men saa kom jo den Tid, hvor en maatt' ad æ Dør. *Din* Far gav dig en Gaard kvit og fri; men *min* — det var knap han kunde faa Raad til at gi' mig en Hjordkjæp og et Par Træsko. Naa, saa kom Krigens Tid. A maatte ind og i Trøjen; *du* kjøbte dig fri — for din Fars Penge. A fik den her Skrab paa min ene Skulder; *de* skar i det, og de brændte i det, men lige galt var det; naa, tilsidst fik de det da trukket nogenledes i Lave; og de fik endda ogsaa bevist — hvordan Fanden det gik til, ved a ett — te a aldrig kunde faa no' Mén af det i mine Dage, saa Pension blev der ikke noget af til gotten Krejsten, men Mén — jow, det blev der endda nok af.

Da a kom hjem, var du allerede en velholden Mand; hvor skulde du blive andet! Tho Penge de yngler jo saagalt, naar en sover: A gik fra den ene og til den anden og næsten tigged om Arbejde, saa a da kunde tjene Føden; a var ogsaa ved *dig*, to Gange endda; men saasnart du hørte, hvordan a havde det med min Skulder, saa fik a misæl Lov at gaa. For Plejl og Hjølle, det var en jo ikke stredde nok til med den Svaghed. Naa, saa lejed a mig da ind i en Husende og tog Kramkisten paa Nakken, og saa fik en da Føden ud af det.

Og nu sidder a her med *Pelle,*« sluttede han og saa blidt ned paa den lille, røde, raggede Hund, der var hoppet op paa Bænken til ham, og som, da den hørte sit Navn nævne, borede sin lille, vaade Snude

ind i hans Haand med en nussende, slikkende Bevægelse.

Der byttedes endnu en Række broddede Ord mellem de to jævnaldrende Skolekamerater, som Livet havde behandlet saa uens. Lidt efter lidt gled Samtalen dog hen paa de to Mænds virkelige Ærinde.

»Ja, nu kommer jo saa den her Proces med Skejby,« sa' Hans Nielsen og vendte sig hen mod Skomageren. »Saa nu haaber a, te du har Kondovitterne i Orden, Morten. For paa de Steder der gjælder sgu ingen Flegger; der maa Sandheden herut, om saa det skal ske gjemmel æ Sid'bjen, og der er Lo-vens Ord over os alle — hver en Kjæft! — thi Øvrigheden bærer ikke Svær-det forgjeves.«

»A er, Fanden annamme mig, ligeglad!« svarede Skomageren — nu pludselig koldhøgen. »Det a har udtalt mig med, det skal a staa ved, ihvorend de vil sætte mig. 700 Rdl., det var hvad der blev mig udbetalt, og det var æ Mand paa Sølsig der la' dem ud.«

»Naa; hør' vi *det*!« sa' Kræn Lybsker. »Lige fra Wollesens *bitte* Tid har han handlet med Stude og Aaringsplage; men te han ogsaa drev Menneskeprang, det vidst' a sgu ikke før nu!«

Formanden forsøgte at overhøre Kræmmerens Spydighed og fortsatte til Skomageren:

»Du siger 700; a tykkes du før har sagt 1000?«

»Nej, Hans Nielsen, som a siger dig nu: 700 Rdl. og 4 Læs Skotørv af de bedste, det var hvad a fik for at ta' æ Blorp der« — Morten peger over Skuldren mod Ann' Mari'.

»Er det Løgn, a siger, Ann' Mari'?« — Nu drejede han sig pludselig helt om imod Konen, der sad og gav den lille Patte.

»Aa, lad *mig* være udenfor jer' Kanallistreger! A

kan ikke forstaa, te du ikke skammer dig over at sidde og fortælle det,« svarede Ann' Mari'.

Skomageren gjentog med en Højtidelighed, som stod han alt for Dommerens Aasyn: »700 Rigsdaler, det er mit Ord; og det var min Salighed aldrig een rød Øre for meget. For hun der« — han peger atter paa Ann' Mari' Kjærsgaard — »hun har misæl været en bjesk Blomm' at bide i!«

»Aa, da var der vel ikke saa mange, der stod og hejsted efter at blive bunden ved den Krybbe, te a ikke skulde være god nok til dig, din Vringelskank,« svarede Ann' Mari' og rev Patten ud af den lilles Mund, saa Barnet saa ængstet op. »For kunde en ikke ta' lidt igjen med dig engang imell', saa fik en da æ Lemmer grutted, saa galsindet *du* er.«

»Naa,« fortsatte Formanden, for at gjøre en Ende paa dette ægteskabelige Opgjør, »det var nu bare det halve af vort Ærinde. Det andet tænker a ogsaa, vi skal komme til Rette om. Sagen er, te Bertel der er kommen i Betryk for en Hjorddreng; og nu var det, a tyt, te Kommunen — æh — den kunde vel ha' Udgifter nok paa dig og dine endda — saa a ment', om ikke du kunde la' ham faa den største af *dine*, ham Pejr; han er jo nu kommen i øverst' Klass', saa han jo nok *nu*, æ Kaalsen, kan tjen' hans egen Fød', vild' a tro; og en maa jo ogsaa se lidt paa, te det er andre der skal betale det, saa Kommunens Kasse ikke overbebyrdes for søne Swend' dje Skyld.«

»Naa! Som a hører, saa er der da ogsaa andre end Wollesen, der kan drive Menneskeprang,« sa' Kræn Lybsker, der nøje havde fulgt Samtalen.

Nu drejede Bertel Nørgaard sig raskt om mod Kræmmeren og sa' giftigt:

»Kalder du det Menneskeprang, te en Knægt skal bestill' nøj!«

»Kald det hvad I vil!« sa' Kresten. »Men maa a

ta' mig den Frihed at spørge: La'r I jer Kalve gaa for Mogvognen, eller spænder I jer' Plag for æ Plov? Nej, I taaler ikke engang, te en Knægt sætter sig paa Ryggen af dem. Hvorfor forlanger I da af et Barn, hvad I ikke vil byde et Kreatur!

Og I byder sgu da heller ikke jer egne det; for du, Hans Nielsen, har jo alene fire store Drenge; hvorfor la'r du saa ikke Bertel faa en af *dem*.«

»Aa, *mine* Sønner de skulde ikke *wal* ud at tjene,« sa' Formanden og trykkede med Tommelfingeren heftigt Asken ned i sit Pibehoved.

»Nej, der har vi det!« sa' Kræmmeren i et raskt Ryk henad Bænken; »det er den fattige, det gaar løs paa!«

»Tror du da ikke, te vore Børn maa bestill' nøj?« spurgte Hans Nielsen, opbragt over Kræmmerens Indblanding.

»Jow, maaske; for deres Forældre. Men den fattige — *alt* hans Arbejd' det skal han altid lægge ved andre. Nu siger I, te Knægten her er kommen i øverste Klasse. Og hvorfor? Udelukkende for, te han kan tages ud af Skolen og udleveres til iandre, saa I kan drive med ham tidlig og sildig. Jow, det siger a: Saadan et fattigt Barn det faar en skidt Behandling!«

»Tho du ta'r dig saamøj af den Knægt,« sa' Bertel, »te en snart kunde komme i Tanker om, te der stak mer under end som saa. Men a ved da ikke rettere, end te den gal' Degn har taget Skylden for ham.«

»Naa, skal vi saadan til at snakke, bitte Bertel,« svarede Kresten med en truende Stemmeklang, »saa tænker a, te du kan faa travlt nok med dig selv. — Hvad siger du, Ann' Mari'?« fortsatte han og vendte sig nu mod Ann' Mari' Kjærsgaard, der sad ved Vuggen med Front mod Mændene og blottede ugenert det ene Bryst og det andet Bryst, mens hun lod Barnet malke.

For at afvæbne de grønne stikkende Øjne, som Ann' Mari' fæstede paa ham fra sin Forskansning bag Vuggen, skyndte Bertel sig at sige:

»Ja, Ann' Mari' hun var skam med de pænest' Piger i *hendes* Ungdage.«

»Ja, tho det sa' du endelig ogsaa til mig den Aften fra Sjørup Marked.«

»Hør' vi *det!*« sa' Kræn Lybsker og bunkede ærtende til Bertel med Haandbagen.

»Aa, Fanden med din Sludder, Krejsten! En anden har vel ogsaa haft sin løvend' Tid.

Men for nu at komme til en Ende med det,« sa' Bertel og skød Overkroppen hen mod Skomageren, der under Slutningen af Samtalen havde siddet med et underligt, fjottet Statistsmil, »kan a saa faa æ Dreng af dig, helst saa snart som muligt?«

»Æ Dreng kan du misæl godt faa,« tog nu Ann' Mari' Kjærsgaard Ordet. »Hjemme ved vi andre gaar han bare og bliver skjødløs.«

»Men saa er det jo, hvordan en skal til det med æ Vilkaar,« sa' Bertel, »for at ha' saadan en Kyter Vinteren over, det tror a nu ikke, Ann' Kjestin vil tykkes om.«

»Aa, da skulde en anden en jo ikke tykk', te *det* kunde riv' jer aa æ Pind, saadan en jenle Mund ved et langt Bord,« sa' Ann' Mari' Kjærsgaard.

»Aa, søne Swend', de kommer sgu sjælden hjamsk te æ Bord — æh — de forstaar misæl at ta' vel til æ Fortæring,« sa' Bertel.

»Skulde Drengen da ikke ogsaa kunde fortjene en *bitte* Løn,« sa' Skomageren.

»Ja, hvad kunde saa snart det nytte,« indskød nu Formanden; »kom han ogsaa hjem med nogle Kroner, saa gjorde du dig jo bare en glad Aften for Drengens Løn.«

Ved dette Angreb i Flanken drejede Skomageren

sig halvt bort fra Selskabet, snød larmende sin Næse ud over Stengulvet og forblev tavs for Resten.

»Maa a nu ikke mægle jer imell',« sa' Naalekræmmeren. »A tror, det er en bitte geskjæftig Knægt, som du i alle Maader kan være tjent med, Bertel. Giv saa æ Dreng en Sæt Klæder til Kjørmes, et Par Træsko, naar han gaar i æ Plads og en Specie, naar vi naar Ballemarked!«

»Nja-a, det bliver saadan haardtleladen til *min* Side,« sa' Bertel.

»Snak om en Ting! lad det nu være et Ord, og giv saa hinanden jeres Hænder paa det.«

»Naa ja, saa faar det jo at gaa,« sa' Bertel, »men a ved, te a vil faa Utti af Ann' Kjestin.«

»Nu kunde a jo endelig gi' Lidkjøbet,« sa' Kræmmeren og trak atter Flasken frem. »Hvis I da ikke forsmaar mit Traktement.«

»Nej, skal vi ikke hellere la' det vær',« sa' Formanden.

»Aa, tho en Dram, Hans, det er da aldrig helt ilde,« sa' Bertel.

»Men nu er det jo galt med Glasset,« sa' Kræmmeren. »I kommer sgu til at drikke af en Kop; for den har du da, Ann' Mari'?«

»Ja, tho Kop har en da, men det er jo ikke beregnet til saa store Pæsener at drikke af.«

Ann' Mari' satte en spreglet, hankeløs Kaffekop hen til Kresten, og han skjænkede i med sænket Pande og opmærksomme Øjne.

I det samme gik Forstudøren op, og lille Per kom rød og forbaaren paa bare Fødder svinglende ind i Stuen med den fyldte Øldunk ved Øret.

»Der har I sgu æ bitte Kaalsen, vi sidder og drikker paa!« udbrød Kræn Lybsker. »Du er da en bitte flinke Dreng, te du saadan kan komme slæbend' med den store Dunk! Har den nu ikke villet slaa dig ikuld i

Vejgroben? — Du skal, missen, ha' en Femøre; værsaagod, min Dreng; det er Naalepenge, ha, ha, ha! — Ja, a kan se paa *dig*, te du bliver en hwelle Kaa'l! Gaa du nu kuns hen te din Mor med Ølbutlen.«

Per ser forundret paa denne Mand der taler saa venligt til ham. Kræmmeren vender sig atter til Mændene og siger:

»En skal altid sige et skjælmsk Ord til Børnene. A kan huske fra min *bitte* Tid: a kunde gaa gjemmel gloend' Ild for den, der vilde sige et venligt Ord til mig.«

Per ser med større og større Øjne paa Kræmmeren. »Det er mens de er smaa, te de skal ha' no' at gro af. Der skal Venlighed til det. Det er ligesom med æ Blomster . . . Sol! Sol! — Men Gud bedre det!«

Under Kræmmerens Enetale er Skomagerens lille Pige bleven sat ned paa Gulvet; hun har haget sig fast i Langskamlen og krabber sig nu med smaa stødvise Ryk forbi Faderens Bag op mod Overbordenden.

»Da-da-da!« siger hun og ser udfordrende med sine syge, kirtelsvulne Øjne lige op i Ansigtet paa den strenge Fattigforstander. Han lader sit kolde, ligegyldige Blik strejfe hendes filtrede Haartop og hele hendes øvrige lille uhægede Person.

»Da-da-da!« siger hun endnu en Gang og hugger af al Magt sin lille, fedtede Haand ned i Pulden af Fattigforstanderens hvide Hue.

»Men Jøsses Baanlill', hvad er det du gjør ved æ fremmed Mand hans Lue,« siger Ann' Mari' og styrter hen mod Barnet. Hans Nielsen har dog allerede reddet Huen; med en stram og fortrædelig Mine børster han den ivrig over med sit Frakkeærme og lægger den saa hen i Bænkkrogen.

Den lille sender et misfornøjet, kirtelsygt Blik efter Huen og rokker videre med Tungen mellem Læberne.

Koppen har allerede været rundt et Par Gange; Hans Nielsen tænker stærkt paa Opbrud.

»Naa, saa det er altsaa Fyren, a skal ha',« siger Bertel og ser vurderende paa lille Per. »Har du saa no' Begreb om nogen Ting?«

Per trækker sig ængstet bort.

»Han er en sær dygtig Dreng te a læse,« siger Moderen.

»Læse!« blæser Bertel ud gjennem Næseborene. »Fanden med hans Læsen! Det er til mere Skade end Gavn. Nej, har han no' Ved til at ta' ved æ Bestilling!«

»Ja, nu har a solgt dig til Bertel Nørgaard!« siger Skomageren hen over sin Brændevinskop.

Den lille Knægt, der altid venter det værste, og hvem dette kolde Ord rammer med en egen Uhygge, ser afvekslende paa den strenge Fattigforstander og den bøse, dødbideragtige Bertel; han tror, der er besluttet noget ondt over ham og brister i en hjælpeløs Graad. Han staar ude midt paa Stengulvet og la'r sine Taarer strømme. Moderen tør han ikke rigtig nærme sig, og Stedfaderen har solgt ham!

»Aa, hvad er nu det, bitte Pejr; *du* skal ikke være ræd, mit Barn!« trøster Kræmmeren.

»Kom du hen til mig, min Dreng. Der er ingen, der vil dig no' Fortræd. Du skal jo bare hen at passe Høvder paa Nørgaard. Naa! naa! naa!«

»Hvad; er det saadan en Pib'skid en skal ha',« siger Bertel.

»Tho du er jo en sær Knægt, kan du ikke forstaa Lojer,« snøvler Skomageren, kjendelig paavirket af Kræmmerens Brændevin.

»Aa, tho æ bitte Kaa'l var jo bleven forbaaren; og saa de her fremmed Mennesker; tho han er jo da

kuns et Barn,« undskylder Kræmmeren. Den lille, røde Hund slikker Pers taarevædede Hænder. Kræmmeren opfordrer Hunden til at gi' ham Pote. »Tag I kuns hverandre i Hænderne, I smaa; I er snart lige stredde begge to. Aajasaamænd! Børn og Dyrer de har ikke anden Gud end Mennesken'; vil *de* ikke vær' dem gode, saa Gud naad' dem! — Tør nu dine Øjne, min Dreng!«

De to Gaardmænd har nu lettet sig fra Bænken. Den rødskjæggede Hans Nielsen fører endnu engang ligesom avtomatisk sit Ærme hen over den plettede Sommerhue. Bertel Nørgaard griber efter sin Rørkjæp. De er allerede henne ved Døren, da Kræmmeren siger, henvendt til Bertel:

»I mine Ungdage da var det altid Skik, naar en fæsted Tjenestedrenge, saa at gi' en bitte Fæsteskilling; er det nu gaaet helt af Mode?«

»Nu ja; tho det har a maaskesig glemt!« sa' Bertel, idet han med skjæv Mund og Hovedet paa skraa fremtog sin Lærredspung, der var saa dyb som en lille Grynpose.

Med latterlige Næsekrøller og med Sagl i Mundvigene, stod han i lang Tid og fumlede med begge Tommelfingrene nede i Pungen uden at opdage en passende Mynt.

»De her er misæl for store,« sa' Bertel og gjorde Mine til atter at slynge Snoren om Pengesækken.

»Da lad mig saa bytte dig en af dem, for *mine* har pinnede ikke den Sygen,« sa' Kresten.

Bertel rakte tøvende et 2-Kronestykke frem; Kresten gjorde Mine til at skyde to 1-Kroner hen over Bordet.

»Aa, byt den nu ordentlig!« sa' Bertel. Kresten tog da det ene Kronestykke tilbage og lagde i dets Sted en 50-Øre og to 25-Ører.

Der syntes at foregaa et Øjebliks Kamp i Bertels

gjerrige Indvortes. Hans fem Fingre dansede som Stankelben frem og tilbage over de fire Sølvmønter. Paa engang slog de ned over en af 25-Ørerne, som han rakte Per uden at se paa ham.

»Saa kan det jo være til dig da!« sa' Bertel.

Af bar Sindsbevægelse var hans Næse kommen til at dryppe.

FATTIGHUSET

Saa snart Ann' Mari' Kjærsgaard var bleven alene i Hytten, fik hun travlt med at efterse Pers knebne Forraad af Klæder og Strømper; hun vilde dog ha' Knægten sendt nogenlunde »hederlig« i Tjenesten.

Ann' Mari' havde, før Armoden sænkede sin Sløvhed over hende, været et dygtigt Kvindfolk, der ikke havde staaet tilbage for nogen, hverken med Naal eller Ten. Hendes Ulykke havde været, hvad gamle Pastor Rønsolt betegnede som hendes »Kjøds onde Lyster og Begjærligheder«, der havde sat en Række utidige og for hendes Forsørgelseskommune yderst uvelkomne Frugter, hvoraf Per var den ældste.

Den hele Eftermiddag veg hun knap fra Bordenden. Saksen bed hvast i Ralterne, og Naalen for paa Kryds og tværs gjennem Strømpehul og Knappeøje.

Hen mod Aften kom et Par Smaapiger hjem fra Skolen; de klagede over, at de var sultne. Ann' Mari' smurte dem hver et Stykke Fedtebrød, tog en lædersejg, halvtopskaaren Spegepølse ned fra et Søm over Kakkelovnen og gav hver af de smaa en eneste lille Pølseskive — saa stor som en Femøre — ude paa Melmadens yderste Hjørne.

Dette Pølsebid var en lille Appetitvækker, som kun vankede, naar Ann' Mari' havde sine gode Øjeblikke; i Skolen kaldtes den Slags Smørrebrød for en Fattig-

husmelmad; og det var altid et kosteligt Syn at se de smaa Fingre prøvende skyde Pølseskiven frem og tilbage over Fedtemaden, medens Øjnene skelede og ligesom maalte Afstanden mellem Godbidden og de hvide Tænder. Der var noget af Kattens Leg med Musen i den Maade, hvorpaa Fingrene søgte at friste Tænderne, men alligevel altid endte med at gjemme til den sidste kongelige Himmerigsmundfuld.

Da de to smaa havde spist Fedtebrødet, kom Ann' Mari' frem med en Kop Kaffe; med sine Tænder delte hun et Stykke hvidt Sukker og gav hver af Smaapigerne sin Halvpart.

Per, der unægtelig ogsaa var sulten — han mindedes knapt et Øjeblik i sit Liv, hvor han ikke havde været det — søgte at se overlegen ud ved dette Fraadseri.

»Du kunde jo ogsaa komme herhen, Pejr, og faa dig en Melmad,« sa' Ann' Mari'. — »En skal vel til at være lidt god ved dig nu den korte Tid, en har dig; helsen ser du vel aldrig mer hjem til os i Fattighuset,« tilføjede hun med en for hende helt uvant Blidhed i Tonefaldet.

Per saa hastigt op i Moderens Ansigt; han syntes, at ogsaa Øjnene havde faaet noget varmt i Blikket, der gjorde, at man hellere saa andetsteds hen.

Ann' Mari' skar en stor Melmad af til Per og la' to Pølseskiver paa *hans* Stykke; og naar hun lod Kniven standse allerede der, var det endda halvt nølende, som for ikke at vække de to andres allerguleste Misundelse. Per la' ogsaa Mærke til, at Moderen ikke bed *hans* Sukker over, men la' et helt urørt Stykke hen paa hans Underkop.

Atter tog Ann' Mari' med stor Heftighed fat paa sit Singleri, mens hun begyndte en lang Formaningstale til Sønnen, der sad og slurpede den varme Kaffe op af Underkoppen:

»— — — Se nu og opfør' dig saadan, te en ett skal hør' no' Klav' over dig, og gjør altid det, de ber dig. Gaa ett hen og slaa æ Kreaturer i Hastemodighed, men pas det godt, du bliver sat til. — Du faar nok en god Fød', bedre end vi kan gi' dig den; men husk nu altid at ta' ved din egen Sid', og stik ett æ Fingre i æ Fad, før andre er kommen til. — Bliver dine Klæder vaade, saa faa Konen til at tørre dem for dig; og tho en Gang imell' kan du vel ogsaa stikke herhjem med det, saa a kan rimpe de værste Huller sammen; skjønt tit bliver det vel ikke, for det er jo Folk, der nok skal vide at ta' Lige af dig. — Og faa nu dine Bøger samlet med dig, og læs godt paa di' Lejs', selv om du ikke kommer i Skole; for det bliver sgu vis ett møj, saalæng' æ Høvder kan vær' paa æ Mark da. — Og bed ogsaa di' Fadervor engang imell', naar der er Stunder til det — — —«

Per sad som druknefærdig i Strømmen af Moderens Formaninger. Hver Gang Ann' Mari' trak Naalen ud, faldt der hende en ny ind, som syntes hende ligesaa fornøden som den foregaaende.

Paa et Tidspunkt, hvor Moderen var optaget af at lægge ny Traad i Naalen ved det svindende Dagslys, nødtes hun til en kort Stands; denne benyttede Per til sagte at snige sig ud ad Døren.

Ann' Mari' vedblev at single, endda efter at Tusmørket var indtraadt. Engang imellem løftede hun Hovedet og kastede et hastigt Blik udover Vejen, om ikke Skomageren skulde vende tilbage inden Natten.

»Nu fik han da endelig Smag paa Brændevinen,« mumlede Ann' Mari' Kjærsgaard; »saa er han naturligvis igjen ude at skjenn' for at faa no' mere i æ Tryn'. Saadan et Menneske ogsaa en skal ha' at trækkes med!«

Natten kom.

Børnene puttedes i deres Seng. Per ogsaa. Moderen gik endnu og ventede, om Manden dog ikke skulde komme hjem, saa hun kunde faa ham af Tøjet, før hun selv gik til Ro. Ventetiden blev hende dog for lang, og hun krøb i Seng med Bul og Underklokke paa og sov straks ind.

Per kunde ikke sove for Dagens Hændelser.

Hen over Midnat kom saa Skomageren, læsterlig fuld, men glad. Han standsede lige indenfor Tærsklen, satte Klumpfoden i Stengulvet, saa det klang, slog deklamerende ud med Haanden og sa':

»Der er mit Bord; der er min Skomagerstol; der er Ann' Mari'; og her er, Dæwlen glo mig, a!

Di—id-ellitel lit dadam —
di—id-ellitel lit dadam!

Det er saa herligt, naar Søen larmer
at komme hjem til sin lille Vi—iv!«

Pludselig ombyttede han den kjælne Hyrdefløjte med den larmende Krigsbasune, og med en frygtelig Bas intonerede Skomageren sit Yndlingskvæde:

»Farvel mit elskte Fødeland!
nu maa jeg Afsked tage — —«

Først nu blev Ann' Mari' opmærksom paa Mandens Hjemkomst. Harmfuld rejste hun sig over Ende i Sengen og sa' med indædt Vrede:

»Aa, kund' du vækk' den bitte, din fuld' Snud', saa en kunde faa hende at vugge paa Natten ud!«

Men nu var Skomageren døv for alt med Undtagelse af sine egne yndefulde Toner, og mandigt gik han endnu et Vers frem i Sangen.

»Selv Kongen og Prinds Ferdinand
de glæder si-ig derved,
naar de faar at se
vores Tapperhed!«

— Klask! Ann' Mari' stod i Uldklokke og paa nøgne, brede Fodballer foran ham og tildelte ham hans Ot af kraftige, velrettede Ørefigner.

»Men Herre Gud, Ann' Mari', vil du da slaa et Menneske, fordet han er glaa',« næsten flæbte den miskjendte Sanger.

»Glaa'! Ja, det er sgu en rar Glæde, du bærer til Huse! Vil du se, du snart kan faa Kludene af dig!«

Der lød ikke flere Hyrdetriller under det fattige Tag, og Krigsbasunen erstattedes snart af den snorkende Skomagers Trompetskala.

Per kunde stadig ikke sove, men laa og fantaserede over, hvad der vilde møde ham i hans første Tjeneste.

Nørgaard laa inde i en hel anden Kommune, og Per havde aldrig været der. Af en Nabodreng havde han hørt, at de paa Nørgaard havde en stor, gul Hund, der skulde være farlig vild og glubsk; dertil indskrænkede sig egentlig alt, hvad han vidste om sin nye Plads. Han tænkte nu paa, om han ogsaa der skulde have Prygl som herhjemme, og hvorledes han da skulde undgaa dem; det var ogsaa Gjenstand for hans Overvejelse, om han der skulde faa Middagsmad hver Dag i Ugen, hvad somme sagde var Skik hos Gaardfolk; i Pers Øren havde det dog altid lydt som utroligt; mon det ogsaa var Skik og Brug paa Nørgaard, hvad han kjendte fra Nielses, hvor han i Dag havde været med Dunken, at Ølkovsen altid stod fyldt og utildækket paa Langbordet, saa enhver frit og efter Behag kunde gaa hen og drikke alt det, han lystede?

Ved disse og lignende Forestillinger, der alle drog

Næring rundt om fra Pers vanskjøttede og forsultede Organer, sneg Timerne sig bort, indtil en natlig Byge begyndte at piske mod Ruderne. Regnen faldt an med en saadan Voldsomhed, at Per frygtede, der ogsaa skulde være Torden i den. Af Angst for Lynene dukkede han et Øjeblik ned under det ildelugtende Dynevaar; men her var det ikke til at aande for Sveddunster fra hans to mindre Søstre, der laa i samme Seng som han, og som i den stærke Hede kastede deres smaa nøgne Kroppe hid og did i Pjalterne som Pupper, der er i Færd med at sprænge deres Hylster.

I en Haandevending havde Regnen gjennemløbet det hullede Fattighustag og faldt allerede flere Steder paa Loftet over hans Ansigt; snart dryppede den livligt ned i Halmen ved Hovedgjærdet; først var det bare en enkelt Draabe, der indtog en passende Afstand fra hans Øre; men saa kom det pludselig fra den anden Side ogsaa, og tilsidst begyndte en drilagtig Draabe at sigte lige mod hans Pandelok; da fandt han det raadeligt at ta' sine Forholdsregler, snoede sig rask omkring og fik sit Hoved i Læ ved Fodenden.

»Bare det dog vilde lade være med at lyne,« tænkte han og borede sig i Lave. Omsider var han bleven helt fortrolig med Regnen, der trommede paa de store Burreblade hinsides Lervæggen; med sin nøgne Fod søgte han i Mørket at finde de faldende Draaber ved Hovedgjærdet. Det lykkedes. De smaa Vandbomber ramte tungt hans Vrist og splintredes. Aa, hvor godt det gjorde i denne Hede! Han lod Draaberne oversprænge hele Foden og gjennemkildredes af et isende Velbehag, hver Gang en ny Hudplet ramtes.

De to Smaasøstre skruede sig rundt og rundt i den lumre Atmosfære.

Paa een Gang blamrede et Lyn hen over Sengens smudsige Indervæg. General Ryes afblegede Træk traadte i det blaa Lynskjær ud af en tilrøget Spejlramme mellem en rusten Uldsaks og en Bylt ophængte Skomagerlæster.

Per glemte med eet sin Leg med Draaberne og styrtede bardus ned under Dynen, mens et tungt, skræmmende Skrald væltede hen over den sovende Landsbys dukkede Straatage. Et Øjeblik efter stak Per atter Hovedet frem for at snappe efter Vejret.

Han havde den største Lyst til at kalde paa Forældrene, men den snorkende Skomager vilde ingen jordisk Magt kunne vække til Bevidsthed, og Moderen — ja, hun vilde bare skjænde paa ham.

Pludselig hørtes en Kats triste Mjaven. Per spidsede Ører. Det var formodentlig deres egen sølle, forsultede, røde Hankat, der altid omhyggeligt dreves ud ved Sengetid, men i Nat formodentlig var sluppen ind igjen med Skomageren. Fra Dør til Dør gik den og jamrede sig tænderskjærende.

Per frygtede forfærdelige Ting. Her maatte det da være paa sin Plads at raabe Vagt i Gevær.

»Muer! Muer!« kaldte han med skjælvende Mæle, »æ Kat er kommen ind!«

Ann' Mari' hørte ingenting. Skomageren snorkede som et Vildsvin. Kattens Klage blev ynkeligere og ynkeligere.

»Muer! Muer!« Af bar Nidkjærhed havde Per rejst sig op paa Enden. Moderen udstødte en truende Knurren fra Bunden af Svælget, drejede sig en halv Gang omkring og lod sig atter synke med et Knug ned i Dynerne.

I samme nu brast det for Katten inde under Pers Seng; en kvælende Stank slog ham for Panden og døvede næsten hans Sanser. Som en Dykkeælling for

han atter under Dynen og kom nu ikke mere op til Overfladen.

Ved Daggry fandt Moderen ham med Hovedet begravet i Fodendens mugne Sengehalm og med de tynde Ben som et Par Lysespiler — vildt strittende — ud gjennem Mellemrummene af den opplantede Sengehest.

DEN FØRSTE MILEPÆL

Det var højt Sommervejr, den Dag Per rejste i Pladsen.

Allerede tidlig om Morgenen blev han vækket af Moderen, der lagde en ren Hørgarnsskjorte hen paa hans Dyne; ved Siden af satte hun en Melmad belagt med et tykt Lag Puddersukker.

»Kom nu op, mit Barn: og lad mig se, du vasker dig godt bag di' Ører.«

Endnu før Per var kommen rigtig i Tøjet, fremtog Ann' Mari' et lille Fyrfad, som hun fyldte med Gløder og stillede hen paa Skorstensgruen.

Per skjævede mørkt til disse Forberedelser.

»Kom saa herhen, min Dreng, saadan te en kan faa Hovedet set efter,« sa' Ann' Mari'.

Med den største Overvindelse lagde Per sit blonde Hoved i Moderens prøvede Hænder.

Den sorte Kæmkam slæbte som en Trawl hen ad Hovedbunden; enhver zoologisk Antydning blev kritisk eftergaaet og naadesløst overgivet til Flammedøden paa Fyrfadet. Pers Mund vred sig ud og ind efter Kammens Nykkebugter; det syntes ham en Evighed, før Moderen fik glattet de filtrede Marelokker; hans Taarer piblede ud mellem Ann' Mari's Fingre.

»Tho da piber du vel ikke over at faa Hovedet

gjort rent! Du'vl da'vl komm' som et ordentligt Mennesk' i din Tjenest', skuld' a tro!«

Og som Kjærnen af sin Livsvisdom tilføjede hun: »Tho saa længe en skal vær' herhjemm', da kan det snart vær' ligmøj, hvordan en gaar og moger i det, for en kan saa misæl aldrig faa Hovedet op over Armod og Skidt iløwle, — men skal en ud imell' fremmed', saa skal en pass' paa, en ett kommer til at staa til Nar!«

En Timestid efter stod Per rejsefærdig ved Langskamlen med sin lille Bylt af Linned og Strømper i Knytteklædet.

»Naa; saa Forwal da, mi' Dreng, og Worherr' vær' med dig!« sa' Ann' Mari', uden dog at byde Haanden frem. Der var noget, der bævede om hendes strenge Mund, men hendes Øjne var i Livets Haardhed bleven afvant med at græde.

Per lod et taaget Blik glide hen over Moderen og Stuen bag hende; derpaa drejede han sig omkring uden Ord og lagde duknakket Haanden paa Dørklinken.

Han var kun naaet nogle Skridt bort fra Huset, da han hørte Moderen kalde fra Forstudøren; højst ugjerne vendte han om; hans Taarer dryppede nu ned i Vejstøvet.

»Tag det der i din Lomme!« sa' hun og puttede en stor Knald brunt Sukker til ham; »og se saa hjem til os, naar der ikke forsømmes nøj med det.«

Da Per havde naaet Toppen af den første Bakke, stod Ann' Mari' endnu ved Husenden. Synet af Moderen der mod Gavlen af det fattige Hjem fik endnu engang hans Taarer til at strømme.

Han var dog ikke naaet ret langt ud ad Landevejen, før Solen havde fjernet Graadens sidste Rester. Med den for Børn ejendommelige Glemsomhed tænkte

han nu ikke mere paa det forbigangne, men kun paa det, der skulde komme.

Han havde jo nu passeret Skjellet mellem de to Halvkugler: Hjemmet og det fremmede. Han havde gjort sin Indtrædelse i det sidste med en usselig lille Bylt i Haanden og en Knald brunt Sukker i Lommen. Hans Blik droges vidt ud over Marker, som han aldrig havde set, og strejfede Folk og Fæ, som han ikke kjendte. Hans Opmærksomhed toges især fangen af en Milepæl; han gik længe omkring den for at udforske dens Væsens Gaade; et Ottetal stod hulet ind i dens Forside; dens ru Overflade var stribet af Fugleskarn; ellers intet. Forgjæves grundende gik Per videre.

Hans Mor havde bedt ham spare sine nye Strømper saa meget som muligt; han satte sig da ned paa Vejkanten og trak af baade dem og Skoene; med begge Dele i Hænderne trippede han af Sted over Vejens Grud.

Et Stød henne indhentedes han af en Mølvogn; men i samme Nu, den vilde skyde forbi, tumlede et Kobbel Faar over Kjørebanen; nu skulde det falde saa uheldigt, at det ene Faar vilde frem, det andet tilbage; Hestene var i for stærkt Trav til at kunne standse lige paa en Studs, hvorfor et Faar kom paa hver sin Side af Stjærten og slyngedes med Voldsomhed op mod Hestenes Forben, saa de kaade Plage begyndte at stejle.

»Det er da ogsaa Satans, te saadan nogen tombede Kreaturer skal staa tøjret her paa æ Vej!« raabte Kusken og opbød al sin Magt for at faa Hævs paa de skræmte Plage.

Per, som øjeblikkelig havde forstaaet det kritiske ved Stillingen, smed sine Træsko og gik kjækt ind under Bugen af den nærmeste Hest, hvis Bringe bævrede ved Berøringen med det laadne Faarehoved.

Det lykkedes Per ved et dristigt Greb, under hvilket Plagen stod, som var dens Sko gloende, at slide Grimen ud over det ene Faars Ører, hvorved ogsaa det andet Dyr løsgjordes af Klæmherken. Faren var overvunden, og Heste og Kusk gjenvandt paa ny deres tidligere Tryghed.

»Tak skal *du* misæl endda ha'! Det var da hwell' gjort af dig, din bitte Knop. A haaj saa mari kjørt laask, haaj a ett haft dig. Kom du nu op at age og lin de smaa Fødder *saa* længe.«

Per, der var lykkelig ved Mandens Ros, sad snart højt bænket paa en af de endnu lunkne Møllesække.

»Hvor langt skal du hen, bitte Fa'r?«

»A skal hen og tjen'.«

»Skal du det, bitte du!« sa' Kusken og drejed sig om imod ham. »Hvem skal *du* tjen'; for han bliver misæl ikke narret?«

»Bertel Nørgaard i Hvarre.«

»Ih se; saa du skal til Nørgaard; saa skuld' du næsten ha' været fra Vejen der henne — saa du ikke nok, der laa en Smedje?«

»Jow!« Per gjorde allerede Mine til at springe af Vognen.

»Nej, bliv nu kuns paa din Plads, da du er kommen herop; saa skal a vise dig en anden Vej,« sa' Kusken. Lidt efter spurgte han:

»Hvor er *du* saa fra?«

»Fra æ Fattighus.«

»Æ Fattighus herhen i Runge?«

»Ja.«

»Saa er din Far æ Skomager?«

»Det ved a't!«

Kusken saa paa Per med et umærkeligt Smil:

»Aa nej saamænd!«

Da Per omsider skulde ned af Vognen, tog Kusken sin Pung frem og sa':

»*Mit* Navn er Kild Pejsen; og hvis Bertel Nørgaard skulde blive dig for knovred, saa kunde du jo lyde ned til mig; a kunde maaske ogsaa faa Brug for en dygtig Hjorddreng.

Men der skal du nu ha' den, fordet du hjalp mig saa godt med at faa Stilling paa æ Hejst'.«

Per maatte se to Gange paa Kusken, før han kunde tro sine egne Øjne; et helt rundt 2-Krone-Stykke! Saa stor en Skilling havde han aldrig drømt om at komme til at eje.

Lykkeligere end en Krøsos, gik Per nu henad Vejen; han kunde dog ikke tilbageholde det Ønske, at det maatte ha' været denne Mand, han skulde ha' tjent, og ikke den paaholdne Bertel Nørgaard.

Hen over Middag naaede Per sin Vandrings Maal, en velbygget Gaard midt paa en grøn Toft.

Den store gule Hund mødte ham med fraadende Kjæft flere Hundrede Alen fra Gaarden. Med det for Hunde ejendommelige Instinkt havde Bæstet allerede lugtet, at det var et Barn af Underklasserne, der her søgte Adgang til Nørgaard. Folk sa' for vist og sandt, at Bertel holdt det glubske Dyr udelukkende for, at Tiggere og andet Fattigfolk skulde drage Hus forbi; og ikke sjældent lykkedes det virkelig Hunden at vende en Betler paa Halvvejen. — Hvert Skridt fremad maatte Per tiltvinge sig ved med Sten og Stok at drive Bæstet baglænds tilbage mod Gaarden, mens Arrigskabens Fraade og den guleste Slaver klattede ned i Vejstøvet fra dens hvidtandede Flab.

Nørgaard dækkede sig bag en let Forskansning af Halmstakke, Tromler, Høvogne og tømte, opflossede Turnipskuler. Per standsede et Øjeblik — stadig udskjældt af Hunden — for at trække i sine Strømper.

Da han var færdig, nærmede han sig Porten, stærkt foruroliget af den Benovelse, der griber de fleste, som første Gang skal ind ad en fremmed Port. Endnu

havde han ikke opdaget andet levende paa Gaarden end Hunden, hvis sorte Snude og blodunderskudte Øjne lurende betragtede ham bag Hushjørnet.

Paa een Gang lød der indefra Gaardsrummet nogle høje Brøl efterfulgt af en forvirret Vognraslen.

»How! Prrr! How, prrr! Saa staa da, I Kuler!« Derpaa kom det med Bertels egen umiskjendelige Grødbas:

»Men saa ta' da ordentlig ved æ Tømm', din Sluri! Hvordan Satan i hule Helvede er det, te din moged Klyni kjører med æ Helmisser! *Skal* du da ogsaa ha' grut og grasset hver jenle Del, en haar i æ Gaard! Du var Fanden glo mig ett bedre værd end en *laa'* dig paa di' Kief, saa du kund' spytt' en Tænd hen paa æ Laad'dar!«

Per kom ved disse voldsomme Ord til at ryste over hele Kroppen. Det var altsaa, hvad han drog ind til; han tænkte et Øjeblik paa at stikke i Rend fra det altsammen; men hvad skulde vel det hjælpe ham; han vilde kun opnaa at faa den gule Hund i Hælene. Efterat have ventet til den værste Storm havde lagt sig, skød han Hjertet op i Livet og gik ind ad Porten.

Han var ikke naaet mange Trin henad Stenbroen, før han mødte Bertel, der endnu gik og mumlede onde Ord imod Andenkarlen, som under et Forsøg paa at vende med et Møglæs i Møddingstedet havde brækket Vognstangen mellem Stjærtkinningerne.

»G'daw!« sa' Per meget bange.

Bertel skød Luen op i Panden og sa':

»Ja, nu kan du snart sige Godawten ogsaa! Er det nu en Tid at komme! Har dine Forældre *saa* møj at vise dig efter, te de ikke nok kund' ha' sluppen dig nogle Timer før. Her har Faarene nu staaet daglang paa Stenagrene og ventet paa, te du skuld' komm' at flytt' dem; for a kan misæl ett vær' mer

end jen Sted paa æ Gaang, skjønt det kunde gjerne gjøres behov, saadanne forbandede Drivkiler og Kludderhoder til Tjenestefolk en har nuomtider.«

Ved disse Ord drejede han sig endnu en Gang truende om mod Andenkarlen, der sled og masede henne ved Møddingen for at sele Hestene tilbage til en ny Vognstang.

Atter vendte han sig imod den ydmygt ventende Per og sa':

»Skal du i nogle andre Klude, saa se og skynd dig en Krumme?«

»A har ikke andet Tøj,« sa' Per.

»Har din Mor ikke givet dig andet med end det ene Sæt?«

»Nej.«

»Hvad gjør du saa, naar det gaar ad? Til *wos* maa vi gaa i vort gamle Tøj. For her er mer end nok at ta' Hænderne i; her maa sgu arbejdes, min Fa'r!

Naa, men vil du ha' en jenle Drik Øl, saa gaa ind til Ann' Kjestin; for Middagsmad vanker der ikke noget af for den, der kommer drivende saa langt over Undendags.«

Saa vendte Bertel sig til andre Sider af Bedriften.

Hunden, som af sin Husbonds Adfærd havde sluttet, at Per hørte til de Gjæster, som trængte til en lille Advarsel, var krøben om bag Forstudøren. Da Per traadte ind i Gangen og søgte at aabne Døren til Dagligstuen, slog Hektor et Par fule Tænder i hans ene Læg, hvorefter den skulende forlod Gangen for med logrende Hale og krybende Bugter at nærme sig Husbonden.

Med blanke Taarer i Øjnene kom Per ind i Stuen.

»Men Jøsses da, er det vor nye Hjorddreng, der kommer grædend' til Gaarde. Hvad er du saa harmt over, bitte Fa'r?«

»Hunden har bidt mig i mit Ben,« sa' Per med endnu større Graad.

»Har Hektor! Saa maa du missen selv ha' været ude om det, bitte Kaa'l, for Hektor han plejer saamænd at være saa taalle som noget Lam. En skal bare gaa frit til ham og ikke vise nogen Forsagthed. Saa har *du* gaaet en lang Vej i Dag,« fortsatte Ann' Kjestin!

Per syntes ikke, den var saa kort; det var i hvert Fald den længste i *hans* Liv.

»Saa trænger *du* til en Melmad,« vedblev Ann' Kjestin.

»Nej a maatt' ett faa andet end nøj at drikke; a skuld' skynde mig og ud igjen til æ Mand.«

»Aa, gi' du dig kuns Tid til at faa dig en Melmad.«

Ann' Kjestin satte en stor velsmurt Rundenom tillige med Ølpotten hen til Per. *Det* lindrede rart i det sviende Saar paa Benet.

»Saa har du ikke før været ude at tjene?« spurgte Ann' Kjestin.

»Nej.«

»Ja, saa er det jo ikke saa nemt med det, naar du aldrig har haft ved en Kølle. Bare du nu maa være god til at ta' ved Lære; helsen bliver vor Faa'r jo urrise.«

Nu begyndte Bertels Træsko en ildevarslende Skratten over Stenbroen.

Per smed Melmaden paa Bordet og sprang til Gulvet.

»Nej, gi' du dig kuns Tid til at æde din Melmad, mi' Baa'n. *Han* river ikke Hovedet af dig for det.«

Per gav sig atter til at tygge af Hjertens Lyst, af og til lettede han ogsaa godt paa den gule Ølpotte.

Ann' Kjestin fortsatte:

»Ja derhjemm' — der er du vel ikke vant til at

ligge saa mageligt? Her skal du jo ligge ved Forkarlen.

Det er ikke værd, du lægger dig alt for nær til ham, hvis du kan undgaa det. For—æ . . . ja, det er ett for det, — a tror *wal*, æ Kaa'l er renfarre nok, det er ikke nær saadan; men han gaar med nøj mellem Fingrene af en Slav', a ynder ett allerbedst; a har givet ham no' grøn Sæbe, han skulde smøre det i, men gjør han det, *det* er en anden Snak! A tænker, det er den her *Kløe*, som saa mange gaar med. Har I aldrig haft den Slags paa jer derhjemm'?«

»Nej, a har ikke haft andet end Ringworm' og saa æ Kirtelsygen; men i Skolen, der var der mange af Tjenestedrengene, som havde Kløe; men saa sa' Degnen, te de skulde værsgod at blive hjemme fra Skolen, til de blev af med det; men de blev ikke af med det iløwle,« sa' Per, pludselig meget meddelsom.

»Nej se, skuld' de blive fra Skolen for den Ting?« sa' Ann' Kjestin tankefuld.

»Ja, har du saa faaet dig det, du kan æd', saa maa du vel ud til Bertel,« tilføjede hun, mens hun efter sin Sædvane flyttede Haandens udspilede Fingre fra sin ene mægtige Tvillingbarm til den anden.

Per afførte sig atter sine Strømper og saa i Benet et rødt, friskt Bid af fire spidse Hundetænder. Paa de bare, røde Fødder gled han hen over den toppede Stenbro for hos Bertel at faa sig anvist sit fremtidige Virkefelt.

PAA NØRGAARD

Pers Liv under Bertels Tag blev som alle Hyrdedrenges i hans Alder.

Gaardens Jorder laa meget spredte, og da han var — saa at sige — alene om alle Kreaturernes Pasning, var der aldrig levnet ham ringeste Ro. Fra Kl. 4 om Morgenen til 10—11 Aften var der næppe et Sekund — fraregnet de knebent tilmaalte Spisetider — han kunde nævne sit eget. Søgn og hellig flød for ham ud i een arbejdsgraa Almindelighed. Selv i Middagens stærkeste Solbrynde, naar Kroppen var tung og døsig efter Middagsmaden, maatte han piltre af Sted paa de solrevnede Fødder med den tunge Tøjrekølle svinglende fra Aksel til Aksel, mens Gaardens voksne Tyende sleb sig en Skraber i den skyggefulde, kølige Agerumlade. Han maatte synke den sidste Mundfuld Mad løbende, ja paa de allerhedeste Dage, naar alle de tøjrede Faar skulde slæbes fra de tørre Agre ned til de fjerne Vandingssteder, blev der — naar han kom dødtræt hjem fra Kjærene, hvor han havde bragt Orden blandt de bissende Stude — langet ham en Rundenom ud af Bryggersets Halvdør og givet ham dyre Formaninger om endelig at ta' Benene med sig, da Faarene paa æ Stjenagre jo maatte være forfærdelig tørstige. At ogsaa han kunde være tørstig efter otte Timers vedholdende Løben frem og tilbage ad solhede Veje, hvor Sandet og de hvide Flintesten

formelig sved under Taaenderne, kom ikke med i Betragtningen. Hans Husbond taalte aldrig, at han *gik* paa almindelig menneskelig Maade, han skulde *løbe* — helst ud af karske Bælg — og det kunde han være forvisset om, at der altid blev holdt fornøden Opsigt med ham fra Gaardens Vinduer eller andre dertil egnede Kighuller.

»Skulde de ikke *vel* kunne rende saadanne Svende,« sa' Bertel, »hvad mon de da har faaet dje' lin' Bjen' till«

I Slettiden maatte han følge de voksne i Engene for at rive op efter Hølæsset; men om Solen end aldrig var saa dybt under Sky, maatte han endnu en Gang, naar alle andre drog til Hvile og Nadvergrød, op over Bakkerne med Køllen og flytte Faarene til Nat.

»Er der nogen af dem, der har slidt sig løs, saa se at faa dem snæret, inden du gaar fra dem, te de ikke skal løbe hen og gaa til Skade i Korn og Kartofler, imens en sover,« sa' Bertel. »De tow sønderst' Kobbel kan du sætt' hen paa æ nar' Borerl«

Det var atter en Arbejdsforøgelse mod den sene Nat.

I Bertels Gaard hørtes aldrig Sang eller munter Tale. Bertels egne sure Træk var nok til at ta' Pippet fra enhver lille glad Livsudfoldelse. Det var, som om Solen aldrig rigtig kom op over Mønningen i denne Gaard.

Nøs og Fold, Stald og Sti laa der om Sommeren med de halvaabne Døre og Luger og udsendte hver sin kvælende Dunst, der ligesom fortættedes og fik synlig Form i Gaardens toppede Mødding, der anmassende skød sine Skanser lige hen under Brøndvippen foran Bryggersdøren.

Her i de røde Længers dunstsvangre Skygger stod Bertels snehvide Stude i Middagsstunden, naar de

var kommen bissende hjem fra Kjærene. Engang imellem huggede de de blanke Horn imod hverandre, men saa sig straks frygtsomt om for at spejde efter Bertels brede falmede Rygstykker. Ogsaa Studene var som mærkede af den Tværhed og Død der herskede paa Gaarden.

Bertel hørte til den Type af Gaardmænd, der i deres Hjem altid gaar omkring, som var de blodigt forurettet af Tilværelsen. Han var tilsyneladende ligesaa værkelig og utilfreds, naar hans Kone bad ham om 8 Skilling til et Pund grøn Sæbe, som naar Almagten ihjelslog den vilderste af hans Føløg.

Hans Folk hadede ham som deres Lykkes Drabsmand. De glædede sig inderligt, naar det gik ham værst. Da han engang faldt ned fra Høhjaldet og brækkede tre Ribben, hvad der foraarsagede ham et langt Sygeleje, var der kun Fnisen og Tilfredshed i Karlenes Kammer.

Bertel ejede kun Hjemfødningens mørke Blod, der har staaet og syrnet for længe; han havde aldrig været synderlig længere fra sin Gaard, end han altid kunde lugte sin egen Mødding; han var en Vringel til daglig, en Gnier og en Tværi, hvem Nærighed og Stalddunst stod ud af alle Knaphuller.

Ved alle de Midler, der stod i hans Magt, søgte Per i Begyndelsen at gaa sin Husbond under Øjne; han løb ustandselig mellem de spredte Markdele og udrettede, saa lille han var, ligesaa meget som to andre; men da han aldrig hørte et opmuntrende Ord af Husbonden, men tværtimod ikke sjælden fik Skam til Tak, blev han efterhaanden — om ikke ligefrem forsømmelig — saa dog sløv og ligegyldig. Hertil bidrog i nogen Grad, at han havde gjort et Bekjendtskab, der ikke var af den allerheldigste Art.

Det var en af Naboernes Tjenestedrenge — Jakob hed han — et Fattigmandsbarn som han selv, men

et Par Aar ældre; en i alle Maader fuldfærdig Gavtyv, som forlængst havde taget sit Parti som alt Arbejdes og alle Husbonders svorne Fjende.

Han begyndte med at ha' den yngre, pligtopfyldende og uerfarne Per lidt til Bedste. Et Par Dage efter, at de havde gjort hinandens Bekjendtskab, kom han barhovedet over paa Agren til Per og fortalte med det alvorligste Ansigt, at han lige havde fanget en mærkelig Fugl; det vilde sige: den sad under hans Hue derhenne paa Marken; men han troede ikke, han kunde ta' den alene, derfor vilde han nu gjerne bede Per om at hjælpe sig.

Per, der ikke anede nogen Svig og paa den anden Side som alle dygtige Drenge havde en Portion nysgjerrigt Opdagerblod i Aarerne, gik straks med Jakob over til Huen, der meget rigtig laa paa Jorden med nogle forsvarlige Sten om Randen.

»Ka'en flyv'?« sa' Per.

»Ja, Gu' kan 'en flyv', den kan fløjte ogsaa,« sa' den træske Jakob. »Men nu maa du pass' paa, te du er der med Hænderne, saa snart a letter ved æ Lu', og det ogsaa lige med det samme!«

Pers Øjne lyste af Iver og Adrætlhed.

»Er du der saa?« sa' Jakob og rev Huen i Vejret; i det samme jog Per sine Hænder til Haandleddet i en mægtig Kokasse. Jakob slog Kolbøtter som en vild, saadan lo han.

»Ka'en flyv'!« skjevede han. »Ha, ha, ha!«

Per sad stivnet i skjælvende Raseri og saa fra Jakob til sine tilsvinede Hænder. Havde Jakob ikke været ham saa overlegen i Kræfter, havde han grebet ham i Kværken med Hænderne, som de var.

I flere Dage undgik han nu Jakobs Selskab; men den snedige Forbryderspire forstod dog snart paany at indslege sig hos den ufordærvede Per. Jakob fortalte ham de tykkeste Løgnehistorier og snød ham

saa bagefter i Piskehandel. Især haanede han ham for hans altfor store Pligtopfyldelse mod Husbonden.

»Saadanne Stoddere!« sa' Jakob, »det manglede bare, te en altid skuld' løb' og hold' *dje'* Haal' op! De er ikke bedre værd end at snyde op i Næb og Kief'.

Her skal du se, hvad a har,« sa' han og trak i det samme to raa Hønseæg op af Trøjelommen. »De er gode for Tørst.«

»Hvor har du taget dem?« spurgte Per alvorlig.

»Hjemme paa Porthjaldet! En kan ikke sælge af dem, for saa kommer det jo op. Men de er helsen gode nok. Vil du ha' den jen' af dem?«

Jakob viste, hvorledes man bare ved et lille Prik paa hver af Æggets Ender kunde suge hele Indholdet til sig i een Mundfuld.

Per sa', at han ikke kunde lide raa Æg. Jakob drak dem da begge med høje Smask og henrykte Lader og underholdt imens Per, med hvad han havde luret sig til at se og høre hjemme i Karlekamret; han la' ikke Dølgsmaal paa, at han, saa ung han endnu var, havde gjort personlig Bekjendtskab med de Glæder, der søges i et Halmgulv eller paa et Høloft, naar Sol er nede og Menneskets Gjerninger dækt af Mørket.

Da Jakob nu tog et Par Gulerødder frem og Per heller ikke vilde dele disse Tyvekoster med ham, maatte han finde sig i et Par velførte Rap af den fortørnede Jakobs Pisk.

Saaledes skiltes de ogsaa denne Gang i Vrede.

EN HJORDDAG

Naar Bertel Nørgaard om Somren Klokken 4 om Morgenen skramlede over Stenbroen hen imod Karlekamret for at kalde paa Folkene, gjorde han det under et Spektakel, saa Spurvene under Tagskjægget af Forfærdelse fløj bort over Husrygningen. Var han saa fra Gaarden naaet ind i Stalden og havde hugget Døren paa vid Væg ind til Karlene, havde han daglig følgende Navnerække: »Pejr! — Anders! — Lavst!« og saa igjen med forstærket Stemme: »Pejr!«

Lille Per slog paa dette Tidspunkt sine søvnige Øjne op og saa Dagen staa i Overbevisningens Glans paa Staldkammerruden, mens den forgyldte de tusinde dinglende Spindelvæve, der var det uhumske Rums eneste Gardiner og Tapet.

Per vilde ha' givet sin Sjæls halve Salighed for bare at sove en Time endnu. Men han vidste, hvor forgjæves enhver Bøn vilde være; thi Bertel forlod aldrig Dørkarmen, før han saa Pers kobberbrune Fødder mod Lergulvet.

»Æ Beder paa æ Laangagre staar jo for opstækket Tøjr, saa det er bedst, du gaar til *dem* først. Men ta' en Lægn i din Lomm' til den Kalv si' Klaptræer, der rendte løs igaar Middags, og se saa efter, om Tammes'es har lettet dje' Stigbord ved æ Kjærland — —« og en halv Snes lignende Ordrer. »Du faar

din Davre, naar du har været rundt og tilset æ Kreaturer.« — Det vilde sige: om tre—fire Timer.

Med Hovedet halvtsovende nede mellem de smalle Skuldre piltrer Per af Sted paa bare Fødder over Kjær og dugglimtende Rajgræsmarker; der staar en regnbuefarvet Glorie i Duggen omkring Hovedet af hans lange Skygge, som iler foran ham hen over den friske Engbund. — Hvilken herlig Morgen! vilde *den* udbryde, der kom fra sin duftende Kaffe efter en sund og styrkende Søvn; men hvad skal den gjøre med Guldskyer og al anden dugfødt Dejlighed, der indvendig er brudt af Søvnmangel og Maaneders Overanstrengelser og ikke engang faar Tid til at væde sit Ansigt i en Spand rent Vand.

Per løb krumknæet og duknakket hen over den gyngende Engjord, hvor Anden-Slets fine, riflede Græsblade stod og vendte deres smaa blanke Sværd i Pustet fra den vaagnende Morgen. Bomlærken sad hist og her paa Ledstolperne og sendte sin klare Reveille af muntre Morgentriller ud i den nyskabte Dag. De lave Pors og de alenhøje røde Syrestængler rokkede stille paa Roden og gød en syrlig Duft hen over Kjærene, mens Flokke af morgensultne Stære med glinsende Fjer tumlede sig mellem Knoldene.

Per løb og løb med sikkende Trin, med smaa slingrende Rykninger og med halvaabne, materiefyldte Øjne. Først da han tumlede over en lille Vand-Rende og fik Ansigtet i Berøring med Engens Dug, vaagned han op og saa foran sig en stor udstrakt Engflade, besaaet med hvide og brogede Studekroppe. Der hang en klar Dugdraabe og funkled paa Spidsen af hvert af de buede Horn. Per flyttede sine Stude ind mod det urørte Græs og hastede saa atter bort, op over de høje Marker, hvor de hvide Lam med Racens krogede Næser rejste sig fra Moderpelsen, strakte de slanke Ben, sank i Ryggen og spændte Nakken i

Bue af søvnmættet Velvære, for i næste Nu at stikke Mulen dybt i de dugsprængte Smærer, der stod og lokkede med deres fede Blade og duftende Honninggjemmer.

Alt herude var saa rent og friskt og morgenfrejdigt: kun han, Menneskebarnet, stank af Uhægethed og Stalddunst og gik med sit Hoved nedtynget af Forsømthed og Søvnmangel.

Per havde omsider været Ringen rundt og kunde saa begynde forfra; først undtes det ham dog at spise sin Davre, al Sommeren ud den samme Ret: kold Centrifugemælk til tørt Rugbrød.

Højere op ad Dagen naaede han om til Køerne, der stod i en lang Række langs et modnende Rugfald. Saasnart han havde nedbanket den sidste Tøjrehæl, saa han sig opmærksomt rundt til alle Sider. Nej, der var ikke Skygge af nogen Bertel paa Marken, heller ikke hjemme ved Gaarden. Ah, saa gik det vist an for en lille Dreng at lægge sig nogle faa Minuter her i Læ af Rugen; der var jo endnu en god Time til Middag, og før skulde Køerne ikke være hjemme. Han la' sig paa Ryggen i en Kløverbusk helt inde under den ringlende Rug. — Han vilde skam ikke sove, det var der ikke Tale om; han vilde kun strække Lemmerne; ganske, ganske kort; for Faarene deroppe paa Langagrene skulde jo vandes og de tre Kviekalve dernede i æ Sønderkjær ogsaa rokkes af Sted. — Hvor gjorde det godt saadan at ligge frit udstrakt her i den duftende Kløver; det var rigtignok noget andet end det stinkende Leje ved Siden af Forkarlen. Han var nu ogsaa et ualmindeligt stort Svin at ligge sammen med; mange Gange var han rede til at trænge en helt ud over Stokken; og saa som han altid laa og skovred sig om Natten! Gud ved, hvad det var, der i den senere Tid var kommen frem mellem ens Fingre; nu kløed' det

igjen; det var mærkeligt, det kløed' altid saadan, naar man tænkte paa det. Nej, her var det rigtignok anderledes end hjemme i Staldkamret; hvorfor kunde man ikke ogsaa ligge ude om Nætterne ligesom Studene og vaagne med Dug i Øjenvipperne? — Der var noget, der gnavede nede om den ene Taa, det maatte være Stroppen fra Stunthosen, der var bleven for tør og nu skar sig ind i Kjødet. Det var der Raad for! Per krummed sig ned og trak Stroppen ud over Taaen; saa; det linnede! Nu var der kun den lille Flintesten derinde under Skulderbladet. Han bøjede Armen ind og hev Stenen i en stor Bue hen over den nærmeste Ko. Saa borede han sig ned som en Killing i Harelejet. — — — Nej, saadanne pæne, hvide Skyer, der gik deroppe! Saa langsomt de drev; de havde nok ikke meget at gaa efter; saadan skulde han bare vove at gaa og drive den af, saa vilde han rigtignok faa Husbondens Pisk at smage. Nej se, nu begyndte dog den forreste at dele sig; det var lige knap nok den gad gaa midt over i denne Varme; det var ett sær! Jow! se en Flænge den fik. Lige fra øverst til nederst. Hvad skulde der nu ske! Den mindste fik snart et Forspring, den største stod ligesom og betænkte sig lidt . . . »Hej! Vil du af Sted! Kan du rubbe dig, din tykke Kvabs!« smaasnakkede Per med Skyen. Men se, nu skifter de jo igjen Form. Den tykke der med den lange lige Næse, den udstaaende Hage og en Visk Hø i Kindskjægget, det var jo Husbond, Bertel Nørgaard! Ja, minsandten, lyslevende; om saa det var det Dryp, han altid bar i Næsen, naar han var rigtig arrig, saa fattedes den ikke heller. — Og den mindre Sky der foran, det var jo — — ja minsyv! det var jo *Hektor*, Hunden, som bider alle Smaafolk i Benene. Se, nu vender den sig og logrer til Bertel, ligesom naar den har jaget en Tigger paa Flugt. — — Ja Hektor, den

skammelige Køter, den fik han da omsider Ram paa og gav den nogle ordentlige Klin, da den forleden for i Skjørterne paa den fattige Stine Betlehem; det den fik omme bag Havediget, det skulde den ikke slikke fra sig saa møj nys!

Nu var Pers Øjne allerede i Færd med at sløves; det var derfor farligt paa dette Tidspunkt at slippe Skyerne og hengive sig til lutter Hørefornemmelser, da de sikrere end noget andet fører sin Mand i Søvnens Arme. — — — Det var dog mærkeligt, at de Lærker saadan kunde holde ud at synge hele Dagen; Gud ved, hvor højt saadan et lille Kræ egentlig var oppe! For en kunde jo aldrig se dem, naar de sang; det var ligesom Degnen, naar han om Søndagen krøb ind i Degnestolen med den opslaaede Salmebog. Ham kunde heller ingen se, men alle kunde høre ham. —

Nu kom Per til at tænke paa en Søndag, han havde været i Runge Kirke, mens den gamle nigrende Skolelærer Pallisen sad inde bag den høje Degnestol og sang:

»Hvor du din Forspor lor,
der sætter jeg min For.«

Per smaalo endnu ved Tanken om at se gamle Skolelærer Pallisen traske ud ad Landevejen med bart Hoved og et brægende Faarekobbel i Hælene, mens han af alle Livsens Kræfter sang af sin Salmebog.

Det summede af Bier rundt om hans Øren ude i de sukkersøde Hvidkløver. — Nej, den der, det maatte skam være en Humle, saa brummel den var i Stemmen! Nu var den nær, nu længere henne, nu igjen længere! Og hør, hvor Køerne rusker i sig! Den nærmeste der, hun hvis Rusk lød lige i ens Øre, det var Trækkoen; det var saadan en godmodig Ko, rigtig et elskeligt Høved, saa from og lydig. Hun stak altid sin vaade nubrede Snude saa højt op imod en,

at man følte to varme Aandestraaler lige i sit Ansigt; saa vilde hun kløes paa Kværken, Trækkoen. Hun fik altid den bedste Plads paa Agren. Hør, hvor hun puster i Græsset! Ja, der var skam rart med Rødkløver, hvor hun stod. Derfor surred det ogsaa saadan med Humler paa det Sted; der var igjen en, det maatte være en slem Basse, saadan som han knurrede; nu lettede han sig, satte sig igjen; lettede, satte sig igjen. Han *gik* da vel ens Øren forbi; for de har skam en slem Brod den Slags, naar først de bliver arrige. Hej, der fløj han bort. Hør! helt bort, langt bort, i store Sving og Bugter ud over Rugen. — — — Rugen — — Rugen — — — op og ned; langsomt, la-ngsomt op og ned; begynder helt nede ved æ Nedervej og skyder saa Bølgen hen over Toppene, lige til den naar Kaphøje ved den anden Side. — Og saa denne Ringlen, som en Faareklokke — — langt borte — — — mellem blaa Bakker. — — —

Dingeling, Dingeling — — —

— — ling — — ling — — — —

Nu flød Lyden af de smaa Rugbjælder sammen med alle de andre Sommerlyde; Biernes Summen, Køernes Rusk, Lærkernes Sang, — alt smeltede det nu sammen til een eneste dyb, nynnende Tone, der lød fjernere og fjernere og tilsidst krøb helt ind mellem de blaanende Bakkers Dis.

Pers Øjenlaage sitrede svagt et Par Gange, saa sank de fast i.

Per sov — med sit bare Ansigt lige op mod Guds Sol og med Storstaaen krummet ind under Fodballen som Katten, naar den gjør sig det mageligt bag Laden.

Der var vel gaaet et Par Timers Tid, da Per begyndte at klukle i Søvne; kort efter rejste han sig op med et hastigt Ryk og saa sig forvildet og storøjet om til alle Sider.

Ved hans Fødder stod Trækkoen og strakte Hovedet frem, som vented hun endnu engang at blive kløet paa Kværken; hans uvilkaarlige Latter kom af, at Koen havde snuset til hans nøgne Fodballer og kildret dem med sin varme pustende Aande: han var først vaagnet, da hun ogsaa begyndte at slikke ham over Tæerne med sin lange, rivende Tunge.

Trækkoen skulde altid gjøre for meget ud af det.

Pers Øjne søgte straks Nørgaard og den øvrige By, men der var ikke et Menneske at øjne hverken oppe eller nede. Forklaringen var sikkert den — hvad ogsaa Skyggen lod formode — at Middagstimen længst var overskreden, og at man nu sov Middagssøvn. Det var virkelig en højst ubehagelig Historie. Køerne skulde ha' været malkede for over en Time siden; nu kunde det værste ventes.

I en Hast fik Per de tolv Køer koblet sammen, den tunge Kølle fæstet paa Trækkoens Horn, og hjemad gik det i en dækkende Sky af tungt Støv.

Der var en frygtelig Stilhed i og omkring Gaarden; Per vilde standse lidt uden for Porten for at faa Overblik over Forholdene. Men de tørstige Køer higede mod Vandtruget; de var ikke til at stille ved; endogsaa Trækkoen nægtede hans Ordre Lydighed og gjorde fælles Sag med de øvrige, der masede ind ad Porten med en Voldsomhed, der ikke lod sig ave hverken af Pisk eller Raab. Per var nødt til at følge Trup; han undgik ikke nogle forsvarlige Knubs over de nøgne Fødder inde i den snevre Portaabning; det var snarere et Under, at han ikke helt kvasedes af de uregjerligt fremstormende Dyr. Med sit Hjerte huggende mod Ribbenene som en lille Bilhammer kom han tumlende hen mod Kjeldrammen med Haanden i Greb omkring Trækkoens Horn.

Det var let at skjønne, at Stillingen herinde var lummer. Per ventede hvert Øjeblik at se Bertel Nør-

gaard komme ud fra et af de aabne Logab med en Slavl i Haanden; han passede dog sin Dont om end under Rysten og Bæven.

De forreste Køer stod allerede klinet op ad Vandtruget og styrtede Vand ned gjennem Svælget, saa det skvalpede i dem. De bagerste trængte paa for ogsaa at komme til. Per, der ikke turde løfte Stemmen altfor højt for ikke at hidkalde Husets onde Aander, havde det største Mas med at holde Orden i Rækkerne; hvert Øjeblik var de to smaa brune Fødder lige ved at blive knuste under de mange vildttrampende Dyreklove.

Endnu havde intet menneskeligt Væsen forstyrret hans Fred; han begyndte at ængstes for, at Hævnen skulde komme over ham inde i den mørke Kostald, hvor der var liden Mulighed for Flugt, og hvor Kampen især er ulige mellem en lille Dreng og en stor Kjæp.

Paa een Gang stod Ann' Kjestin bred og hængbuget midt i Bryggersdøren. Hun havde Haanden plantet paa det største af Brysterne og ejede intet tillidsvækkende Udseende.

Alligevel mistede Per ved Synet af Madmoderen sin halve Ængstelse; thi nu vidste han, at der var ingen Bertel hjemme.

»Er *det* en Tid at komme med æ Køer, din Slog, nu æ Klokk' er halvtow,« begyndte Ann' Kjestin guløjet.

»Hvordan tror du nu, Pigerne skal faa *dem* malked, inden enhver igjen skal af Sted til sit Arbejd' — — Vil du komm' herhen, saa en kan faa ved di' Ører!«

Ann' Kjestin havde faaet sit værste Ansigt paa, havde desuden flyttet de udspilede Fingre over paa det andet Batteri og stod og krattede sig selv op og ned ad Kjolelivet.

Per følte ingen Trang til at indlede nogen Tilnærmelse; trak kun Munden lang og begyndte at græde.

»Da *skal* a, Fanden slaa mig, husk' dig, den stivsindede Knægt *du* er, kommer du ett hen til mig, naar a be'r dig!« De sidste Ord næsten skreg hun frem.

Pers Øren havde allerede røde Pletter blot ved Tanken om i dette Øjeblik at være under Madmoderens Fingre. Endda var der noget i ham, der hviskede: Lad os to bare komme til at løbe omkap omkring Kjeldrammen, bitte tykke Ann' Kjestin!

Per blev ved med at pusle om Køerne. Men nu hidkaldte Ann' Kjestin Hjælpetropper.

»Mett', vil du rend' ud og slæbe den Knægt hen til mig, og det straks!«

Mette, Tjenestepigen, der syntes, at dette her var evigt Grin, styrtede under Skjørtesusen af Sted over Stenbroen.

Men Per lod sig ikke saadan fange, saa længe han kun havde Kvindfolk at kjæmpe imod. Det var nemlig ikke første Gang, han havde løbet Kapløb med en Dragt Prygl som Indsats. Resolut slap han nu alle Kotøjr og forskansede sig bag Møddingen. Her var Per paa sin Boldgade. Mette fik derimod at kjende, at det er alt andet end misundelsesværdigt at styre over et Møddingshul i Sommertiden. Per benyttede sig af det gamle Krigspuds at lokke Fjendens tungere Træn ud paa Steder, hvor det naturnødvendigt maa plumpe igjennem.

En Række Døjknolde laa spredt som Øer over en bred ajlfyldt Bløde. Per for hen over dette Underlag som en Vipstjært; tjenstivrig hastede den flanede Mette samme Vej. Hun havde dog ikke gjort mange Trin, før Balancen svigtede hende, og svup! der sad den tykke Mette med sine nye røde Strømper fyldt

af Mudder til Knæerne. Mette vrælede i sin Undergang. Uden at væde en Taa reddede Per sig over til den anden Bred.

Imens havde Sagerne udviklet sig ganske voldsomt henne foran Bryggersdøren. Da Køerne mærkede, at ingen havde i Rebet, styrtede de alle som een ind imod Truget. Hornene knaldede, Klovene strittede og larmede; de tykke, oppustede Dyrekroppe skødes ud og ind i det vildeste Oprør, der endte i en vanvittig Dans med Brøl og Ribbensstød rundt om den frønnede Brøndramme.

»Aa Gud Faa're evig spar wos wall« storjamrede Ann' Kjestin fra Bryggersdøren. »Hvad om alle 12 Køer gaar paa Hovedet i æ Kjeld'! Kom ind, Mett'! og lad endlemaal æ Dreng kom hen og gjør' Lyste mell' æ Høvder.«

Ann' Kjestin stod selv i saa lang Afstand som muligt fra Begivenhederne, ængstelig for at blive hvirvlet ind i Dyrenes bragende Kampring.

Bandende og surøjet kom Mette hen over Stenbroen, hvor hun satte vaade Spor efter sig, mens Skjørterne slog Slask om hende. Hun havde nu kun Tanke for sine besudlede Ben.

»Hvad Satan vild' du ogsaa have mig til at rende efter Drengen for!« sa' hun flæbmundet og hældte Vandet af Træskoene, før hun gik ind i Huset.

Modig var Per styrtet ind i de tumlende Dyrs Hvirvel; han hoppede op og hoppede op; snart svang han mellem en Kos to spidse Horn, snart langed han ud til en frækt løftet Mule. Dask, Klask! Dask, Klask! Efter mindre end et Minuts Forløb hang de 48 Kopatter atter roligt efter Tyngdeloven, og deres letsindige Ejerinder stod taalmodigt paa Rad og ventede paa deres Tur ved Vandtruget, mens de storøjede og med ydmygt sænkede Ører saa hen mod den lille Troldmand paa de kobberbrune Ben.

Da Ann' Kjestin skjønnede, at al Fare nu var ovre for denne Gang, syntes hun, at hun passende kunde la' Kjæften gaa lidt endnu.

»Ja, nu kan vi jo vente og se, hvad vor Faa'r vil sige, naar *han* kommer hjem. Men æ Unden er da ædt, og ikke heller jen Drip du skal faa af nogen Slags Lige, saadan som du staar Sagerne i Rette, det *skal* a love dig for!

Aa Herre Gud i Himlen, te en altid skal ha' andre dje' skjødløs Unger at ture med!«

Med dette Hjertesuk forsvandt Ann' Kjestin paany bag Bryggersdøren.

Naa, en skulde altsaa ingen Unden ha', mumlede Per. Det var ganske vist ikke første Gang, at Straffen var bleven ansat til smal Kost; men i Dag følte Per sig usædvanlig sulten, sandsynligvis paa Grund af den styrkende Søvn paa Agren. Per overvejede et Øjeblik, om det ikke lod sig gjøre at hivske en Haandfuld Gulerødder nede i Kjøkkenhaven; Jakob havde sagt ham, at en Husbond ikke havde Lov til at nægte et Tyende Føden. Per besejrede dog denne Fristelse, drak en Mundfuld friskt Vand af Brøndspanden og skyndte sig saa ud paa Stenagrene til Faarene. Da han atter kom tilbage til Gaarden efter i flere Timer at have løbet med tom Mave i den stegende Sol, mærkede han en frygtelig Hovedpine, og en trykkende Kvalme sad og klemte for Mellemgulvet. Som han gik forbi Østerhuset bøjede han Panden ind mod den ru Væg og kastede op. Det havde Mette iagttaget fra Bryggersvinduet, og hun fortalte det straks til Madmoderen.

Men nu blev Ann' Kjestin bange; hvad om Drengen virkelig gik hen og blev syg for dem, saa de kom til at staa uden Hyrde!

»Det slemme Knæjt ogsaa!« sa' Ann' Kjestin og

langed en mægtig Melmad ud af Halvdøren og befalede Per at komme og hente den.

Per kom ikke.

»Da er der da ogsaa et farligt Sind i den Knægt, vil han ikke komme og ta' Brødet af ens Haand, naar en her staar og peger ad ham med det!«

Ann' Kjestin flyttede den frie Haand fra Bryst til Bryst under stigende Oprør.

»Saa kom da hen og faa æ Melmad, som a har lagt Rullepølse paa til dig!«

Per saa afværgende til Siden, som tænkte han, at der er Omstændigheder her i Livet, under hvilke man endogsaa maa sige nej til Rullepølse.

»Aa Herre Jesu Krist, dæ Børn der da bliver til nu om Dage! Saa stønsk, saa stønsk! — Mett'! Gaa ud og ræk ham æ Melmad, og ta'r han den ikke med det gode, saa *læg* ham ved æ Hued, te han kan spytt' en Tænd! — A ved, misæl, a har lavet den godt til!«

Mette kom tilbage med den Besked: »Han siger, han er syg og kan ikke æd' nøj.« »Aae, bitte Børn, endda!« sukkede Ann' Kjestin. »Saa skal'et wal til at hold' æ Seng; saa skal a love for, en kan komme til at staa ved det; her *midt* Sommerdav', hvor en ingen Hjælp kan faa! Og ett nue Ting en har til at rend' efter nue Ting!«

Ann' Kjestin vrængede Munden op som til Graad.

Et sidste Middel maatte forsøges. Ann' Kjestin hentede et Sving-Fadfuld Surmælk, dækket af fingertyk Fløde, som hun overøste med smuldret Brød og Puddersukker. Det skulde Bertel ha' haft, naar han kom hjem fra Kjøbstaden; men i Øjeblikket saa Ann' Kjestin næsten Gaardens Fremtidsskæbne knyttet til Pers Helbredstilstand.

Paany sendtes Mette med Melding ud til Hushjørnet, og da Per hørte, hvad der denne Gang fristedes

med, opgav han — om end nølende — sin Modstand og satte sig tavs ind til Bordskiven.

»Gaa nu heller ikke hen og forslug dig i det!« sa' Ann' Kjestin advarende, før han endnu havde lagt Haand paa Skeen. Forøvrigt lod hun ham højmodigt ha' Fred, mens han dæmpede sin Hunger.

Det meste af det store Fads Indhold gik under den udsultede Drengs Trøje.

Da Per omtrent var færdig, kom Ann' Kjestin, trind og forsonlig, ind fra Spisekamret og sa' i gammel moraliserende Stil: »Tykkes du nu ett gjan, te du kunde ha' kommen med Køerne i Tide, saa vi kunde ha været al den Vrede foruden?«

»A kan ikke gjøre ved, te a falder i Søvn, naar a er saa træt,« sa' Per og begyndte atter at smaagræde ved Tanken om de Ulykker, han kun halvt var undsluppen, saa længe Bertel endnu stod som den store Gaade.

»Ja, lad os da saa la' den Ting være glemt for *den* Gang; du er jo helsen biel nok, naar du bare kan vænne dig til at holde Øjnene oppe. — Saa siger a ikke noget til Bertel om det, naar du saa gaar ned og hypper mig de Kartofler i Haven, saasnart du har faaet Høvderne ponret til.«

Saaledes holdt Ann' Kjestin sig skadesløs for sin Tykmælk, mens Bertels truende Skygge sank som Trold i Afgrunden.

»Nu mærker du vel ett nøj i æ Hued?« sa' Ann' Kjestin.

»Nej, ett søen da,« sa' Per og ræbed lydeligt.

»No-o!« sa' Ann' Kjestin. »Saa kan du jo ogsaa nok bestill' nøj igjen!«

VED DAVREBORDET

»Skal æ Dreng saa heller ett til Skole i Dag?« sa' Ann' Kjestin en Morgen ved Davren, da Per paa anden Maaned ikke havde set Skolen.

»A ved ett, hvordan du kan tykk'et!« svarede Bertel med et vredt Øjekast og trak sin Hornske ud af Munden, saa den formelig klamrede mod Tænderne. »Skuld' en nu undvære ham i Dag, naar en skal ha' Karlene i Heden, saa en slet ingen har herhjemme til at se efter Sagerne!

Du er, Fanden taa' mig, da ogsaa akkurat ligeglad, om der bliver noget bestilt i Gaarden eller ikke, — blot *du* kan faa noget i dine Syltekrukker og dine Anstalter!«

»Aa, du behøver vel ikke at ta' saadan ad Veje,« sa' Ann' Kjestin. »A er saamænd ligeglad, om Drengen kommer i Skole eller ikke; men tho du ved jo nok, te den ny Degn er nøj streng med at mulktir'.«

»Ja, det er no' rart Kram, en faar til Degne nu om Tider; det er saa vigtig; aae saa stor' og vigtig!« sa' Bertel opbragt og snoede sig paa Bænken.

»Ja tho det maa en vel ikke sige noget til, te æ Mand har Opsigt med *det*, der er ham *paa*laa',« sa' Ann' Kjestin.

»Ja, lad ham saa mulktir' da, æ Skider! Saa vil a da heller' ta — for a vil sige — no' faa Kroner i Mulkt, og saa behold' æ Dreng herhjemm' — æh

— saa en da kund' ha' en bitte Krumm' Nytt' af ham.«

»Jamen,« fortsatte Ann' Kjestin og strøg en Række Brødkrummer ned i sin aabne Haand, »de siger, te det da skal være saamøj no' brølstore Mulkter, te han lægger Folk æpaa, saadan helt overstilt ogsaa da; en jævn Krone hver Gang — om det nu er sand' Folk siger — og saa' la det stige!«

»Ih, Gud Faa're bewaares wall« raabte Bertel forbløffet. »Tho saa kund' en jo snart komme af med et halvt Høved for saadan en Kyter, som en nu har holdt hjemme da bare seks Uger.

Men *er* det da saa ikke ogsaa, som a siger, no' Satans Mennesker, der kommer op nu om Stunder? Var saadan én nu værd, *han* skuld' vær' Degn, der ligefrem — for det kan en da sige! — gaar ud paa at rungenir' en Husbond? Er det Meningen af det, saa siger a ligeud, te saa er der ikke meget ved Skolegangen.

Det var en hel anden Sag, hvis de saa lærte dem noget, der haaj nogen Betydning, saa de siden hen havde noget at holde sig ved; men en hører snart aldrig et Guds Ord mere; det er bleven til *Fæderlandshistori'* det hele. Og det skal de misæl komme langt med, naar det knier!

Hvad er det, han lærer jer, ham æ — — æ Spøgels'?« spurgte Bertel nu Per, idet han øjensynligt gjerne vilde ha' fundet et endnu stærkere Skjældsord mod Skolelæreren.

»Vi skal lære at se paa æ Landkort,« sa' Per med lav Stemme.

»Aa, skal I ett lære at se i mi' — hm! gammel Støvell« svarede Bertel og fortsatte med en Hidsighed, som vilde han gjøre Per ansvarlig for den ny Undervisningsmaade:

»I skulde lære jer' Katekismus — og jer' Fa-

dervor — og saa ha' nøj om jer' Kiever! — Landkort! Pyh! Saadan en Mjat' som du skuld' lær' Landkort! Skal du vel ud og rejs'? Har du maaskesig no' at rejse for eller rejse efter! Nej, kunde du lære at gjøre dit Arbejd', min Fa'r, og saa huske paa de Ord, som a har lagt ved mig af *min* Børnelærdom:

»Frygte Gud og — Kongen ære,
som Guds rene — Bud os lære!«

»Aa, tho du sidder snart og snakker til æ Dreng, som *han* kunde gjøre ved, hvad de lærer; tho *han* maa jo da gjøre det, som æ Degn be'r ham.«

»Jow, aaejow!« snerrede Bertel galhodet. »A kommer lige til at tænke ved, hvad æ gammel Præst ved en Eksamen i Skolen sa' til hans Mor der; se hind' Ann' Mari' Kjærsgaard, hun vilde jo gjælde for at være saamøj farlig til at regne; og saa vilde Degnen jo, te hun skulde trækkes frem foran vi andre; det var jo ett sær! Men saa svared' gamle Rønsolt — for han var misæl en Ka'l, der kunde tale hans Terre —: »Aa, hun kan vel snart regne nok for at tælle de Pølser, *hun* vil faa paa Raanen!«

Og det er da endlemaal ogsaa slaaet till« sluttede Bertel.

Per dukkede Ansigtet under Folkenes Latter. Men Enden paa denne Davrepassiar blev nu alligevel, at Bertel — bange for sin Pengepung — sendte Per i Skole.

AFVIST

Da Per hen over Middag kom tilbage fra Skolen, havde han en Lap Papir med til Bertel.

»Hvad er det for en Seddel?« Bertel havde allerede taget sit Brillehus frem.

»Det var jen æ Degn gav mig,« sa' Per.

Degnens Skrivelse gik ud paa, at Per ikke oftere maatte komme i Skole, før de havde ladet ham gjennemgaa en Kur for det Hududslet, han led af, og som gjorde det uforsvarligt at lade ham sidde paa Bænk sammen med andre Børn. Læreren raadede Bertel til at lade ham komme under Lægehaand snarest muligt.

Per stod lille og forknyt og betragtede sin umilde Husbond, mens denne stavede sig igjennem Brevet. Hans Kinder var stribet af hentørrede Taarer, saa det var øjensynligt, at Kammeraterne havde været haarde ved ham paa Hjemvejen.

»Har *du* Kløe paa Hænderne?« sa' Bertel og fikserede ham med disse intetsigende Øjne, der var grumsede som Møddingvand. »Lad wos da se di' Kløerer!«

»Aa, de Kaalsener! de skaa'er sgu ett nøj; de er gode nok at muge med,« sa' Bertel haansk og skubbed i det samme til Pers fremstrakte Hænder uden nøjere at se paa dem.

Indvendig gottede Bertel sig over den modtagne Skrivelse; nu havde det ærgret ham, hver Gang han maatte sende Knægten af Sted til Skolen, og saa skrev endelig selve Degnen til ham, at han ikke vilde se Drengen for sine Øjne!

Bertel forhastede sig da heller ikke med at holde Renselsesfest for Hjorddrengen, der passede sine Ting som sædvanligt, bare nu og da gik og gnubbede sig lidt rigeligt.

Da der var hengaaet en tre Ugers Tid, siger Ann' Kjestin en Dag til Manden:

»Vi kommer vel til at gjøre noget ved den Knægt af jen Slav'.«

»Ja hvad, skaa'er han nøj?« sa' Bertel. »Han maa jo ikke komme i Skole, men vi har da endelig ogsaa nok at fly ham at bestille herhjemme.«

»Ja; men det var ham æ Kræmer, han var her jo i Dag.«

»Kræn Lybsker?«

»Ja, aaeja.«

»Naa, skulde han nu igjen ha' hans Næse i vore Sager; en skulde tykke, te saadan en fattig Ralt kunde ha' nok i sit eget.«

»Ja, han sa' da heller ikke andet, end te æ Muer — hind' Ann' Mari' Kjærsgaard — havde været ved Kommunen og havde da forklaget os, for det æ Dreng var bleven smittet og nu ikke maatte vise sig ved Skolen; og nu skulde nok saa Skolekommissionen til at ta' sig af det.«

»Skolekommissionen! Det er misæl en anden Sag!

Vil du saa se at faa ham gjort ren,« sa' Bertel.

»Ja, det er missen ikke nær saa let gjort, som det er sagt, bitte Faarlil! Og *nogen* Bekostning vil der jo da ogsaa blive ved det.«

»Har han ikke selv nogen Penge til æ Mediciner?« foreslog Bertel.

»Aa har *han* Penge! saadan en Knægt!« sa' Ann' Kjestin. »Ved du ikke, te det er tøvtløs Arbejd' at søge Brød i Hundeleje?«

DER MØNNES

Dagen efter var Folkene i Nørgaard i Færd med at mønne Vesterhuset, der havde faaet nyt Tække. De var fire om Arbejdet.

Oppe paa Rygningen tronede Anders, Forkarlen. Hans mægtige, skurvede Hænder førte Mønningsskovlen med en Kraft, saa Huset dirrede under Slagene, der gav hult Ekko i de andre Huslænger.

»Det er svært, hvor det kan svare igjen i Husene saadan om Sommeren, naar der ikke er noget i dem,« sa' Laust, Andenkarlen, der skulde gaa Anders tilhaande med Tørvene.

»Ja,« sa' Anders med et filosofisk Hovednik og lod i det samme Skovlen synke; »det kan a nu ett forstaa, for nærenstid en slaar paa en *fyldt* Mav', saa gi'r det da saa møj værre et Skrabalder, som naar en slaar paa en tom.«

Dette gav de to »ophøjede« Filosofer Anledning til en Række velovervejede Betragtninger, der udmundede deri, at der er Spørgsmaal, som endogsaa Filosofer mellem Himmel og Jord maa erklære sig ude af Stand til at løse.

Nede ved Møntørvsdyngen stod Per sammen med Jens Romlen, Daglejeren. Jens var en ca. 50-aarig Mand med rødligt Kindskjæg og brede, arbejdssløvede Træk. Hans Ben var krumme, hans Arme krumme, hans Ryg var ogsaa krum; det eneste helt lige paa

ham var Næsen, der vel ogsaa omentrent var den eneste Del af hans Legeme, der ikke var taget i Beslag af Arbejde.

Jens Romlen boede i et lille, lyngtækket Hus en Fjerdingvej vesterude ved Moselandingen, hvor der voksede flittigt med Siv og Pors, men hvor Undergrunden var det kolde, sure Blysand. Ved at lade græsse i Mosen og Lyngen omkring Huset var det blevet ham muligt at holde en Ko og et Par Faar, som Konen og Børnene maatte passe; for selv var Jens altid ude paa Dagleje.

Hans Hus var kun forbundet med Omverdenen ved en umaadelig lang, dyb Sti, som hans Træsko havde slidt ned i Lyngen gjennem de mange Aar, han havde boet i Hytten. Ude paa Skjellet mellem Heden og den dyrkede Mark delte Stien sig i tre, een til hver af de Gaarde, hvor Jens Romlen var fast Daglejer.

I Dag var han altsaa kommen til Nørgaard og blev selvfølgelig straks sat til den tunge Ende af Arbejdet: Opbæringen af Møntørv.

Per sled troligt i det ved hans Side, men Benene var lidt for korte til dette Arbejde, og de alenlange, lispundstunge Grøntørv var ligeved at sætte ham bagover, naar han havde faaet dem op paa Armene og holdt dem som et opslaaet Rugbrød, der skal paa Ovnskodden.

Paa enhver optænkelig Maade imødekom Jens Romlen Pers spæde Kræfter. Naar han havde bredt den grove Gjødningssæk ud over sin Nakke som skjærmende Underlag, lagde han sig sindigt ned paa sine Knæ med Panden mod Stigens Tremmer og ventede taalmodig som en Kamel, der ta'r mod sin Byrde. Det knagede i den gamle Pukkel, hver Gang den lille svinglende Per lod en ny, mægtig Tørv sejle ned over Daglejerens bøjede Ryg.

Saa standser Per et Øjeblik, som syntes han, at det maatte kunne være nok for denne Gang.

»En til, bitte Pejr! Helsen skal en jo bare gaa *det* tiere.«

Jens slaar med Tungen Skraaen om til højre og ta'r den mellem Tænderne, før han faar sig selv stablet op under nogle knækkende Bevægelser. Sindigt gaar det op over Trinene. Per kigger op i hans langsomt stigende Træskobunde, der er saa renskurede ved Gangen ad den morgenduggede Sti.

»A-ah!« siger Daglejeren, naar han vælter den tunge Byrde af sig paa Husrygningen.

»Ja, det er sgu Arbejde, der nok skal føle til Rygstrengene,« siger Forkarlen.

»Ja, det maa du nok sige! Det var ingen Sag, naar en ikke gik med det Hold over æ Lænd,« sa' Jens. »Men tho nu er det jo ogsaa æ tredje Dag, a er med til den her Mønnen. I æ Ungdav' da regned en det jo aldrig, men nu kan den Slags Arbejde misæl find' de ømme Steder, kan a mærke.«

Jens la' Haandbagen om paa den værkende Ryg.

»Kan *du* ikke ta' en jenle Borren for mig, Laust?« sa' han halvt for Spøg til Andenkarlen.

»Jow surenmæ, kan a saa!«

Den lange, ranglede Laust, hvis Nakkehaar er gult af Solen som en gammel Kalkbørste, farer paa de kejtede Stankelben ned over Trinene som en Mis.

»Aa, det gaar aa æ Mod i den Alder!« siger Daglejeren og ser taknemlig efter Laust, mens han selv strækker sig paa Tagrygningen.

»Her var det endda frisk og gued!« fortsætter han og kaster Blikket milevidt ud i det aabne Landskab. Brisen kommer med Duft af Kjær og Grobrydning. Kirketaarnene staar som Billedstøtter mod den blaa Himmelvæg.

»Lad os da saa ta' os en bitte Pust,« siger Forkarlen, da Laust er naaet op med Byrden. »Tho i Dag er Stodderen jo ikke hjemme, hvorfor skulde det saa gaa saa haardt til.« Anders klapper dog endnu lidt med Mønningsskovlen for om muligt at vildlede den aarvaagne Ann' Kjestin om Arbejdsgangen.

Nu kommer ogsaa Per op ad Stigetrinnene.

»Hvad skal du her op efter!« siger Anders stramt. Per er allerede ved at mørkne under Øjnene.

»Aa, tho lad a bitte Knægt ha' den Plasir,« siger Jens Romlen. »Det er jo saa skjøn at komme til Vejrs i den Alder.«

Pers Øjne bliver større, jo længere han kommer op ad Trinnene.

»Pas paa, du ikke bliver hverrelsyg!« advarer stadig Forsynet Anders.

Per spankulerer henad Mønningen med Haandfladerne i Balancestilling og Tungen mellem Læberne. En skulde nu alligevel ta' sig godt i Agt, tænkte Per. Det var, ligesom nogen strøg ham indvendig over Ribbenene med en Fjervinge; det gjorde ret saa sært inde i Hjertekulen. Men hvor en kunde se langt hen! Pers Øjne begyndte pludselig at lede efter noget i Retning af Runge. Det var ogsaa underligt, han aldrig kunde faa en eneste Søndag fri, saa han kunde komme hjem og se til Moderen og de smaa Søstre. Per blev ved med at stirre mod Runge.

»Her kan a lig'frem ligg' og se æ Kow!« udbrød nu Daglejeren, hvis første Tanke ogsaa var Hjemmet.

»Kan du Anders ett ogsaa se no' hvid nøj der lige forbi den norderst' Skotørvskrue? Jow, det er li'saa sikker, det er *vor* Kow. Og kan I saa ett ogsaa se der sønden om den næste Skrue ligesom en jenle bitte Prik? Nu flytter det sig! Kan I se! Jow det er *Dorre*, det er mi' Dætter, det er li'saa sikker!

Tho Dorre, hind' maa du da kjend' Pejr, I to I maa jo gaa til Skole sammel!« fortsatte Jens Romlen, vendt mod Per.

»Jow, hind' *kjender* a wal,« svarede Per, han huskede en tunglemmet, mutladen Skolepige paa hans egen Alder, der i Sol som i Regn mødte ved Skolen i et Par klodsede, hjemmegjorte Kludesko.

»Det er en bitte ring' Hysling, du bor i, Jens,« sa' Forkarlen.

»Ja, aaeja; det er no' sølle Snalderværk,« indrømmede Jens. »Og saa forfalden,« føjed han til. »A skuld' jo haft 'en klinet og gjort i Stand inden æ Vinter, men en har jo aldrig Tid til det.«

»Er det di' egen æ Hus?« vedblev Anders.

»Aa, har *a* Hus! Det var ett saa wal. Nej, det er jo æ Mands dernede.« Han peged ad Sølsig til. »A sidder bare til Leje.«

»Skulde *han* da saa ikke sætte den i Stand for dig?«

»Jow der skal en ta' det!« sa' Jens. »Har *du* nogen Tider hørt, te *han* har sat noget i Stand for nogen! Kund' han bare hold sig selv ved æ Brakk', den sølle Stodder, men det kniber ham vist haardt nok, efter hvad a hører, iløwle han i sin Tid fik den her 30 Tønders Gaard uden en Skillings Forheftelse. — Det skulde ha' været en anden sølle jen; aae Jøsses!

Ja hvor kunde en ikke ha' haft gode Dav', hvis en bare kund' ha faaet en Markende, blot en usle Bid af den Jord, der her ligger hen til ingen Verdens Nytt'! Som nu hans Grønagre dernede, a tror misæl det er fjorten Aar siden, de blev fælget sidst. Og det er da snart baade Spot og Skam; for det er sgu Jord, der kan gi' nøj; det er ett som det, vi andre sølle Husmænd maa ligg' og praase i derude paa Heden.

Nej, naar en turde sige det, saa er det saamænd

en sølle ring' Person; de jennest *han* under nøj, det er misæl da æ Rotter! Men det forstaar sig, en ta'r jo si' Lue af for ham iløwle, naar en møder ham; det er en jo nødt til; men en mener sgu ett møj med det!« Jens Romlen viste alle sine gule Tænder.

»Hvor megen Lejlighed *har* du nu?« spurgte Anders.

»A har jen Stow' og den er bitte; det kan ett vel være mindre til syv Mennesker. Men saa var det endda ingen Sag, naar en saa kunde være i Fred for Lopperne, men i den her Varme — de er min Salighed snart ikke til at nære sig for.

En kan ikke forstaa det med saadanne Kreaturer, te *de* ikke hellere holder sig til dem rig', for der kunde de da ha' det saamøj vilder'; saadan tænker da en anden en; der var da saamøj bedre Plads at spring' paa.

Men det er vel sagtens saadan, te vi sølle fattig' Dæwl' skal ha' de smaa Plager med de store!«

»Da er der saamænd heller ingen Betryk paa Lopper i *vort* Kammer,« siger Laust.

»Aa,« svarer Anders spydigt, »det er vel saa nogen, *du* gaar og henter dig ved Pigerne; for i *min* Seng mærkes der ikke nogen af den Slav'.« — Daglejeren ler himmelhøjt.

Laust bliver blodrød, for det er almindelig bekjendt, at han og Mette har mere med hinanden at gjøre, end godt er. Laust kryber baglænds ned ad Stigen og affyrer herfra følgende Salve:

»Aa, selv om de bed *dig*, saa kunde du vel knap nok mærke det, for alt det andet Skab og Kløe, du gaar omkring med!«

Da det nu var Forkarlen, der var i Vinden, turde Daglejeren ikke le denne Gang.

Anders svarede truende: »Nu vil a raade dig til at humre dig lidt; helsen skal a se og hjælp' dig dine vringlede Skanker til Jorden.«

Nu blæser det friskt op for en Hvirvelvind.

»Kast dig ned, Pejr! kast dig ned!« raaber Anders.

Per slaar Kløerne i Mønningen som en Kat, man vil trække ned fra et Tag ved Halen. Den lille Luft-Vagabond danser kaadt hen ad Tagrygningen, fylder deres Trøjeærmer med Vind og blæser dem frækt ind ad alle Lommer og Knaphuller.

»Aae; der gik misæl æ Lue!« sa' Daglejeren og fulgte med Øjnene sin Kaskjets Fald mod Jorden.

»A tykkes, te det ser ud til, som om æ Paryk var gaaet samme Vej,« sa' Anders og pegte paa Jens Romlens skaldede Isse.

I det samme fik de alle paa een Gang Øje paa Ann' Kjestins strenge Skikkelse i Bryggersdøren; hun sa' ingenting, men saa guløjet op imod den hvilende Gruppe paa Taget, mens de udspilede Fingre flyttedes i stor Hast over Barmens »kuglede Høje«.

»Nu, lad os da saa kom i Lag med æ Bestilling igjen,« sa' Anders, mens Ann' Kjestin atter trak sig ind i Huset.

»Hun var misæl gal, det er li'saa sikker!« hviskede Daglejeren og gik krumrygget ned ad Trinnene.

Det mekaniske Arbejde gaar paany sin Gang i den brændende Sol. Mønningsskovlens hule Bump lyder med regelmæssigt Fald mellem Huslængerne, og ud over de tilgroede Tage høres nu og da den udslidte Arbejders: »Ah—h!« hver Gang han fries for sin Byrde.

Paa een Gang begynder Hektor en vild og sanseløs Gøen; Jens Romlen gjør et Par Skridt til Siden for at faa Vejen og den aabne Østerport i Linje.

»Nu har vi misæl æ Goj, det er li'saa sikker!« siger Jens op mod de to mønnende.

Goj er Egnens mærkeligste Skikkelse; han bor i en selvbygget Hytte oppe ved Landevejen; han er en

Indvandrer fra et østligere Herred og hylder derfor ikke denne Egns Sæd og Skik. Som yngre skal han ha' staaet i Maskinlære, men blev kjed af det og drog til Australien, hvor han en Tid lang vogtede Faar; efter Aars Omflakken kom han tilbage til Moderlandet og tog Arbejde ved Søudtørring og den Slags. Nu vandrer han som oftest omkring paa Handelen og opkjøber Uld og Kalveskind. Mand og Mand imellem kaldes han Ilderjægeren, af sit Yndlingserhverv, og som de fleste fremmede, der er lidt mystisk ved, anses han af den omboende Bondebefolkning for lægekyndig, kanske endda ogsaa lidt troldsk. Han kjender en Smule til alt og paata'r sig alt uden Skrupel, og han er ligesaa uundværlig, naar Husbonden skal ha' gildet et Kuld Grise, som naar Madmoderen skal ha' loddet ny Bund i et Dørslag.

Hunden bliver ustandseligt ved at rase; den kaster sit gule Gab ud i Luften og klapper Kjæverne sammen som en Rottesaks.

Lidt efter træder en 40-aarig Mand ind gjennem Porten; det første man lægger Mærke til er et stort rødt Vildmandsskjæg under en mægtig, laset Straahat; hans Klæder er tynde og slubrende som kjøbte rundt om paa tilfældige Steder; Bukserne poser over Knæerne, og de fattes alle Vegne Knapper; naar det røde Vifteskjæg blæser til Side, ses en sort Krave med en lille, hvid Trekant af Celluloid.

Over den venstre Skulder bærer Goj en tung Sæk, der holdes i Ligevægt af en umaadelig Bismer, hvis svære Blylod klirrer ved hans Knæ.

»Godda'!« siger Goj paa daarligt Kjøbsteddansk, »er Manden hjemme?«

»Nej han er da ett!« svarer Daglejeren.

»Ved *du*, om han har Kalvskind at sælge?«

Men nu gribes Ordet af Forkarlen, der har lyttet efter fra Husmønningen.

»Jow, a har lige spjelket jen op paa den vestre Portdør; men den er ikke tør endnu.«

Med langsomme, sikkende Skridt gaar Goj uden flere Ord ud af Porten og om for at se paa Huden.

Da han er gaaet, siger Andenkarlen: »Aa, lad os nu huske at faa ham til at se i den Seng, du ved nok.«

»Ja, da var det sgu ogsaa sand'! — Goj!« raaber Forkarlen ned til Ilderjægeren, der nu er naaet om paa Husets anden Væg, »kan en ikke, imen' du er her, faa dig til at glyne efter, hvad det da er for no' underlig nøj, der ved Nattetider ligger og firmer i vor Seng. Imellem Stunder er det lige ved at kunne lette Dynen under en, og mig og æ Dreng vi faar hvert Put, som skuld' vi ryge ud af Køjen.«

»Aa, det er vel bare noget, I drømmer, naar I om Aftenen har siddet for længe ved Grødfadet,« svarede Goj.

»Nej, Snak om en Ting! Det har sgu ikke no' med Grød at skaffe. A tror snarere, te det er et eller andet ildvorre Kreatur, der har faaet Snøgger paa os.«

Goj kom atter frem i Gaarden og gik tavs ind i Stalden, der dannede som Forstuen til Karlenes Rum.

Lidt efter kom han frem i Stalddøren med tre pibende Ilderhvalpe i Hænderne.

»Det var Dælen bryde mig dog den besynderligste Indkvartering, jeg længe har set i et kristent Menneskes Seng,« siger Goj. »I kan sgu være glade, at de ikke er kommen op for at patte hos jer; for det tror jeg, I vilde være kommen til at sove lidt haardt ovenpaa.«

Nu kom Karlene skyndsomst ned fra Taget. »Ih, Gud spar wos!« raabte Anders. »Saa er det »den gamle«, der har gaaet og vrødt Halmen op under os!« Anders var en Rystelse nær. Per kom tøvende hen og kiggede paa de tre laadne Rovdyrunger, der ka-

stede sig hvæsende rundt i Gojs Hænder og skjalv i Huden for det brutale Sollys.

»Ja, opp' te æ *Polds,*« sa' Laust, »der fandt de en Klump Snoge i Pigekammersengen; men tho dette her er da snart værre.«

»Jamen, a har misæl set begge Dele i samme Seng,« sa' Jens Romlen. »Men det forstaar sig, saa aad da ogsaa det jet det andt; jow, det er li'saa sikker!«

»Goddaw, Goj!« hørtes nu pludselig Ann' Kjestin i Bryggersdøren. »Ih, hvad er det endda for no' led nøj, *du* staar og hjanter med?«

»Ak, naadige Ann' Kjestin,« svarede Goj og løftede en af Ungerne i Vejret, saa Solen faldt den lige ind paa Maven, »blot nogle Bagateller, som jeg har fundet i Karlenes Sengehalm. Næste Gang venter jeg sammesteds at træffe en So med elleve gryntende Grise.«

»Da var det karenmæ ett det galest,« sa' Ann' Kjestin, »for i den her Tid er Grisene dyre.«

»Ja, men Arbejdskraften la'r til at være saa meget des billigere, siden den ta'r tiltakke med et Leje ved Maar og Ilder,« svarede Goj; han fortsatte: »Du skulde nu alligevel kigge lidt i den Seng, Ann' Kjestin; Halmen er ikke fri for at være en Kjende muggen, og Sengetøjet! — ja, jeg tør bande paa, at om du la' det hen til jeres gamle Føløg, saa vilde hun gi' det et foragteligt Spark og lægge sig i Strøelsen ved Siden af. Nu har *jeg* set den halve Jord lige fra Kap Horn til Krusumbakk', men Dæwlen bryde mig, om jeg har fundet rivendis Rovdyr i Tyendets Senge før her hos den rigeste Bonde i Hvarre Sogn.«

»Jaja,« sa' Ann' Kjestin, ilde berørt af Gojs Spot; »men lad os nu ikke staa og hindre Folkene i deres Arbejde, men kom til Døren et Øjeblik; a havde lige en jenle Ting at spørge dig om.«

Folkene gik igjen i Selen. Goj la' sin Pose paa Stenbroen uden for Forstuedøren og gik ind.

»Er du ikke tørstig?« sa' Ann' Kjestin og skød den mægtige Ølpotte over Bordknasterne op til Goj.

»Tak!« sa' Goj og sænkede sit røde Vildskjæg ned i den dybe Kande. Goj drak tungt og længe. Da han havde sat Øllet fra sig, førte han nedenfra sin venstre Haand op gjennem de stride Knurhaar, der af Øllet var bleven mørkere end de andre.

»Du er jo saa klog paa al Slags Lige,« begyndte Ann' Kjestin; »og se nu er den her sølle Knægt, æ Hjorddreng, der staar herude, gaaet hen og bleven fnattet for wos.«

»Ih se!« sa' Goj ironisk; »det undrer mig virkelig, saa meget der bliver gjort for Renligheden, hvor *han* ligger.«

»Aa, nu er det ikke værd at sidde og gjør' Nar af mig!« sa' Ann' Kjestin. »Nøj lidt kunde de vel ogsaa selv gjør' for at hede om sig; og a tror wal, te vore Folk faar den samme Behandling og lider den samm' Skjel som andre djes.«

»Det kan der saagu' være noget om, bitte Ann' Kjestin,« svared Goj.

Samtalen drejede sig efterhaanden ind paa andre Emner, indtil Goj rejste sig og sa': »Ja I kunde jo godt faa Raad til at søge Doktor og havde ikke behov at ta' til Takke med mine Husraad; men send nu alligevel den lille Fyr op til mig, saa skal jeg vel finde noget frem. Men I maa ikke smøre altfor glubsk paa; for han er jo kun lille, og hvad der kurerer en Smed kan jo undertiden slaa en Skrædder ihjel.«

Efterat Goj havde faaet et Utal af skaarede Fade og andre aflægse Gjenstande med sig i Posen, forlod han Gaarden under Hektors fornyede Gøen.

MEDBEJLERE

Goj havde næppe lukket Døren, før Per blev kaldt ind i Stuen. Ogsaa *hans* første Gang gjaldt Ølkovsen; før han drak, blæste han kraftigt ned i Øllet, paa hvis Overflade en halv Snes Fluer tog brede Svømmetag. Da han med de spinkle Arme for tredje Gang hvælede det mægtige Ølkrus som en Hjælm over sit Hoved, sa' Ann' Kjestin:

»Aa, drik nu heller ikke mer, end du taaler! Men det a vilde sige dig, det var, te naar du nu har faaet Køerne ud — for nu bejser de jo ikke mer i Dag — saa maa du, inden du kommer hjem, gaa op til æ Goj, der var her, og faa nøj, en kan smøre dig i, saadan te du kunde komme af med det slemm' nøj og kom til at gaa til Skole igjen engang imell'. For æ Degn han spørger nok efter dig.

Har du nu slet ikke læst paa æ Lejs' i den Tid, du ikke har set Skolen?«

»A har aldrig haft Tid til det,« svarede Per frimodigt.

»Tho, da var der da en bitte Krumm' Frihed i Søndags; kunde du saa ikke ha' taget din Bog en jenle Yw'blik,« sa' Ann' Kjestin.

»A kunde ikke læse i Karlekamret, for der sad de andre og spillede Kort og drak Brændevin.«

»Jamen, saa maatte du jo ha' sat dig hen ved et

Dige et Sted. Tho du skuld' jo da'tt wal gaa hen og bliv' te en Hedning for wos.«

Nu gik Gangdøren op, og en lille ferm Pige i Pers Alder hoppede smilende ind i Stuen.

»Ih se Goddav' Ann'!« udbrød Ann' Kjestin. »Nu er a sgi vis paa, te Pejr faar Følgeskab i Marken med Køerne. For du vil nok hellere med *ham* end gaa hjemme og træde ved mig gamle en, hvad bitte Ann'?« sa' Ann' Kjestin.

Anna saa med et indrømmende Smil fra Per til Fasteren.

»Gaa du nu hen og kobl Køerne ud, Pejr, imen' a gir Ann' en Taar Kaffe; saa kommer hun ud med din Melmad; for i Dag kommer du jo saa ikke hjem før Aften.«

Per kastede ved Udgangen et stort, omfattende Blik til Anna, som han kjendte godt fra Skolen. Hendes Far var en fattigere Bror til Ann' Kjestin; han sad i et Boelssted udenfor Byen. At han havde kaldt sin ældste Datter op efter den barnløse Ann' Kjestin var næppe helt hen i Vejret.

Per var meget lykkelig over at skulle ha' denne pæne Pige med i Marken. En Himlens Velsignelse var det ogsaa, at Bertel, det vringlede Spektakel, i Dag ikke var hjemme. Hvad kunde de to ikke faa for morsomme Løjer derude i Marken i dette herlige Vejr!

Udkoblingen af Køerne gik forbløffende let fra Haanden. For hver ny Ko, Per trak frem, saa han langt og lysøjet hen mod Vinduerne, inde bag hvilke Anna sad og spiste lækker Søsterkage, mens hun dinglede med Benene og lod Munden løbe til Fasterens Spørgsmaal om, hvordan det stod til derhjemme.

Omsider havde Per faaet alle sine tolv Køer af Stald og den mægtige Tøjrekølle sad paa sin Plads

mellem Trækkoens knudrede Horn; Per greb sin Søndagspisk med den ny Silkeskrald og lod den fange Lyd over Køernes blanke Horn.

Ved det første Knald sprang Annas smaa Sko mod Gulvet; ved det andet snappede hun Melmadsklædet af Fasterens Haand og forsvandt gjennem Stuedøren med et indtagende Smil.

Ann' Kjestin saa efter sin Sædvane hastigt ud af Ruden, om Køerne kom vel ud af Portaabningen.

Snart gik de to smaa Vogtere i nulrende Gang nær ind ved hinanden og pludrede. Det var det stolteste Øjeblik i Pers Liv. Den mindste Opsætsighed fra Køernes Side fik ham til at lade sit Skrald gjalde hen over alle de løftede Kosnuder, saa de atter sank ydmygt mod Jorden.

Anna gjorde beundrende Bemærkninger til Piskesnertens fortryllende Kraft.

»Jamen den er ogsaa knevlet af otte Strenge,« sa' Per med Eftertryk.

Otte Strenge! Anna lod sit Blik næsten kjærtegnende glide hen over den favnelange Snor, der hoppede og svajede over Pers Lue som en Hjælmsvev.

»Og til den Slav' koster æ Tvind' aljen' 15 Ører!«

Anna saa mere og mere forbavset ud.

Ageren naaedes. Køerne fæstedes. Faarene flyttedes. Og Per kunde begynde at overveje, hvormed han skulde glæde Anna herude paa de grønne Marker.

Det faldt i Virkeligheden ikke vanskeligt; her var nok at ta' i Øjesyn. Der var nu først og fremmest de fire Digesmutæg deroppe i den gamle Kjæmpehøj. Det var bedst, de opsøgte *dem* først, for de var da i det mindste sikre paa at vinde Bifald; ganske vist var de alt andet end let tilgængelige, da de sad midt i den lodrette Jordvæg, der var fremkommen ved, at Højens ene Halvpart var kjørt ud paa det opbrækkede Kjær.

Per kunde dog sagtens selv hale Æggene frem, men han var sikker paa, at Anna vilde betragte det som en smigrende Opmærksomhed fra hans Side, hvis *hun* fik Lov til at gjøre det; deri fejlede Per ikke. Men nu var det om at naa derind! Per havde til eget privat Brug dannet sig en Række naturlige Trin i den stejle Brink, men dem vilde Anna med sin bristende Evne i Klatrefaget næppe faa synderlig Glæde af. Men der hittedes vel paa Raad.

»Nu midt paa Dagen,« sa' Per, »saa er æ Muer nok selv derind'.«

Annas Øjne skinnede ved Tanken om at faa den lille pæne, graa Fugl i Haanden.

»Men hvordan kommer a derop?« spurgte hun, og saa forskende paa Per, som maatte det være hans Sag at klare den Historie.

»Ja, hvis du vilde staa op paa *mine* Skuldre, saa kunde du jo naa,« sa' Per, som ved dette snedige Svar lagde Sagen fuldstændig i Annas egne Hænder.

Anna nærede ingen Tvivl til Pers Ridderlighed, men med Tungespidsen i Mundvigerne krøb hun op over Pers smalle Ryg, der sitrede under den usædvanlige Byrde.

Anna stod med en Fod paa hver af hans Aksler; han maatte ta' hende varligt om Anklerne for at stive hende af, mens hun borede i Brinken med sin højre Arm.

Skjønt hendes Sko gik dybt ned i Pers Skulder, nænnede han ikke at røre et Lem. Hendes Kjoles Skoning lugtede endnu svagt af Persejærnet; han maatte ogsaa lægge Mærke til, hvor de flerfarvede Tværstriber i hendes Strømper var regelmæssige og pæne, og hendes Lægges Runding gjorde hans ydmyge Hænder varme.

»Aae!« raabte Anna. »Hun *er* derind'; hun slaar

mi' Haand med hinne Vinger; men a kan ett naa æ Bund'.«

Per havde tænkt, at det vilde gaa saadan, og havde egentlig ikke noget imod det; nu havde han jo vist sin Imødekommenhed, og bagefter kunde han selv ha' den kostelige Plaser at trække den lille Fugl frem. Men nu gjaldt det om at hindre, at Fangen slap bort.

»Tag min Lue og stop i Hullet!« sa' Per, »og kom saa ned.«

Der var længere ned til Pers Hue, end Anna havde beregnet, hvorfor hun maatte trække Haanden ud af Reden for at støtte sig under Bøjningen; under denne Bevægelse fløj den kloge, lille Digesmut raskt ud af Fælden. Med et rapt Slag af sin vævre Vinge strejfede den Annas Kind.

»Aae endda! Der fløw'en! Det *var* den største Synd'!« sa' Anna og sprang mut ned fra Pers Ryg. — Der sad tørt Bakkesand rundt om i Smilehullerne paa Annas Arm, og hendes rene Forklæde havde faaet krøglede Folder.

Smidig som en Abe entrede nu Per op og udtog fire blaalige Æg, ikke større end en Negl, men med smaa, brunlige Fregner.

Per tog et af dem og la' det mod Annas bløde Læber, for at hun kunde føle, hvor Ægget var varmt endnu. Der laa omkring det en lunken-syrlig Duft af den rugende Fugls Bug.

Anna livede op efter sin Skuffelse.

»Du maa godt ta' jen af dem,« sa' Per.

»Jamen vil hun saa søg' em?« sa' Anna.

Jo, eet Æg gjorde ingenting, mente Per.

Anna gjemte omhyggeligt det lille fregnede Æg i sit Lommetørklæde.

Fra den høje Mark gik de ned i det kølige Kjær, hvor de bandt Kranse af Siv og Krusemynte. Nu

syntes det Per paa Tide at faa undersøgt, hvad Ann' Kjestin havde givet dem med i Melmadsklædet. Per trimlede Bylten op i stor Spænding: Smørmelmad med Raamælkspandekage! Jo, Ann' Kjestin kunde til Tider være meget betænksom! — De spiste, de lo, og de tørrede sig om de mætte Munde; og saa løb de ned til et lille klart Vandrende, der gik og snakkede ud i det blaa hen over grønne Sten. Den næsten udtørrede Strøm i Bunden af den brede Grøft erindrede om et *lille* Barn i en altfor stor Seng; den kringlede sig pylrende over Sandet fra Bred til Bred, som gik den og spurgte om Vej. — Aldrig er Børn i deres Es som ved saadan en kjær lille Strøm. I dens hoppende Rislen, i dens syngende Ubekymrethed er der noget af deres eget Sind. *Vandet*, det er Eventyret! — Før et lille Barn hen til et rislende Vand, og det vil undre sig Øjnene ud af Hovedet.

Per og Anna hældede sig ud over Strømmen, som kiggede de efter Skjælmer i deres egne Øjne; de berørte dens krusede Overflade med deres Trutmunde og satte det lille Æg ud at svømme for at skjønne, om det var, som det *skulde* være; for var det raaddent, vilde Anna ikke eje det et Sekund længere. »Gud ske Lov!« tænkte Per, da det havde staaet Vandprøven ud.

Fra den lille Bæk gik de ud i Tørvemosen, hvor der voksede tæt med Trønbær mellem de bløde Mospuder. Per fandt de fleste; tog selv et enkelt, men heldte Resten over i Annas begjærligt aabnede Haand.

Naboens Hjorddreng, den lange Jakob, havde med megen Misundelse lagt Mærke til, hvilket herligt Selskab Per havde haft den hele Eftermiddag, mens han selv gik og kjedede sig ovre mellem sine Knolde. Da de nu havde nærmet sig hans Skjelgrob, kom han snigende paa de lange Ben og gjorde sig et Ærinde over til dem. Før Per havde faaet Tid til at advare

Anna imod ham, havde Jakob slængt sig paa Mosset imellem dem, hvor han allerede begyndte at udfolde sin Krigsplan.

»Det er da mer end sær, te I ka' lid' det sure Skidt,« sa' Jakob. »Ubav endda! Enanden en kan faa Vand i Øjnene bare ved at tænke paa'em.«

I det samme kastede han med en flot Mine en dejlig, renvasket Gulerod hen i Annas Skjød. »Spis saa hellere den,« sa' Jakob.

Anna lod stille Pers sidste Haandfuld Trønbær glide til Jorden, og med et underligt langt Blik til Jakob satte hun de hvide Musetænder i Guleroden.

Per saa med et sønderknust Øjekast hen paa Anna, men fortsatte derpaa ivrigt Bærplukningen, nu udelukkende til sin egen Mund.

Snart begyndte Jakob at yppe Kiv med Per om hans Pisk, hvis Snert han laa og vippede foragteligt paa sin Hjordkjæp, mens han paastod, at den bare var gjort af en Stump raaddent Ko-Reb.

Men det var at ta' Per paa det ømme Sted: »Det er Løwn i di' Hals, det kan a sej' dæ!« raabte Per og rev med en lynende Gebærde Snerten til sig, saa Jakobs Stortaa fik et Rap i Farten, — »for æ Tvind' haar aaljen' kost' 15 Ører!«

Jakob vilde nu vide, hvad det var, Anna gjemte saa omhyggeligt i Lommetørklædet. Anna fremviste med stor Stolthed det lille Digesmutæg. Jakob pyttede haansk og spurgte, om hun nogensinde havde set Tingsmetæg? Det havde Anna ikke. Da skulde *han* vise hende Tingsmetæg, bare hun vilde gaa med hen til Fleskjærdam; der sejlede de paa Overfladen i en vandtæt, lille Rede ligesom en Vugge. Bare han fyldte Bukserne op saa langt som saa, kunde han ta' dem i et Nu. Kanske kunde han ta' Tingsmeden med, for undertiden var de saa dumdristige de Fugle, at de fløj lige ned i ens Haar. Eller havde hun ikke

Lyst til at se, hvorledes man fangede Ryler? Han kunde ogsaa vise hende et udruget Kuld Stenpikunger, og om lidt skulde han ned til Høllet ved æ Gammelaa og tilse sine Aalekroge.

Per sad med Graad i Halsen og saa, hvor Jakob tog Anna fra ham. I sit Hjertes Kvide stødte han frem:

»Ann'! Du skal ett gaa med ham! For den Morre, han gav dig, den har han stjaalen!« — Og vendt mod Jakob: »For du er en Tyv! Du stjæler ogsaa Høn'æg!«

I samme Nu stod de to Kamphaner oprejst foran hinanden med løftede Svøber. Det lod dog, som om Jakob nu havde mere Respekt for Pers »knevlede« Piskesnert, end han før vilde være ved. Thi pludselig lod han sit Vaaben synke i Haab om at kunne ramme sin Modstander endnu dybere:

»Du skal ett være saa koldhøgen, din sølle Maaltrøv!« sa' Jakob, »for du gaar jo med Fnat over æ hele Bælle!

Du *har* da vel ett rør' ved ham?« vendte Jakob sig nu mod Anna. »Du ved da vel, te det er forbudt ham at komme i Skole, fordet han saa vil smitte de andre! Derfor har han heller ikke været der den hele Sommer.«

Anna saa paa Per med aaben Mund. Det var altsaa Grunden til, at hun havde faaet et undvigende Svar, da hun havde spurgt ham, hvorfor han aldrig mere kom i Skole.

»Jamen a har set en stor Lus paa din Trøje!« skreg Per og svang sin Svøbe som en Tomahavk. Jakob retirerede skulende i Forvisning om, at han havde ramt bedst.

Anna drog med Jakob for at lade ham forevise sig sine brogede Vidundere. Per gik stille grædende

op mod Køerne med sin »knevlede« Snert slæbende i Støvet efter sig.

Det sved ham i Hjertet, at det Skarns Menneske havde taget Anna fra ham, oven i Kjøbet ved saa lumpne Midler. Ganske vist havde han en Kløe, saa han laa og rev sig til Blods paa det syndigste Nætterne ud. Men var det *hans* Skyld? Havde hans fattige Mor ikke sendt ham herhen saa ren som et nyslikket Lam, ja uden med saa meget som en Bassi i Haaret. Og saa skulde de hjerteløse Mennesker drive ham i Seng til Forkarlen, den Fnatblok, der havde smittet alle de Drenge og Karle, han i sin Tjenestetid var kommen i Berøring med.

Der *var* da heller ingen Verdens Fornøjelse ved at være til, for man kunde gjøre hvad man vilde, saa fik man altid kun Utak til Løn.

For hvert Kølleslag op gjennem Køernes Række faldt der en bitter Taare fra Pers Øjne. Da han vendte sig om, saa han nede over Kjærene, hvorledes Annas vævre Ben flyttede sig spænstigt hen over Knoldene bag efter den lemmeslentrende Jakob.

Per smed Køllen haardt ned over den sidste Tøjrehæl og gik langsomt op over Bakkerne til Goj.

ILDERJÆGEREN

Gojs puklede Hus laa med lyngtakte Gavle midt paa en aaben Flade med hvidt storkornet Sand paa de tre Sider, paa den fjerde en skaldet Hedeflæk. Man naaede hen til Indgangen langs et søndret Stakit. Det første man her fik Øje paa var en kalket Træplade paa en Stang; paa Pladen stod skrevet med Tjære:

Er du en Ven, kom ind kun fort,
er du en Skurk, da pak dig bort!

Over Indgangsdøren gloede følgende Linjer i Rødkridt:

Denne Wigwam nævnes min;
Gjæst, træd ind, og den er din!
Goj,
Ilderjæger.

I samme Stil var ogsaa Husets Indre. Skød man Dagligstudøren om, traadte en Morian frem over Dørkarmen med et Horn for Munden og frembragte nogle skingrende Velkomsttoner. En tam Gris gik gryntende mellem Bordtremmerne. Ogsaa Grisen bar sit Vers, i et Baand om Nakken stod der:

Jeg er vel ikkun en ringe Gris,
dog nævnes mit Navn i hver Avis.

Grisen hed »Estrup«.

Per spærrede Øjnene op, som var han traadt over en Troldmands Tærskel. Fra Dagligstuen kantede han sig forsigtig ind i det næste Rum, men med Undtagelse af Grisen fandt han ingen Beboere i nogen af de to Stuer. Ogsaa det inderste Værelse var opfyldt af de besynderligste Ting. I et Hjørne stod et Drejelad, og omkring paa Væggene hang der ind imellem de almindeligste Haandværksredskaber som Sav og Spejbor de særeste Vaaben og Instrumenter, formodentlig Ting som Goj havde ført med hjem fra sine Rejser. Saaledes en stor Boomerang, en Indianermaske, en Skalp, et Par skrækkeligt grinende Fetischbilleder. Der ind imellem laa strentet en Række ægte, danske Produkter. I et Hjørne af Stuen skød et Fjerdingkar sandnedgravede Gulerødder nogle herlige, gule Spirer ind over Teglgulvet; i den modsatte Del af Stuen laa en Borren tørrede Dyrehuder og Uldsække; paa en Høvlebænk, der tillige gjaldt for Bord, stod en Kjæmpeturnips, udhulet som et Djævlehoved med illuminerede Horn og Plads til at anbringe Lys i.

Per havde kun orienteret sig halvt i dette snurrige Hus, da Goj traadte ind ad en Bagdør med en Malkestrippe i Haanden.

»Naa, er du der, min lille Ven; Godda', Godda'! Nu skal jeg snart være færdig,« sa' Goj og begyndte at sie den varme Mælk op i en sort Lersætte, idet han først la' et aabent Lærredsstykke omhyggeligt langs Strippens nederste Munding.

Saasnart han havde vredet Kluden op og vædet sine Hænder i en Blikøse, traadte han hen til Per, der ventede i stille Gysen foran de to Fetischer.

»Saa *du* er altsaa kommen i Brød hos ham Bertel. Mage til Fedtøre findes ikke i det hele Herred; var Konen ikke en Kjende bedre, var der ingen af jer

der fik Føden! Og nu er du altsaa bleven bekasset med den her bandsatte Fnathistorie. Har du faaet *den* hos Bertel?«

»Nej, den har a faaet ved æ Forkarl,« sa' Per forknyt.

»Ja, det forstaar sig; ved Forkarlen; allright! Det Svin! Skjønt, hvad kan der siges til det, saalænge Tjenestetyendet skal bunkes sammen som Kalve i Bøvl.

Men det er meningsløst, meningsløst, siger jeg, at de skal ha' Lov til det! I skulde gjøre Oprør, I Taabenakker! Revolution, Dæwlen bryde mig! Det skulde ha' været i Sydamerika; Gud forbarme sig! Et Par Skurkehoveder paa en Brandhage det frugter langt mere end syv Skjæpper Rigsdagsfraser, Dæwlen bryde mig! Men det kan du jo ikke vide, lille Fæhvalp. — — Slut op! Rot jer sammen, for Satan! Hvorfor la'r I jer træde paa? — Naa, naa, naa! Det var ikke min Mening at skræmme Livet af dig. Du er jo uden Skyld. Du har jo faaet dit Fnat; og ham den anden, Svinet, nu ja, han har formodentlig faaet sit paa samme Maade: smidt i Køjen til en eller anden smittet Arbejdstræl. For *han* har jo ogsaa tjent alle sine Dage; og saa er han en Døgenigt; for de fleste bliver Døgenigter, lille Ven; naar man slider og træller bestandig uden Haab om at kunne forbedre sine Kaar for en Sysling, saa bliver man en Døgenigt; man bliver sløv, siger jeg; ja man bliver, Gud hjælpe mig, en Fæpande, der la'r sig hundse og spytte i Trynen som Svinet der!«

Goj strittede en bred Spytteklat hen i Grisens røde Næsebor.

»Og er man bleven sløv, lille Ven, saa gi'r man en lang Marsch i Renlighed og de Dele. — Ja, du synes maaske ikke, der er videre rent hos mig heller,« sa' Goj og sendte et undskyldende Blik ud over al

den ophobede Ragelse. »Men du maa ta' en Lygte i hver Haand, du skal Dæwlen bryde mig dog ikke finde Skurv eller Lus nogetsteds i Ilderjægerens Wigwam! — — —

Naa skal vi saa se paa de smaa Hundepoter?« Per rakte Hænderne frem. Goj vedblev: »Jo, den er ægte nok; den gaar just ikke bort ved, at du gnider paa den! Lad os saa faa gjort noget ved det da. Skjønt, hvad Fanden *kan* det nytte, hvis du fremdeles skal ligge hos ham Fnattruget. Og for mig at gjøre Forestillinger hos Hans Højhed Bertel til Nørgaard, det er ligesaa ørkesløst som at bede Grisen der om en Haandsrækning.

Hvor længe har du gaaet med den Elendighed?«

»Aah, det er vel en tre Maaneder,« sa' Per.

»Og det er bleven dig forbudt at komme i Skole. Hvor længe er det siden?«

»Tre Uger.«

»Og din Husbond har stadig gjort lige meget for at faa dig renset, ja, han har formodentlig gottet sig over, at du nu kunde blive hjemme og slæbe for ham hele Dagen uden at forulempes af den generende Skolegang! Ja, det er, som jeg siger: Jeg har tjent i alle Lande; jeg har vogtet Faar i Australien og drevet med Kvæg i det yderste Brasilien; men Dæwlen bryde mig om jeg nogetsteds paa den runde Jord har truffet saa tyranniske og snæversindede Husbonder som blandt denne udskregne, »oplyste« Gaardmandsklasse her i dette stemningsfordrukne Flødeland.

Men lad os tales ved om den Ting en anden Gang; du er jo endnu altfor lille til at fatte, hvad jeg mener. Bliv ikke sløv og selvopgivende som de andre! Hovedet op over Skuldrene, min lille Ven! Og gjør man dig Fortræd — og det gjør man jo daglig — saa knyt din Næve i Bukserne, til du en Dag bliver stærk

nok til at svinge den lige i Planeten af dette maskraadne, gaardmandshovne Penge-Samfund!

Se du kun ind til mig, naar din Vej gaar her forbi, hvis du har Lyst til det!

Men det er sandt!« føjede han til, »du er naturligvis tørstig, dit lille Skidt; tøv lidt!« — Goj fremtog en Kop og fyldte den halvt med Vand, heldte lidt Saft i og styrtede et hvidt Pulver ud af et Kræmmerhus. Vandet praasede ud over Skaalranden.

»Drik, drik!« lo Goj og rakte Per Koppen.

Per drak. Kulsyren smældede og prikkede ham i Næseborene. Aldrig i sit Liv havde Per smagt saa herlig en Drik.

»Har du ikke faaet Limonade før? Nej, saa vidt jeg ved, udskjænkes den Vare ikke til Bertels.

Gaa nu hjem, lille Per, og lad mig se, du smører dig bravt i det Djævelskab, jeg her giver dig.

Farvel, min Dreng!

Skal du ikke klø »Estrup« lidt bag Øret? Jeg ved han vil sætte Pris paa det, og han er vant til, at de fremmede viser ham den lille Opmærksomhed.«

I KARLEKAMRET

Den Dag vor fremskredne, humane kort sagt: *op-lyste* Bondestand bygger sit eget Landbrugsmusæum for at gi' Verden en Forestilling om Standens høje Kultur, da bør den ikke glemme *Karlekamret*; dog hvis der til den Tid ikke skulde findes et saadant Rum — hvad vi næsten kunde ønske — saa skal vi her give et Rids af det, som det var hos Storbonden Bertel Nørgaard, og som det uden synderlig Afvigelse findes den Dag i Dag i Tusinder af Gaarde rundt om i vort elskede Fødeland.

Egentlig dannede det ikke noget Rum for sig, men *fløed* — i bogstavelig Forstand — sammen med Hestestalden, fra hvilken det kun adskiltes ved en paa flere Punkter gjennembrudt Lervæg. Hellere end at forvirre Folks Begreber med Betegnelsen »Kammer«, burde man da kalde det for en Baas eller Karle-Bøvl, som man naaede frem til over en stinkende Sø af flydende Dyre-Ekskrementer, der Sommer som Vinter samlede sig foran den uhøvlede Indgangsdør, hvis rustne Klinkefald og ud-revne Hængsler næsten altid gjorde det umuligt at faa Dørhaspen paa. Den Omstændighed, at Stalden her paa Nørgaard, efter Fædrenes Sæd, paa alle Aarets Tider anvendtes som Folkelokum, satte ligesom en Streg under det uhumske ved hele dette Beboelsesrum.

Vovede man sig nu ind i selve Rummet, saa man

først fire nøgne Vægge, der maaske engang i længst forsvundne Dage havde haft nogen Kalkpudsning, men nu kun udviste en Overflødighed af Sprækker og Revner, som var de gnavede med Tidens allerfuleste og længste Tand. Over Døren ud til Stalden, hvor 2—3 Skifter af Sten var faldne ud, havde man forsøgt at udbedre Skaden ved Hjælp af et klodset, opspigret Møddingbræt. Gulvet var det sorte vædskende Ler, altid oversaaet med Træskoskarn og Harkklatter. Loftet bestod af en Række løstliggende Lægtestumper, paa hvilke man gjemte Gaardens Tækkehalm; naar nogen gik hen over denne Halm, gimpede Lægterne op og ned, mens Ormemel og Museskaar drasede ned over de faa halte Møbler, der stod og skammede sig rundtom i Kamrets Kroge.

Den største Del af Rummet optoges af to mægtige højbenede Dobbeltsenge, fra hvilke Halmen over alt rakte Tunge gjennem Sengfjælene. Kamrets Pragtstykke var Laust' egemalede Klædeskab med gurede Døre; det sendte endnu en frisk Luft af Fyrretræ ud i al den øvrige Beklumrethed. Alt sit Lys fik Hulen gjennem et enkelt alenhøjt Jærnvindue ud til Gaarden; Karmen og hver en Krog i Rummet var polstret af Spindelvæve, der svang for det mindste Vindpust, og gyngede blideligt de i deres Næt indfiltrede Smaastraa og Havreavner.

En støvpudret Smørekande stod og svedte harskt i et Hjørne af Vindueskarmen, og i en utilproppet Tranflaske svømmede en Række Fluelig.

»Nu skal du, surenmæ, ett spare paa Smørelsen,« sa' Laust, Andenkarlen, han stod og iagttog Pers Forberedelse til Indgnidningen, mens han drejede den sodede Staldlygte, der fra det skrammelopfyldte Karlekammerbord sendte en brutal Stank af Os og Petroleum ud over Sengene.

Den usædvanlige Begivenhed, at Hjorddrengen

skulde »smøres«, samlede efterhaanden hele Gaardens mobile Besætning. Endog Ann' Kjestin aflagde i den Anledning Besøg i Karlekamret, hvor ingen i Mands Minde havde set hende. Hun kom dog ikke længere end i Døren, øjensynlig bange for at hun skulde faa et eller andet ubehageligt med sig derfra. Fra en tør Sten i den svinske Vædske foran Indgangen kastede hun et forskende Blik ind i Kamret og uddelte samtidig nogle Ordrer.

»Hvad var det saa, han gav dig til at smøre det hen med?« spurgte Ann' Kjestin.

»Sebbedel'frø, som a skuld' rør' ud i noget grøn Sæbe,« sa' Per.

»Naa; faa det saa endelig rørt godt imell' hverandt,« sa' hun til Per, der med en Pind tværede rundt i en hæslig svovldunstende Masse paa en skaaret Underkop.

Ann' Kjestin vendte sig nu til Forkarlen: »Aa du Anders, kunde du da'tt faa et andet Sted at gjøre af de Træskostøvler, du der har hængt op ved Bjælken, til de blev nok saa tørre; tho a tykkes da, te den Tranlugt maa være saa sær farlig stram at sove i.«

»Nej, Tran det gi'r saadan en frisk Ryg imell' alt det andet,« sa' Anders.

»Og du Lavst,« vedblev Ann' Kjestin, idet hun pegte op over et af Skabene, fra hvis øverste Del en Bunke skident Linned bulnede ud, »kunde *du* ikke lægge dit Skidentøj lidt bedre til en Side; det ser da saa sært ud, som *det* hænger.«

Lavst løb hen og gav de længst-nedhængende Skjorteærmer et Dask, saa de svuppede ovenpaa Skabet.

»Hvor var det saa, han tog de her Ilderkanniser, ham æ Goj?« spurgte hun videre.

»Det var sgu der i min og Drengens Seng,« sa' Anders.

»I føj for en Vesen da! hvor kunde saadan no' led Kram nu find' der ind og lægg' sig?«

»Jow,« sa' Anders, »det er Lavst, — han skal altid gaa der om Natten og ta' Stenen ud i Ydervæggen; og saa kommer det jo ind, det forstaar sig.«

»Ja, hvad tho, en skal vel ett ligg' og kvæles,« sa' Lavst.

»Jamen det har a sagt dig saa tit,« svarede Anders opbragt, »te vil du ha' frisk Luft, saa kan du slaa Døren op ud til Stalden!«

»Ja, det skal a, surenmæ, lov' for!« svarede Lavst og grinned'. »Det er en rar frisk Luft, en faar derfra!«

»Aa, staa nu ett og bliv uklar om det,« sa' den forsonlige Ann' Kjestin. »For nu har æ Goj jo tagen æ Kram til sig.«

»Lad mig saa se, te du smører dig godt, Pejr, saadan te du kunde blive af med det og komm' imell' andre Folk igjen.«

Med disse Ord drejede den tykke Ann' Kjestin sig besværligt omkring for at gaa sin Vej.

»Tho en skal snart vade baade til og fra jer; er det da æ Følklod der staar og laver alt det? I foj, foj! Tho en er lige ved at gaa i Syk i det.«

I Stalddøren mødte hun Mette.

»Aa, hav nu Opsigt med, Mett', te æ sølle Knægt bliver ordentlig gjort ved, saa han ikke gaar hen og fjedter sig fra det; saa har en jo ikke noget for Umag' og Pengspild' iløwle.

Og nu passer du da paa, te der ikke bliver skiftet under dem for det første, saa en skulde faa Sengklæderne moged til, mens *det* staar paa.«

»Skiftet!« svarede Mette, »her er ikke bleven skiftet siden Drengen kom.«

»Nej, aaenej, det er jo heller ikke til nogen Nytte, *saa* længe; tho saadanne Svend' de ligger misæl ikke i det en Nat over, før det er lige beskidt igjen.«

Dermed havde Ann' Kjestin tilendebragt sit Inspektionstogt i Karlekamret. Nu erstattedes hun af den tjenstgjørende Mette, hvis kyniske Øjne formelig skinnede af Iver for at faa den afklædte Dreng under Behandling.

Mette var en liderlig Tingest, der enten tilbragte Nætterne hos Andenkarlen her i Karlekamret, uden Hensyn til at Per og Forkarlen laa lige op ad dem i Nabosengen, eller ogsaa jog hun Egnen rundt efter endnu værre Mandfolk. Mere end een Gang havde hun gjort lille Per raa Tilbud, som ikke havde undladt at vække allehaande Forestillinger i ham; han nærede en instinktmæssig Sky for denne Tøjte med de glubske Øjne og den store, uskjønne Mund, der var som skabt til at suge Blod af friske aabne Saar.

»Naa, kan du saa komme af dine Pløger!« sa' Mette og greb Per fat ved Trøjen.

Per skubbed haardt igjen og sa' med truende Øjne:

»Dem skal a nok selv komme af; du behøver ikke at staa *her*!«

»Nej hør til den Rotteunge!« raabte Mette. »Som om ikke Ann' Kjestin sa' til mig, te a skulde passe paa, te du blev smurt ordentlig ind! Vil du se, te du kan komme, din Mjat'!« sa' Mette og gjorde et nyt Angreb paa ham.

Per huggede om sig som en vild for at ryste Mette af sig; især da Angrebet var naaet til de inderste Klædningsstykker.

Som en lille rasende og rivende Dyreunge stod han der nøgen og hjælpeløs midt mellem tre paaklædte, voksne Mennesker; de to slog sig paa Laarene under raa Latter, kastede hans Stumpskjorte op over hans Knæ, pegte, og skogrede endnu mere, mens den ky-

niske Mette sled i ham for at rive den sidste dækkende Klud fra hans Legeme.

Det var et Barn der kjæmpede for sin Uskyld, men endte med at blive voldtagen.

PER ER SYG

Det blev en frygtelig Nat for lille Per. Skjorten krøb ind til hans Hud, som var den gjort fast dertil med Fuglelim. Varmen fra de nubrede Hylsklæder næsten skoldede hans Legeme; hvordan han saa vendte sig, var Stillingen ubekvem; det var som at vælte rundt i et umaadeligt Begplaster, som Kropvarmen havde gjort mørt og klæbrigt.

Han domsede blot saa meget som en Fugl, saa vaagnede han med stærk Hovedpine. Hans Sanser var bleven sygeligt følsomme; den stinkende Dam ved Døren, Anderses transmurte Træskostøvler og Skidendunsten fra Linnedbunken — han ikke alene lugtede det, men det var, som havde det lagt sig med et Lag paa hans Tunge. Og saa var han saa rent svælgende tørstig. Hvad skulde han dog gjøre for en Draabe Vand?

Han var kommen til at tænke paa Gojs Limonade. Som det havde smagt ham, og som *han* dog var en underlig Mand, den Goj, men vistnok saa god. Ellers var der ikke mange gode Mennesker. Jo, Kild Pejrsen; og Jens Romlen, Daglejeren, der var fattig som han selv, og som havde bøjet sig saadan, for at Per kunde naa at lægge Møntørvene paa hans Ryg; og saa Anna — hun var vistnok ogsaa god, men hun var alligevel tilsidst gaaet bort med Jakob. Men Mette! aa, han kunde ha' slaaet hende for Panden

med sin Tøjrekølle, ja, med den Ende af Køllen, hvor alle de brede Sømhoveder sad!

Aa, men den Tørst! Han holdt det ikke ud! Forsigtig slog han Dynen til Side og lod de nøgne Fødder glide ned paa Lergulvet; han var svimmel af Kvalme og Hovedpine; han kantede sig over den stinkende Sø og kom ud i Stalddøren. Maanen stod som et stort Spøgelseansigt lavt over Vesterhuset; en Flok hvide Duer sov paa Mønningen.

Barfodet og kun iført Skjorten, hvis klissede Folder suged sig til hans Krop som Igler, naaede han hen til Brøndrammen. Han turde ikke trække friskt Vand op, da det usmurte Kjelddrav vilde skrige og vække alle paa Gaarden; han bøjede sig da ned mod Vandtruget og drak, begjærligt som et Dyr, der har staaet paa Sti hele Døgnet.

Syg og vaklende naaede han tilbage til Stalden. Maanen jaged hans tynde Skygge hen over de matbelyste Bæsingtræer.

Da Bertel næste Morgen kaldte som sædvanligt, lød det for Pers Øren som Raab i Taage. Bertel maatte hen til Sengen og ruske i ham.

»Aa, kom endda nu op i en Fart! Studene har rejst sig nede paa Engene; tror du ikke, de er tjenlige for at blive ponned til!«

Per rejste sig avtomatisk op paa Enden. Han var grøn under Øjnene, og der var som bundet en Møllesten om hans Nakke af Livsens Tynge; han vaklede ud af Sengen, mens Bertels hule Træsko slog Gnister af Staldstenene.

Per kom frem i Stalddøren, men han havde ikke gaaet to Skridt, før han kastede op, saa det knagede i Sidebenene. Sveden pressede sig frem af hans Pande, og han kunde knap se sine egne Fødder for Svimmelhed.

»A er syg!« sa' Per med lav Stemme til Husbonden, der stod og snittede en Hæl til ude ved Møddingen.

»Aa er du ett Fanden!« sa' Bertel. »Tykkes du maaskesig, du kan være bekjendt at melde dig syg den her Tid Dags, hvor alle Høvderne staar og skal flyttes.«

Pers Svar var en ny Opstyrtning, der rystede hans Legeme, saa han maatte ta' Stødd ved Muren.

»Hvad; er æ Knæjt bleven syg!« sa' Ann' Kjestin fra sit Baghold i Bryggersdøren.

»Ja, I kan min Salighed gaa og lave no' godt nøj, ja I kan!« svarede Bertel. »Det er naturligvis den her Satans Smøren, I nu skulde ha' stilt an med; før har Drengen jo godt kunnet passe hans Arbejde, men saa skulde han endelig smøres! Jow I skuld' Dævlen taa mig ha' været smurt, skuld' I! Mon *I* nu vil rende efter æ Høvder, eller hvem har I at vise an paa! — Der gaar Mett', den lange Los; men tror I, en skal faa hind' til at flytte en Ko, eller rokke en Kobbel Faar af Sted; nej, bare hun kan gaa inde og flegre med *dig*, og I kan faa jer en god Taar Kaffe med hinanden, saa kan det gaa med Kreaturerne, som *det* kan.«

»Tho nu tykkes a, te du kunde spare dig at gaa og himle op om *det*; æ Dreng skulde jo gjøres ren, det ved du jo. Og te æ sølle Pjevs saa ikke kan taale det, det er en Sag for sig. Men er æ Knægt syg, saa maa han jo ad æ Seng. Den Histori' er vel ett længer.«

»Ja, *gaa* saa ind i Sengen, for Fanden, det kan du vel taale da!« sa' Bertel. »Men er du ikke *snart* rask, saa *skal* du min Salighed faa Lov til at blive hjemme fra Sjørupmarked, det skal a love dig for!«

Det var et Marked, der laa en Maanedstid længere frem, som Per havde glædet sig meget til, som det ensformige Hyrdelivs næsten eneste Adspredelse.

Per havde allerede ligget en tre-fire Døgn med temmelig høj Puls, før hans Mor ad Omveje fik Besked om hans Tilstand. En Eftermiddagsstund stod saa Ann' Mari' Kjærsgaard i Nørgaards Dagligstue. Ann' Kjestin bød hende et behersket Velkommen og kaldte i det samme ud ad Kjøkkendøren:

»Mett'!«

»Ja—a!«

»Vil du sætte Kaffekjedlen paa Ilden.«

»Hvad for en af dem?«

»Den blaa!«

Til Forklaring af dette Valg bør man vide, at paa Nørgaard rettede Kaffens Smag og Godhed sig efter Stand og Stilling.

Bedst var den brune Kande. Den anvendtes kun en sjælden Gang, til Familiemedlemmer og Honoratiores; ret god var ogsaa den hvide; den var til Ann' Kjestins egen daglige Forbrug; men rent slet var den blaa; den brugtes udelukkende til Smaafolk og om Søndagen til Tjenestetyendet. Det var altsaa ogsaa den, der var falden i Ann' Mari' Kjærsgaards Lod.

»Tho det er bleven mig fortalt, te Pejr er syg?« begyndte Ann' Mari' Kjærsgaard.

»Ja, han er bleven tagen ned for os,« sa' Ann' Kjestin.

»Tho da er der vel ikke noget alvorligt tilfa's?« sa' Ann' Mari'.

»Ne-ej. Han klager sig over Hovedpine. Ja, tho han gik jo hen og fik den her Kløe; men det plejer en jo da't at regne for no' Sygen. Helsen har æ Dreng saamænd været hel flink; a skal ikke sige andet. Han har aldrig skadet nøj til wos. Og han har taget godt ved Føden, saa nær som de sidste Dage. — Ja, gaa du kuns nu hen og se til ham.«

Ann' Mari' Kjærsgaard gik ud til Sønnen. Hans uhægede blege Hoved med det strittende, solbrændte

Haar tegned sig skarpt mod det snavsede Dyne-vaar.

»Tho du er nok bleven skidt Kaa'l!« sa' Ann' Mari' og strøg ham hen over den klamme Pandehud.

Per saa op med et træt, ubestemmeligt Blik.

»Du *kan* da kjend' din Mor, Pejr?«

Pers Mundvige begyndte at bæve.

»Hvor gjør det ondt, mit Barn?«

Han la' Haanden paa sit Mellemgulv og paa Tindingerne.

»Tror du ikke, du kunde spise en Bid Pandekage?« spurgte Ann' Mari' og begyndte ivrig at trække Knappenaalene ud af en lille Bylt og fæste dem i sin Barm.

Per rystede svagt paa Hovedet.

»Jow; en jenle Bid!« bad Ann' Mari' bønligt. »A har lagt Sukker paa!«

Pers Svar var bare en ny Hovedrysten.

»Nej, er du saa ring'!« sa' Ann' Mari'. »Og som Sveden vælter ud af dig!« Hun klappede ham paa Kinden, imens to store Taarer, de eneste hun havde kjendt i uoverskuelige Aar, trilled ned over Pers Sengestok.

»Og *du* kom aldrig hjem til din sølle Mor siden, te en da kunde ha' set engang imell', hvordan du havde det. Har du da aldrig længst efter mig, hvad bitte Pejr?«

»Jo—ow!« sa' Per under endnu voldsommere Graad.

Ann' Mari' viklede langsomt Klædet om den forsmaaede Pandekage; tog Knappenaalene fra Barmen een for een og fæstede dets Rande. Hun stod endnu længe og klappede Sønnens Kinde og gik derpaa stille over Gaarden og ind.

Ann' Mari' Kjærsgaard var tavs, saa længe hun nød sin Kaffe. Da der blev budt hende anden Gang,

skød hun sin Kop fast og bestemt fra sig: »Nej Tak!«

Ann' Mari' Kjærsgaard havde *ogsaa* Forstand paa Kaffe.

»Naa, hvad siger *du* saa om æ Dreng?« spurgte omsider Ann' Kjestin.

»A siger, han er syg, og det er møj! Og saa siger a, te her skal æ Dokter hentes, og det ogsaa uden lang Betænkning.«

»Nej, Jøsses da, æ Dokter! for saadan en Knæjt si' Skyld! Det *var* vi endda kjed af,« sa' Ann' Kjestin.

»Ja, det bliver nu ikke anderledes, end som *a* siger; og vil I ikke hente ham, saa skal a nok skaffe ham hentet; men I skal faa at vide, hvem der kommer til at betale det!

Har *Du* været henne og se til ham?« spurgte Ann' Mari' strengt.

»Nej a har saamænd ett, men Mett' har jo været ude ved ham flere Gange med hans Mad, som han da ogsaa har taget en *bitte* Krumme af,« sa' Ann' Kjestin.

»Ja, da vilde han ikke ha' noget af *min* Mad; og a plejer helsen nok at vide, hvad der smager ham.

Men som a siger, æ Dokter skal hentes, og det i Morgen den Dag.«

»Ja, da tror a, te Bertel vil bliv' møj sær ved det,« sa' Ann' Kjestin surt.

»Ja, lad Bertel blive, som *han* vil, men Barnet skal ha' no' Hjælp, og det snart. Han *har* ikke andre end hans Mor at hold' sig til, og det er første Gang, han er ude imell' fremmed! Og a *maa* jo rigtignok sige, te det *gjør* mig ondt at se, hvordan han ligger i det.«

»Ligger i det!« sa' Ann' Kjestin forundret; »tho du gjør dig saa hyw i æ Sæd'; mon han ikke har det

omentrent som andre dje' Hjorddrenge, maaskesig endda en ussel Kjend' bedre. A ved ihvertfald, te a affentow har stukket en Bid til ham, som Bertel ikke fik at se, og som de andre dje' Drenge fik ett.«

»Ja, det er ikke Føden, a klager over,« sa' Ann' Mari' Kjærsgaard; »den er vistnok saa god, som den er nogensteder. Men te æ Dreng skulde komm' her hen og blive skabet, det tykkes a *er* den største Synd'; a *send* ham herhen; han *var* misæl ren baade foruden og forinden; a *stod* selv og kjæmmed hans Haar; der *var* misæl ett Lus eller Lusmind' paa ham, da *I* tog imod ham, — om saa aldrig a skal bliv' salig, tro mig nu, a siger det! Og saa skal æ Dreng nu gaa omkring og vær' skammed og ett kan komm' til Skolen eller andre dje' Børn! A kan ett forstaa, te I vil være det bekjend', saa velstaaend' Folk te *I* er!«

Naar Ann' Mari' Kjærsgaard kom paa den Hest, saa var hun ikke god at bides med.

Og næste Dag satte Bertel, mut og sur, Stjærten i sin nye Vogn og kjørte efter Doktoren.

Op ad Formiddagen vendte Befordringen tilbage.

»Aa Jøsses, har en æ Dokter allerede!« udbrød Ann' Kjestin. »Da *var* det endda slemt, om *han* skulde se de gammel grimm' Lagner, nu de ikke har været byttet saa længe. Aae Mett', kan du ikke liste dig til at skifte dem, imens a faar ham ind til en Kop Kaffe.«

Mette susede ud i Karlekamret, mens Ann' Kjestin skyndsomst fik den *brune* Kande paa Ilden.

Nu var Lægen dog allerede kommen ned af Vognen. Det var en lav mavefør Mand, med blondt Fuldskjæg, smaa Fødder og Stanleyhat. En fin Gordon-Setter stod med det tungsindigste Ansigt og rakte Tunge indmod Hjulfælgene.

»Ja tho, han ligger jo derind!« sa' Bertel og pegte med Pisken mod Stalddøren.

»Naa,« sa' Lægen, »har De Deres Folk i Stalden? Saa har De maaske Bæsterne inde i Stuerne?«

»Hwa-a?« sa' Bertel; han kunde imellem blive saa sær tunghør.

»Aae Bertel, Bertel!« hviskede Ann' Kjestin og trak i det samme Manden forvirret i Kjoleærmet. Derpaa sa' hun med hævet Stemme: »Aa vil æ Dokter ett lige gaa til Døren og drikke en jenle Kop Kaffe — først!«

»Jo, Tak, Ann' Kjestin, bagefter!« sa' Lægen og traadte ind i Staldkamret, hvor Mette rev og sled i Sengetøjet og den syge for at opfylde Madmoderens Ordre.

»Aa, giv Dem endelig Tid at faa Lagnerne skiftede,« sa' Lægen med et forstaaende Smil, »Renlighed er en overmaade god Ting, selv om den ikke kommer præcis til Juleaften.«

Mette var blussende rød, da hun gled forbi Dr. Koldkur med Favnen fuld af de svinske Sengelagner.

Lægen traadte nu hen til det syge Barn. I en Haandevending forstod han det altsammen. Han kiggede bag Drengens svovlstinkende Skjortelinning; han løftede hans matte Haand lidt i Vejret og saa ham mellem Fingrene.

»Hvor er *det*, I har smurt ham i?« spurgte Koldkur.

Bertel skød et hæsligt Potteskaar hen over Bordet.

»Det er jo at regne for Mordforsøg!« mumlede Lægen. »Gojs Kure kan I anvende i Tilfælde af Svinedifteritis eller Kreaturvask, men menneskelignende Patienter skal han den Onde gale mig holde sine Fingre fra. Det kan I hilse fra mig og sige! I har jo paa et hængende Haar været lige ved at slaa Barnet ihjel. — Kvaksalver-Idioter!

Selv om I la'r jeres Folk leve halvvejs som Dyr,

saa taaler de dog ikke alle Dyrenes Kur. Han der f. Eks. er noget sart i Kjødet. Men det forstaar sig, det er jo saa rart billigt, hva' Nørgaard. 3 Lod Sebadillefrø, værs'artig, 25 Øre! Det gjør ikke noget kjendeligt Hul i den kjære Pengepung. Vel, lille Nørgaard?«

»Ja, tho det maa en vel ogsaa se en bitte Krumm' po!« sa' Bertel.

»Ja, det maa en ogsaa se »en Krumm' po!« Om Barnet kreperer, det har mindre at betyde; det kommer kun an paa, han gjør det billigt; alt er godt, naar bare Operationen paa Pengepungen forløber let og smertefrit; jo jeg kjender jer — Pungdyr! Hvem deler han Seng med?«

»Aa, han har jo hele Tiden ligget ved Forkarlen,« sa' Bertel.

»Maa jeg se *ham*!«

Anders kaldtes ind.

»Vil De vise mig Deres Hænder!«

Anders kom med højre Haand, der hang tung og brunet som en mægtig Hummerklo.

»Hvor længe har De gaaet omkring med det der?«

Anders forstod ikke, hvad Lægen sigtede til.

»Jeg mener Skabet, Fnattet, det skrofuløse Eksem, hvori De synes at være indspundet som i en Kapsel.«

Anders stod mere og mere maabende forundret.

»Er De syg, Mand? Har De taget Skade paa Mælet, siden De ikke svarer?«

»Ja hwa — hwa — mener æ Dokter?« stammede Anders.

»Jeg mener, er De født skabet, eller *naar* er De bleven det?«

»Naa, det der! Jow det haar a saamænd haft en god Stød. Det gjør ingen Verdens Onde.«

»Men Menneske, vil De da ikke af med det?«

»Nej, hvad skulde det snart gjøre godt for; a har ingen Hinder af *det*, og saa holder det jo alle andre Sygner til Sid',« svarede Anders.

»Alle andre Sygdomme til Side! Det der! O hellige Enfold! Hvem har givet Dem den Generalløgn at løbe med?«

»Tho det har en da altid hørt, te dem der har *den* Sygen, de gaar fri for alle de andre; og saa er det da en sær bitte ring' Ting at gaa med,« sa' Anders.

»De vil altsaa ikke underkaste Dem en højst nødvendig Kur?«

»Hro, hrom! Hro — hrom!« sa' Bertel, der frygtede for at komme til at afstaa Karlen i denne travle Tid.

»Kur! for det der! Nej Gu' om a vil! Det har a hverken Tid hæ' Raad til.«

»Nej, det er jo en travl Tid,« sa' Bertel.

»For no' Mennesker!« sa' Koldkur.

»Naa. Ja, ja! Men De vil i hvert Fald drage Omsorg for, at Drengen der ikke oftere kommer til at ligge i Seng sammen med Dem; det maa jeg paa det indstændigste indskjærpe saavel Dem som Deres Husbond.

Ja, saa kan De godt gaa!«

Koldkur vendte sig nu mod Bertel.

»Ja Barnet er meget alvorlig angrebet. Han skal paa Hospitalet snarest muligt.«

»Paa æ Hospital!« udbrød Bertel forbløffet. »Da kan det da vel aldrig blive mig, der kan komme til at betale *det*. Tho Forældrene er jo paa Kommunen, og det maa vel saa blive den si' Sag, om *den* vil gjøre nøj ved det.«

»Hør, Bertel Nørgaard, nu fortjente De Fanden gale mig en Dragt Kløl« sa' Lægen og traadte med Hænderne i Bukselommerne lige hen foran Bertel.

»Drengen er bleven smittet her i *Deres* Hus som Følge af, at De har ladet ham dele Seng med en vitterlig Fnatpatient, og naar han saa bliver syg, efterat De ved Deres Forsømmelighed har nedbrudt hans Helbred, spørger De, om *De skal betale!* . . .

Naa, det er forøvrigt mig ligegyldigt, hvem der betaler; at De som Drengens Husbond vil komme til at udrede *Deres* Part, anser jeg for en Selvfølge. Han skal blot hen, hvor han kan blive ordentlig plejet og faa nogen frisk Luft — for i dette Hul,« Koldkur lod et foragteligt Blik løbe hen over Karlekamrets Uhumskheder — »ja i Fald De her indespærrede min ny fortræffelige Gordon-Setter, vilde den i Løbet af en Uge ha' forvandlet sig til Grævling!«

I SKOLEN

Børnene i 2den Klasse hujer og tumler i hvirmende Flokke omkring Hvarre Skole. Drengene styrter af Sted ned til Præstens Dam for at væde Tæerne i Mudderet og kigge efter Hundestejler. Pigebørnene deler sig i Boldpartier over de græsgroede Legepladser. I Skolen som i Livet foregaar Delingen efter Hartkornet og Guldmøntfoden. Det ses med et halvt Øje, at det er Gaardmandsdøtrene, der behersker Legepladsen; de giver sig helt hen i Legen i Bevidstheden om, at ingen vil vove at udsætte noget paa dem. De styrter sig over Bolden, kaade og spændstige — som Aarsplage, der er slupne paa Sommergræs efter god Havrerøgt; deres nette Sko fjedrer under dem og giver Foden Liv og Springkraft; de har Lommerne fulde af Godter og Brystsukker, som de uddeler flittigt opad, mindre flittigt nedad; de ler og snadrer ustandseligt, mens Maltsukkeret vendes mellem de smaa glimtende Tænder som et Bidsel. De nedfaldende Krøller kaster de tilbage over Issen ved et raskt Slæng med Nakken; de ta'r dristigt Kjolen op over Knæet for at ordne det balstyrige Strømpebaand, thi adskillige af dem begynder allerede at ane, at de har pæne Ben og aldeles afgjort: pæne Strømper.

Inde i Flokken skimtes Dorre Romlen, Daglejerdatteren, Mosebarnet med de taagede Øjne. Af sær Naade har hun faaet Lov til at lege med. Tung og

mavet af altfor meget Brød og Kartofler, fører hun sig med stor Stivhed, som altid generte Mennesker, der er forberedt paa at blive pegt Fingre ad. De uopslidelige Kludesko forbyder enhver overdaadig Bevægelse, og hendes blonde Haarpisk, der er tynd som en Musehale, bevæger sig gravitetisk som Perpendiklen i et gammelt Otdagsværk. Dorre *leger* ikke, hun hævder sin Særstilling som Husmandsklassens Repræsentant paa Gaardmandspartiets Legeplads; fanger hun Bolden, hvad ikke ofte sker, slaar hun den mod Jorden med den strammeste Mine; og gaar den hende skammeligt forbi, ser hun mørk og streng ud til Siden for at komme efter, om nogen fniser.

Med Sorg maa Dorre føle, hvor vanskeligt det er her i Verden at hævde sig i Kludesko. De andre ærgrer sig over hendes gemytløse Spil, og da Dorre har grebet fejl en Række Gange og hver Gang er bleven mødt med Raabet: »Klodsmaren!« opgiver hun omsider Spillet og gaar bittert grædende ud af Flokken med Tæerne indad i Kludeskoene.

Per har staaet paa et Hjørne og afvekslende set efter Drengenes og Pigernes Færd, uden selv at ta' nogen Del i Legen. Han er endnu noget bleg efter sit Hospitalsophold, og hans udstaaende Øren skaller.

»Vi skal in-nd!« skriger pludselig en kaad Pigestemme; i det samme faar Per et let Dask paa sit Trøjeærme, han drejer sig rundt og ser Annas bortpilende Strømpeben. Med Nød og Næppe indhenter han hende ved Indgangen. Hun faar lige Tid til at stikke ham nogle Stykker Brystsukker i Haanden og hviske: »Skal vi to følges ad, naar vi skal hjem!«

Per svarer med et bekræftende Nik; hendes lange Fletning, gulere end Havrestraa, svinger som en Knevel over hendes Skuldrer.

Undervisningen gaar sin Gang under sagte Summen.

Paa een Gang opstaar der et let Spektakel paa forreste Bænk. Lærer Gydesen vender sig hurtigt om og ser, at Pers knyttede Næve synker tungt ned i Skallen paa en stor velklædt Dreng ved Siden af; i det samme brister store Taarer ud af Pers Øjne.

»Men hva'-hva'-hva'! Hvad er det!« siger Gydesen med Strenghed. Per fremstøder hulkende:

»Han skal ett begynd' og sej', te a har Fnat endnu. For det er Løvn, det er det; det kan *a* sej'! A har slet ett Fnat mer, det har a ett, det kan a sej'. — Og a kan vel ett gjør ved, te a har faaet Fnat, naar a skuld' ligg' ved æ Kaa'l. Men nu har æ Dokter saa', te a har det ett mer; a *er* bleven kurired, det *er* a, det kan a sej'. Saa skal *han* slet ett begynd' og sej', te a har det endnu; for det har a ett, det kan a sej'! . . .«

Pers Tindingehud skjælver i Sindsoprivelser.

»Ja, det er fuldkommen rigtigt, hvad Per siger,« tog Lærer Gydesen nu Pers Parti. »Jeg har modtaget Lægens Attest for, at alt er i Orden med Helbredelsen. Tror I, jeg ellers havde givet ham Lov til at komme i Skole! Derfor maa du Jørgen rigtig skamme dig, at du sidder her og driller med, hvad du ingen Besked ved om. Dersom du tror, du kan ta' dig Ret til det, fordi *din* Far er Gaardmand, saa ta'r du mærkelig Fejl; i *min* Skole er alle lige; her gjælder ingen anden Rangforordning end Dygtigheden; og hvad den angaar, saa staar Per slet ikke tilbage for nogen af jerandre, endda han har maattet forsømme saa meget denne Sommer. Og I Gaardmandssønner, — langt hellere end at sidde og drille de fattige Tjenestedrenge, skulde I faa jeres Forældre til at være lidt bedre imod dem derhjemme og gjøre det lidt mere menneskeligt i Karlekamrene og de andre Steder, hvor de smides hen paa bedste Beskub.

Jeg har selv maattet tilbringe en Række Aar i disse Kamre —«

Børnene ser forbavsede paa deres Lærer.

»Ja ogsaa *jeg* har været Tjenestedreng,« vedbliver Gydesen, »og ved, hvad det gir.

I vilde ikke ha' disse røde Kinder og klare blaa Øjne, hvis I Aar igjennem skulde ha' holdt til i disse skammelige Hulers bundløse Smuds og Uterlighed.«

Gydesen havde talt sig op til stor Heftighed. Børnene hviskede forborgent til hverandre. Især stak de smaa Tjenestedrenge rundt om paa Bænkene Hovederne sammen. Per havde faaet ethvert Spor af Taarer visket af Øjnene og sad og saa paa Læreren med en usigelig om end lidt genert Taknemlighed. Det lød som et Eventyr i hans Øren, at en Tjenestedreng skulde kunne blive Skolelærer. Men saa maatte man vistnok ogsaa være forfærdelig dygtig; det gik slet ikke an, *han* tænkte paa noget saadant. Det kostede vist ogsaa forfærdelig mange Penge; og hvor skulde de komme fra! Nej bare *han* endda maatte blive saa rig, at han kunde kjøbe sig en splinterny Svanekniv, Mage til den, som den drilagtige Jørgen her ved Siden af havde faaet af sin Far, og som han altid sad og vigtede med.

Men det var det samme, nu skulde der for Alvor tages fat paa Regneopgaverne, saa han kunde komme gjennem 2. Del før November; saa var han langt foran baade Jørgen og de andre drillelystne Gaardmandssønner.

Undervisningen gik atter sin Gang under forborgen Summen.

Pludselig gled Døren op, og en ældre gammel fornem Herre i sort Skjødefrakke traadte ind i Skolestuen; det var Stedets Præst, Pastor Fryd, en noget forceret-livlig Mand med hvidskjægget Egernansigt

og med et Par gammeldags Stangbriller stukket ind mellem Øret og de sirlige Haartjavser.

»Sæt jer kuns ned, I smaa Gavtyve!« sa' Fryd med en sær kildrende Latter og svippede med Kjæppen ud imod Børnenes Bænke, mens han bød Haanden frem til Læreren.

»Naa, jeg kom for lige at kaste et Blik i Mulktlisten,« sa' Præsten. »Der er nemlig blevet saadan en Hylen og Allarm over det nye Mulktsystem, som De jo fik mig til at gaa med paa; Folk er bleven, som var de da ren spiltaabelige; saa jeg ser sandelig ikke rettere, Hr. Gydesen, end at vi bliver nødte til at lade den Historie gaa tilbage igjen.«

»Hvem er da det, der viser Misfornøjelse?« spurgte Læreren.

»Ja, det er jo først og fremmest alle de, der har skolepligtige Hyrdedrenge,« svarede Præsten.

»Naa er det bare dem,« sa' Læreren. »Men det var vi jo forberedte paa, at de vilde klage. Og da vi forstørrede Mulkterne fortrinsvis for at værge lidt mere om disse Drenges Skolegang og forhindre, at de misbrugtes altfor hjerteløst af gjerrige eller ligegyldige Husbonder, saa synes jeg ikke, der er nogen Grund til at blive nervøs, fordi de viser sig en Smule udtilbens.«

»Jo de bliver *altfor* værkelige, Hr. Gydesen; det gaar sandelig ikke an! Der maa ske en Forandring. De ved ogsaa godt, jeg ser lidt anderledes paa den hele Sag, end De gjør. Her gaar en hel Hoben fattige Forældre og har ikke Brød til sig selv, langt mindre til Børnene; ser vi nu ikke lidt gjennem Fingre med Husbonderne, men mulkterer strengt enhver nok saa lille Forsømmelse, saa ender det sandelig med, at Børnene faar Lov til at spadsere hjemme hos Forældrene; der er sandelig ingen Bonde, der mere vil

ha' dem i sit Brød; det har man forsikret mig fra mere end een Side,« sa' Præsten.

»Det er meget rigtigt, hvad Pastoren begyndte med at sige, at jeg ser anderledes paa hele det Forhold, end De gjør. Jeg vedkjender mig den Opfattelse, at saa længe Barnet gaar i Skole, er dets Plads i Forældrenes Hjem og ikke rundt om paa Gaardmændenes Roemarker; men det er jo en Sag for sig, som vi ikke ved egen Hjælp kan bringe til nogen Løsning; men hvad der staar i *vor* Magt at gjøre er at drage Omsorg for, at Børnene kommer her paa de lovbefalede Skoledage; og som De vil se af Mulktlisten, er der ikke forsømt nær saa meget efter det nye System som efter det gamle, der gjorde det muligt at holde Børnene hjemme saa at sige hele Maaneder igjennem, uden at de Husbonder, der drev den hjerteløse Handel, kunde rammes føleligt paa Pengepungen. —

Jeg vil da paa det stærkeste fraraade at gaa bort fra det System, der har vist sig saa heldbringende for disse Tjenestedrenge. Der er sandelig levnet Husbonderne Plads nok til at misbruge disse Børn endda.

Og jeg forstaar ikke en Skolekommission, der tør paatage sig Ansvaret for, at de Børn, der pekuniært set er blottede for alt, tillige skal berøves Muligheden for at erhverve de samme Kundskaber som Gaardmændenes Børn og drives ud i Livet uden næsten at kunne hverken regne eller skrive. Ad den Vej dannes der jo ligefrem en Pariakaste til vort Samfunds Tab og Skade. I hvert Fald ser *jeg* ikke rettere. Og jeg kan ikke forstaa, at det er en værdig Opgave for en Skolekommission at trykke Fattigmandsbarnet ned i Dumhed og Uvidenhed, bare for at Gaardmændene altid kan have et rigeligt Udvalg af Tjenestedrenge at vrage imellem. —

Ja, De maa undskylde, Hr. Pastor, at jeg udtryk-

ker mig saa frit, men saadan *maa* jeg nu se paa den Sag.«

Pastor Fryd hørte egentlig ikke efter mere; det var ikke første Gang, han og Lærer Gydesen havde taget Tørn med hinanden om disse Tjenestedrenge; skjønt Spørgsmaalet ikke i nogen dybere Grad interesserede Pastoren. Tidens sociale Anliggender havde aldrig formaaet at fange hans Opmærksomhed; han beskyldte dem for, at »de savnede det Aandepust, der alene bringer Hjertets Æolsharpe til at tone«. Og hvad den foreliggende Sag angik, saa var det ham nok, at adskillige af de mest velsete i Menigheden, Folk af endda ganske *betydeligt* Hartkorn, havde øvet en kraftig Modstand imod den Reform, som Læreren i et svagt Øjeblik havde faaet ham med paa. Han angrede allerede bittert, at han nogensinde var gaaet med til den.

Pastor Fryd havde grebet en Bog fra Katedret og sad nu og vippede den over de korslagte Ben, mens han i andre Tanker bladede frem og tilbage.

Gydesen fortsatte: »Ja, jeg ved ikke, om jeg længere tør paaregne Pastorens Opmærksomhed, for det jeg har at sige, men ellers vilde jeg gjerne endnu engang fastslaa, at selv med de nuværende høje Mulkter er Tjenestedrengens Skolekaar langt fra lyse. — Saadan en lille Purk kaldes ud af Sengen allerede Klokken 4 om Morgenen; saa skal han omkring og flytte alle Kreaturerne; saa hjem igjen i en flyvende Fart og ha' lidt at spise — for han kan jo da ikke møde aldeles fastende i Skolen; først naar alt dette er besørget, kommer han her; altid for sent, skjønt baade foraset og forløbet; og hvad tror Pastoren, der er blevet Tid til at læse paa Lektier derhjemme med en 16—18 Timers Arbejdsdag? Og hvorledes skal jeg faa over mit Sind at skjænde paa ham! Jeg ved jo særdeles vel, hvem der har den egentlige Skyld baade

for det ene og det andet. Og saa kommer her saadant et Barn og skal følge 6—7 Timers Undervisning i et lummert Skolelokale; i Gaar laa han hele Dagen og krøb paa Turnipsageren; i Dag har han været en stor Runde omkring over Enge og Højmarker, mens baade De og jeg endnu laa paa vort grønne Øre; er det ikke en Selvfølge, at saadant et Barn vil falde i Søvn, naar Solen staar paa, og han kommer til at sidde stille? »Hr. Lærer, Jens sover! Per sover! Hans sover!« saaledes melder de andre hvert Øjeblik, mens de peger hen paa de smaa Forbrydere; og — ja, jeg vil bekjende det lige ud, Hr. Pastor, jeg la'r regelmæssig mine Tjenestedrenge sove en Timestid i det mindste og beder de andre Børn om ikke at forstyrre dem saa længe. Jeg kjender ganske vist ogsaa de Kolleger, der trakterer saadanne Drenge med en Livfuld Tamp, men jeg anser saadanne Lærere for intet mindre end Bødler mod Børnene og den sunde Natur.«

»Ja ja, Hr. Gydesen; ja ja! Deres humane Betragtninger kan være meget rigtige, men vi maa sandelig ikke lave det saadant, at Gaardmændene ikke kan være tjente med at holde Hyrdedrenge. For Resten, hvor har De nogen af disse Kløerer?« sa' Præsten pludselig paa sin friskfyragtige Maade og rejste sig op fra Stolen.

»Ja, der sidder nu han, der tjener Bertel Nørgaard; han er nær ved at være den dygtigste Dreng i Klassen især til Regning. Men han har jo nu forsømt saa overordentlig meget; han har nemlig ligget paa Hospital.«

»Hvad, har du været syg, min Dreng?« sa' Præsten.

»Nej, saadan syg, det var a ett, men a havde *Kløe*. Men a *er* kommen af med det,« tilføjede Per med Eftertryk.

»Naa du er altsaa et lille Regnejærn! Men kan du nu ogsaa nogle Salmer?

Hvilke Salmer har De gjennemgaaet med dem i den senere Tid, Hr. Gydesen?«

»De sidste var Morgen- og Aftensalmer,« svarede Læreren.

»Saa er jeg vis paa, min Dreng, at du kan denne *mægtige* Salme: »Morgenstund har Guld i Mund«.«

Per opremsede et Par af Versene uden synderlig Snublen.

»Det var ret! Finder du nu ikke ogsaa, mit Barn, at saadan en Dag sandelig ret er værd at takke Herren for, saa vi lover Gud med vor Mund, naar vi ser Solen saadan rejse sig op i al sin Glans, naar Duggen ligger i Græsset, og Lærken flagrer op fra sine smaa! Ikke sandt mit Barn, saadan en Dag er sandelig herlig for et kristent Menneske! Synes du ikke ogsaa det, lille Per?«

»Jow, naar en helsen kund' bli' fri for at kryb' i æ Turnips!« svarede Per.

Præsten, der ikke havde ventet dette prosaiske Svar, skyndte sig til den næste Hjorddreng.

»Saa kan du vel, min bitte Klør, sige mig et Par Vers af den *vældige* Salme:

»Den signede Dag med Fryd vi se«.« — Knægten hakkede sig frem gjennem Teksten uden tilsyneladende at forstaa noget af den.

»Har du nu rigtig faaet fat med alt Barnesindets Gribetøj om denne *vældige* Salme?«

Knægten forstod mindre og mindre af Pastor Fryds blomsterrige Tale. Fryd fortsatte:

»Naar du læser disse *vældige* Linjer:

»Som Guld er den aarle Morgenstund, naar Dagen opstaar af Døde — —«

»Har du saa ikke følt noget af *Lærkesindet* røre sig i dig, saa det har funklet for dit indre Øje som en Dag i Gyldenaaret?«

»Nej!« sa' Drengen.

»Hvor tidlig kommer *du* da op om Morgenen?«

»Æ Klokk' er gjerne halvfire.«

»Jamen saa maa du da ofte ha' set dette *vældige* Syn.«

»Jamen den Tiddags da er en jo gja'n saa søvnig,« svarede Purken.

»Du skulde vel ikke vide, min Dreng, hvem der har skrevet denne *herlige* Salme?« — Tavshed.

»Hva'? Kjender du ikke den mægtigste Kraft i dansk Aandsliv?«

»Nej!« svarer Drengen.

»Hvem kan sige mig det?«

»Det haar æ Præjst?« sa' en lille tænksom Pige paa næstøverste Bænk. De store stak Hovederne sammen og fnisede.

»Tror du, *jeg* har skrevet den, min lille Pige?« sa' Fryd smigret. »Hvorfor tror du det?«

»Jow, for æ Præjst hans Navn staar i den først Linje.« — Leende gik Præsten til den næste Hyrdedreng.

»Kan *du* saa nævne mig en Aftensalme,« sa' han, henvendt til en lille forpjusket en inderst ved Væggen. Tavshed.

»Har du aldrig hørt en Salme, der begynder saadan: »Fred hviler over Land og By«?«

Urokkelig Tavshed!

Nu træder Gydesen til og siger:

»Jo, den *kan* du da nok Andreas; den fik I jo for til i Dag.«

Men nu begyndte der at trække graa Skyer hen over Andreas' Pande; det vilde kun komme an paa et Tilfælde, naar Regnen begyndte at dryppe.

Omsider bryder Andreas sin Tavshed og siger: »Da a var kommen hjem fra Kjæret i Aftes, saa tændte a Lygten og satte mig til at læse ude i Karlekamret; men lig'som a haaj sagt: »Fred hviler over Land og

By« — saa kommer Forkarlen med en af Malkepigerne, og saa griber han mig i mit Haar og siger . . .«

Andreas ser raadvild fra Degn til Præst, som vilde han komme efter, om det nu ogsaa gik an at gjengive Forkarlens Udtalelser ordret.

»Naa, hvad sa' han da?« spurgte Præsten.

»Han sa': »Du skal Dæwlen tordn' mæ ett sidde her og knebre den her Tiddags, din moged' Dreng! Vil du se, du kan komm' ad æ Dør; nu vil vi andre ha' æ Kammer!«

Og saa blev a kylet ud; men ude paa Diget kunde en jo ikke se at læse, for der var ingen Maane i Aftes.«

Pastor Fryd drejede sig bort med stor Skuffelse i sit gamle Skjæg.

»Ja ja, Hr. Gydesen, vi faar nu føje Klagerne i deres Ønsker alligevel,« sa' Pastor Fryd og svippede ud af Skolestuen.

PAA HJEMVEJEN

»Lad os nu skynde os at rende, før Dorre kommer ud!« sa' Anna med de blankeste Øjne til Per, da Skolen var forbi for den Dag, og Børnene myldrede ud af Klassen. Det var ikke fri, at Per syntes, det var en Smule Synd for Dorre, som han ellers gjerne slog Følge med, da de omentrent skulde samme Vej; men Anna var jo ikke til at sige nej til, og snart havde hun og Per saa stort et Forspring, at den tungtbevægelige Dorre, der altid var med de sidste til at komme ud af Gangdøren, ikke kunde tænke paa at indhente dem.

Anna bød Per en ny Omgang Brystsukker og spurgte ham ivrigt ud om hans Hospitalsophold. Per fortalte med endeløs Begejstring om den forunderlige Verden, han der var bleven optagen i; de første Dage, da han havde gjennemgaaet Kuren, havde jo været meget slemme, men senere, da han begyndte at komme sig og var bleven alle Sygeplejerskers erklærede Kjælebarn, førte han en Snes Dages Slaraffenliv, som han ikke havde troet muligt her paa Jorden.

»A fik Sødsuppe med Svedsker og Rosiner i næsten hver eneste Dag, og min Skjorte og mine Lagner, de var surenmæ lig'saa hvid' snart som — a vil sige — *din* Hals der!«

Det var ikke frit for, at Anna blev en Kjende rød

ved denne mærkelige om end smigrende Sammenligning.

»Men tho det forstaar sig, en Gang imell' var det jo ogsaa nøj ødlet,« fortsatte Per. »Men det *var* endda nogle rare Mennesker. A kunde godt være kommen hjem meget før. Men æ Dokter sa' til Sygeplejersken, te det ha'de ingen Hast med *det*. »Giv du dig kuns Tid til at sove, min Dreng!« sa' han til mig, og saa klapped han mig saadan paa min Kind. Saa var der ogsaa altid saadan en Spøg og Plasir ved ham. Saadan er det en Dag, saa siger han til mig: »Kan du sige mig, min Dreng, hvem var Zebedæus' Sønners Fader?« Saa kunde a ett komme i Tanker om det lige med det samme; men da han saa var kommen tilbage fra de andre syge saa vidst' a det. Og saa grinned han og gav mig en hel Krone. Og den skal a surenmæ ett gi' ud saa snart.«

»Ja men hvem var da saa — æh — dem Kaal' dje' Faa'r?« spurgte Anna.

»Kan du ett gitt' det? *Zebedæus*' Sønners Far det er naturligvis Zebedæus.«

»Haa, haa, haa!« skogrede de to i skjøn Forening. Per fortsatte med sine Lovprisninger; »Og vi spiste baade med Kniv og Gaffel hver Dag, og saa fik vi saadan et hvidt Stykke til Mands — hvad er det nu de kalder det?«

»En Dug!« hjalp Anna.

»Nej! Det er ogsaa det samme; men det var da nøj, vi skulde tørre Fingrene i.«

»Aa, en Salvet!« sa' Anna straalende.

»Nej nu kan a huske det: Det var en Serviet,« sa' Per.

»Dem bruger de ogsaa i Præstegaarden,« sa' Anna. »Nej, var de saa fin'! Du kan rigtignok sige af, te du haar wot henn'!«

»Ja, og saa saadan som en sov i de Senge! Aa! —

Og drømt'! Du kan helsen tro, te det var en stram jen, da en igjen skuld' puttes ind i Karlekamret.

En Nat drømt' a — — nej, det tør a ett fortælle, for du var med i det!«

»Jow Pejr, du *skal* fortælle det!«

Per fortsætter: »A ty't, a var kommen op i Himlen, og der var saadan en laang hvid Stue; og der lig' for æ Overbordend' der sad æ Kræmer, du ved, med hans Kiste paa hans Nakke; og han var saa pæn balbiret, og det var alle de andre ogsaa. Og han siger til mig: »Tho du er da en bitte hwelle Kaa'l, te du er kommen herop; men a tykkes, te du kommer med din Køll' paa din Nakk'; kyl du kuns den ud ad Døren, bitte Faa'r, for Bertel og hans Køer dem finder du ikke heropp'.

Og saa gik a ud og kyled Køllen fra mig, og a tyt, den faldt lige ned paa Nørgaard Toft. — Men da a saa kom ind igjen, saa var æ Kræmer henn', og saa var det dig, der sad der; og du var i saadan en hvide Kjovl og gik med *mi'* bitte Digesmutæg i din Haand; men saa lig' med det samm' saa kom den lange Jakob lige saa beskidt, som han kund' vær' trukken af Møddingen.«

»Uh, den væmmelige Dreng! Han har ogsaa allesteds Ærinde! Ham maa a aldrig komme sammen med mere, det siger min Mor,« indskjød Anna. »Men hvad saa?«

»Jow,« fortsatte Per, »han vilde grutte mit bitte Æg og rive *dig* til sig; men saa kom der saadan en *store* Mand; først troed a, te det var æ Dæwel, men saa var det æ Politi. — Og saa kan a ett husk' mere. — — —

Nej, det var endda skjøn' der!« afsluttede Per som i Henrykkelse.

»Har du saa ikke nu faaet det en bitte Krumm' bedre i Pladsen,« sa' Anna.

»Hjemme? Ved Bertel? Den Skumpi! I Aftes gav han mig saadant et Ræk, te a kan fornemme det endnu.«

»Hvad havde du da gjort?«

»Tho a var oppe paa Hjaldet at ride Hø ned. Og han stod der lige neden under. Saa var der et Kuld Æg i Høet; det kund' a jo ikke ved; og de var raadne; og saa kommer de jo lige ned om Ørerne af ham, saa han saa ud i Haar og Skjæg, te ubav endda! Du kan helsen tro, te han var bleven pyntet! Men det kunde a da ikke gjøre for; men da a saa er kommen ned, saa *lægger* han til at bande og langer mig saa en over min Ryg med æ Rivskaft, te a troed, a skuld' ha' svelt. Ja, ha'de a været en bitte Krumm' større, saa skuld' han surenmæ ha' faaet!

Ja, a ved jo nok, te du er i Familie til ham, men du sladrer da ikke?«

»Nej du kan tro nej! A bryder mig da heller ikke om at komme der, naar *han* er hjemme, for han lægger ligefrem Mærke til, hvormange Stykker Sukker en kommer i Kaffen. Men Faster hun er da en rar Kone.«

»Ja—a!« sa' Per.

Snakken gik ubekymret videre over Stok og Sten, indtil Skillevejen naaedes. Anna fulgte endda Per nogle Skridt ind paa Sidevejen, øjensynlig med en Skjælm bag Øret.

»Sidstskjæg!« raaber hun pludselig kaadt og gi'r i det samme Per et Dask over Armen, mens hun piler af Sted, saa hurtigt Skoene kan bære hende i modsat Retning.

Per opdager Forræderiet, vender sig brat omkring og indhenter hende i strakt Galop. Leende brydes de et Øjeblik; Per ta'r lempelig ømt paa hendes bløde, bløde Arme.

Paa een Gang bliver Anna knusende alvorlig; hun

la'r sine Arme hænge slapt ned og siger med lav Stemme og et Blik dybt inde fra:

»Pejr! a ska' hjem!«

Per slipper øjeblikkelig. Rødkindet og nynnende gaar han videre over Kløvermarkerne.

Da Per samme Aften havde drevet Gjæssene i Hus i en Krog af Tørveskuret, skød han lempelig Døren til efter sig; om Benet af den graa Gase hang der en Rebstump, som maatte fjernes.

Natteduggen havde allerede vædet Gaardens Brosten. Høstmaanen steg i massiv Kulde op over den østre Mønning; Gaardsrummet var øde og tomt som en Kirkegaard; Stilheden gik med sydende Trin over Hjaldene, hvor Hønsene sad med dukkede Hoveder inde under de spindelvævsbetrukne Fyrrelægter. Ilderen gled paa sorte Klør over Agerummet, standsede brat paa den yderste Bjælke, strakte sin Hals lang og lod et Sekund sine Øjne lyne med Smaragdglans ned over den mørke Lo.

Per sad med det ene Knæ mod Jorden, mens han søgte at frigjøre Gasen for det snærende Reb. Svovllugten fra de opstablede Tørv mødtes med de hidsige Dunster fra Stiens sure Undergrund. Gjæssene trængte sig sammen i Tørvekrogen, hvor de stod og drøftede Stillingen med den løndomsfulde rædde Hvisken, hvormed disse natblinde Dyr meddeler sig til hverandre i Mørket:

Hwi—i, hwi—i, hwi—i, hwi—i!
Hwæ—æ, hwæ—æ, hwæ—æ, hwæ—æ!

Gasen kastede sig skræktagen rundt i Pers famlende Hænder.

Ved at tumle med den varme, befjerede Dyrekrop, kom Per med et til at tænke paa sin Elskovskamp med Anna. Og nu trykkede han vildt det hvæsende

Dyr op imod sig, sleged ned ad dets bløde Vinger og dets i Oprør krummede Nakke; kyssed det over Næbet og de natblinde Øjne og med stigende Ild og Vildhed langvejs ned ad dets gurglende Strube.

Da Gasen omsider slap løs, havde den ondt ved at dæmpe sin Harme ned til de andres løndomsfulde Hvisken.

Per saa sig forsigtig omkring, da han traadte ud paa Stenbroen; i sit Hjerte var han ikke saa lidt skamfuld over det tarvelige Forskud, han her havde taget paa sin ulmende Barneforelskelse.

PAA LYNGLÆSSET

Høsten var kjørt i Hus og rundt om i Landsbyerne var man optaget af at bjerge Faarelyng. Nørgaards Folk havde — fire Mand høj — været i Heden i to Døgn. Solen var forlængst under Synskredsen, da man saa smaat begyndte at skumple hjemefter med sidste Læs.

Endnu var kun Anders og Mette oppe paa Læsset, mens Lavst og Per løb ved Siden af med lange Forke for at afstive den knagende Vogn, naar dette Bjærg af et Læs ramlede ned i et af de mange Slag og Halder, som disse middelalderlige Hedeveje er saa rige paa. Omsider sad de dog alle fire sankede paa Læsset, der krøb langsomt ud mod den stigende Fuldmaane.

De tre voksne sad forude og pjankede og smaagrinnede. Per, der havde faaet store Vabler mellem Fingrene under Lyng-Oprivningen, havde slængt sig paa Ryggen midt mellem Tejnen og Øldunken.

Heden laa vid og drømmende under Halvmørkets Kjortelflige. Nattekøligheden strøg ind over Læsset med Dunst af Svovl fra aabne Tørvegrave og langtdrivende Røgrester fra fjerne Mosebrande. Karlsvognen spejlede sin knækkede Stjært i de smaa Hededamme, hvor Hjejlen sad med Fløjten under Vingen, mens den lille brune Angemus vimsede blankøjet

omkring og slikkede Dug hos Haardkamp og Katskjæg.

Per lod Septembers store Stjerner spejle sig paa sine Øjnes Bund, mens han halvt i Drøm vuggedes gjennem Natten paa Lynglæssets slingrende og bragende Kjæmpegynge.

De tre voksne havde bemærket et uroligt, hoppende Lysblammer forude til venstre; de bestemte det øjeblikkelig til at være en Lygtemand og følte sig slet ikke paa den tryggeste Fod med Nuet. Især var Mette meget urolig; hun paastod, at det var en Lygtemand, som i sin Tid havde forgjort Gal' An'malén, der endte med at drovne sig selv i Graamose.

»Blot den nu endda ikke løber over Vejen, naar vi kjører der forbi, for saa skal en af os dø før Aaret er omme.«

I det samme begyndte Vognens Aasæt en styg Knagen; venstre Forhjul slog voldsomt ned i et dybt Blevverhul; Mette udstødte et Hvin og sad allerede med Haandleddene stindede til Afspring; i et Nu var Vognen atter paa ret Kjøl; og da man igjen saa ud mod Lygtemanden, var han der ikke mere.

Fod for Fod slingrede man videre paa Læssets brede Sadel; Hestene prustede, naar de havde overvundet et særlig haardt Tag; Lyngjærn og »Gammelmand« skar sammen bag i Vognen under hørlig Klammer. Per gyngede som en Spaan viljeløst gjennem Verdensdybet med sit Ansigt vædet af Nattens Dug.

Døsende hørte han de andres Samtale. Fra Lygtemænd og andet Troldtøj var Snakken nu kommen til at dreje sig om mere jordiske Ting. Anders havde for et Par Dage siden haft et Sammenstød med Husbonden, fordi han ikke havde ladet Hestene bestille nok under Stubjordspløjningen.

»Der er jo snart ikke mer den Dom eller Del, en kan gjør' ham til Maade, den Knokkel han er,« sa' Anders. »Men I kan tro, te a blev talt *til*! A var snart al skammet ved det. Men der er jo ikke andet at gjør' ved saadan en Hertug end la' ham brug' æ Kief; og hellere vil a da ta' mod no' Skjænd, end a vil staa som en Flâf overfor æ Hejst'. Tho naar en er bleven saadanne Kreaturer betroed, saa skuld' en da't wal gaa hen og overanstreng'et heller la' det gjør' mer, end det kan svare til.«

»Saadan en Stod'er som Bertel han var jo nu da heller ikke værd, te nue jen *skuld'* tjene ham,« sa' Lavst.

»Aa skid! Tror du, det andre Steder er bedre! Her faar en da en ordentlig Fød' og ikke saadan no' Slarperi, som hvor en før tjent'. Nej, skal en vær' Tjenest'mennesk', saa maa en nok vær' glad, om en kan faa en ordentlig Omgang og behold' æ Lemmer hel'.

Har I ikke hørt den her Empe derovre fra Runge?«

Nej, det havde de da ikke.

»Da er den snart kjendt over hele Landet. Og Goj har sagt, te han har set 'en i æ Afviser, og Karlen, det er passeret med, han tjent' i Drensgaard det Aar, a var henn'; saa den er re'le nok.

Jow, det gik nok saadan til, te Karlen han gik og ploved; og der kom jo saa hans Husbond og gav ondt af sig, for det der ikke var plovet efter *hans* Hoved. Nu ved en jo, te de har Lov til at skjælde en ud snart for, hvad de vil, men lad en prøve at skjælde en Husbond ud! Naa, men Karlen her, der vidste, han havde anstrengt sig saa godt, han kund' og gjort det hele for hans gode Nøje, han bliver jo gal i Hovedet over det, te han skuld' saadan testelires, det var jo da't saa sært! Og saa er han da også saa trekvart taabelig, te han bøjer sig ned og

griber en Stjært-Ende der laa og begynder at høge efter Husbonden — om *han* vild' komme af Agren, helsen skuld' han faa fremmede i hans Haar! og hvad han nu kund' faa at sige. Men te det var Karlens Mening at lægge Dalder til Husbonden — det er der jo da ingen, der tror; han vilde bare ha' æ Stod'er væk, saadan han kunde faa Ro til hans Bestilling.

Men griber saa ett æ Husbond lige vær'løs i æ Lomm'! Og se der ha'de han jo en Revolver, og *med* det samm' saa *jager* han et Skud lige i æ Kind' af æ Kaa'l, saa Tænderne de ramled ud af æ Kief af ham!«

»Men Gud spar wos!« sa' Mette. »Saadan en Husbond han fik da Straf?«

»Du er nok et godt Doggerhoved!« sa' Anders. »Fik *han* Straf! Nej, det blev nok Karlen, der fik Straf. Han kom ad Døren med det samme, og en stor Mulkt fik han oven i Handlen, for det han havde vist sig trassig og ulydagtig imod æ Husbond.

Nu siger de, han bliver en Staakkel al hans Tid, for de har ikke kunnet faa Kuglen ud; men det forstaar sig, saa maa Sognet jo ta' ham.«

»En kan ikke begrib', hvad saadanne Folk tænker paa!« sa' Mette. »Tho saadan var der da ingen der vilde behandl' æ Dyrer.«

»Nej var der nue jen, der vild' behandle et Dyr saadan, det var da et grimt Mennesk',« sa' Anders. »Nej, de regner saamænd ikke en ved det Skidt, de kyler fra dje' Træsko, saa er det ligedan, hvem en nævne *maa*!«

Men nu rejste Per sig med et Ryk op paa Albuen og sa': »Jow, da er der skam een rar Husbond her paa Egnen.«

»Tho a troed, te du laa og trak Horker i Land,« sa' Anders. »Hvem mon det da er?«

»Det er surenmæ Kild Pejrsen,« sa' Per med eftertrykkelige Hovednik.

»Ja Kild! det ved a saamøj wal; det har altid været en flinke Mand; men han har jo selv været Tjenst'mennesk'; og det er jo iløwle for en Del deri det ligger,« sa' Anders. »Der holder de op æ Klokk' ott', og saa aldrig een Krumm' mer de har at bestille *den* Dag.«

»Der vild' a brølgjerne til at tjene,« sa' Lavst.

»Ja den Slags Pladser er der jo altid Rift nok om,« sa' Anders.

»Men Kild har loved mig, te a maa komm' til at tjen' ham,« sa' Per kjæphøj.

»Du! Din Mjat!« sa' Mette og langed ud efter ham. »Tror du, te *du* kommer til at staa for, hvem eller hvor du kommer til at tjene! Nej, du maa nok ta' den Plads, te de vil unde dig. Du ved maaskesig ett, te du er paa æ Sogn?«

Udtrykket ramte Per i Hjertet. Han havde den største Lyst til at gi' Mette Svar paa Tiltale, men Pladsen heroppe paa Lynglæsset var altfor farlig til Udjævning af dyberegaaende sociale Stridigheder. Han indskrænkede sig til denne spagfærdige Ytring: »Men naar a bliver stor, saa er der ingen, der kan forbyd' mig at fæste mig til hvem a vil.«

»Py! Din Morris!« blæste Mette.

»Nu kunde a komme til at tjene paa Sølsig,« sa' Lavst og spyttede hen over Tejne og »Gammelmand«.

»Hvordan det!« sa' Anders, allerede lidt misundelig; da Sølsig var en Herregaard, var det altid vildere og mere fint at tjene der end andre Steder.

»Forvalteren sa' i Forgaars, te de vilde komme til at mangle Karle til November,« sa' Lavst.

»Der vild' a knusgjerne være Pige,« sa' Mette.

»Ja, der havde du da ikke behov at stræbesir' dig saamøj for at faa dig no' Kjærester,« sa' Anders.

»Nej det kund' da'vl ogsaa være godt nok!« sa' Mette. »En kan da ogsaa blive træt af altid at gaa og glo paa iandre Stabejser. Tho en ved snart ikke, om I kan hverken gø eller gaal'!«

Anders maatte passe Tømmen; men Lavst rev Mette ned i Lyngen og diklede hende i Kværken med Tommelfingrene, indtil hun — for Løjers Skyld — slog ham paa Øret, saa hans Lue drev hen ad Læsset.

»Du kunde maaskesig oven i Kjøbet faa selve Forvalteren, nu da han er bleven uens med de andre Piger paa Gaarden,« tilføjede Anders.

Det havde Mette ikke hørt noget om.

»Hvad, har du ikke hørt *det*,« sa' Anders. »Jow tho Pigerne de kunde jo aldrig begaa sig for ham nogetsteds, uden at han stod og hested efter dem; saa var de da tilsidst bleven gale i Hovedet over det Overhæng; og saa er der fire af dem, de bliver ens om at trække gotten Forvalter ud af Sengen midt Nat og smøre ham ind i Tjære over æ hele Bælle. Og om det saa var hans gule Overskjæg, saa fik det nok en Overhaling med!«

Mette kastede sig læslangs og brølede af Latter.

»Saa har han jo snart set ud som en Mariaan!«

»Ja, der var nok ikke mange, der efter *det* skulde ha' gjættet paa, te han nowtid' havde været et Kristenmennesk',« sa' Anders.

Pludselig udbryder han meget alvorlig: »Vil I nu hold' jer Kondovitter sammel, for nu skal vi gjemmel æ Aa!«

»Aa Jøsses endda, er vi allerede der!« sa' Mette. »A er ræd! Kan du nu ogsaa rigtig se at kjør' æ, Hejst'?«

»Ja, a ved ett, om du maaskesig vil komme hen og lære mig det!« svared Anders krænket.

»Prorrr!« han rev Hestene i Hold og gled til Jorden for at efterse Kobbel og Hammelrebe, forinden den nervepirrende Overfart tog sin Begyndelse.

Foran Hestenes Muler laa en bred, maanebelyst Strøm, hvis anden Bred var halvskjult i Engdampe. De stride Smaabølger, der rullede af Sted med en egen dæmpet Klokkelyd, som inde under de skredne Brinker blev til en dybtsyngende Gurglen, lod deres lange Sølvefingre glide gjennem Strømmens grønne Lokker af Alger og Vandliljer, der langsomt løftedes op og ned i Strømløbet som et mægtigt udslaget Kvindehaar.

Anders klappede beroligende den nærmers Kryds og Bringe, før han atter svang sig op langs Svøbet.

»Har I saa sat jer til Rette og har faaet ved Øret af æ Gammelmand og de andre Remedier?«

»Ja,« lød det dæmpet fra Lavst.

»Saa i Guds Navn da!« sa' Anders og strammede Linerne. Otte sparkende Hestehove splintrede det maanelyse Vand og viklede Strømmens lange Lokker om de stærke Ben; Bølgerne løb klagende bort under Hestebugen og slikkede helt op om Hjulnavet. Per havde aldrig oplevet noget saa spændende; det saa ud, som om Strømmen drev af med hele Læsset; Hestene kunde han ikke se heroppe fra; han turde knap nok se ud over Aafladen; men han følte en sær Kildren nede omkring Primlen, som naar man gjør et Spring fra en Hanebjælke. Han var kommen til at tænke paa sin Lektie i Bibelhistorien: Profeten Elias til Himmels i en Ildvogn; kunde det ikke ha' været et Læs Lyng, man havde stukket Ild i?

Hov! der fik Vognen et farligt Skudder. Mette vrælede som i Barnsnød.

»Hold Hals!« sa' Anders uden at dreje Hovedet.

Hestene, der midtstrøms syntes saa smaa, voksede nu atter frem af Dybet. Vognen knasede i Land over Brokler og grønne Kampsten.

Læsset slingrede videre ad den opkjørte Hedevej.

Nogle Hundrede Alen fra Aaen, hvor Lyngen er i Færd med at gaa over i dyrket Mark, møder de en mærkelig Skikkelse; han er kommen gaaende i egne Tanker lige imod Læsset, men brat — som en Flagermus, der er lige ved at støde imod — gjør han en Drejning uden om Vognen, men slingrer atter i Vejsporet bag ved Lynglæsset. Per har rejst sig op paa Knæerne sammen med de andre og stirrer ud efter Skikkelsen. I Vejen bagved dem vender han sig, løfter Armene og gjentager Omkvædet af en Sang, han har gaaet og sunget for sig selv:

»For vi træder,
for vi træder,
for vi træder hverandre i Dyndet ned!«

Saa forsvinder han i Mørket.

»Ih, hvem var endda det?« spørger paa een Gang Anders og Lavst.

»Ih, det var jo den gal' Degn fra Iggebjerg, ham Sørensen I ved,« siger Mette. »Ham kjender I da wal?« Og med lavere Stemme, men med et betydningsfuldt Nik hen imod Per, tilføjer hun:

»Tho det siger da all' Folk, te det er ham, der er Faa'r til æ Dreng der!«

»Aa ti stille!« siger Anders.

Men Per *har* hørt det og stirrer endnu en Gang med et eget søgende Blik ud mod den slingrende Mand i Vejsporet.

DEN GALE DEGN

Efteraaret var kommet med flossede Drivskyer over graa Stubmarker, hvor der endnu stod Rids af Krattens Tænder i Bunden. Dagen lang hang der gule Dryp under Næsen af de gamle Straatage, og Vandet bulpede Hjorddrengene op mellem Tæerne ude i Engene, hvor de for en Maaned siden havde fraadset i Humleboer. Spurvene aad sig en Beklemmelse til i de mange Havrestakke, der stod paa Tofterne i glatte Halmkofter med nedhængende Teglsten som en solid Rad af Knapper over de struttende Maver. Faarene blev Dag for Dag graaere i Toet af den megen Væde. Unghøvderne itusled deres af Efteraarsregnen skjørnede Hampetøjr, og ingen brød sig mere om atter at føje Stumperne sammen.

Fridriftens Tid var inde, da Regnen udsletter alle Skjel som i »Noæ Dage«, mens det snærende Reb trækkes over Øret af det brogede Kvæg, der paa frie Klove skrider hen over de ubegrænsede Enge og sænker de brede Muler, hvor de lyster.

Da faar Hjorddrengens Liv ogsaa et friere Sving. Hans spinkle Skulder tynges nu ikke mere af den tunge Tøjrekølle, der stikkes op bag Sparretræet i Huggehuset til næste Aar; hans Verden er ikke længere indskrænket til det Par Græsfirkanter mellem Rug og Kartofler, men hans smaa hærdede Fødder bærer ham tit ind i fjerne Sogne for at opsøge hans

vildfarne Kreaturer. Her er han ikke mere under den pinagtige Opsigt af onde Øjne fra Sovekammerruden, men her træffer han ældre Kamerater og mere forfarne Kolleger, der skraar i Smug og frækt og aabenlyst ryger daarlig Tobak. Hans Blik faar noget dristigt i sin Bund, der melder om spirende Egenvilje, og naar han vender hjem, og Husbonden som sædvanlig er tvær og umedgjørlig, knæbrer han ikke sjældent imod.

En regnsur Efteraarsdag kommer en Mand stolprende hen gjennem den Allé af tophuggede Piletræer, der fører fra Landevejen ned til Hvarre Præstegaard. Han er i en blaaslidt Vadmelsfrakke med lange Skjøder; paa Hovedet har han en forkommen og bulet Uldhat fra salig Frederik den Sjettes Tid; han gaar og snakker med sig selv, som søgte han at paavirke sit bedre Jeg i en bestemt Retning. En Gang imellem løber han rent i Staa, støtter sig tungt til Kjæppen og ser op mod de stynede Træer: »Ja! Saadan ja! Et skraat Hug fra højre til venstre! Det er det, de ogsaa har gjort ved gamle Skolelærer Sørensen!« — Han gaar videre under ny Hovedrysten. Nede for Enden af Alléen støder han paa den af Burrer og Skræpper indrammede Præstegaardslade; midt paa dens bulede Længdevæg gaber en lav Port; »Velkommen« — staar der i gule Bogstaver over dens sværtede Tværbjælke.

Her gaar Sørensen ind. Der er to Indgange paa Salsen: een bag om den rustne Jærnpumpe — for Tyende og Tiggere og andet simpelt Folk; en anden med to halve riflede Møllesten foran Døren — til Honoratiores og »gode Folk«; ved Ordet over Indkjørslen er der ogsaa udelukkende tænkt paa de sidste.

I Sørensens Velmagtsdage havde han betragtet det

som noget selvsagt at gaa til Præsten ad Hovedtrappen; i Dag gaar han Tiggerens Vej ad Bryggersdøren.

Snart staar han da inde bag den store Kjøkken-Vask og drejer sin mærkværdige gamle, ræverøde Hat i Haanden.

En stramt udseende, midaldrende Dame med graanede Spytkrøller og udhvælvede, isengraa Øjne som paa døve Katte, kommer frem i Karmen til Spisekamret med en stor Brødkniv i Haanden. Den gamle Degn gør et Skrabud:

Hun skulde vel ikke mere huske forhenværende Skolelærer Jacob Christian Sørensen?

»Ih jo!« Fruen la'r langsomt sit Blik sejle hen over ham, nedenfra og opefter.

Ja Fruen maa rigtig undskylde, men han vilde da saa gjerne ha' talt med Pastoren.

Det var rigtignok meget kjedeligt, for hendes Mand vilde saa usigelig nødig forstyrres om Lørdagen. Men hun skulde se efter, om Studeringerne taalte en Afbrydelse.

»De kan gaa ind,« sa' Fru Fryd, da hun atter vendte tilbage, men kastede i det samme et splintrende Blik paa hans store Træsko.

Sørensen forstod Meningen og rystede ilfærdigt Træskoene af sig foran Døren.

Da den var gledet i efter ham, sa' Fruen:

»Bolette, sæt dette tarvelige Fodtøj ud paa Trappen; jeg synes ligefrem man mærker, hvor det stinker fra dem af Brændevin!«

Sørensen labbede gjennem en Række kolde Stuer med snirklede Sofaer og gamle Familiemalerier. Gulvfjælene dumrede svagt efter hans gamle hærdede Hæle.

»Naa, hvad vil De mig, Hr. Sørensen?« sa' Præsten,

før den gamle Degn endnu vel var kommen over Trinet til Studerekamret.

»Aa, jeg vilde saa gjerne bede Pastoren om at anbefale mig denne Ansøgning, da jeg saa formodentlig vilde kunne faa en lille Understøttelse. For det er ikke nemt med det! En bliver gammel nu, Hr. Pastor. Ja mænd gjør en saa!«

Sørensen bredte et stort Dokument ud over Bordet; det var affattet i en sirlig storstilet Skjønskrift med en mægtig Krusedulle som et oprinket Hampetøjr nederst under Navnet.

»Fru Petersens Legat for gamle, afskedigede Skolelærere!« sa' Fryd og lod hastigt Blikket glide ned over Papiret.

»Ja, jeg var i sin Tid salig Fru Petersen behjælpelig med at affatte Statuterne,« sa' Sørensen.

»Hvor meget er *det*?« spurgte Præsten.

»Aa, det er jo kuns 10 Rd. pr. Kvartal,« sa' Sørensen, »naar man som jeg er ugift; ellers 14¹/₄; her kan Pastoren selv se Bestemmelserne.«

Præsten stod en Tid bøjet over det lille Hefte; pludselig sa' han — og skød i det samme Papirerne fra sig, som havde de brændt ham:

»Nej, det er jeg sandelig bange for, jeg ikke tør give min Anbefaling.«

»Hvorledes kan Pastoren blive bange for det? Finder De da ikke, at jeg har de forlangte Kvalifikationer? Er jeg mon ikke tilstrækkelig afskediget, gammel og nødlidende ogsaa?«

»Jo, Hr. Sørensen, hvad det angaar er alt i Orden.«

»Og De ser jo, at jeg har haft en stor første Karakter, oven i Kjøbet Udmærkelse i Regning, Religion og Pædagogik.«

»Altsammen meget vel, Hr. Sørensen! men der staar jo her, at Ansøgeren skal være *hæderlig*!« Præ-

sten satte sin Finger paa Ordet, saa Neglen blev hvid i Kvegen.

»Staar der det!« sa' Sørensen. Hans røde, blussende Ansigt, som han i Dag havde barberet omhyggeligt, fik et eget forladt og graadslaaet Udtryk. »Pastoren tænker da sagtens paa, hvad der gik forud for min Afskedigelse?«

»Ja, baade paa dette og Deres senere syndefulde Liv, Hr. Sørensen. Den Drikkelast den ødelægger sandelig mange Mennesker,« sa' Præsten.

»Ved De, hvad jeg tror, der ødelægger endda flere, Hr. Pastor? Det er — om jeg maa sige det — den onde, hjerteløse Dømmesyge, der for et enkelt ubesindigt Fejltrin driver Tusind paa Tusind i Fortvivlelse!«

Sørensen havde lagt et saadant Eftertryk paa de sidste Ord, at han grebes af sin gamle Hoste og nu saa sig om efter et Sted, hvor han turde spytte.

»Her! Sørensen, her!« sa' Fryd og kom ivrigt rendende med en Spyttebakke.

»Ser De, Hr. Pastor, det er jo ingen Sag at ramme en stakkels Skolelærer, naar man som jeg er kommen til at træde lidt udenfor Brættet. De ved jo, hvordan det gik med mig?«

»Ja, De blev jo overbevist om Horlevnet med Deres Husholderske!«

»Ja, det kaldes jo vistnok saadan efter de avtoriserede Katekismer; det var jo hende Ann' Mari' Kjærsgaard. Hun var en meget tækkelig Kvinde dengang. Jeg blev indtaget i hende; det nægter jeg ikke; og den er jo let at lokke, som gjerne efter vil hoppe. — Jeg levede der alene som ugift Mand og var jo da ikke mere end som et Menneske. Men det forstaar sig, den Slags maatte jo ikke ske i *min* Stilling! Jeg burde jo ha' jaget Fristeren fra mig.«

»Ja, det havde sandelig ikke været mere end

Deres Pligt, Hr. Sørensen; tænk hvilket Eksempel at give de Børn, hvis Opdragelse var bleven lagt i Deres Haand.«

»Ja vel, Hr. Pastor; jeg vil altid trænge til Guds Naade, men Menneskenes synes jeg, at jeg kan undvære i denne Sag. Men Dommen lægges jo altid i *deres* Hænder.

Da det var bleven oppet, hvad jeg og Ann' Mari' havde haft for med hinanden, tilbød jeg ærlig og redelig at gifte mig med hende — som det da hele Tiden havde været min Hensigt — men nu vilde hun pludselig ikke. Jeg tiggede til hende, og jeg græd for hende; men hun var lige stønsk. Ann' Mari' var bleven forlokket af mine Fjender — mest af ham, Jakob Nørgaard, den ugifte Bror til Bertel, De ved; det Menneske havde alle Dage haft Pek til mig af Grunde, som det her er for vidtløftigt at gi' Klaring for. Han fik jo nu fat i hende og han lod hende gaa i den Indbildning, at *han* maaske vilde gifte sig med hende; for *de* skulde nok i farom god' Dage ha' haft noget sammen.

Og saadan fik de jo Tiden halet ud. Naa, det blev naturligvis snart aabenbart, at Jakob Nørgaard hverken vilde eje eller ha' Pigen, men nu var en jo saa langt henne i Skammen og Skandalen, at Avtoriteterne troede sig beføjede til at gribe ind. Jakob Nørgaard havde sat sig i Spidsen for en Klage til Provsten; Sagen maatte nu gaa sin ubønhørlige Gang.

Jeg fik min Afsked otte Dage efter, at Ann' Mari' havde bragt sit Barn til Verden.

Siden ved De jo, hvordan Sogneraadene har handlet og tusket med hende som med et andet umælende Dyr, og der er jo, som De vil se, Hr. Pastor, heller ikke gaaet lemfældig til Værks imod mig.«

»Nej, Syndens Sold er Døden, Hr. Sørensen!«

»Ja, Døden er ens for os allesammen; men det er hvad der gaar foran, før der løses op for os!«

»Ja, ja, Hr. Sørensen; jeg beklager meget Deres Skæbne, men det er mig sandelig ikke muligt at se, hvorledes jeg skal kunne gjøre noget for Dem.«

»Nej,« sa' Sørensen og rejste sig, »hvorfor skulde De ogsaa hjælpe *mig*!«

Og idet han ligesom fortsatte sin Enetale derudefra Landevejen, sa' han:

»Jeg er jo ikke andet end som et gammelt Vrag, knap Ophugningsmøjen værd. Jeg har jo faaet *min* Grundskade, et Skud under Vandlinien, der fører i Afgrunden; tilbunds! plump! herunter! Værs'go! — Er der nogen der ønsker et Spark paa gamle Sørensen, saa maa De endelig ikke holde Dem tilbages! Kom kun nærmere! De skal inte kere Dem om, at der har været sparket der før; spark bare væk! Vorherre har givet jer Lov til det. Gamle Sørensen kom overhovedet kun til Verden for at blive sparket.«

Den gamle Lærer var sunken ned i en egen ubehjælpsom Hulken.

Pastor Fryd gik urolig omkring i Kamret:

»Ja, De maa undskylde, Hr. Sørensen, men jeg har i Morgen baade Begravelse og Kirkegangskone.«

»Ja, da skal det sandelig ikke kunne siges, at gamle Skolelærer Sørensen har hindret nogen i at komme hæderligt i Jorden; desværre, det er ikke *min* Tur endnu, ikke *min* Tur endnu!

De gi'r altsaa ikke nogen Anbefaling?« han strakte tøvende Haanden ud efter sine Papirer.

»Nej, det vilde jeg sandelig ikke kunne forsvare for min Samvittighed,« sa' Pastor Fryd.

»Rigtig, Hr. Pastor, der ramte De Tidens ømme Punkt: Samvittigheden! Saa snart en fattig Stakkel ansøger om lidt Bedring i Livsvilkaarene, straks bliver man saa øm om Samvittigheden.

Jeg tror næsten, det er med Samvittigheden som med Blindtarmen: man mærker den først, naar der er gaaet Betændelse i den.

Men hvad angaar det mig, Hr. Pastor; er jeg kanske ikke en gammel, fordrukken Skolelærer; vanæret, afskediget, udygtig til al Krigstjeneste. Værs'-artig! Frispark paa gamle Skolelærer Sørensen, ham de ogsaa kalder »den gale Degn fra Iggebjerg!«

Sørensen gik duknakket ud af Præstens Stue.

Han fandt sine Træsko ude paa den hulslidte Trappesten, hvor Viskerne var bleven drivvaade under de faldende Tagdryp.

Sørensen gik den samme Vej tilbage opad Alléen med de tophuggede Pil, gestikulerende og smaasnakkende efter ensomme Menneskers Skik.

Saadan naaede han en halv Times Tid senere ud for Nørgaards Jorder. Han bøjede ind over Marken og søgte det Sted, hvor Kreaturerne gik tættest. Her ventede han at finde Per, Sønnen, der havde kostet ham Embedet og al hans Lykke i Verden.

Han gik ikke fejl. Per sad bag et Jorddige i Læ for de kolde Efteraarsbyger, mens Studeflokken drev græssende over Agrene med de brune Haledusker op i Vinden.

Det var første Gang, at Sørensen havde opsøgt Sønnen. Moderen havde han ikke kunnet udholde at se siden den Dag, hun paa en Maade udleverede ham til hans Fjender, og under Pers Opvækst havde han som oftest opholdt sig i andre Sogne.

Engang imellem opsøgte han dog Lærer Gydesen og hørte med ikke ringe Faderstolthed om Pers Fremgang i Skolen. Skjønt Per saaledes ikke vidste noget derom, fulgte hans ulykkelige Far paa Afstand hans Færd meget nøje.

I Dag havde han en særlig Anledning til at op-

søge ham. Egnen var nemlig i den senere Tid bleven foruroliget ved en Række Smaatyverier, mest fra Huggehuse og Karlekamre. Mistanken havde efterhaanden vendt sig mod Tjenestedrengen Jakob; det var jo ikke udelukket, at han havde medskyldige; og da Sørensen vidste, at Per vogtede Kvæg Skjel om Skjel med Jakob, nærede han Angst for, at dette forvorpne Individ kunde ha' lokket Per med paa enkelte af sine gale Streger.

Per blev baade forbavset og forlegen, da han saa Skikkelsen fra Lyng-Aftenen tage Retning ned imod sig.

Sørensen tog sig ogsaa mærkelig ud, som han langsomt og besværligt stagede sig hen over de høje, regnkolde Agre. Modvinden bar hans lange, dryppende Frakkeskjøder vidt ud til Siden; Bukserne posede omkring Knæerne og støttede midt paa Benkalven, saa de ufarvede Sokker lyste i Graaskimret. Stokken var i ivrig Bevægelse agter og fram langs den højre Træsko. Da han kom endnu nærmere, saa Per et stort rødligt Ansigt med en mægtig Udbuling i den ene Tinding.

Per havde den største Lyst til at stikke i Rend derfra. Sørensen maa have bemærket det, thi før han endnu var naaet hen til Sønnen, sa' han:

»Bavs ikke for gamle Sørensen, mit Barn! Der er kun eet Menneske, som *han* har gjort Fortræd i sine Dage, og han hedder: Jacob Christian Sørensen.

Nej, jeg skal sandelig ikke gjøre dig noget ondt; men nu da Avlen er inde, kan man jo gaa tværs over al Ting; og det er jo nok saa nemt som altid at følge Vejen. Aaja! Maa jeg hvile mig lidt, inden jeg gaar videre.«

Sørensen satte sig tungt op mod Diget.

»Her maa du jo ligge og ta' Kuld, mit Barn. Hvor-

for løber du ikke noget omkring, saa fik du dog lidt Varme i Kroppen?«

»Ja, det gjør a ogsaa imell' æ Æl'. Men naar *de* kommer, saa vil en jo da helst krykke i Ly,« sa' Per allerede betrygget ved det venlige Udtryk i den gamles Øjne.

»Passer du nu nøje paa at bytte Halmen i dine Træsko, naar du kommer hjem af Marken? Maa jeg fornemm' dine Fødder?«

Per trak tøvende sin nøgne Fod ud af Træskoen; forinden han stak den ind i den gamles Haand, førte han den aftørrende bag om venstre Bukseben, da Regnvandet i Træskoen havde gulpet mellem Tæerne.

»Ih *bitte*, søde Bø'n! den er jo som en Istap at føl' opaa. Bliver du da ikke syg af den Behandling?«

»Jow, i mellem Stunder kan det jo ikke undgaas. Men det kan jo ett' hjælp'; det værste, te a ved af at sige, det er snart endda den Tandpine; den sov a ett for i tre Nætter; men saa gav Anders mig en Skraa; saa fik a da *nøj* Len.«

»Og ingen Overtøj du har paa! Kunde da ikke en af Karlene ha' laant dig noget af en Slags; *hvor*dan *kan* du hytt' dig, bitte Barn; tho du kunde jo gaa hen og blive ødt ved det!«

»Ja det er heller ikke altid saa nemt at hold' æ' Hyr'; men tho nu i de her vaade Dage, da skal Karlene jo selv brug' dje' Frakker, naar de skal ud at plove.«

»Men din Husbond da, kunde *han* ikke afse en gammel Ralt til dig?«

»Bertel? den Spøgels'! Han er ligeglad. Han siger: Hjorddrengene de skal ikke være *for* godt pakket ind, for saa sidder de og krykker og falder i Staver i Stedet for at gaa efter æ Høvder.«

»Og et bitte Hyrdehus, som en dog nu ser somme Steder, det skulde en da ogsaa tykk', te der kunde

være blevet Raad til; det er jo bare nogle faa Lægtestumper om at gjøre.«

»Ja, det sa' ogsaa Karlene til ham en Dag — for a tør jo ingenting sige — men saa sa' Bertel, te saadanne Narrestreger vilde han ikke vide af at sige, for det førte bare til, te de Fjælstumper laa og raadnede op til ingen Nytte; og saadanne Ka'le som a og mine Lige, sa' han, de skulde ikke lade sig forkjæl'; det kunde de tidlig nok blive; de havde godt af at vænne sig til en vaad Trøje . . . Og alt det Pladder saadan en kan faa at diske op med; for han er ikke værd at tjene ved.«

»Bliver du saa ikke ogsaa vaad paa Ryggen?«

»Jo i Aftes da var a lige, saa a govred!« sa' Per.

»Ja, *jeg* har saamænd heller ikke noget at skifte med, min Dreng, naar *jeg* bliver vaad. Men jeg er jo gammel og ikke til andet; men *du* er et Barn og stunder *til* Verden.

Ja, ja, ja! Hvad skal vi fattige Stakler gjøre for at blive behandlet som Mennesker!«

»Goj siger, te vi skal lav' Rev'lesjon; men det kan a'tt forstaa; for er det ikke saadan med at slaa Folk ihjel og brænde Gaarde af? Og det maa en da'tt!« sa' Per.

»Nej, det maa en ikke. Men Goj har været saa langt ude i den store Verden; der bruger de saadanne store Ord.

Kanske vi ogsaa herhjemme bruger dem lovlig smaa,« sa' Sørensen tankefuld.

»Men Goj er saa skjøn at høre paa iløwle,« sa' Per. »Alle Gaardmændene kan ikke lide ham; men de kan illiwalle ett undvære ham.«

Per rejste sig nu paa Tæerne og keg hen over sin Studeflok. »How, Spermasæt! Hvor skal du hen! Vil du harom!«

Per styrtede over Diget og vendte et Par urolige Hoveder i Studeflokken.

Denne korte Fraværelse benyttede Sørensen til at linne Tolden i sin Klukflaske og ta' et Par stærke Drag.

Per kom tilbage uden at mærke noget.

»Sig mig, Per, kjender du Jakob heromme i den næste Gaard?« begyndte Sørensen.

»Ja det er saamøj en slemme Dreng; han har staallen; han ska' vistnok piskes,« sa' Per, ikke uden en vis Skadefryd.

»Kommer du noget sammen med *ham*?«

»Nej, det er længe siden; for det er en grimme Dreng; saa røvsk! Og altid skal han brug' Pisken til dem, han kan over. Lad ham nu selv faa den at smage!«

Sørensen drog et Lettelsens Suk ved at høre, at Sønnen ikke havde noget Maskepi med den forbryderske Jakob.

»Giv dig heller aldrig af med ham, bitte Per, for han vil sikkert ikke lære dig noget godt. Han er kommen af en skidt Slav', sølle Knægt. Men det kan *han* jo knap gjøre for . . .

Aa ja, ja, ja! Hvem er Skyld i, hvad der bliver ud af os!«

Sørensen havde faaet sit sædvanlige graadtunge Udseende. Per betragtede hans Ansigt opmærksomt, som en der anstrenger sig for at læse en halvtudvisket Skrift paa en hærget Gravsten.

Pludselig siger Per paa den for Børn ligefremme Maade:

»Er det sand', te *du* er mi' Faa'r?«

Sørensen saa tungt og længe paa Sønnen:

»Ja!« svarede han lavt og tonløst, som en der bekjender sit Livs Brøde.

»Hvordan er det gavn te.«

»Aa, mit Barn, jeg er ræd for, te du endnu er altfor bitte til at høre det. En anden Gang skal jeg fortælle dig det alt sammen, men i Dag . . . Jeg er saa ulykkelig!« Nu strømmede Taarerne vildt ned over den gamles Kinder og fyldte hver Rynke i det tunge, forgræmmede Ansigt.

»Blot Vorherre vil la' mig beholde min Forstand! Men maaske er det for meget forlangt; for den *har* faaet mange haarde Stød.

Men det er jo Synd af *mig* at sidde her og gjøre *dig* bedrøvet til mig selv. Og hvad nytter det saa altsammen. Vi skal jo træde paa Jorden, om saa den er gloende.

Har du nu ogsaa Tid til at sidde her ved din gamle Far?«

»Ja,« sa' Per, »nu gaar Studene saa taalle.«

»For du kan jo nok tænke, te *jeg* gjerne vil sidde og se paa dig og tale med dig, nu du ved, hvem jeg er. For *du* tror da ikke noget ondt om mig?«

»Nej!« sa' Per.

Far og Søn rykkede nærmere til hinanden. Der var begyndt at falde en stille Ruskregn, der satte sig som graa Væde i Toppene af Digets visnede Svingelduske og faldt med gule Dryp fra Pers Kaskjetskygge ned mod hans tynde Bukseknæer.

To Plovspand gled nikkende efter hinanden inde paa Nabomarken, og en Flok Viber vendte sig i Luften ude over Kjærene uden Lyd.

Sørensen blev ved at tale om sig selv, langt og vidtløftigt om den Tid han stod i sit Livs Solglans; talte om de Triumfer han havde fejret som Skolelærer under Provstevisitatserne eller i Sogneraadet, naar han havde knækket de Nødder, som de andre havde maattet la' ligge; derfra traadte han ind i sit Livs Vendekreds, fortalte om sin Udstødelse, Afskedigelse, Nedværdigelse; om sin Vandring fra Sogn til Sogn

for at finde det Naadsensbrød, som Barmhjertigheden rakte ham; — et Par Gange havde han haft nogle faa Børn at undervise, men det havde bare været Galgenfrist; det meste af sit Liv havde han været henvist til Folks Godhed.

»Det er paa den Maade man bliver et Vrag, mit Barn. Alle ens Evner ruster ligesom Staal, der udsættes for Regn og Nattedug.

Og nu har man sat mig ind paa Fattiggaarden,« sa' han lavt.

»Er du paa æ Fattiggaard?« sa' Per.

»Ja, men der holder jeg det ikke ud. For jeg bliver vild, naar jeg ser, at nogen gjøres Uret. Og naar Forvalteren hundser, ja endogsaa slaar en gammel, udslidt Stakkel, der knap kan bære sig selv — — saa svag og ussel jeg endogsaa er, jeg kunde bore mine Negle i hans Øjne eller kløve hans forbandede Stjern med en Brændeøkse!«

Sørensens Læber skjalv i de vilde Ord.

Per saa sky op paa ham:

»Men Jøsses endda!«

Han undrede sig over, saa tit *han* havde følt det paa samme Maade, naar Bertel slog ham uden Grund.

»Du skal ikke være ræd, mit Barn; jeg gjør det ikke! Jeg er altfor sølle og ussel til at gjøre noget som helst.

Min Gud har slængt mig hen for mine Fjenders Fødder; han har lagt mit Horn i Støvet og givet mig i mine Haderes Vold! Men hvorfor mukker jeg imod ham? Hvorfor gjør jeg ikke det, han be'r mig? Det er jo dog saa simpelt: Kravle om ved min Kjæp, til han en Dag siger til mig: Godt, gamle Sørensen! Lad det nu være nok for *dit* Vedkommende. Du var et Laan til Verden; den har ikke villet bruge dig; godt; saa ta'r jeg dig hjem igjen. Du er ikke den første af mine Redskaber, som Menneskene har slængt

i en Krog og ladet staa og ruste, mens de brugte saameget andet selvgjort Støbegods. Tør du nu Øjnene og kom hjem til mig; der er sær en anden Stymper, der staar og hoger efter de Brødkrummer, som *du* oppikker i Honsild Fattiggaard!

Ak, ja, ja, ja! Hvor har jeg dog maattet sande dine tungsindige Ord, du vise Job:

»Man trænger de fattige ud af Vejen; de elendige i Landet maa skjule sig tilhobe. See, som Vildæsler i Ørkenen gaar de ud til deres Gjerning; de staar aarle op efter Føde; Ørkenen giver dem Brød til Børnene. De bliver vaade af Bjærgenes Vandskyl; og fordi de ingen Tilflugt have, favner de Klippen. Nøgne gaar de, uden Klæder, og hungrende bærer de Neg. Fra Staden sukker Folk, og de Gjennemboredes Sjæle skriger. Dog agter Gud ikke paa det urimelige deri!«

Og nu helt henne i sine egne, tungsindige Tanker begyndte den gamle Degn med smuk og klangfuld Stemme at synge sit Yndlingskvad:

Der staar en Purle ved Vejens Sving,
en Egeknast saa forkrampet;
den Stakkel fik aldrig sin Marv i Ring,
og aldrig blev den til nogenting,
fordi den for tidlig blev trampet.
For vi træder hverandre i Dyndet ned.

Ja Livets lovende Førsteknop
den ødtes grumt for de fleste;
thi raged ogsaa en enkelt op
med Jærn i Veddet, med Løv i Top,
det blev dog kun Purl det meste.
For vi træder hverandre i Dyndet ned.

Den argeste Ulv i Skovens Skjød
blev slikket engang af sin Moder.
Men *du* — hvad Svar mon din Haardhed bød
hvis atter hin Røst af Himlen brød:
»Hvad har *du* gjort med din Broder?«
For vi træder hverandre i Dyndet ned.

Det Barn, som vaagner af drømfyldt Blund,
den hele Sol vil han kræve;
men lad ham først kjæmpe en Livsens Stund,
da vil for at vinde een Straale kun
hans tryglende Læber bæve.
For vi træder hverandre i Dyndet ned.

— — —

Sørensen rejste sig nu op fra Diget.

»Hvor det dog regner!« sa' han; »regner, regner, regner! Altid regner det, tykkes jeg. Men det tykkes en maaske bare, fordi en er bleven saa fattig og gammel. For imens jeg var ung, aa, hvor kunde Solen skinne! —

Farvel, mit Barn!

Husk nu at lægge ren Halm i dine Træsko, naar du kommer hjem med Kreaturerne!«

Per saa hjertegreben efter den gamle Degn, indtil han langsomt gled i eet med Regnmulmet.

MORS STØVLER

Vinteren susede hen over de stenfrosne Fælleder. Bønderne skoddede deres Porte og lod det vilde Vejr rende Storm mod Gavlene. Køerne stod ved Krybberne og gnaskede Turnips og Linkager, saa Skummet stod dem om Mulerne. Nu kom der da gode Dage for en lille Dreng, der havde frosset og lidt ondt i det sludfulde Efteraar? Jo tak! De gode Dage skulde en lure under dette Tag. Bertel vidste nok at »sætte sine Folk i Matrikel«, hvad enten de var store eller smaa.

Han bandede over baade tidlig og sent, at »en skulde ligge og føde paa den Knægt, som en ikke havde noget at gi' at bestille«. Men Bertel fandt endda paa Raad, saa Per havde ikke en ledig Time, naar han da ikke var i Skole. Han maatte følge Husbonden alle Vegne gjennem Udhusene som hans hørige og lydige Drabant; og Bertel var ikke noget rosomt Selskab; han maatte muge i Staldene, rense Krybberne og trille Rodfrugt ind fra de frosne Jordkuler, der laa som Skanser rundt om Gaarden. Endogsaa senaftens, naar Mulm og Mørke sænkede sig over Tagene, maatte han med Karlene hen i Foderloen og skjære Hakkelse og enten ta' sit Tag med ved Stangen eller i det mindste holde Lygten, der kunde ha' hængt ligesaa trygt paa et Søm, som den nu svang i *hans* blaafrosne Hænder.

»Nu behøver du misæl da heller ikke ligefrem at *tæske* Smørret paa til ham; saadan en Svend, skulde han ikke nok kunde hjælpe sig med *jen* Lag Telmad paa Brødet!« sa' Bertel, han stod og saa paa, at Ann' Kjestin smurte Pers Skolemelmad.

»Aa, da skulde andre dje' Knægt' wal ett wal ha' det at rende med,« sa' Ann' Kjestin, »te *vor* Dreng kom til Skole med simplere Melmad end de andres.

En skal nok spare, men en skal iløwle hold' Øje med, te en ikke gjør det saadant, te en selv gaar hen og bliver skammet ved det.«

I Kraft af denne Leveregel fik Per dobbelt saa gode Melmader i Skolen, som naar han var hjemme. Det var een Grund mere til at ønske saa mange Skoledage som muligt.

Men Skolegangen tiltalte ham ogsaa stærkt i sig selv, fordi Gydesen var en dygtig og fornøjelig Lærer, der vidste at anspore sine Elever til Flid og Kappelyst. Og saa var Per saa overbevist om Gydesens Retfærdighedssans, saa man kunde være saa sikker paa, at der ikke blev taget Hensyn til, om man var fattig eller rig. Denne Side hos Gydesen gjorde, at Per elskede ham med en rørende Hengivenhed og ikke for alt i Verden vilde gjøre ham imod eller vække hans Misfornøjelse.

Aldrig havde han følt et saa stort Velbehag, som naar Gydesen, efterat Per paa sin egen sikre Maade havde knækket en af de vanskelige Nødder i Chr. Hansens 3. Del, let klappende lod sin Haand glide hen over hans Haar og sa':

»Det var sandelig fint klaret, bitte Per; Du bli'r *nok* en Knop med Tiden. Havde man bare mange af *din* Slags.

Nu kan du gaa ud og plukke dig en Haandfuld Stikkelsbær. De længst nede i Haven er mest modne.«

Gydesen brugte næsten alle sine Stikkelsbær som Opmuntringspræmier for de flinkeste af sine Elever.

I Mands Minde havde Børnene i Hvarre Skole hver Vinter haft deres »Fastelavnsleg«, som de selv »bestilte« ude hos en eller anden Gaardmand med en rummelig »Storstue«. Gydesen yndede ikke ret denne Form for Folkeforlystelse, da Børnenes Legen ofte gav Anledning til de voksnes Svir og Klammeri. Men paa den anden Side vidste han, at denne Vinterdans var mangt et fattigt Barns eneste Adspredelse gjennem et langt og trælsomt Aar; derfor havde han endnu altid om end lidt nølende givet sin Tilladelse.

Saa snart den ogsaa dette Aar var opnaaet, drog fire af de anseteste Drenge — udvalgte af den øvrige Klasse — paa Togt i Røjsere og Træskostøvler for at fuldbyrde det vigtige Hverv at »bestill' æ Lieg«. Blandt disse fire var ogsaa Per. Da de nu havde vadet omkring i Sne og Søle en hel udslagen Vintereftermiddag og faaet Afslag alle vide Vegne med den Forklaring, at »saadan no' baa'ne Kommers det var der ikke andet end Tab ved« — saa siger Per til sine tre modfaldne Kamerater:

»Nu gaar vi Suren knag' mig ned til Kild Pejrsen; der skal a love jer for, te vi nok skal faa vor Leg!«

Og det fik de.

Saasnart Kild af Pers Mund havde hørt, hvorledes de forgjæves havde maattet gaa Tiggergang fra Sted til Sted, gav han uforbeholdent sit Ja, endda han var en af de Gaardmænd, der ikke havde Børn i Skole.

»A husker sgu nok, hvor glad a selv var ved den jenle bitte Fornøjelse, mens a var paa jer' Alder,« sa' Kild.

»Men saa skal I ogsaa opføre jer som ordentlige

Børn og ikke sparke mig altfor megen Kalk af Væggene,« tilføjede han.

Kort at fortælle, det blev saa møj en vildre Leg; Børnene mylrede ud og ind af Kild Pejrsens Forstuedør, og Kild sørgede for, at enhver morede sig efter sin Evne. Han havde faaet et stort Anker Mjød hjem, som han lod udskjænke Glasvis til en yderst ringe Penge. Der var ogsaa Overflødighed af Kaffe og Jød'kager.

Per var ikke langtfra at være Ballets Løve. Ann' Kjestin havde højmodig draget Omsorg for, at det Sæt Tøj, der ifølge Akkorden udgjorde den væsentligste Del af hans Løn, var blevet færdigt i betimelig Tid, saa ingen Markens Lilje kunde ha' gaaet mere pyntet til Legestue end han.

En Tid før Festdagen havde det dog set ganske truende ud for Per.

Han havde pludselig gjort den travrige Opdagelse, at han ingen Støvler havde. Dans i Træsko og Stunthoser kunde være en herlig Ting paa en tarvelig Sommersøndag, naar Harmonikaens vilde Klage lød gjennem den tomme Kjørelades lerstampede Agerum, men ved en højtidelig forud bestilt Fastelavnsleg, der tilmed i en væsentlig Grad var kommen i Stand ved *hans* Indflydelse — der maatte der stilles andre og højere Krav til Udstyrelsen.

Per tog da sin Tilflugt til Moderen, og virkelig fandt Ann' Mari' Kjærsgaard efter megen Søgen et Par Snørestøvler, der havde baaret hende igjennem mangen en fejende Ungdomsdans, men nu var stærkt mærkede af Tidens og Forkrænkelighedens Tand; men da Støvlerne i nogle Øjeblikke havde været under Mortens begede Behandling, viste de sig i enhver Henseende at svare til Hensigten.

»Hvad tho du behøver jo da heller ett at sparke

altfor ukristeligt i Gulvet!« sa' Ann' Mari' Kjærsgaard.

I Moderens Støvler svang Per nu Dagen lang sine smaa beskjørtede Skolekamerater, der struttede af Blonder og Kartoffelstivelse, medens den enøjede Kræn Spill'mand under et Utal af Grimaser og Næsekrøller trak Buen som en Rundsav hen over sin Strengeleg.

Henad Aften begyndte Børnenes Forældre at indfinde sig, dels for at se paa Podernes Legen, dels for selv at faa linet Fedtlæderet i en Svejtrit eller to.

Blandt de ankomne var ogsaa Ann' Mari' Kjærsgaard. Med Strikkestrømpen højt i Hænderne tog hun Opstilling midt i Storstuedøren, hvor hun med Stolthed iagttog den Færdighed, hvormed hendes Per svang Gaardmandsdøtrene til den enøjede Spillemands fantastiske Toner; med sit øvede Blik saa hun ogsaa, at Anna og Per var usædvanlig meget sammen i Dansen.

Som nu Ann' Mari' stod der og klingrede med sine fem Pinde, mens Musiken og Dansetakten ringede i hendes Øren, grebes hun pludselig af sin gamle Lidenskab for disse vanvittige Drejninger om sin egen Akse. Der var jo ikke en Finesse i Dansen, ikke en »Repetis« eller Takt i denne gamle Rumlepotte af en Landsbyfjol, som ikke vakte muntre og fortryllende Minder i hendes trampede og mishandlede Sjæl. Man saa, det blussede op i hendes Øjne, som hos en gammel Beriderhest, der pludselig hører Giger og Fløjter i Luften.

I Begyndelsen gik det kun ud over Strikkepindene, der klirrede i vilden Sky, og Garnnøglen, der fik det ene Snurr efter det andet. Snart blev det hende plat umuligt at styre sig længere. Hun lod Per kalde hen til sig og trak ham med om bag den brede For-

stuedør, der for Lufttrækket var slaaet om paa Væggen.

»Aa, Pejr, træk af Støvlerne et Øjeblik; a faar saadan Lyst til et jenle Trip!«

Per saa op paa Moderen med et Udtryk, som vilde han forvisse sig om, at hun var rigtig klog.

»Aa hører du ett, hvad a siger til dig!« gjentog Ann' Mari' og rev ham utaalmodig i Ærmet. »Lad *mig* faa Støvlerne, saa kan du da sagtens staa i mine varme Træsko *saa*længe.«

Per værgede for sig af alle Kræfter, men der hjalp hverken »Løn hæ' Bøn«; han maatte ud af Støvlerne paa staaende Fod.

»Tho da *skuld'* du vel ogsaa flæb' over det,« sa' Ann' Mari' med noget af sin gamle Heftighed. »Har *du* nu ikke gaaet og stoltsired i *mine* Støvler æ hiele Daa!« — Med disse Ord skred Ann' Mari' ud af Forstuekrogen og traadte nu fuldrigget ind i Storstuen. I Dansens Hvirvel glemte hun snart Sønnen.

Derimod begyndte Kameraterne at savne Pers lyslokkede Hoved i Dansen. Et Par af de ældste gav sig til at lede og fandt da Ballets Løve staaende paa Strømpefødder i den mørke, lysforladte Forstuekrog.

Snart løb det fra Mund til Mund blandt de store Drenge, at Per stod støvleløs og græd bag Forstuedøren; det fortaltes ikke uden Skadefryd, thi med megen Misundelse havde adskillige af Gaardmandssønnerne lagt Mærke til Pers overvættes Lykke i Dansen. Nu kom den ene efter den anden hen for at forvisse sig om, »te det ogsaa var sand'«. Snart var der samlet en hel flirende Klynge foran Pers Skammekrog; de haanede ham og plukkede ham i Ærmet for at faa al hans Ynkelighed halet frem i Lysskjæret.

Per værgede sig en Tid lang mandelig i sin Skanse;

han langede ud med Øredask og Næsestyvere, mens Spottegloserne haglede ned over ham: »Per Trimmeltaa! Per Baarfued! — Han har ikke selv Støvler! Han har danset i hans Mors Støvler!«

Pludselig stod ogsaa Anna med leende, haanske Øjne midt i Spotternes Skare. Per blev vild af Sorg, knuste Tænder og for frem af sin Krog med Knytnæven i krum Arm over sit Hoved. Under den opstaaede Hurlumhej havde Kild boret sig ind i de fægtendes Strøm. Per stod barfodet og hulkende foran ham og skildrede sin Nød.

»Hvad, har Ann' Mari' taget Støvlerne,« sa' Kild, han havde Møje med at beherske sit Smil, skjønt det gjorde ham ondt for den flinke Dreng. »Kom du nu ind til *mig*, til din Mor faar danset Nykkerne fra sig.«

Kild førte Per ind i et Sideværelse, hvor Kameraternes Spot ikke kunde naa ham; ved en Kop Kaffe og en Jød'kage søgte han at bringe Ligevægt i Pers martrede Sind.

Omsider vendte ogsaa Støvlerne tilbage; men Pers Lyst til at gjenoptage Dansen var ulægelig ødelagt; uden at sige Farvel til nogen listede han sig bort fra Legestuen, og ene og bedrøvet gik han hjem over de mørke Pløjemarker.

AFSKED MED SKOLEN

Saadan hensled Per sit *første* Tjeneste-Aar; de andre sneg sig efter med deres Læs af godt og ondt, altid mest af det sidste. Hans medfødt smilende lidt vege Træk blev under Livets Hærdning faste og indskaarne. Linjerne strammede omkring Munden, og Blikket blev koldt og forskende. Naar han fik Hug, saa man ikke mere Taarer, men hans Tænder skurede og hans Tunge blev tyk og galdet.

Saa længe han var hos Bertel, forrettede han sin Dont med Adræthed og Haandelav, men uden Lyst, som et Dyr der avtomatisk lægger Bringen mod Selen men er berøvet hver Gnist af Egenvilje.

En Smule Festglans havde Livet kun, naar han en Søndageftermiddag turde snige sig op til Ilderjægeren, eller naar Kræn Lybsker kom hen over Markerne og slog sig ned paa Diget hos ham et Kvarterstid og lod Munden gaa om løst og fast og afsluttede enhver Ting med en klar godhjertet Latter. Kresten rejste sig aldrig fra hans Side, før han havde lagt en 25-Øre paa hans Knæ.

I Skolen vedblev han bestandig at hævde en Førsteplads; og da han omsider udskreves, holdt Lærer Gydesen en hel lille Tale til ham, hvori han roste ham for den Flid, han altid havde udvist, endda han havde maattet søge Skolen under højst ugunstige Forhold: »Det havde været at ønske, at mange af

de bedrestilledes Børn havde været besjælede af *din* Flid og Opmærksomhed,« sa' Gydesen; »saa kunde jeg ha' sparet mig mange Formaninger og haarde Ord, som det altid gjør ens Hjerte ondt at bruge. Og naar du, Per, nu skal drage fra mig og ud til et Tyendes Gjerning — der ikke er misundelsesværdig for nogen, men mindst da for den, der er fattig og uden Beskyttelse, saa haaber jeg, at du engang imellem vil tænke paa Skolen her og de fornøjelige og lærerige Timer, vi har haft sammen. For det er den største Glæde, en Lærer oplever: at se, at hans Elev vil tilfremm' ad.

Det er en vanskelig Alder at slippe dig i, min Dreng, og jeg haaber, at du heller ikke helt vil slippe mig; saa længe *jeg* er her, skal Skolens Døre ikke være lukkede hverken for dig eller dem, der var besjælede af *din* Lærelyst. — Farvel Per, og Gud være med dig!«

Baade Lærer og Elev havde faaet Taarer i Øjnene ved de højtidelige og følte Ord.

Dybt bevæget gik Per hjemad. Gydesen havde altid været hans gode Aand. Havde han end de fleste andre Steder følt sig som den stakkels jagede Hare, paa *Skolens* Grund kjendte han, at han var kommen ind paa fredet Mark. Her herskede en højere Lov end Husbondens, fordi Gydesen var en Mand, der var sig sit Ansvar bevidst og aldrig udleverede nogen Del af sin Rettighed paa Børnenes Bekostning. Nu var *det* altsaa forbi; hvad skulde der nu komme?

Paa Hjemvejen havde Per mødt Kræn Lybsker; som sædvanlig havde denne ogsaa i Dag en Række Ting at spørge ham ud om.

»Nu, Pejr, hvordan gaar det *saa*? Bliver Bertel dig ikke snart for mopsig?«

Per fortalte ham, at han i Dag havde været sidste Gang i Skole.

»Ih se, har du *det*! Saa kan du jo snart blive før Kaa'l og gi' en god Dag i Hjordkjæppen. Skal du saa blive ved at ta' din Føde ved Bertel?«

»Nej!« sa' Per. »A er bleven fæstet til Kild Pejrsen.«

»Nej er du *det*; det maa a misel lid'! Det vil blive en Adskjel, bitte du? For Kild det er sgu en *hiel* Mennesk' fræ æ Fremend' af og ett saadan en Moghakk' som den, du nu er ved. Kild han har altid været en faa'le estimired Mand; han gaar selv aligsid' med æ Folk og gaar ett og gøer og gamser som den Slunder i Nørgaard; for ham er der da'tt mere godt i, end der er Honning i en Tuds'.

Ih si, ih si! Saa du skal ned og tjen' Kild!«

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI. KBHVN.

JEPPE AAKJÆR

VREDENS BØRN

ET TYENDES SAGA

ANDEN DEL

•

Tredie
Oplag

GYLDENDALSKE BOGHANDEL • NORDISK FORLAG

VREDENS BØRN

ET TYENDES SAGA

II

JEPPE AAKJÆR

VREDENS BØRN

ET TYENDES SAGA

ANDEN DEL

TREDIE OPLAG

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
NORDISK FORLAG
KØBENHAVN OG KRISTIANIA
1913

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI
KØBENHAVN

HOS KILD PEJRSEN

Hos Kild tjente Per gjennem en Aarrække, og han kom her paa en betydelig bedre Fod med Tilværelsen. Hos Bertel havde han været Drengs Dreng og ejede ikke Hunds Ret; hos Kild voksede han sig høj og bredskuldret og fik en fast og uforgribelig Mening om alle Ting indenfor sin Synskreds.

Kild lod ham saavidt muligt gaa efter sit eget Hoved; thi Kild var en forstandig Husbond, der hellere saa en fri Mand end en Træl i sin Gaard. Han var et Arbejdsjærn, der ikke sparede sig selv, og desudenved et eneste straalende Humør, saa lang Dagen var. Tiltrods derfor hørte han bestandig til den gamle Skole; det laa langt fra Kild at være Foregangsmand til nogen indgribende Forrykkelse af Forholdet mellem Husbond og Tyende; ogsaa her var Kosten knap og tarvelig, Lønnen bitte, Arbejdstiden lang, om end lidt kortere end i de andre Gaarde, og Tyendets Soverum var næppe et Straa bedre end i de øvrige Bønderhjem.

Naar den, som tjente Kild, alligevel altid var misundt af de andre tjenende Aander, var det, fordi man vidste, at Kild var denne jævne og humørfriske Mand, der ikke følte sig for god til i visse Maader at gjøre sig til sine Folks Ligemand. Var Vællingen sveden ved Middagsbordet, saa la' ikke Kild derfor sin Ske og gik ind og tog Oprejsning i Spisekamret, men han

affyrede nogle Brandere mod den uheldige Husholderske og sænkede forøvrigt sin Ske ved Siden af Tjenestekarlens, til der ikke mere var et Gryn i Fællesfadet. Saadan gik han ogsaa i Marken aligside med Per tog og de samme Tørn, de samme Skaar og den samme vaade Trøje som han. En saadan Jævnhed afvæbner megen Misfornøjelse.

Og der var en dyb Sandhed i Daglejeren Jens Romlens Ord: at »to Dage i Tørvemosen ved Kild Pejrsen, det gaar lig'saa let som jen ved Bertel Nørgaard. Jow, det er lig'saa sikker!«

Med alle Kilds udmærkede Egenskaber var han en temmelig uoplyst Mand, eller: han var i saa Henseende, som Bønder er flest. Ligesaa lidt som de fleste af hans Standsfæller havde han nogensinde læst en Bog til Ende. I nogle faa Vintermaaneder havde han Fjerdepart i nærmeste Kjøbsteds «Folkeblad«; men sandt at sige holdt han kun Bladet for Bekjendtgjørelsernes og de »gruelige Gjerningers« Skyld, og han sa' det regelmæssigt af, saasnart han havde begyndt sin Havresæd.

Denne tilbagevendende Afsigelse af Avisen var for Per noget af en Sorg; for ethvert Stykke trykt Papir havde altid for ham haft en egen Tiltrækning, og saasnart han voksede til, var der ligefrem opstaaet en Hunger i hans Blod efter Indsigt og Læsning.

Var han paa Marken i den Tid, Børnene kom fra Skole, kunde han godt løbe Ageren lang for at faa Lov til et Sekund at kigge i den Avis, som Børnene havde med til Sognefogden eller en eller anden af Egnens faa grundtvigske Luksusbønder. Paa Grund af hans knapt tilmaalte Løn, der — takket være hans yderst fattige Forældre — havde mange Steds Ærinde, kunde han ikke tillade sig den Flothed at holde noget Blad for egen Regning. Det vilde desuden ha' sat ondt Blod for ham hos dem, han skulde

tjene, da saa at sige ingen Husbonde, hvor rimelig han ellers kan være, tykkes om, at hans Folk læser.

Hvornaar skulde han vel ogsaa ha' faaet Tid dertil? Om Sommeren en Arbejdsdag under aaben Himmel paa 17—18 Timer med knapt tilmaalte Spisetider; i Høst og Slet maatte de endda ikke saa sjælden arbejde Søndagen med; om Vinteren: Tærskning og Røgtning, saa længe Lys var paa Sky; derefter Simestrygning, Kurvbinding, Fyldribning eller andet Ponneri for Husbonden — aldrig for en selv — ved den osende Folkestuelampe, til den sidste Praas var slukket.

At lægge Sime-Tagknippet tilside og ta' en Bog eller Avis i Haanden vilde simpelt hen ha' været et Mytteri, der i de fleste Tilfælde vilde ha' faaet en regulær Bortjagelse tilfølge.

Alligevel lykkedes det Per at faa læst lidt i Ny og Næ, mest mod Vinterens Slutning, naar det forud fastsatte Antal Simenogler hang færdigsnoet ved Hanebjælken.

Pers Læsning kom til ham fra to Sider: en Strøm af overgjemt lavendelduftende Romantik, historiske Romaner og ingenfornærmende Noveller tilflød ham fra Lærer Gydesens gammeldags Boggjemmer; en anden Strøm, salt og bitter, kom fra Gojs noget tilfældigt sammensatte Bogsamling; det var mest hidsig Problem-Digtning eller endog social-politisk Litteratur med stærk og uskaansom Blottelse af Samfundsordningens Skjævheder. Disse Bøger huede Per mest, og ikke sjælden drøftede han, naar Lejlighed gaves, deres Indhold med Husbonden.

En Aften kasted Kild sit ene Ben langs ad Bænken og sa', mens han tog Rygstød mod Klokhuset ved Siden af Grovkagen:

»Læs os nu nøj, Pejr, en kan komme til at grinn'

af, for det du kom frem med i Aftes, det kan misæl aldrig komme til at sæde.«

»Hvad mon da *det* var?«

»Aa, det med, te vi, der bor i Gaardene, vi skulde komme til at gi' det dobbelte i Folkløn' og saa endda — saa vidt a kund' forstaa — blive nødt til at nære os med den halve Arbejdstid.«

»Ja hvad tho saadan er det da gaaet i Byerne,« sa' Per.

»I Byerne, ja! Men der *finder* de jo dje' Peng'. Men paa æ Land! paa æ Land! A ved ett, hvordan du som klogt Menneske kan tænke det! Vi vilde min Salighed da gaa fra vore Gaarde hveranden; ja, det kunde ikke engang gjør'et. Og hvor vilde I saa gaa hen og faa noget at fortjene?«

»Ja hvad, gik I fra dem, saa gik andre vel til dem,« sa' Per.

»Nej! Nej! Det skal du aldrig snakke om! Det kan ett la' sig gjør'; med mindre I da lig'fram vil kvæl' æ Bønder,« sa' Kild og trak heftigt sin Sok ned fra Bænken.

»Ja men, æ Tjenest'folk, de skulde vel ogsaa gjerne ha' Lov til at være Mennesker,« sa' Per.

»Ja, Gudbevar's! er der nue jen, der siger andet! Tykkes du da ett, te du bliver behandlet som et Menneske,« sa' Kild og væltede Grovkagen.

»Jow, Kild! det er jo langtfra saadan ment; var alle de andre, en skal ha' sin Føde ved, ligesaa flinke som du! Men tho her skulde en jo ikke gjerne blive alle sine Dage; men hvor mange Tjenest'mennesker har Udsigt til at faa noget for dem selv, endda naar de har slidt allerlængst? Se nu til Jens Romlen herude ved æ Mos'land.«

»Ja; a vil indrømm',« sa' Kild, »te det er en biel og stræbsom Mand, der kunde ha' fortjent det noget bedre.«

»Ja, men vidner det da ikke om noget pilkraaddent i vort Samfund, te saadan en Mand, der alle hans Dage har slidt og slæbt fra Morgen tidlig til Aften silde, han alligevel aldrig kan faa Hovedet op over den sorte Armod men maa gaa og knassel i det forskrækkeligste Trælleri ligesaa længe, han lever! Ussel Leje og ussel Føde; syg er Konen, og syge er Børnene. Og hvorfor? Fordet Næringen er for ring'; og det endskjønt han snart aldrig har hans Hænder fra Spaden. For hvis han holdt op med at slide — a vil sige — lig' bare fjorten Dage, ja, saa laa jo det hele paa Sognet.«

»Nej, Jens Romlen, han har det saamænd ikke for godt, det var Synd at sige!« sa' Kild; »han har det ligefrem brøl-ondt.«

»Ja men, er det ikke det Liv, der venter os alle sammen, alle vi, der skal tjene! — og mange endda meget værre?«

»Jow; der er godnok altfor møj Fattigdom til; det vil a slet ett modsige,« sa' Kild; men han tilføjede, idet han satte sin Ryg mod Klokhuset, saa det knagede: »Men te det skuld' kunne klares med *otte* Timers Arbejde, — — den gaar misæl for højt — for æ Landbrug da!«

Da Rugen var lagt, og Efteraarsvinden atter ruskede i de side Tagskjæg, sa' Kild en Kvæld i en Mættelsens Stund efter Nadvergrøden:

»Nu kunde det misæl ha' været godt at ha' haft en Avis! Det er saadan en rar Ting, at sidde og blune over. Hvad tykkes *du*, Pejr? Skal vi ha' en bestilt?«

»Ja, a tykkes da altid, te det er skjøn' at kunne følge med i, saadan hvad der leves og forhandles.«

»Nej, Fanden med dje' Rigsdag og dje' Sludder og dje' Skidt. Hvad kommer det æ Bønder ved! Ja, det kan være helt plasirlig at sidde og høre paa ved et

Møde, naar de skjærer sammel. — Men skal vi holde Avis, saa skal det da være, for en kan se, hvad der gaar for sig paa æ Torv. Det andet, hvad der kan staa at læse, det regner a misæl ett møj, for Løvn er det det halve af det,« sa' Kild.

»Hvis vi maa faa *Arbejderbladet,*« sa' Per, »saa vil a betale *min* Part.«

»Nej den vil a min Salighed ikke ha' indenfor mine Døre, og den vilde a misæl iløwle nødig, te nogen af mine Folk skulde holde; for Misfornøjelse og Skilagtighed det kan der bliv' nok af imell' Folkene endda.

Og *Socialist,* Pejr — det skal du, Fanden far' hen, ta' dig i Agt for! For er du først bleven *det,* saa er der misæl ett et ordentligt Menneske — her paa Egnen da — der mere vil ha' dig i sit Brød! Nu har a sagt dig *min* Mening!«

»Nej saamænd, a vil gjerne tro det! Men det kan jo være, en gaar hen og bliver det iløwle!« sa' Per; han rejste sig stejlt op fra Bænken og gik med en trodsig Mine ud af Døren.

PAA LÆGENS VOGN

En raa og stormkold Oktobernat bankede det heftigt paa Kild Pejrsens Sovekammervindue, der vendte ud mod Marken.

»Hvem er æ Mennesk'?« raabte Kild og skød Overkroppen med Kraft hen mod Vindueskarmen.

»Aa Herregud, Kild, det er saamænd mig, Jens Romlen!«

»Hvad er det dig, Jens? Er du gaaet vild eller hvad?«

»Aae *bitte* Kild, du maa ikke blive vred paa mig; men det er min Kone, hun har faaet Blodstyrtning; det er nu tredje Gang; og Doktoren sa', sidst han var der, te kom det mere, saa var det mod Enden. Og nu har a snart været Sognet rundt og ingen kunnet faa til at kjøre; og *skulde* hun gaa hen og dø fra all' de mange Børn, en staar med — — aa, Gud naade mig, hvad skulde saa mig arme Mennesk' gjør'!«

Jens' Ord og Sætninger reves itu af Blæsten, og hans mørke Fortvivlelse fik en endnu dybere Tone ved at grædes ud i den sorte Nat.

»Rend om og kald paa Pejr, saa skal a snart være der!« var alt Kilds Svar; mere var ikke nødvendigt for at sige den ulykkelige Daglejer, at hans Bøn var opfyldt.

Da Kild et Øjeblik efter traadte ud paa den vaade

Trappesten, havde Per allerede ved Lygteskjæret trukket Fjedervognen frem. I et Nu stod de to Heste forspændte med Øjnene spillende og med Knæmusklerne sitrende af Rendemod.

»Har du ogsaa været ved Bertel Nørgaard,« sa' Kild og lod sin Haand gaa følende langs den Frahaands Hovedlav.

»Jo der rend' a saamænd først til. Men Føløget er nok nøj krevl, og Plagene turde han ikke vel betro Karlen; det er jo ikke saa nemt med det!« sa' Jens.

»Aa Plagene, de Kaalsener! De kunde misæl ingen Skade ha' lidt ved at faa Benene rørt. Han maa jo skamme sig, han ligger der saa nær ved, saa Konen kunde ha faaet Hjælp noget før!« sa' Kild.

Portfløjene skurede mod Stenene, Vognen dumrede ud under de graa Bjælker: pilsnar kløv Pers kraftige Spand Vejmørket hen mod den fjerne Doktorbolig.

Krumbøjet og svarlig ængstet i Aanden gled Daglejeren ad Stien over Siv og Pors ud mod det lille døende Lys ved Mosen.

Det var allerede ved at dages, da de dampende Øg holdt foran Doktor Koldkurs høje Stentrappe.

»Hvad er det Dem, Per! Hvad er der nu ved 'et? Er der noget alvorligt paafærde hos Kild Pedersen?« sa' Koldkur, han stak sit Hoved frem af Sovekammervinduet.

»Nej det er til Jens Romlens, Daglejeren ved æ Mos'land,« sa' Per.

»Aak, stakkels Mand! Saa er det vel igjen Konen?«

»Ja.«

»Jeg skal være hos Dem om et Øjeblik.« Kort efter raabte han atter ud af Vinduet:

»Jeg ta'r en Mand med! De har jo Plads nok.«

Et Øjeblik efter stod to kappeklædte Herrer foran

Vogntrinet, parate til Opstigning; den ene var Doktor Koldkur, den anden en Ven fra Studieaarene, Statistikeren Dr. phil. Erik Stegeberg, en bleg og kuldskjær Mand med Lorgnet og Fipskjæg; i en Ugestid havde han opholdt sig i Koldkurs Hus for at høste lidt Kjendskab til Landalmuens økonomiske Livsvilkaar.

Ad en smalsporet og ujævn Hedevej, naaede Befordringen frem til Jens Romlens brøstfældige Hytte, der laa i Forgrunden af en stor udstrakt Mose med mange Skotørvskruer og aabne Tørvegrave. Husets Vægge var hist og her udbedrede med Hedetørv, og et gammelt gult Skjørt var stoppet i en af Dagligstuens knuste Ruder.

Stegeberg gik omkring og lorgnetterede Elendigheden, mens Koldkur søgte ind til den syge Kvinde, der henlaa i en dødlignende Mathedstilstand efter det stærke Blodtab.

Jens Romlen stod og støttede sine tunge Hænder paa Fodstykket af den brede Fællesseng, mens han forgjæves søgte at fange den travlt optagne Læges Blik; et Par Smaapiger paa 8 og 10 Aar stod med Taarer i Øjnene, parate med Vand og Haandklæde.

»Hvordan er det nu kommet denne Gang?« spurgte Koldkur og saa nu endelig hen paa Jens Romlen.

»Ja, a ved snart ikke no' Forre for det, Dokter; men hun har jo været ren snavs siden Høst,« sa' Jens.

»Hun *har* da vel ikke alligevel været paa Høstarbejde?« sa' Koldkur. »De husker, hvor indtrængende jeg bad Dem om at skaane hende denne Sommer efter den Vending, som Sygdommen tog i Foraaret.«

»Ja aaeja! *Min* Mening var jo ogsaa, te hun skulde ha' været fredet, men hun vilde endelig selv prøve det; hun tyt, te hun var bleven saa farlig kanter; og saa har det jo været saa sær smaat for os i Som-

mer, ved det Koen gik hen og døde; og saa al den Sygen i Huset. Hun tyt, det kunde gjerne gjøres behov, om hun kunde tjene en Skilling; og saa stod da ogsaa den her Forvalter her baade tidlig og sildig for at faa hende ud og binde op. De ved jo, vi sidder i Lejehus, og en skylder dem jo altid Penge, Gud bedre det! Men der tror a nok, hun fik hinne Knug; for Rugen var jo no' svær i Aar; og saadanne Steder der skal en jo gaa sin Tur. A kunde jo nok ta' et Neg for hind' engang imell', men det er iløwle for strengt Arbejd' for et svagt Menneske, det *har* a set. Men hun har jo altid været saa biel og modig paa Arbejdet; og det *kan* saamænd gjerne tiltrænges her i Huset; men hvad kan det saa hjælpe, naar en ett kan svare til det!

Aa bitte, stakkels Ann Malen',« sa' han og lod sine ru, haarde Fingerknoer glide slegende hen over Konens blodløse Kind, »du *har* saamænd staaet mig bi, saa længe du kunde; men hvad *kan* det hjælpe *alt* det, en kratter ved, for lige langt kommer en i det!«

Og som i stor Pine tilføjede han: »Er det saa ikke ogsaa forfærdeligt, te saadanne sølle nogen, som vi andre, der altid har været saa fattige, vi nu ogsaa skal bekasses med al den Sygen, en bestandig har at brydes med!«

»Hy-ys!« sa' Koldkur og la' sit Øre ned mod den syge Kvindes Bryst.

Jens Romlens Øjne betlede som en Hunds for at tiltrygle sig lidt Haab.

Stegeberg, der hele Tiden gik omkring med en aaben Notitsbog i Haanden, havde nu faaet opnoteret, hvad han ønskede, uden om Huset og traadte med et langt Skridt og et ængstet Blik til den lave Dørkarm, ind i Stuen.

»Stille!« sa' Koldkur, stadig med Øret mod sit Hørerør.

Stegeberg var aldrig saasnart skreden over Dørtrinet, før Blyantstiften atter kom i Bevægelse; han rettede Lorgnetten ud og ind og noterede uden Ophør, som var han en Herredsskriver, der skulde opsætte et Dokument over Husets fattige Indbo. Den ene af de to Smaapiger betragtede ham en Tid lang med aaben Mund, mens hun støttede Vandfadet paa sin fremskudte lille Mave; men da Stegeberg nu ogsaa begyndte at registrere Vuggen, hvori der laa et lille Nor og suttede og suttede paa en Rosin i en Lærredsklud og troede, det fik Næring, fordi det fik en flov Smag i Munden, lod den lille Pige forfærdet Øjnene gaa fra den skrivende til Faderen, om *han* da ikke vilde gribe ind og afvæbne dette Menneske, før der skete større Ulykker.

Ogsaa Jens Romlen var bleven ilde berørt af Stegebergs Skrivesyge.

»Mæ faa Lov at spørge: Hvem er æ Persovn?« sa' Jens.

Stegeberg mumlede noget mellem Tænderne.

»Ja her er ett nøj at skriv'!« gjentog Jens Romlen med rolig Vrede, thi Almuesmanden ser endnu skjævt til Pen og Blæk; en Erindring fra den Tid, da det altid var i Følge med Foged og Prokurator.

»Maa jeg ikke skrive?« sa' Stegeberg og rettede nu for første Gang Lorgnetten mod Daglejeren.

Men nu traadte Dr. Koldkur imellem og beroligede Jens med et Par forklarende Ord.

Efter at Lægen havde vasket sine Hænder og givet nogle knappe Ordrer, forlod han og Stegeberg Huset.

»Aa det er fortvivlet at være Læge for saadanne Stakler,« sa' Koldkur, da de atter var stegne til Vogns. »For det er dem jo plat umuligt at faa Raad

til at føre en menneskelig Tilværelse. Bare det at skaffe den syge et Pund fersk Kjød vil jo næsten være uoverkommeligt; her er tre Mil til nærmeste Kjøbstad, og ad saadanne Veje! — Nu har de mistet deres eneste Ko; ingen tænker rigtigt over, hvilket Tordenslag det er for en fattig Familie; men er det ikke det samme, som det vilde være for Gaardmanden, om han en Morgen traadte ind i sine Stalde og fandt *alle* sine Kreaturer kvalte i Bindslerne?«

»Hvor længe har disse Folk boet der i Hytten?« spurgte Stegeberg.

»Ja, hvor længe er det, Per,« spurgte Koldkur og rakte sig hen over forreste Agestol — »hvor længe er det, siden Jens Romlens nedsatte sig her ved Mosen?«

»Aa tho det vil vel blive det meste af en tredive Aar,« svarede Per og satte sig sidelænds for bedre at følge Samtalen.

»Har deres Armod saa altid været lige stor?« sa' Stegeberg.

»Aa, maaske var de første Aaringer efter Giftermaalet noget lysere,« svarede Koldkur; »da havde de jo kun sig selv at sørge for, og Sundheden var endnu uknækket. Men i slige Familier varer det sjældent længe, før Sygdommen indfinder sig. Og det kan man jo da ogsaa sige sig selv, naar Mennesker skal bo i slige Huler og leve af Kartofler og sur Vælling og endda være glade, om de kan faa tilstrækkelig af *det*.«

»Kan der da ingen Kjød faaes her paa Egnen,« spurgte Stegeberg.

»Gud, hvor du er bleven naiv, Stegeberg. Jo Gu' kan der faas Kjød, naar man kun har Penge at kjøbe for; men det er netop det, en Daglejer ikke har. Hvor langt vilde du eller jeg komme med ca. 250 Kr. om Aaret?«

»Jamen de maa da vel ogsaa tjene mere,« sa' Stegeberg. »Efter det Opgjør som *jeg* . . . Tøv lidt! Nu for Pokker, jeg vidste ikke bedre, end jeg havde stukket det i Lommen.«

»Paa disse Egne er Lønnen ikke større,« sa' Koldkur. »Ja saa maaske en Kande skummet Mælk, og nogle Skiver Rugbrød nu og da, hvis *det* skal regnes med.

Men hvad Bønderne skjænker ud over den knappe Dagløn, plejer de sgu endda at kunne gjøre sig betalte for paa anden Maade.

Nej,« fortsatte Koldkur, »det er den urimeligste Ordning, tænkes kan. Nu har jeg kjendt denne Mand i over ti Aar; i al den Tid har hans Liv været et langsomt men sikkert Fald ned mod større og større Elendighed, endskjønt han er en i enhver Henseende hæderlig og stræbsom Arbejder, der aldrig skejer ud eller ekstravagerer i mindste Maade. Og han er jo bare een af Tusinder i dette Land. Lad det lyde som et Paradoks, men ikke desto mindre er det Sandhed; at jo længere de arbejder, jo dybere synker de — som et Lokomotiv, der er rendt af sine Skinner.

Naturligvis kjender du den Frase, man nu løber Landet rundt med: Hvad udad tabtes skal indad vindes? Naa, hvad er det da, som skal vindes? Formodentlig alle de vanskjøttede Ejendomme, smaa og store, særlig store, i dette Land: Præstejorderne, Grevegodserne, Fideikommis'erne, kort sagt: Landets *Muld* under den døde Haand! — Ak nej, det var ikke Meningen. Nej, mine Herrer, det som skal vindes, det er *Lyngen*, Lyngen og Klitten, Hedens stride Sand, som Gud har forbandet og viet til Goldhed, den anvises nu tankeløst sultne Menneskebørn som Fremtidshjem.«

»Men Gud forbarme sig, Koldkur, er du ikke enig

med os andre om det samfundsgavnlige i Hedens Kultivering?« udbrød pludselig Stegeberg.

»Nej min Salighed om jeg *er*!« raabte Koldkur. »Jeg anser hele dette Væsen for en af de største Forbrydelser, som en kortsynet og forskraalet Patriotisme har udpønsket! Her lokker I en Hoben godtroende Mennesker ud i Ørkenen, uden at I samtidig er i Besiddelse af de gamles Evne til at kunne forvandle Stene til Brød! Og disse enfoldige, der endnu er stærke og modige og føler Kraften koge i deres Arm, de tænker som saa, at Jord er vel Jord og spænder Studen for og la'r saa staa til i blaaøjet Overmod.

Men træf saa som jeg vor kjække Nybygger nogle Aar senere, naar han gaar og skyder Ryg og hoster omkring Hushjørnet; han kan ikke forstaa, hvad der er i Vejen med ham, klynker han; men det gjør ondt her, og det gjør ondt der!

Jeg kan sige dig, hvad der er i Vejen, lille enfoldige Plovmand! Der er *det* i Vejen, at du i de sidste ti Aar aldrig har faaet et ordentligt Maaltid Mad: du er bleven affodret med Kulhydrater — Brød og Kartofler — det vil sige Sulteføde og Feberkost; derfor har du faaet lovlig store Huller i Lungerne, og dit Afkom vil formodentlig vise dem endnu større.

Selv Studen er Møget forlængst sunket i, saa den staar med hule Sider og konkavt Rygben, mens dens Bringe er skavet af Stavtøjet.

Sandet hævner, mine Herrer, — det af Gud forbandede Sand!«

»Jeg forstaar dig ikke mere, Koldkur?« svarede Stegeberg.

»Nej, det tror jeg sgu gjerne! Naar har Stuelærdommen overhovedet forstaaet noget som helst af, hvad der sker i dette Land! Alle jeres graa Teorier vil faa Halsen drejet om ved det første Møde med

den ubarmhjertige Virkelighed. Det er bare saa Satans ilde, at vi altid er bleven regeret af Stuelærdommens graa Teorier.«

»Men saa sig mig da, Koldkur, hvor du mener, vi skal gjøre af Landets foretagsomme og overflødige Arbejdskraft, naar den ønsker at sætte Hus og Bo?«

»Det skal jeg med Fornøjelse, min kjære! Rejs dig lidt i Sædet! Ser du den Flamming Højagre, der ligger som et grønt Hav hinsides Hedens Grænser? Det er Herregaarden Sølsigs Jorder. De ejes af en udlevet halvidiotisk Olding, hvis største og eneste Adspredelse bestaar i at fodre det Utal af Rotter, der trives paa hans Gaard. Om lidt kommer vi der forbi; du er maaske i Stand til at faa et Glimt af ham.

Alt i Verden saa nær som Rotterne er denne usle Stodder ligegyldigt; hans Jorder er et Vildnis af Ris og Siv; Græsagrene er saa gamle, at der gror Mos i Bunden. Dyrkningsmaaden er som i vore Bedsteforældres Tid. Det er selve Dødens Knokkelgestalt, der her gaar og nikker i Plovfuren.

Her var en sømmelig Tumleplads for ung og blaaøjet Styrke! Her vilde Evnerne give Renter og ikke Hungertæring. Hvor denne taabelige Gamling sidder og sagler over Stumppiben og knap nok kan holde Lusene af Skjorten for Armod, der kunde Hundreder og atter Hundreder af Husmandssønner, der var fortrolige med de nye Dyrkningsmaader, leve Livet i taalelig Velstand.

Som denne Gaard henligger der i Hundredevis af Ejendomme i dette Land: Muldjord, Guldjord, — der længes efter at favne Ploven, — som en Kvinde, der ligger ene, længes i den lange Nat!

Men I interesserer jer kun for *Sandet*. Heden er i jeres Øjne tilsyneladende det eneste helt anstændige for en Husmand i vore Tider. Det er bleven

som en Æressag at udslette Lyngen af Jordens Overflade; denne hæderlige gamle graa Kofte, som har klædt det jydske Land fra Arilds Tid, den skal nu rives af dets magre Skrot og en ny og fremmed Klædning anlægges.«

»Undskyld Koldkur, men nu maa jeg sandelig le,« sa' Stegeberg.

»Ja le du kun; jeg har let saa længe; let ad al den »patriotiske« Staahej, hvormed vore patenterede »Fædrelandsvenner«, efterat have styrket sig velbørligt ved Sagamjød og trikinfrit Særimnerflæsk, gaar i Gang med at tilintetgjøre Lynghederne og ødelægge et ejendommeligt dansk Landskab til Fordel for den prøjsiske Bjergfyr, — denne den usleste af alle Skovens Skabninger, som knap har Træ i sig til en Krykke, som ikke har en eneste ren Linje i hele sit vredne Skrog, men hvis eneste Fortjeneste er at kunne skyde Ryg; denne lusede Pjaltekræmmer, der staar og fjærter Luften fuld af muggen Dunst; denne Proletar blandt Træerne, der staar der og stritter med alle sine bulne Fingre og spærrer for Udsigten og den vide, klare Horisont — — gid dens Lus maa æde den, før dens Mission lykkes: at forvandle Jyllands stolte Lyngheder til et kjedsommeligt linjeløst Prøjser-Landskab!

Og med hvilken Motivering gjør man alt dette? Økonomisk som æstetisk er det lige forkasteligt; der er ikke anden Forklaring end denne: Nationen har faaet Lyngskræk; der er gaaet Pyromani i jer alle sammen; den røde Hane skal gale over Heden! — det raabes nu paa Rigsdagen, i Pressen, i Foredragssalen.

Men kunde I ikke snart bekvemme jer til et lille Selop! Nu synes jeg, at D'hrr. »Fædrelandsvenner« har vist Prøjser-Smagen mer end tilstrækkelig Opmærksomhed.«

»Sig mig Koldkur,« indskød nu Stegeberg — »hvis det hele ikke er din Spøg — er det din Mening, at vi ikke mere maa røre den uopdyrkede Jord?«

»Nej, vist er det ikke min Mening; rør I bare væk; af alle Livsens Kræfter, om I vil — *hvis den dur til noget!* Men hvor meget af den Hede dur til noget, som man nu med saa store Gebærder og Omkostninger drager ind under Plov og Skov?

Er det nu endelig dette Lands Skæbne at skulle æltes op i Grovbrød fra den ene Ende til den anden, saa begynd i hvert Fald med Mulden, Dyndet, Mosen. Der er *mer end nok* af gammelt prøvet Muld, naar det kun maa røres; men i Stedet for at aabne Vangeledet og det godsejerlige Pigtraadshegn for den sejge hyttefødte Arbejdskraft har I præket Korstog mod Lyngen og gjort *Heden* til en Lokkefugl, ved hvilken Skokke af ulykkelige er blevne førte i Donen.

Hør mit Varsel, I Statsøkonomer! Hav jeres Opmærksomhed henvendt paa Landets *Muld*, men det af Gud forbandede *Sand* skulle I ikke røre hverken med Spaden ej heller med noget Plovjærn!« — De sidste Ord næsten messede Koldkur frem.

Vognen var nu naaet ud for Sølsigs gamle Herregaardshave.

»Aa lad Hestene standse lige et Øjeblik!« sa' Koldkur til Per. »Her gjennem denne Laage maa vi vist kunne faa Øje paa ham, ifald han er der.«

Koldkur rejste sig op i Vognen.

»Jo, se der! Til venstre for Hoveddøren — op mod den kalkede Husmur.«

Ogsaa Stegeberg og Per havde rejst sig paa Tæerne og saa nu Proprietær Wollesens sammensunkne Skikkelse med Stumppiben i den hængende Mundvig og Brødfadet paa de slidte Bukseknæer.

Morgensolen kastede kraftige Bundter af sit Viftelys ind over Havens uhægede Plæner, hvor de gamle

krogede Blommetræer mødigt slap deres revnede Frugt ned i det af Efteraarsregnen fladtpiskede Græs. Wollesens lange gullighvide Skjægstubber næsten glimtede i det stærke Lys.

Da Hestene atter sattes i Gang, sa' Koldkur:

»Denne Olding der midt i sin vanskjøttede og forsømte Ejendom, er han ikke som et slaaende Billede paa det Samfund, der breder sig om os til alle Sider ogsaa udenfor Wollesens Markskjel?

En Dag vælter Rotterne vel Huset over ham til Tak for de Smaabidder, han kaster til dem; *han* bliver næppe derfor klogere; men vi andre burde dog blive det; vi burde kunne se det urimelige ja rent ud absurde i, at saa afmægtige Hænder skal kunne lukke Ledet for den Jord, som de ikke mere hverken har Evner eller Kræfter til selv at dyrke.«

»Jeg ved ikke rigtig, hvad du mener Koldkur; ønsker du maaske at ophæve den private Ejendomsret?« sa' Stegeberg.

»Ja; naar den staar i Vejen for en højere Ret!«

»Hvilken?«

»De manges Ret til at leve!«

»Jamen dette ender jo i Anarki!« udbrød Stegeberg.

»I Anarkiet befinder vi os allerede, det Anarki, hvor et usselt Mindretal er de fødte Arvinger til alle Livets Goder, mens de store Masser maa savne det allernødvendigste.

Aa, naar en kommer til at overveje, hvad der tankeløst sløses bort i dette Land — det er til at blive syg over! Jeg tænker ikke her alene paa *materielle* Værdier, men nok saa meget paa de *intellektuelle*.

Ja, om man kunde faa jer til at indse det, I Politikere, Statistikere, Sociologer, alle I som sidder der og leger med Mennesker som med Brikker paa en

Tavl — om man kunde faa jer til at slippe jeres Griffel et Øjeblik og se op i saadan et Par graa, søgende Fattigmandsøjne, der bærer Bud fra en Sjæl, som lider ilde, en Sjæl som blev kuet og ødt under den brutale Samfundslov, der kræver, at Tusinder skal vælte sig i Pjalter, for at een kan komme agende forbi Hytterne i Karet!«

»Koldkur, du er gledet helt fra mig; jeg forstaar dig ikke mere,« sa' Stegeberg sørgmodig.

»Nej, du forstaar mig ikke mere; det er i det hele taget Forstaaelsen, det skorter paa. Men aflæg nu et Øjeblik den stramme Mine og se mig ind i mit Ansigt som i gamle Dage, naar vi gik drøftende igjennem Dyrehaven, da *du* var den radikale og *jeg* den skeptiske af os to.

Jeg har nu levet i over ti Aar mellem denne Bondebefolkning, og jeg har set mange Ting, som du i din ophøjede Videnskab ikke drømmer om.

Du ser kun paa det, der staar i Flor; min Stilling har fordret, at jeg nok saa meget maatte ha' Opmærksomheden henvendt paa det, der *gik ud* og *visnede*. — Og nu spørger jeg dig: Aner du rigtig, hvor meget der visner i dette Land af Menneskehaab og Menneskeevne, fordi de maatte savne enhver Omhu og Pleje? Har du nogensinde tænkt over dette sanseløse Sløseri med Hjerneanlæg og intellektuelle Grundværdier?

Ja, er det dog ikke topmaalt bagvendt: Omhyggeligt samler vi op hver Kartoffel i Furen, selv den raadneste: vi dræner Kjærene og udtørrer Moradserne, vi dyrker de goldeste Sandmarker, blot der er Udsigt til at høste et Fjerdingkar Boghvede — men de Titusende Muligheder, der ligger og venter paa at folde sig ud i selv den fattigste Daglejers Hjerne, de interesserer os ikke en Bønne!

Men hvad er alle eders Plantekulturer, alle eders

Forbedringer af Faar og Kvægracer, hvad er det rent samfundsmæssigt set mod den Ulykke, at I la'r *Mennesket* forkrøble, la'r de utalte Fattigmands-hjerner med deres titusinde Muligheder staa som en sveden Ager!

Du har Medlidenhed med det Menneske, der maa slæbe sit *Legeme* frem paa Krykker, men er det da ikke endnu tifold mere tragisk, at alle hans *Tanker* maa gaa ved Kjæp?

Se engang paa vort Bondetyende, de Børn af de smaa Hjem, der gaar *til* de større; ikke for at faa det bedre, thi selv hos den rigeste Husbond er der sørget omhyggeligt for, at Fattigmandsbarnet bestandig kan føle sig fattigt.

Man har fortalt os, hvorledes de i Middelalderen kjendte den uhyggelige Kunst at lave Dværge; man afkjøbte fattige Forældre deres Børn og holdt dem indespærrede i dertil indrettede Maskiner — en Art Bogbinderpresse — af Staal og Træ. Vi har gyset i vort Hjerte ved at høre derom; som om vi ikke vidste, at Forkrøblingsindustrien af Sjæl saa vel som Legeme endnu staar i det skjønneste Flor rundt om paa vore Bønder- og Herregaarde.

Jeg er talrige Gange bleven vist omkring i disse flunkende nye Bøndergaarde, hvor intet fattes i Retning af landligt Velvære. Her er Stue ved Stue, fulde af Rum og Lys. Men pludselig glider jeg forbi en halvaaben Dør paa en mørk Gang eller i et afsides Hjørne af Huset. Ejeren bliver ivrig for at faa mig halet bort, men jeg bliver ligesaa ivrig for at se. Hvad er dette her? spørger jeg. »Det skal De ikke bryde Dem om,« svarer han mig, »det er ikke andet end Pigekamret.« Og skyder jeg saa Døren til Side, ser jeg et elendigt, smalt Rum, hvor den friske Luft maa være brugt op i Løbet af en halv Time, og hvor Lyset ofte kun falder ind gjennem en

Rude over Døren. Selv i de største Gaarde paa Landet, hvor Pladsen ingen videre Rolle spiller, maa der ikke overlades Tyendet mere end nogle faa lumpne Alen Rum at aande i. Det er, som man har villet drage Omsorg for, at Husmandsbarnet selv under Gaardmandens Tag aldrig skulde fattes Synet og Lugten af sit eget nedtrykkende Milieu.

Jeg betænker mig ikke paa at kalde dette Forhold forbryderisk, disse moderne Slavekjældere med deres Stank og Uhygge midt i Velstandens Bolig, det er Morderkuler for Moral og Sundhed. Hvorfor kræver Samfundsvellet ikke her Kontrol og Opsigt? Naar det er belagt med Straf at paaføre mig en smitsom Syge, hvorfor skal saa den gaa fri, der af Egoisme eller Ligegyldighed undergraver en andens Sundhed?

Har man da Lov til at dræbe sine Medmennesker, naar man bare gjør det langsomt!«

Doktor Koldkur havde talt sig baade hed og heftig. Statistikeren forsøgte nu og da en spagfærdig Indvending, der øjeblikkelig bragtes til Tavshed ved en ny overskyllende Strøm af Koldkurs Veltalenhed. Tilsidst sank Stegeberg med et sygt Smil tilbage i Agestolen og fæstede sine Øjne paa den kolde, stærke Sol, der løftede sig højere og højere mellem Morgenens Skyer.

Havde Koldkur saaledes kun en treven Tilhører i Stegeberg, opfangedes hans Ord til Gjengjæld af Per med den største Agtpaagivenhed. Med Øret ind i Lyden af Koldkurs Stemme delte han sin Opmærksomhed ligeligt mellem Hestene og Lægens heftige Tale. I mange Henseender mindede Koldkurs Ord ham om, hvad han havde hørt hos Goj, og han undrede sig meget over, at saa »fin« en Mand havde et saa aabent Blik for *hans* Stands Brøst og Fortrykthed.

FAR VERDEN, FARVEL!

Per var nu op imod en Snes Aar, uden at hans Stilling i nogen nævneværdig Grad havde forandret sig. I de første Aaringer efter Konfirmationen havde Lønnen været ringe, dog jævnt stigende efterhaanden som han fik Alderen. Nu var den ca. 200 Kr. om Aaret. Det var anset for meget, og Kild Pejrsen lagde ikke Dølgsmaal paa, at det var mere, end han havde givet noget andet Tyende i sin Gaard.

For denne Sum maatte Per holde sig Aaret rundt med Klæder, Vask, Fodtøj osv. Der blev derfor større og større Bødeklude paa hans Arbejdstøj; men Stadstøjet var upaaklageligt, rent og pletfrit efter Pers Natur; men det lugtede af Stald, som alle Tjenestefolks, det forstaar sig. Thi ogsaa i Kilds Gaard var Hestestalden og Karlekamret noget nær kun to Navne for den samme Ting.

Per var dog langtfra alene om at tære paa sin Smule Løn; ikke sjælden rakte han en hjælpende Haand til sine fattige Forældre, der efter Processen med Skejby var faldne tilbage paa denne Kommune, dog saaledes, at Runge — som hidtil — skulde vedblive at yde dem Husly og Ildingsbrand.

Ogsaa den gamle Skolelærer Sørensen kom til at ligge ham stærkt til Byrde; thi hvorledes skulde han kunne nægte denne ulykkelige en Haandsrækning,

saalænge der var den ringeste Mulighed for at holde ham oppe.

Per havde omsider faaet ham løst ud af Fattiggaarden, hvor han nedsank i det bitreste Tungsind. Nu trak han om i Sognene som forhen. Om Vinteren ribbede han Fyld eller bandt Karskrupper, om Sommeren opholdt han Livet ved at gaa Smaaærinder, eller trave med Medegadden langs de bugtede Aaløb; i Høstens Tid plukkede han Krøssembær oppe i Vild-Heden; til alle Aarets Tider gjorde han fortrinlige Gravskrifter, som han forsynede med fantastiske Blomsterslyngninger og blaa og grønne Englebørn. En Gang imellem fik han ogsaa en Bondes Regnskab til Gjennemsyn; for Pigerne skrev han Breve til Kjæresten; for Børnene fortalte han Eventyr og Bibelhistorie; og mangen god Gang kortede han Kvældene med sin skjønne Sangstemme, naar Karterne skrattede, og Gammelmor fik sig et Blund i Ovnkrogen.

Een Gang endnu kom denne Sangstemme til Ære og Værdighed. Det gik saadan til:

En Søndag Morgen umiddelbart før Kirketid overfaldtes Lærer Gydesen af et stærkt Ildebefindende; Pastor Fryd stod hjælpeløs. Hvem skulde nu lede Kirkesangen?

Da var der en, der vovede at foreslaa gamle Sørensen, der paa dette Tidspunkt opholdt sig i en af Nabogaardene. Pastor Fryd indvilligede omsider heri, om end han havde sine Betænkeligheder.

I en Haandevending blev den gamle barberet og renbørstet; derimod nægtede han at ombytte sin egen Frakke med Gydesens.

Sørensen var vel ikke helt ædru til at begynde med, men saasnart han var traadt over Kirkens Tærskel, var intet at mærke paa ham.

Det havde rygtedes ud over Byen, at Sørensen skulde lede Sangen, og Kirken var derfor fuld af

Folk, der næppe alle var komne der for Opbyggelsens Skyld.

For dem, der havde ventet Skandale, blev Dagen en Skuffelse. Sørensen førte sig hjemmevant om end med en vis gammeldags Stivhed. Han læste i Kordøren og gik Præsten tilhaande med en Sikkerhed og Orden, der intet lod tilbage at ønske.

Saa begyndte han at synge:

> »Et Suk igjennem Verden gaar,
> ej Verden selv det Suk forstaar,
> som klager fra dens Hjerte.« —

Menigheden saa i Vejret; den gamle Degns klangfulde Røst steg og faldt i melodisk Skjælven under det hvide Kirkeloft. Mangt et rynket, hvidlokket Hoved vuggede i Takten og nikkede betydningsfuldt til sin Nabo i Stolen: Jow, jow! han havde Røsten endnu, den gamle Degn fra Iggebjerg. Lad ham vær' fattig og fordrukken — han er dænenmæ en Kaa'l til at syng'!

Under Prækenen sad Sørensen i Degnestolen med sin Pande imod Nabostolens Ryglæn. Det var, som hans Bryst skulde sprænges, som skulde han her i Dag føle al Bitterheden af sit forspildte Liv. Kirken laa i Halvlys om ham, og i hans eget Indre herskede endnu dybere Mørke; han stirrede ind i dette Mørke; og nu syntes han, at der blev ligesom en halvoplyst Midtergang op igjennem det, en Række af Kirkestole til begge Sider, fulde af *hans* Livs blege Døgn.

Prækenen randt til Ende, og Sørensen vaklede atter ud af Degnestolen.

Han sang endnu for i et Par Salmer. Folk fulgte godt med, men der skete intet usædvanligt.

Da begyndte Sørensen med stor Magt at istemme Dagens sidste Salme:

Far Verden, far vel,
jeg leedis nu længer at være din Træl;
de Byrder som du mig har byltet oppaa,
dem hwister jeg fra mig og vil dem forsmaa,
jeg river mig løs, og jeg kiedes nu ved
Forfængelighed.

Det var, som om den gamle Degn havde gjemt al sin Kraft til denne Salme. Hans Sjæls Betagelse steg med Sangens fremrullende Strøm. Folk glemte at se i Bogen for at se paa ham. Hans Pande løftede sig, hans Øjne syntes at se langt ud af det lille, smaarudede Vindue i Kirkens Taarn. Ordenes Betoning fik mere og mere Karakteren af en personlig Bekjendelse; han stod med den gamle Spænde-Bog fastlukket om højre Pegefinger og sang ud af Hukommelsen med Brug af den gamle Tekst, som han havde lært i sin Barndom:

Ach Venskab og Troo,
som alt efter Lykken veedst Fløyet at snoo,
Du smukke Bedragere, heldige Skalk,
som skuffer saa ofte i Drøfvelsens Kalk.
Du est, som og ieg af Forfarenhed veed
Forfængelighed.

Àch kiødelig Lyst
som mangen med dødelig Læber har kyst,
dit fængende Tynder, din flyvende Gnist
har mangen i ævige Luer henhwist,
din Skaal synes Hunning, men Drikken er leed
Forfængelighed.

Saa far da, far vel,
Du skalt nu ey længer bedrage min Siæl
bedragelig Verden, ieg takker Dig af
og synker Dig ned i Forglemmelsens Grav.
Jeg lenges at bøde min Sorrig og Nød
i Abrahams Skiød.

Under de sidste Vers sang Sørensen helt alene, og der var en Stilhed, saa man næsten kunde høre

hans Taarers Fald mod Korstenene. I sin gamle, lurvede Skjødefrakke, der var bleget i al Slags ondt Vejr, og med en laset Klud om sin rynkede Hals, stod han der og aandede sin blødende Sjæl ind i denne ærlige, gamle, tungsindige Sang, i hvis Strofers brede, bølgende Rytmefavn Tusinder af brudte Sjæle har fundet Ord for deres bundne Hulken.

Pastor Fryd var kommen hen i Kordøren, hvor han stod og saa paa den gamle, mens Salmen randt ud.

»Tak for Deres smukke Sang, Hr. Sørensen!«

Sørensen bukkede med bævende Læber og forsvandt ud af Kirken, før det lykkedes nogen at naa hen til ham.

Men langs ad alle Veje og Kirkestier blev hans Sang lovprist og rost.

Et Par Dage efter, da Folkene til Kild Pejrsens sad ved Nadvergrøden, hørte de en gammel Haand famle ved Klinkefaldet; lidt efter traadte Sørensen besværligt over det høje Dørtræ. Der var ingen, som fandt dette Besøg mærkeligt, da Sørensen ret hyppigt var kommen der i al den Tid, Per havde tjent der i Gaarden.

»Vil du ikke herned til vi andre, Sørensen, og ha' en Skefuld med til din Nætter,« spurgte Kild venligt.

»Nej helsen saa mange Tak! Men maa jeg sætte mig her ved dit Bord et jenle Øjeblik.«

»Ja, det ved Gud du maa!« sa' Kild.

Sørensen skød sig om for Bordenden og la' sit Hoved ned paa sin højre Arm og sukkede tungt.

Per skjævede lidt til den gamle. De andre saa spodsk fra Per til ham; »naa saadan!« tænkte de alle sammen. Ingen sa' noget.

Da alle havde forladt Stuen, gik Per hen til ham; han laa, som han sov.

»Faa'r!« sa' han og la' sin Haand paa hans Arm. »Du maa ikke blive siddende her! Nu skal Folkene jo i dje' Seng.«

»Nej, Pejr, nu skal jeg rejse mig, nu skal jeg rejse mig; men jeg *er* saa træt!«

»Ja det ser a *wal!*« sa' Per koldt.

Sørensen løftede Hovedet fra Armen og saa bebrejdende paa Sønnen:

»Du wontænker mig, Pejr. Jeg har ikke rørt Brændevin siden i Søndags. Men det er ovre med mig nu. Der ligger ligesom en Ishaand om det gamle Hjerte herinde. Bare et Tryk, saa er det forbi, alting forbi! »Far Verden, far vel!« — det faldt mig saa let at sige de Ord. Der er ingen Fryd i Kroppen mere, og Verden har mistet sin Smag for mig; vi to har længe sukket efter at skilles. Gud være takket, at Udfrielsen er nær!«

»Men er du syg, Faa'r!« sa' Per med blød Stemme.

»Nej ikke syg; træt, Per; aa saa træt! Træt af at slæbe om med dette døde Liv!«

Atter sank hans Hoved ned mod Hænderne paa Bordpladen.

»Nej, kom nu hellere med mig ud, Faa'r! For du *kan* da vel gaa?« sa' Per.

Sørensen rejste sig tungt og vaklede ved Sønnens Arm med ud i Stalden.

»Det er bedst, du faar min Seng i Nat,« sa' Per, og gjorde Mine til at støde Karlekammerdøren op.

»Nej, nej, nej, nej!« ivrede Sørensen. »Lad mig endda fries for at føre Skam over dig den sidste Nat, jeg lever!«

»Ja men Faa'r, a har jo rene Skjorter nok!«

»Nej, jeg gjør det ikke! Jeg har det saamænd mere end godt her!« Sørensen pegte paa en Dynge vissent

Kartoffeltop i en tom Baas i Stalden, hvor han havde ligget saa ofte tidligere.

Naar Stalddøren sent om Natten havde begyndt at skure mod Trinstenen, vidste Per Besked; naar han traadte hen i Karlekammerdøren, var han altid bleven mødt af det samme Tilraab fra den mørke Staldkrog: »Bryd dig ikke om nogenting, Pejr; det er kuns mig; jeg lægger mig her, som jeg plejer!«

Og Per havde saa forsynet Faderen med Dækkener og Sække, og hvad han havde ved Haanden, og havde trukket sig tilbage til sit Kammer med et Suk.

Heller ikke i Aften, da Døden stod i den gamles Øjne, vilde Sørensen finde sig i nogen Forandring.

Per pakkede ham da varmt og godt til, gav ham Vand af en Blikøse og lagde en frisk Tagkjærv under hans Hoved.

Sørensen takkede inderligt for hver lille Opmærksomhed.

»*Skulde* det nu trække ud — som ikke jeg tror — saa lover du mig een Ting min Dreng, te de aldrig vil faa Lov til een Gang endnu at kjøre mig paa Fattiggaarden!

Og nu skal du gaa i din Seng! Du skal op i Morgen og passe dit Arbejde; du maa ikke sidde over mig!

Aa, nu har jeg det godt!« sa' han endelig og borede sig ned i de knasende Kartoffeltoppe.

Per gik ind i sit Kammer og lod Døren staa paa Klem efter sig. Han la' sig ovenpaa Dynen uden at trække af Tøjet. Tranlygten lod han staa og brænde paa Lergulvet.

Hans Tanker drog ad tungsindige Stier gjennem før og nu; men Hjernen trættedes ved denne Rundgang gjennem hvad, der ikke stod til at ændre.

Et klodset Møl sparkede med fortvivlet Vrede i Spindelvævene henne paa Ruderne i det maanebelyste

Jærnvindue; en Griseso snorkede larmende i Nabobøvlen, og nu og da hørtes Malkekøernes Støn, naar de selede sig tilbage fra Kvældsfoderet og la' sig ned over den mætte Bug.

Da Per vaagnede ud over Midnat, var han gjennemisnet af Nattekuld. Lygten var brændt ud og havde fyldt Rummet med Os. Paa Strømpefødder hastede han hen i den mørke Døraabning og lyttede. En tung Rallen henne fra Baasen, hvor Faderen laa, fyldte hans Sjæl med Graad.

Paa de bare Sokker løb han over Stenbroen ind i Dagligstuen efter Lys; men før han vendte tilbage, havde gamle Sørensen udstridt.

Faa Dage efter kjørte Per ham til Graven med Kild Pejrsens Befordring.

Siden rejste han et lille Trækors over ham; paa dets kjønrøgsværtede Arm lod han Goj male de Ord af Faderens tungsindige Sang:

For vi træder hverandre i Dyndet ned.

HOS SOGNERAADSFORMANDEN

Da Per var naaet over de tyve, maatte han hen og i »Kongens Klæder«, hvorfor han nødsagedes til at opsige sin Plads hos Kild Pejrsen, om end det gjorde dem begge ondt.

Da han atter var kommen hjem, lod han sig fæste som Forkarl hos Hans Nielsen, Sogneraadsformanden. Det var en striks og vigtig Mand hjemme som ude; hans Blik var koldt og strengt; han tog ikke selv Del i Arbejdet, men gik vagtsom omkring som en paapassende Forvalter, hvis Ordrer krævede øjeblikkelig Lydighed. Han indlod sig aldrig paa Fortrolighed eller Skjæmt som Kild Pejrsen; til Gjengjæld ejede han heller intet af en Bertel Nørgaards tvære Purkenhed.

En Oktoberdag havde de Kartoffelfolk til Hans Nielsens. Allerede ved Solopgang var de kommen agende ind paa Skiftet i to sammenkoblede knagende Havvogne. Det var Sognets allerfattigste, der hyredes til dette Arbejde; Sogneraadsformanden vidste vel at finde dem frem af deres Smuthuller, og hvem af disse hjemløse Folk skulde vel vove at nægte denne Sognekonge en Dags Arbejde. De fleste var gamle, udslidte Mennesker, der var daarlig til Gangs; men *krybe* kunde de da endnu; og da det var derfor, de var kommen her, var forsaavidt alt vel; thi som Hans Nielsen bemærkede: »Det *skal* vær' et sølle ring' Men-

neske, der ikke kan bruges til at ta' Kartofler op.« Den forsamlede Skare var en udmærket Illustration til dette bevingede Ord af Formanden.

Der var den 70-aarige Ywer Madsen med de røde, forblæste Øjne og den høje, knudrede Pande, hvori Rynkerne stod som ridsede med en Harv. I sin Ungdom havde han staaet Vagt ved Frederik den Sjettes Sovekammerdør, og han fortalte gjerne Historier fra sin otteaarige Soldatertid. — Der var den magre, sortsmudsede Frans Danggaard, den forhutlede Møbelsnedker, der havde lavet de fineste Ege-Ligkister til Rigdommen fjern og nær, men nu var saa blottet for alt, at han knap ejede et Stemmejærn. Saa var der Wolle Skajbæk, der for sin krogede Næse gik under Navnet Spurvehøgen; han havde engang været omvandrende Kreaturopkjøber for en Byslagter; til Erindring om bedre Dage bar han endnu to slidte Sølvknapper øverst i sin falmede Vest; der havde været Mave i den Vest engang; nu kunde en voksen Mand skyde sig op mellem Maven og Vesten. Endnu var der paa Mandssiden Bitte Grejs, en lille, edderspændt galhovedet Mandsling, der spyttede hvidt ud mellem Tandstumperne og uden Ophør bandte Fanden hakk' sig.

Saa var der Kvinderne: Først den lemmestærke, mandagtige Galop-Sofi, den skrappeste Kartoffeloptagerske i mange Sogne, ogsaa den skrappeste i Mundtøjet; skjønt hende nogenlunde jævnbyrdig i saa Henseende var Mette, Pers Medtjenerske fra Nørgaard, der efter en bølgefuld Skæbne paa Livets den oprørte Sø nu var skyllet i Land med andet Vrag her paa Sogneraadsformandens Kartoffelmark. Hun var nemlig — efter Ønske — bleven eksemplarisk besvangret endda med Tvillinger af den tjærede Forvalter paa Sølsig, dernæst giftet med Lavst for en Klat Skillinger, saa rendt bort med en Beridertrup,

men atter vendt tilbage til sin sørgende Ægtemage samt fire Børn, hvis højst uensartede Ansigter var som smaa Prøvekort paa det omboende Landbo-aristokrati. — Den tredje af Kvinderne var Line Rolighed, en Søster til Daglejer Jens Romlen; hun var en spæd, blegnæbet bitte Kone med et god-lidende Ansigtsudtryk; hun var ikke saa lidt *trukket*, og hvert Øjeblik vendte hun sig om og harkede grønt.

»Kan I nu dele jer, som I er Venner til,« sa' Per, han stod med Front til Flokken og havde allerede med Greben løsnet den første Snes Kartoffeltoppe, og selede sig langsomt længere og længere tilbage ind i Ageren.

»Og lad os saa faa begyndt, mens Vejret er til det; a er sgu alræd, te vi skal faa store Æle i Dag«; han saa ud over Østhimlen, hvor Solen gik og vadede i Flager af Skyer.

Der blev en lille Kamp om, hvor enhver skulde ligge; alle stredes om at komme aligside med Galop-Sofi, da hun aldrig var bange for at ta' en Top for sin Sidemand, om det kneb at følge Fodslag.

Da Sofi et Øjeblik havde nydt Slagsmaalet om sin Person, tog hun et rask Tag i Line Roligheds spinkle Arm:

»Kom du til a, saa Worherr' til gammel An'! tho lad da saa vi to ligge og ro hinanden!«

De andre delte sig paa bedste Beskub.

Den første Kvart gik med højt Humør; da var Kræfterne endnu friske, og der var dejlig meget nyt Stof i Sladderposen at kramme ud af. Og der blev uddelt med runde Hænder. Hele Omegnen gjennem-snadredes som en Andedam; hver sørgelig eller usæd-vanlig Hændelse blev drøftet og dømt; hver besvangret Ungmø baade i dette og de tilgrænsende Jordmor-distrikter maatte pænt løbe Spidsrod her mellem Kartoffelspandene; Gaardfolk som Husfolk, hver der

havde den ringeste Rustplet paa Æren, den bitteste Syndefold paa Navn eller Rygte, blev stævnet for denne jordkrybende Folkejury.

Især var Mette uudtømmelig paa Skandalhistorier; hun havde selv været Midtpunkt i saa mange, at hun vidste at fortælle dem med alle fornødne Biomstændigheder. Og hver Gang hun havde givet en ny tilbedste, afsluttede hun regelmæssig med den Vending:

»Saadan er der ihvertfald blevet *mig* fortalt; men a skal derfor ikke sige, om det er sandt eller ikke.«

Mettes Historier havde hidtil kun vakt Bifald og Tilfredshed i Rækkerne; og ildnet af sit Held fik hun nu den ulyksalige Ide at fortælle om Anna, Pers Sværmeri fra Barndomsaarene.

Anna var kommen til at tjene paa Sølsig som Stuepige, hvad der jo ikke var noget at sige til; men nu vidste Mette at berette om den Lykke, hun der skulde ha' gjort hos Mandfolkene, idet hun var »saa godt som forlovet« med en Kontrolassistent, men samtidig lod Forvalteren komme ind til sig paa de mest mistænkelige Tider af Døgnet.

»Ja, de siger ligefrem, te hun *har været i Kjøbenhavn* een Gang; for der kan de jo døl'et; men det forstaar sig, saa vil de jo ogsaa ha' dje' gode Betaling for det!«

Her slyngedes med vældig Kraft en Kartoffeltop med Muld og alt ind mod Mettes Spand, saa Sten og Jordklumper røg hende om Ørerne, og da hun saa i Vejret, stod Per tænderknusende foran hende og knugede sit Grebskaft, saa Knoerne traadte helt ud af Huden:

»Haar du no' Bevis for *det*, du der siger; a siger: haar du nøj at hold' dig til! For haar du ett nøj, saa vil a bed' dig om at hold' din Flegger i, og det Dæwlen brind' mig straks!«

Pers Øjne stod ham i Hovedet som et Par Flintflækker.

»Ih Gud Faa're bewaars!« sa' Mette og rødmede helt ned under sin snavsede Særkelinning.

De andre saa med usikre Smil fra Per til Mette.

Dermed var Mette spoleret for det første. Saa gik Talen over til Mændene. De interesserede sig ikke saa meget for Kjærlighed og de Dele, som for Ernæringsanliggender. De drøftede, hvor man kjøbte den billigste Skraa, og hvad en Skjæppe Rug vilde koste til Kjørmes.

»Hvitte var det, a hørte, te æ Kræmer skulde være taget ned?« begyndte Wolle Skajbæk.

»Hvad siger du? Er Kræn Lybsker syg?« sa' Per og satte sin Greb i Hvil.

»Ja han skal nok være saamøj farlig simpels,« tog nu Galop-Sofi Ordet. »Men det er jo nu saa læng' sin', te en hørte *det*; a troed snart han *var* død.«

»Han faar saamænd en ring' Passen, sølle jen,« fortsatte Sofi. »Vil nue jen gaa til ham, saa er det da af bar Godsindethed; for han har jo da't andre ved sig end æ Hund.«

»Men hvordan faar han da saa Føden?« sa' Line Rolighed med sin tynde, lave Stemme.

»Aa, a tror den her Goj gaar og vrøder om ham nu og da og hjælper ham lidt til Rette; for det er jo saadan en sær jen. Men ringe har han det sgu,« sa' Sofi.

Nu kunde Mette ikke styre sig længere men sa': »Ja, han fortjener sgu aldrig en Krumme bedre; han kunde opføre sig som en anden en og ta' Hjælp, hvor den byder sig.«

Per sendte hende et nyt Lynblink, men hindredes i at svare af Bitte Grejs: »Det var Fanden hakk' mig et sandt Ord!« sa' han og stiede en Spytstraale hen i Naboens Kartoffelspand. »Han har altid tyt,

te han var saa meget bedre end en anden én, fordet han ikke fik af Kommunen; men han er da Fanden hakk' mig ikke andet end som en Landløber iløwle!« Ny Spytklat i Kartoffelstrippen.

»Ja hvem vilde ikke gjerne hjælpe sig selv, naar en kunde,« sukked den lille blege Line. »Havde vor Anders ikke faaet Haanden knust i Maskinen, saa skulde vi helsen nok ha' agtet os for æ Sogn; det er ikke for sin Fornøjelse en kommer der; men det forstaar sig, Sygdom er jo Hvermands Herre.«

Line drejede sig atter tilbage og harkede.

»Hvad er det, du siger, Line, har I faaet af Sognet?« sa' Per; »det kan a'tt tro!«

»Ja det er da af den fri Fattigkasse, de kalder 'en,« sa' Line.

»Ja hvad, det har I da Ret til; derfor er I da ikke paa Sognet.«

»Aa, det er jo da iløwle andre dje' Hjælp, saa kan det snart være det samme, hvad de kalder det,« sa' Line.

»Ham æ Goj, I snakkede om før,« begyndte nu Frans Danggaard, »er han ikke med det her Sjosialistvæsen?«

»Jow det forstaar sig, han er jo lig'som æ Væver herom,« svarede Wolle Skajbæk. »A ved saagu' ett, hvad dje' Mening er, men a lider ett dje' Fagter.«

»Tho da ved en da det,« sa' Galop-Sofi, »te *de* vil afskaff' baade Kongen og Worherr'; tho de vil jo selv vær' Worherr', inden æ End' ta'r!«

Gammel Ywer havde hidtil ikke sagt noget; hans Hjerne var for trægtvirkende til at følge en Samtale mellem mange, og hans Tanker stod endnu for det meste Vagt i Gevær foran højsalig Frederik den Sjettes Sovekammerdør. Derfor udgik der en hul Skogren af hans tandløse Mund — en Latter fra 1830 — da

Sofi's Ord om Gud og Kongen omsider var trængt ind i hans Bevidstheds Vindelgange.

Det er blevet hen paa Eftermiddagen, og nu plasker en Regnbyge med Voldsomhed ind over Ageren. Som Trendgarnet i en Kjæmpevæv har dens uldne Straaler længe svajet og svævet omme i Sydøst, mens Per og de andre Kartoffelfolk længe har sendt den mistænksomme Blikke.

De tunge Draaber syder og smælder i de sorte Kartoffeltoppe og gaar lige til Skindet paa de bøjede Kravlere. De skudrer sig lidt og kryber saa sammen som foruroligede Pindsvin. Men da Bygen trækker ud, lægger de paany Hænderne om de sorte, kantede Kartoffelstængler.

Wolle Skajbæk udtrykker sin Tilfredshed med, at de dog har Bagen imod Vejret.

»Ja tho det er da snart det Sted, hvor en bedst kan taale det,« siger Galop-Sofi.

Det bliver ved at himle ned; nu er Agren eet Ælte; Muldet lægger sig som Rugmelsdejg mellem Fingrene; Kvindernes Skoning slæber i lange Strimler og danner en lille Rille i Sandet bagefter enhver af dem; Ryg og Fødder er som Is; ogsaa Tungen er ligesom iset inde; ingen siger noget; selv Kartoflernes Fald mod de vaade Staver lyder nu dødt og dumpt; gamle Ywers Øjne rinder stærkere og stærkere; hvert Øjeblik rejser han sig op paa de stive Knær og banker sig under Armhullerne med Lufvanterne, som en Gase paa en Vanddam. Den blege Line Rolighed harker nu uden Ophør.

Kartoflernes Fald lyder dødere og dødere; og Tavsheden brydes kun ved Klangen af Jærnhankene, naar en Spand kastes frem over Toppene.

Per har Bygen lige i Ansigtet; Draaberne splintres mod hans Kasketskygge og hans brune Fingerknoer og løber i klæbrige Strømme ned ad Grebskaftet.

De andre ser op paa ham, om han da virkelig vil fortsætte Arbejdet under disse Forhold? Per ser ud mod den graa Himmelvæg.

»Det var sgu en slem Bløddingl« siger han og spytter det indsivende Regnvand ud af Munden.

»Ja tho det gaar da ikke længere end til æ Bælle!« siger Galop-Sofi.

»Det er misæl ogsaa mer' end langt nok,« siger Wolle Skajbæk med Eftertryk.

»Tho a troed, det havde faaet en Ende igjen,« siger Per. »Holder en nu op, saa er en saa stiv i Lemmerne, naar en skal til at ta' fat igjen.«

»Nja—a!« knurrer de alle.

»Skal vi da rende hen under Vognen saalænge?« siger Per.

Det var de allesammen villige til.

Under den svære Havvogns beskyttende Fjæle fremspirer atter lidt af den Koldhøgenhed, der sjælden udebliver, hvor Folk sidder i Bunker.

»Ih Død og salte Kritt', Mett'lil, a tror, du taber di' Bovser!« siger Wolle Skajbæk og løfter en lang Skoningstrævl i Vejret fra Mettes Skjørt.

Mette trækker rapt sit koket fremstrakte Ben ind under sig, bøjer sig hurtigt ned, slider Lasen over og lader den daske om Wolles Øren. Galop-Sofi rammes af et Bagslag, saa det snavsede Baand sætter en sort Stribe hen over hendes knudrede Kindben:

»Hov, hov, Mett'l« siger Sofi, »slaar du, som du høger, saa slaar du æ Kjælling hinne Røv te den røger!«

Ryggene damper, og der staar en sur Dunst af vaad Armod ud fra de uldne Kasteklæder og de gjennemløbne Kabudser. Frans Danggaard, der forsøger paa at føje sine faa Tobaksrester sammen til en Skraa, er uforvarende kommen til at sidde paa en Flig af Mettes Nederdel; Mette slider ondøjet og rasende i

Fligen; da hun har faaet den løs, bøjer hun sig over mod Sofi og hvisker: »Han er jo luset!«

Bitte Grejs sidder yderst og stier Spytklatter ud mellem Hjulegerne og bander Fanden hakk' sig paa, at det skal blive sidste Aar, *han* møder og ta'r Kartofler op for Sogneraadsformanden: »For en faar jo aldrig en Sysling for det iløwle.«

»Hvad,« siger Per forundret, »faar I ikke noget for jert Arbejde? Hvorfor ta'r I ikke jer Dagløn som en anden?«

»Ja hvorfor ta'r en den ikke?« siger Wolle Skajbæk. »Tho den Slags Arbejde det er jo ikke regnet for noget, og saa tykkes jo saadan en Hertug, te naar en er paa Sognet iløwle, saa kan *han* jo ligesaa godt ta' Nytte af en, som en anden kan.«

»Ja det var sgu en rar Forklaring!« siger Per. »Men hvorfor siger I saa ikke nej, naar han be'r jer?«

»Sige nej til Sogneraadsformanden! Det vilde en vist ikke komme godt fra!« siger Wolle.

»Nej,« siger Line Rolighed, der sidder stille og drypper ved en Side, »den Slags Folk de vil helst gaaes efter Hovedet.«

»Ja der har vi det!« siger Per, »I er saa *ræd'*, saa *ræd'*, te en Fandenmæ kunde jage jer i æ Storeaa, blot en stak Fattigforstanderens Lue ud af Logabet!«

»Men end' saa iandre — æ Tjenest'folk — er I kanske ett ræd'?« spurgte Galop-Sofi.

»Jow saagu, der kan være no' om det! Vi har for lidt Ret hverjen!« siger Per.

»Da skal I se at ta' jer Ret, mens I er ung', for er I først bleven gammel, saa er det *wal* læng',« sa' Ywer og tørrede de rindende Øjne med Lufvanten.

»Ja det var et sandt Ord,« sa' Per. »Men prøv nu alligevel i Aften enhver især at forlange jer Løn; lad os saa se, hvordan han ta'r det!«

»A tør da nu ett forlang' nøj,« sa' Line, »for saa

er a ræd, te han nægter os mere af den fri Fattigkasse, og saa ved a ingen Udvej til nogen Side, saa længe Anders skal gaa ledig.«

De andre mæler ingen Ting.

Regnen er forbi.

De drivvaade Mennesker tumler ud mellem Hjulene og begynder atter at nevre i Kartoffeltoppene.

Arbejdet gaar glædesløst og trevent, saa længe det vaade Tøj alle Vegne falder mod Kroppen.

»Aaeha endda, hvor kunde en Dram nu ha' været god!« siger Wolle Skajbæk.

Ved disse Ord vækkes der øjensynlig en lønlig Drøm i dem alle. De ser hen over den vaade Ager med et eget længselssygt Blik.

»Der skulde da vel aldrig være en i Tejnen?« hvisker Frans Danggaard.

»Du siger Karenmæ nøj! Det *kunde* da være,« siger Wolle og gaar skyndsomst hen og aabner for Madkassen.

Et Øjeblik holder de alle inde med Arbejdet og ser med standset Aandedrag hen til Wolle.

»Nej Satenfo! ett saa jen Drip heller!« Wolle skyder Laaget paa med et vredt Smæld.

Der gaar en mumlende Beklagelse gjennem hele Rækken: »Det kund' a *wal* tænk'!« — Gamle Ywer tørrer sig skuffet om sin tandløse Mund med Lufvanten. Frans river med Neglene Splinter ud af Kartoflerne, saadan skraber han i Jordhullet.

»Aa Grejs,« sa' Wolle Skajbæk, »du er jo saa virm paa Sokkerne; kunde *du* ikke springe over til æ Brugsforening og faa os lige en jenle Flask' Brænd'-vin.«

De andre kronnede af Bifald. Bitte Grejs stiede en Spytstraale som et Sprut af en Storkegumpe syv Favne ud over Pløjemarken og svor:

»Tar I min Raan saalænge, skal a Fanden hakk' mig være her igjen som en Røgfis!«

»Ja—a, det her tykkes a nu ett allerbedst om,« sa' Per. »Det er ikke nær saadan, te a skuld' misunde jer Brændevinen, men a er ræd for, te det skal sinke Arbejdet, og saa er det jo en anden een, det skal ud over.«

»Aah,« sa' Wolle, »du har godt ved at sætte dig imod; du er jo ikke nær saa vaad, som vi andre er. A er sgu saa kold, te a ved ett, om a har no' Ryg, eller a har ingen.«

»Og a er saa vaad paa min Særk, te a tror, en kund' vride den,« sa' Mette.

Per frafaldt snart Modstanden. Men nu var det Pengene. Wolle havde ingen. Grejs fandt fem Øre mellem noget Pibeudkradsning i Vestelommen; Resten af Optagerne gav blank op.

Det blev da Per til at betale Gildet.

»Ja du skal misæl ikke ene komme til at *staa* ved det,« sa' Wolle. »En har jo da ogsaa sommetider en Skilling.«

Bitte Grejs krumbugtede sig af Sted mod »Brugsen«. De efterblivende levede i Forventningens Sødme, mens Kartoflerne sprang i muntre Buer mod Strippernes gistne Staver.

Som Pjevren gaar allerbedst, udbryder Per og staar i det samme som naglet til Greben:

»Der har vi Fandenmæ Skandalen! Kjender I ham, der kommer!«

Hele Rækken drejer sig omkring og ser Hans Nielsen trine over Vejgrøften og ind paa Wojnsageren.

»Aa Jøsses, bitte Børnlill'!« pipper Line og dukker sig som for alt ondt.

»Nu gaar det da ild' till« siger Wolle. »Aa, Pejr,

du *maa* ikke sige, te det var mig, der fandt paa det med Brændevinen. Hør' du!«

Pers Overlæbe krusedes af et foragteligt Smil.

Fattigforstanderen kom langsomt som en Sky op over Ageren. En ægte »Kulænder« dinglede i hans ene Mundvig.

Eftermiddagssolen bag ham faldt ind gjennem hans røde Kindskjæg, saa hvert Haar lyste. Ved hverandet Skridt bøjede han sig ned og tog en glemt Kartoffel op fra Ageren; efter den stærke Regnvask laa de saa kjendelige i Muldet. Snart havde han begge sine store, fregnede Hænder fulde, saa han maatte holde Kulænderen med Tænderne alene.

Optagerne rev i Jorden, saa den stentede til alle Sider. Deres Næser berørte næsten Muldet, deres Bagkroppe var løftede i Vejret som kjæmpestore Græshoppers. En Gang imellem meddelte de sig til hverandre gjennem en hæs Hvisken som Fugle, der sidder i Mørke og føler, at noget fjendtligt er dem paa Sporet.

Paa een Gang kaster Hans Nielsen sin Nævefuld over Opsankernes Hoveder ned i Spanden, saa trefire Kartofler springer buldrende tilbage fra Staverne. Der gaar et Ryk gjennem hele Rækken.

»Dem har a gaaet og fundet efter jer alene paa det bitte Stykke Vej. Pas nøje paa, te I faar det samlet med hver Graan; en har lidtle Glæde af det, der bliver liggende paa Ageren.

Det er især galt i den her Raan!« Han peger med Træskonæsen paa den Række, som Grejs har forladt. »Hvis er det? Er der ingen i den? Hvor er Grejs?«

Der gaar et Skudder gjennem Wolle Skajbæk; han ser bønligt op paa Per.

»Aa, han gik lige et bitte Ærinde op til æ Brugsforening,« siger Per.

»Saa—aa! Æ Brugsforening! La'r du saadan æ

Folk spasir' midt i Arbejdstiden. Saa kan a bedre forstaa, hvorfor der er blevet saa lidt udrettet; tho Vognen er jo ikke halvt fuld endnu, endda I er ovre den tredje Kvart.«

»Ja tho, det har jo regnet,« siger Per undskyldende.

»Regnet! Om ogsaa der er kommen en jenle Æl, er det noget at snakke om!« siger Hans Nielsen.

»Da er en sgu bleven kjøn vaad baade foruden og forinden,« siger Galop-Sofi som den frejdigste i Laget.

»Saa—aa!« siger Formanden spydigt; »ogsaa forinden? Det troed' a, der først kom, naar Grejs vendte tilbage fra Brugsforeningen.«

»Den Satan!« hvisker Sofi over til Wolle Skajbæk; men ræd for, at Hans Nielsen kan have hørt Sofi gjøre *ham* til sin fortrolige, sænker Wolle Næsen endnu dybere ned i Kartoflerne.

Efter et Par Ordrer til Per driver Hans Nielsen langsomt videre med Kulænderens kringlende Røg i en blaa Bane efter sig.

Kort efter kommer Bitte Grejs forpustet tilbage.

»Aae Satenmæ endda!« siger Grejs og kaster sig ned paa sine posede Bukseknæer, hvis mægtige Jordkager er blevne lysegraa under Indtørringen.

»Du *har* da vel ikke mødt ham?« spørger Wolle Skajbæk.

»Jow Fanden hakk' mig har a saa,« siger Grejs og jager sin Arm til Albuen ned i Inderlommen. »Tho det var en jo nødt til; han gik og lured' mig op nede i Hulvejen. Gud spar en, hvor a blev talt til! Men skid' nu med det!« raaber Grejs overgivent, og svinger en fyldt Flaske i Sollyset foran Kartoffeloptagernes Ansigter.

»Nu ja, tag jer saa en jenle Lurk da, nu da det er blevet hentet,« sa' Per, »men lad os saa lægge vort Ved ad Arbejdet for Resten af Tiden.«

Flasken aflagde en kort Visit hos dem alle. Grejs drak først, da *han* havde hentet det; ikke engang den hostende Line Rolighed lod gaa Hus forbi; hun trykkede Haanden mod det smertende Mellemgulv, mens den stramme Vædske banede sig Vej. Et stærkt Hosteanfald fulgte efter.

»Ubav endda hvor det river!« gurgled hun frem, mens Taarerne stod hende i Øjenkrogene.

»Hvad, kan du ett taale det?« sa' Galop-Sofi. »Da var det misæl Synd at nøde godt i ondt!« Sofi hvisted Flasken til sin Mund med et Smækkys.

»Hold, hold, Sofi! Tho der er da ogsaa andre, der skal ha'!« sa' Wolle.

»A—h!« Han kulpdrak og rakte Flasken til Per. »Ta' du dig nu en Sip, Pejr, tho det er da endelig dig, der har lagt ud!«

Flasken havde forlængst gjort sin pligtskyldige Ronde. Arbejdet gik nu, som det var smurt. Mundene med. Enhver havde en eller anden lystig Historie, der stod ham i Halsen, men han kunde ikke komme til for de andre, der ogsaa vilde fortælle.

For sekstende Gang begyndte gamle Ywer i sit drævende, bedyrende Tempo: »Saadan var det jen Gaang, imen' a laa derøver paa Kastellet« — — Længere kom Ywer aldrig, før en anden havde snuppet Traaden fra ham og tvundet den om til egen Fordel.

Nu var Stemningen saa bevæget, at »Krøniker« ikke mere forslog; der maatte Sang til.

Man aabnede med en Ballade. Sofi kvad:

»Lotte gik, Lotte gik
op og ned i Haven,
som hun gik, som hun gik
fik hun ondt i Maven — —«

Længere fik Galop-Sofi ikke Lov til at udfordre Smagen. Det var helsen ett den Slav' de vilde ha'; der maatte blødere Strenge til, nu da det lakkede ad Aften, og Ryggene begyndte at tørres.

Da greb Mette sig i sin elskovssyge Barm og sang:

:|: Se Stjernerne paa Himmelen,
de parres Par om Par; :|:
saa skulde vel baade du og jeg
alt for vor dybe Kjærlighed
paa vores Bryllupsdag.

Endnu mange Vers.

Se det kunde en da forstaa, at *det* var Kjærlighed, der betød noget.

Men alle saa de nu hen til Frans Danggaard; saa længe ikke *han* havde sunget, var der egentlig ikke blevet sunget.

Stakkels Frans! I sin Ungdom havde han været det muntreste Hjerte i mange Sogne; den bedste Sanger som den heldigste Danser ved ethvert Ungdomsstævne og den selvskrevne Forrider ved ethvert større Bondebryllup. Nu var han et stakkels Vrag, som i de sidste ti Aar næppe havde kjendt anden Seng end en Halmbrødding og nogle Hampsække.

»Kom nu med en af dine, Frans; for de er værd at høre paa,« sa' Wolle Skajbæk.

Et spædt Smil traadte frem i Frans' stubbede Mundkroge, som om et lyst Fortidsminde var gaaet gjennem hans Sind.

Frans sang:

Paa Fyn der var en Pige,
som elskede en jydsk Dragon,
som der laa indkvarteret
i hen-des Fa-ders Gaard.
Hun skjænked ham sit Hjerte
og svor ham Troskabsed,
skjønt han til hende sagde
— skjønt han til hende sagde —
det vistnok a-a-ldrig ske-er.

»A tykkes snart, det er den kjønnest' Vis' en *kan* hør',« sa' Mette, da det sidste Vers var rundet ud.

»Ja det er lig' nøj der er Følels' i!« sa' Wolle Skajbæk.

»Men du Line, du har jo ogsaa været saa farlig til at synge.«

»Ja i mi' Ungdav' da kund' a altid sætt' Lyv i et Selskab; a sang all' de Viser, der var baade langt og nær; men siden en er bleven gift, saa har en jo ett haft no' Brug for det.«

Alligevel lod Line sig friste til at begynde Sangen om Hjalmars og Huldas hjertesønderbrydende Kjærlighed. Hun var dog ikke naaet gjennem første Vers, før Hosten brat tilintetgjorde enhver Fortsættelse.

»Nej, det er blevet skidtagtig med æ Bryst,« hisede Line mellem to heftige Hosteanfald. »A synger nok snart paa mit sidste Vers, mig sølle jen.«

»Ja, der skal misæl Lunger til det; det er vist nok!« sa' Wolle Skajbæk.

Aftenen var forlængst falden paa og Kartoffeloptagerne sad nu i en sulten Klynge i et Hjørne af Hans Nielsens Folkestue og ventede paa Nætteren. Per sad kjæmmet og renvasket mellem Bordet og Bænken og røgte af Piben. Ogsaa de fleste af de øvrige Optagere havde været henne og tvættet sig ved Vandtruget, nu ved *det*, at det var paa saa stort et Sted som hos Sogneraadsformanden; ellers var det jo saadan lovlig megen Ulejlighed at gjøre sig for simple Folk som dem. Kun Bitte Grejs havde anset al Tvætning for en overflødig Sag.

»En er Fanden hakk' mig akkurat lige beskidt imorgen igjen, hvad skal saa den Toen og Skruppen til,« sa' Grejs.

Oppe for Overbordenden sad en høj, imponerende Skikkelse med et stort bart Ansigt og et smukt for-

met, gammeldags Professorkranium. Han talte til ingen og syntes ved sin blotte Nærværelse at skyde Afstand ind mellem sig og de andre.

Det var Jens Laanum, der om Sommeren strøg Sten rundt om ved de smaa Bondeteglværker, men paa de øvrige Tider af Aaret gik omkring og gjorde Klokker istand.

Jens' Hjerne tumlede altid med de højeste Problemer, og han havde i Smug læst meget; han kjendte Biblen som nogen Professor i Faget og forfærdede tit sine Omgivelser ved at udtale Tvivl om fundamentale Trossandheder.

Der var ingen, der som han kunde trænge ind i Sjælen af et gammelt hjertesygt Otdagsværk, der stod med Bænkebidere i Klokkassen og 1700-Tallet paa Forskiven og førte sin Perpendikkel — irret af Ælde — agter og frem over den kalkede Væg.

Jens' Fingre, der var bleven buttede og brede i den megen Leræltning, spændte med en usigelig Nænsomhed om hvert lille Hjul og hver Møtrik i det gamle Værk og la' dem hen paa Bordskiven i smaa sirlige Hobe. Han førte dem op til sine stærkt skjelende Øjne for ret at gjøre sig fortrolig med deres smaa Skavanker og føjede dem saa atter ind i hinanden — Hak i Tak med en saa levende Alvor, som var selve Naturordenen afhængig af netop denne lille Møtriks Tilforladelighed.

Det hørte til en af de uforklarlige Besynderligheder, at dette formummede Geni havde giftet sig med den plumpe og sjælløse Rappenskralde, Galop-Sofi. Da hun just nu traadte ind fra Frammerset og fik Øje paa Manden, udbrød hun spottende:

»Naa, har en sin Stodder her! Saa kan en vel faa at vide, hvordan det staar til derhjemme. Lukket du nu Døren wal for æ Kyvlinghøn'.«

Jens Laanum sad for opknappet Vest og slap Luften

ud over Læberne med høje, pustende Stød, uden at værdige Sofi et Øjekast.

»Kan du'tt svare mig, din Tværi!« fortsatte Sofi; »du kunde nok trænge til at blive smurt om di' Klaptrær!«

Jens sad lige tavs og rank og drejede paa sine Messingskruer, mens han ligesom svalede paa Vreden ved at puste Luft ud.

»Nej nu faar en sgu ett jen Ord af ham,« fortsatte Kjællingen. »En skal aldrig vent'et! Saadan er det ligesaadan derhjemm', naar han har nøj for. A kan læ' æ Kief gaa, saa gal a vil, saa kan der endda godt gaa Dage hen, inden a faar no' Svar.

Prøv om nogen af iandre kan faa ham til at lukk' æ Kief op! — Nej a haar saa' jer'et: ett om saa jen slog ham i æ Stjern med en Mongeltræ, skuld' de faa ham til at sige hverken Bu hæ' Bav.

Saadan er det saamøj en sære Tordenhoved!«

Jens havde nu skilt Klokke-Indmaden fra den blomstrede Skive og sad og drejede den langsomt foran Tællepraasen; som han holdt det nøgne Urværk paa sine buttede Fingerspidser, mindede det om en Snegl, der er taget ud af sit Hus; den spinkle Staalfjeder bævrede ved den ringeste Berøring som en kuldeskjælvende Navlestreng paa et nyfødt Foster.

De nysgjerrige Kartoffelfolk begyndte at rykke nærmere for at faa et Kik i Værket; men Jens vred sin Mund og saa strengt paa dem alle sammen, strengest paa Per, fordi han sad og kvulmede af Tobakspiben, hvad Jens syntes var en Haan imod *hans* alvorlige Anstrengelser for at bringe Tiden i Lave.

»Nej I skal sgu ett lur' at faa nøj at se, saalænge han er i det Hjørne,« sa' Sofi.

Nu kom Nadveren ind. Det var Kartoffelgrød med Flæskebider og smeltet Fedt i Smørhullet.

I Pigen, som bar Grøden ind, kjendte man igjen

4*

Dorre Romlen, Pers Veninde fra Skoleaarene. Hun var nu en høj, ru, mavetung Kvinde, hvis Træskoringe, naar hun traadte, skreg mod de gule Teglsten; hendes Blik var stadig tungt og taaget, som havde hun ført lidt af sit Hjems Mosedampe med sig i Øjnene. Dorre havde tjent Hans Nielsen i et Par Aar; thi som alle godlidende Folk havde hun imod at skifte Plads, om end hun langt fra havde det godt; Dorre var af dem, der ta'r deres Skub og tier.

Det, hun først søgte, da hun traadte ind med det røde Lerfad, var Per. Ogsaa da hun vendte sig og gik fram igjen, var det næsten som hendes taagede Øjne slegede Pers Kinder. Per vidste det øjensynligt, men saa med Vilje til en anden Kant.

Folkene sad i en hesteskoformet Halvkreds omkring Nederbordenden. Jens Laanum deltog ikke i Maaltidet. Der blev ikke talt meget. Smørhullet blev dybere og dybere ved de utallige Stød fra alle Sider. Grøden svandt som Dug for Solen.

Man lagde Mærke til, at der paa begge Sider af Frans Danggaard var et større Slip mellem ham og de andre. Frans var vant til denne Afstandstagen; kjendte *vel* Aarsagen og havde intet at indvende. Saasnart de alle havde lagt Skeerne, og der var blevet saamegen Plads, at man kunde komme om, gik Frans krumbøjet og ilsomt ud af Stuen.

»Nu skal han Fanden hakk' mig ud og ha'em flyttet til Nat,« sa' Bitte Grejs.

»Ih hvad for nogen?« spurgte Line Rolighed, der ikke havde forstaaet Grejs' Billedsprog.

»Lusene naturligvis! Da a gik ind for lidt sin', stod han og skovred Ryggen op og ned ad Hushjørnet, akkurat som en anden Polle,« sa' Grejs.

»Aa det sølle Mennesk'!« sa' Line.

Frans kom atter ind i Stuen.

»Fik du'em saa flyttet hver jen, ha, ha, ha!« sa'

Grejs og drejede sit sovsede Gab rundt mod dem alle sammen.

»Aa kan du ett la' *mæ* gaa; a ved ett, te a nowetider har gjort *dæ* nøj,« sa' Frans, mens han med sine graa, ubestemmelige Øjne udsøgte sig en Plads saa langt fra de øvrige som muligt.

»Aa Grejs, kunde du ikke ha' nok i dit eget!« sa' Per.

»Nej han vil nok spill' flot Kaa'l, fordet han nu *ogsaa* faar af æ Sogn,« sa' Sofi. Ved Ordet »ogsaa« saa hun spottende hen paa Mette.

»Aa du skal aldrig gjør' dig saa vid i æ Skræv, Morlill',« svarede Grejs, »for hvad *du* ikke har faaet, det kan du vel faa.«

»Da skal det misajn vare jen Lidt, før vi skal ta' mod nøj af æ Sogn! Er det ett ogsaa sand', Jens?«

»Jow, Kjælling!« svarede Jens Laanum fra den anden Bordende, hvor han stadig sad og klirrede med sine Smaahamre og Niftænger og lod Luften eksplodere over Læberne. »Men hvem tror ogsaa, der er no' Sæding ved, hvad Grejs siger! Han siger fornemmelig altid formøj. Han har det ligesom Klokken her; der er no' galt ved Slagværket. Han *mener* jen, men *slaar* tolv.«

Dette Svar lønnede de andre med en Latter, hvori Bitte Grejs redningsløs forgik med Mand og Mus.

Nu fulgte en pinefuld Tavshed.

Da man gjensidig havde fornærmet hinanden over hele Linjen, var det nu ikke mere muligt at knytte Samtalens Traad.

Hvor blev ogsaa »æ Mand« af?

Enkelte gik ud i Frammerset til Dorre. Gamle Ywer domsede i Bænkkrogen. Jens Laanum klirrede med sit Værktøj.

Per faldt i Tanker.

Det randt ham i Hu, hvad Doktor Koldkur havde

sagt om Menneskespild. Alle de Stakler, som sad her brudte og krogede i Haab om dog en *bitte* Dagløn om aldrig saa ringe, havde de ikke engang været unge og modige som han selv? De havde ejet ny og pæne Klæder, og hver især været agtet i sin Kreds. Som nu Frans der, der næppe kunde holde sig stille et Sekund, fordi hans Hud nagedes af Utøj; havde han ikke været den flotteste af dem allesammen, med Sølvurkjæde og Ringletøj over Vesten, og langskaftede Røjsere med blanke Kraver udenover Bukserne. Hvor var den Gaardmandsdatter, der ikke havde følt sig smigret, naar Frans havde budt hende en Dans, og var det ikke i alle de gamles Minde, hvorledes en fornem Frøken paa Sølsig over Hals og Hoved maatte sendes til Sjælland under Opsigt af bekymrede Slægtninge, fordi den flotte Snedker havde forgjort Hovedet paa hende.

Hvad var det for en djævelsk Magt, der langsomt, — langsomt, — som paa en Valse, havde knust Frans' saavelsom de andres Lykke?

Var han, Per, maaske selv i Færd med at trækkes ind i et saadant Hjulværk; skulde *hans* Liv kun blive en flov Gjentagelse af deres? Var ikke alt lagt til Rette derfor: Armoden, Sløvheden, Haabløsheden. Det var, som hvilede der en Forbandelse over hele den tjenende Stand. Et eneste Uheld i det lange Arbejdsaar, en Haand i en Maskine, et Spark af en Hest, et Fald fra en Bjælke, — og ens Bane vilde i et Nu dreje ud i Beskjæmmelsens og Undergangens rivende Hvirvel.

Per førtes ud af disse mørke Tanker, idet Hans Nielsen pludselig var traadt ind i Stuen.

»Walkommen Jens,« sa' han vendt mod Urmageren. »Naa du har taget dig for at stand' æ Klokk'. Vi har ogsaa ventet efter dig med den ene Haand. — Ja, dig ser en vel snart igjen?«

»Ja, færdig med den i Aften kan a ikke blive,« sa' Jens.

Hans Nielsen vendte sig nu til Kartoffelfolkene:

»Naa, har Pigen givet jer jer' Nætter?« sa' han.

»Jow mange Tak!« lød det omkring fra Krogene.

»Ja saa ved a'tt, hvordan en skal te'et me'et! ... A mener med Betalingen?« siger Hans Nielsen og ser sig spørgende om. Da ingen svarer, vedbliver han: »Hvad har de budt jer de andre Steder, I har været?«

»Ja saadan nøj er jo saa forskjellig, som Folk kan være gode til,« sa' Wolle Skajbæk.

»Ja det har været en lang Arbejdsdag, og grim Bestilling er det,« sa' Per for at række Optagerne en hjælpende Haand.

»Hvad, grim Bestilling!« sa' Hans Nielsen med et barskt Blik til Per, »tho da kan de da ligge og hvile til det.«

»Naa, den Hvil' den har a misæl ett nøj imod at foræ' hen, til hvem der gjerne vil ha' den,« sa' Galop-Sofi.

»Naa vil I da saa komm' frem med, hvad I mener, I kan tilkomm'!« sa' Hans Nielsen vredt.

»Det skal du jo ære dig selv med, Hans Nielsen, det var ett sær',« sa' Wolle Skajbæk.

»Ja, *du* har jo staaet i Laden for mig en Dag forudenved,« sa' Hans Nielsen; »men saa husker du jo nok, te du en Gang i Sommer fik et Fjerdingkar Byg til dine Høns.«

»Naa,« svarede Wolle. »Det troed a snart, der var slettet ud, nu ved det, te a ogsaa var med i jer Tørvemose.«

»Slettet ud! Fik du da ikke din Betaling aparte for æ Tørvemos'?« spurgte Hans Nielsen.

»Jow for den ene Dag, det var ett sær'; men a var der jo godnok halvanden.«

»Ja da var det sgu da *min* Mening, te den Betaling a gav dig, skul' vær' for den hele Tid,« sa' Hans Nielsen.

»Naa jaja, Hans Nielsen; saa vil vi saamænd ingen Vrede ha' af *det*; men som a siger: det er nøj du hver Krumm' maa ære dig selv med.«

Saadan blev altsaa Wolle klaret.

»Ja dig, Grejs, slipper en vel for at betale no',« sa' Hans Nielsen, — »med mindre, du skulde ha' taget den her Flaske Brændevin paa Regning i Brugsforeningen,« føjede han leende til.

»Nej tho, en plejer jo ett at faa andet end Snak og Tak nogensteder,« svarede Grejs og spyttede hvidt.

»Nej du faar jo, hvad du skal bruge, af Kommunen.«

»Ja, aaeja; men derfor kunde det jo endda vær' godt nok somme Tider at ha' en Skilling, der var si' egen,« sa' Grejs.

Hans Nielsen overhørte helt Grejs' Ønske og fortsatte:

»Og du, Frans, ja, du ved jo, te du kan lægge dig i min Lade, *naar* du vil; nu kjender du jo — om a saa maa sige — Lokalerne; og Døren staar jo altid aaben; saa ved a ett om — æh —«

»Hm, nej—æ; hm, nej—æ, a ska ett — hæ — a skal aldrig ha' det mindste for den Dags Arbejde, det var jo ett at tale om,« sa' Frans og skuttede sig i den tynde Trøje.

»Saa er der dig Mett',« sa' Hans Nielsen, »du vil vel gjerne ha' en Kande Mælk med hjem til Børnene; og naar vi kommer til at vend' æ Ager, skal det heller ikke komme an paa et Fjerdingkar Kartofler, naar du helsen selv vil samle dem op efter Ploven.«

»Ja mange Tak; saa maa a vel ett klav',« sa' Mette, »naar det saa ikke skal gaa som ifjor, for da sad de

sgu i Jorden saa længe, til de blev maskraadne, saa ett engang æ Gris vild' ha' em.«

»Men saa er der jo dig, Sofi? Hvordan skal vi to nu til det med hinanden,« sa' Hans Nielsen i Følelsen af, at her vilde det gaa paa Pungen løs, da Sofi følte sig som den uafhængige.

»Ja a vil Fanden slaa mæ ha' min Dagløn!« sa' Sofi.

»Ja det forstaar sig,« sa' Hans Nielsen, »det har de andre da endlemaal ogsaa faaet paa en Maade.«

»Ja men det vil a ett la' mig nøje med; a vil misæl ha' æ red' Skilling,« vedblev Sofi med stærke Hovednik.

»Ja hvad! andet har a da heller ett beregnet,« sa' Hans Nielsen. »Vil du vær' fornøjet med 75 Øre?«

»Nej Gud vil a'tt!« sa' Sofi; »kan a ett tjen' en Kron' ved at ligge og slæb' og kratt' i æ Jord saadan en lang Dag, saa vil a ett gaa ud; det har a sagt til Jens saa tit; saa vil a blive hjemm' og væv'; det ved en da, hvad der er, og det kan en da sidde tør til.«

»Tho saa bliver du snart ligesaa dyr som en Kaa'lmennesk',« sa' Hans Nielsen, idet han med et Suk fremtog Kronestykket. De andre fulgte med lange Øjne dens Vandring over Bordpladen hen til Sofi.

Nu var det bleven gamle Ywers Tur.

Foruden at være lidt Daglejer var *han* Kommunens ansatte Vejmand, der for en Mark eller to om Dagen gik med den tunge Skovl de milelange Veje i Slud og ondt Føre og jævnede Grud i de hule Spor.

Nu var det endda ingen Sag, syntes gamle Ywer, naar en bare kunde faa sine fattige Skillinger, saasnart en havde tjent dem, men som oftest maatte han løbe baade to og tre Gange til ingen Nytte, inden

det behagede den myndige Sogneraadsformand at rykke ud med Pengene.

»Naa Ywer, nu har du set, hvordan Sofi har været omme ad min Dør, skal en saa maaskesig ogsaa plukkes af dig?«

»Nej du *skal* saamænd ett, Hans Nielsen,« sa' Ywer og tørrede de røde Øjne. »For den jenle Dag skal a saamænd ett forlang' nøj. Men du husker jo, te a har været ved dig et Par Gange om de her Vejpeng' — a har jo ingen faaet nu de sidste tre Maaneder — og vi har snart ikke Brødbid i æ Hus derhjemm', og a skuld' ogsaa gja'n ha' kjøbt no' Majs til æ Gris; og Kredit er der jo aldrig nogen, der gi'r jen.

Kunde du ikke ha' ladt mig faa bare ti Kroner, saa kunde de andre maaskesig endda staa til siden?«

»Har en nu igjen dine Plagerier med de Vejpeng',« sa' Hans Nielsen. »Tho det er jo Kommunens Sager; og hvad kommer det Smør *mi'* Kartofler ved!

A har jo sagt dig, te der maa drages Omsorg for, te der altid er Peng' til »de løbende Udgifter«; og det kan misæl aldrig gaa an, te en gaar hen og tømmer Kommunens Kasse, saa en kommer til at staa helt pengs-ød' overfor »uforudsete Tilfælde«.

Der er mannejen, der maa vente møj længer' end du.

I Smaafolk — I tror, te Administrationen gaar som Fod i Hos', men det er misæl ett saadan at hold' en Kommune oppe. I har ingen Skatter og ska' ud med. Men det er no' helt andet for dem, der staar med æ Answar.«

Her skød Hans Nielsen Maven ind over Bordet mod den fattige Vejmand, satte Tommelfingrene i Vestens Ærmegab og trommede sig heftigt med de lange Fingre over Ribbenene.

Men nu havde Harmen i Pers Bryst arbejdet sig

glødende, og paa een Gang smældede han følgende hede Straale lige i Synet paa Hans Nielsen:

»A tykkes Dæwlen knag' mæ, te det er nøj af det ringest', a har hørt i all' mi' Dav'! Her sidder en rig Gaardmandskommune og vil ikke betale en fattig Vejmand hans sølle Dagløn, men la'r ham gaa forgjæves den lange Vej Gang paa Gang, endda I kunde betale ham det Par Skilling ligesaa nem, som I kan riv' jer i jert Haar. A kan ett forstaa, te I ett skammer jer op i Næb og Nies'; for det er da saa lumpen, te enhver rettænkend' Mennesk' maa vend' sig om og spytt' ad jer!

I var Dæwlen knag mæ ett bedre værd, end I skuld' i æ Aviser!«

Hans Nielsen var bleven ildendes rød.

»Hør du, mi' Faa'r, du glemmer vis, hvor *du* er, og *hvem* du er! Du er fornemmelig ett i Sogneraadet endnu; der er maaskesig endda nøj til. Vi plejer fornemmelig ett at bruge dem slet saa grønn'. Og nu vil a raad' *dig* til at lægge lidt Brems' paa dig selv; for her er det mig, der er Husbond, din — — — Sognung'!«

»Py! Storsnudet Stodder!« blæste Per dæmpet gjennem Næsen.

»Hvad var det du sa'!« Hans Nielsen bøjede sit ildrøde Skjæg helt over imod ham, gjorde dog kort omkring og gik stiv som en Støtte ind i Sovekammeret.

Kort efter vendte han tilbage og smed med en flot Haandbevægelse fire Tikrone-Sedler foran Næsen af Vejmanden.

»Maa a saa bed' om di' Kwittering!«

»Nej, Hans Nielsen, naar du gi'r mig dem i æ Vred', saa vil a'tt ha' em i Dag, det er der aldrig Tale om,« sa' gamle Ywer. »Saa vil a da heller' prøv', om a kan undvær'em lidt endnu.«

Hans Nielsen sa' ikke mere men begyndte at udfærdige en Kvittering.

»Vil du sætt' di' Navn her,« sa' han bydende og pegte paa Papiret.

»Nej, som a siger, Hans Nielsen — — —«

»Vil du ha'em, eller vil du ett ha'em!«

Uden at vove flere Indvendinger greb gamle Ywer om Penneskaftet som om en Limstang og skrev.

Tavs og omstændeligt og under mange sky Sideblik til Formanden lagde Vejmanden Sedlerne sammen og lod dem forsvinde i den slunkne Pung.

Nu var kun Line Rolighed tilbage. Under de sidste bevægede Scener havde hun hostet, saa det knagede i Sidebenene. Hvorledes skulde *hun*, efter hvad der nu var sket, faa Mod til at komme frem med *sin* Bøn? Og paa den anden Side havde hun lovet Anders det saa bestemt, saa hun maatte til det.

»Naa saa har enhver vel faaet sin'!« sa' Hans Nielsen og gjorde Mine til at forlade Stuen.

Line hostede igjen, denne Gang tørt og tvungent.

»Glemmer du ikke Line her?« sa' nu Sofi. »Tho hun har da ogsaa gaaet hinne Tur igjemmel paa æ Ager.«

»Naa ja, det kan vær' te — — —?«

»Nej a skal saamænd ett forlang' nøj for det. Men a haaj no' andet, a vild' ha' bedt dig saa mindle om, Hans Nielsen.«

»Ja det kund' a misæl tænk'!« sa' Formanden.

»A er snart alræd for at komme frem med det. Helsen er det om Anders. Han er jo jensdan Ka'l, og der vil jo wal gaa lang Tid endnu, inden *han* kan komm' til at fortjen' nøj. Nu er det jo paa æ niend' Ug'; det er helsen streng for wos, det er vis det er!

Te han nu heller ett kund' faa det *mindste* Kieren

Hjælp nogensteder, naar han ha'de faaet Haanden smaddergruttet, det kan en jo ett wal forstaa.«

»Ja hvad tho den Slav det gaar jo efter Lo-ven!« sa' Hans Nielsen.

»Ja det gjør'et vel,« sa' Line og hostede hjerteskjærende.

»Men vi har ikke haft jen Bid Tilmad i Huset de sidste fjorten Dage, og ha'de en ett æ Kow, saa gik en da til ved det. Men en hel Familie kan da ikke leve af den Kows Mælk alene; og æ Bager han vil ett gi' mere Kredit nu, end han *har* gi'n. Og Anders han gaar ligefrem og falder af, te det er en Ynk at se paa, endda han ett er indvortes syg. A vil ett tale om mig og Børnene; for hun, der gaar i Skole, hind' er der da snart ett Ravns Pik paa. Ja Jøsses, hvor vi har det smaat i alle Maader!

Det var ingen Sag, naar han kund' ha' brugt æ Haand. For det hører helsen ett Anders'es Natur til at gaa ledig. Men hvad skal en sølle jen still' op? Den Krumm' a kan fortjen, mæ sølle syg' Mennesk', det strækker ett vidt.

Og nu var det, a vild' ha bedt dig om, Hans Nielsen, om ett du *kund'* ha' hjulpen wos en bitte Krumm', imen' den her Haardhed staar paa, te en da ett rent og bar skuld' drown' i det.«

Line holdt op et Øjeblik og saa hen paa Sogneraadsformanden, mens Taarerne randt ned over Knuden i hendes fryndsede Hovedklæde.

»Ja hjælp', hvad mener du?« sa' Formanden, »vil I til at ha' af æ Sogn?«

»Nej, nej, Hans Nielsen, det *vil* Anders ett paa nogen optænkelige Maader; nej det *vil* han ett ved' af at sige; det sa' han tidtnok til mig, før a gik, te det *maatt'* a ett ta' imod.

Men den fri Fattigkass' — ja, a ved jo nok, der er saa mange om det, — det er der jo til enhver

Tid, Gud bedre det! — men kund' der ikke ha' bleven en bitte Krumm' til os endnu, om saa aldrig det var saalidt, nu imen' det ser saa swot ud for wos!«

Men den fri Fattigkasse — det var Hans Nielsens Øjesten. Det var bleven en fiks Idé hos dette forunderlige Administrationstalent, at denne Kasses Midler var til først og fremmest for at opbevares. Det var hans Stolthed overfor de andre Sogneraadsmedlemmer at kunne prale med, hvormange Penge der endnu var i den, og hvor ringe en Part det siden sidst var lykkedes de mange fattige Ansøgere at fravriste ham.

»Det er sgu en Kaa'l til at passe paa æ Sager! Det er lige akkurat den Slags Formænd, en skal ha'!« kunde man ofte høre Sognespidserne ytre ved Kirkestævne eller andetsteds.

Hvert lille Bidrag af denne Kasse maatte de trængende tilkjøbe sig saa at sige med Blod og Taarer. Hvor tit havde ikke Per set de mest nødlidende Husmandskoner gaa hulkende bort gjennem Porten, mens Hans Nielsen gik inde bag Ruderne og gned sig leende i de lange Hænder ved Tanken om endnu engang at have tilbageslaaet en Ansøger og bevaret den kjære »Frie« hel og ubeskaaren.

Derfor rettede han nu sine Fogedøjne hvast mod Line og sa':

»Ja, klav' jer, det kan I hverjen; men hvor tror I, Pengene skal komme fra? Er der vel nogen af iandre, der fylder i Kassen, naar en staar med det, og det er tomt det hele? — Men saadan er det altid! Naar I kan hivske nøj ved jen, saa kan en være jer til Maade, helsen kan en faa Fanden af jer.«

Nu rykked Per atter ud og sa':

»Saa vidt a har forstaaet Line, saa er det ikke dig *personlig*, hun be'r om noget; for det er hun vist bleven klog paa, hvad det gi'r, men hun anmoder

om en ringe Ydels' af den fri Fattigkasse, der jo er en offentlig Indretning, saavidt da a forstaar; og den der kjender Familiens Forfatning, som den nu en Gang er bleven, vil vist nok anse hende for selvskreven, hvis Ret skal raad'.«

Med Møje betvang Sogneraadsformanden sin Hidsighed, mens han svarede:

»Saa du skal ogsaa til at kloge i den Sag, Farlil! Hvem der er selvskreven eller ett selvskreven, det bestemmer *a*.

Forresten plejer a ett at hold' Sogneraadsmøde i Folkestuen, og a ta'r ingen Forhandling op med Drenge.«

Med disse Ord rejste Hans Nielsen sig tre Alen i Vejret og gik ud af Stuen. I Døren vendte han sig og lod sit røde Kindskjæg lyse endnu en Gang, mens han sa' hen imod Per:

»Vil du behag' at ulejlige dig ind til mig, inden du gaar hen og lægger dig!«

Kartoffeloptagerne, der i Tavshed havde været Vidne til Ordstriden mellem Husbond og Tjener, begyndte nu at skramle ud af Gangdøren. Med tunge Trin ad de plørede Veje søgte enhver sin Hyttes Lys i Mørket. Frans Danggaard gik krogrygget over Hans Nielsens mørke Gaardsrum, linnede Haspen i Ladedøren og borede sig under Lænkehundens øde Halsen ned i sit uredte Halmleje.

Den grædende Line Rolighed vilde først fram og sige Farvel til Dorre, hvorfor hun var bleven med de bagerste.

»Aa kom lidt hen til mig, Line,« sa' Per, da hun rokkede over Gulvet mod Udgangen.

Line kom nærmere og saa, at Per sad og grov i en gammel Læderpung.

»Da du nu ikke fik noget af min Husbond, vil du

saa ikke ta' mod den her af mig,« sa' han og skød langeligt en Tikroneseddel over Bordet.

»Det er snart den eneste, a ejer, men a har jo endnu, Gud ha' Lov og Tak, hele Lemmer.«

»Men Jøsses bitte Pejr! Mange Himlens Tak *skal* du ha'; men hvordan kan du undvær' den?«

»Det kan a heller ett ret wal,« sa' Per, »og Anders maa gjerne gi' mig den igjen, saasnart han er bleven saadan, te han kan bestill' nøj.

Men a tænker, te vi Smaafolk maa hjælp' hverandre, saa længe vi kan; for ad anden Vej faar vi nok ingen Hjælp.«

Jens Laanum havde — endog under Aftenens mest bevægede Optrin — bevaret sin urokkeligste Ro. Mens Stemmerne larmede omkring ham, havde han tilsyneladende kun Sans for Urets regelmæssige Gang. Som han nu sad der, løftende Værket højt i venstre Haand og trak prøvende i Lodstrengen med den højre, mens han med tilbagekastet Isse lyttede til de klarnede Slag, lignede han en middelalderlig Vismand — en Nicolaus Kopernicus med Verdensgloben.

Galop-Sofi havde været blandt de første, der gik; nu vendte hun atter tilbage og gnældrede ind i Stuen til Manden:

»Kunde du ikke blive til Sinds at komme, din Klyni! Heller vil du maaskesig ha', te en ene skal gaa og stumle ad æ Vej i saadan et Brandmørke.«

Jens satte Uret fra sig i Bænkkrogen, slog Randselremmen over Akslen og rejste sig.

Forinden han forlod Stuen, gik han ned, hvor Per sad, gav ham et bredt Haandtryk og sa' med et fortroligt Nik:

»Godnat, Pejr! Nu har a set, te du er jen af mi' Folk!«

Per saa forundret efter ham.

Da Stuen var bleven tom, gik Per ind i Sovekamret til Hans Nielsen. Han sad midt i et Virvar af Cirkulærer, Opslag, lange blaa Konvoluter og tykke, fedtede Protokoller med afstødte Hjørner og Mærker efter uvaskede Hænder.

Hans Nielsen var travlt optagen af at blade i et lille Lovhefte med skiddengult Omslag. Da han fik Øje paa Per, kroede han sig og sa':

»Du har di' Opsigels' fra først' November.«

»Saa—aa!« sa' Per. »Det er en kort Frist, du gi'r mig, Hans! Er det nu ogsaa fuldt forsvarligt?«

»A kund' tænk', te du vilde sige saadan; men æ Frist er mer end lang nok til dig,« sa' Hans Nielsen, »for a kund' jage dig ud af min Gaard i Aften, om a vild'. Og det havde været Løn som forskyldt. Vil du se sort paa hvidt for det? Dette her er nemlig Lo-vens Ord, som enhver har at rett' sig efter.« Hans Nielsen slog Haandbagen ned i det fedtede Hefte foran sig.

»Vil du selv se, Farlil, te a færdes hverken med Løwn eller Sladder, saa kom du her hen, bitte Faa'r. Hvad staar der? Paragraf 41, fjerde Stykke forneden: *Naar Tyendet kan afskediges uden Opsigelse:*

»Naar det tillader sig *Haandgribeligheder* eller grove, fornærmelige Ytringer mod Husbonden, hans Familie eller nogen —« osv. Ønsker du at faa klarere Beskejn?« sa' Hans Nielsen.

»Ja det vild' ett være helt af Vejen, om du kunde oplyse mig om, hvitte a har anvendt *Haandgribeligheder* imod dig?« svarede Per.

»Nej saa vidt kom du jo ett endnu; skjønt Viljen var maaske ett det, der fattedes mest. Men *storsnudet Stodder!* — Ja du bildte dig kanskesig ind, te a hørte det ikke, men a fejler ett nøj paa Hørelsen; du sa' det fornemmelig kjøn højt.

Men den Slav' vil a ett ta' imod af mi' Tjenestefolk; nu ved du'et!

Saa har du ogsaa — uden at spørge *mig* om Forlov — begyndt at indføre det her lede *Arbejderblad*, der er kommen til Gang her paa Egnen.

Men søne Swend' har a ingen Brug for i *min* Gaard.«

»Har a ett Lov til at holde et Blad, som a betaler med mine egne Penge; kund' du ett ogsaa vis mig *den* Paragraf,« sa' Per opbragt.

Hans Nielsen slog op med sin lange, fregnede Haand — med en blaa indtatoveret Krone paa — og sa':

»A har ett mer at snakke med dig om i den Affajre; du saa jo Paragraffen, og paa *Grundlag af den Basis* bliver det, som a siger: du har at flytt' til November.

Imorgen kjører du til Smedje med de brune!«

Paa sin Vej imod Staldkamret kom Per forbi Kjeldrammen og hørte nu i Mørket Dorres tunge Træskotramp henne foran Bryggersdøren; efter 16 Timers Arbejdsdag var hun endnu ikke færdig, men gik stadig og rumsterede med Mælkespande og Svineæde.

Per gik langsomt hen imod hende og sa':

»Saa skal a rejs' til November.«

Det gav et Stik i Dorres Side: »Men hvordan kan det endda vær'?«

»Jow, a er bleven sagt op i Aften.«

»Saa vil a heller ett vær' her længer' da,« sa' Dorre.

»Jamen har du ikke fæstet dig til næste Aar ogsaa?«

Ved disse Ord var det, som om alle Sorgernes Skygger samlede sig om hende.

»Det bliver ett te at hold' ud te!« sa' Dorre og gik hulkende ind i sit Rum under Trappen. Her

stod hun længe halvt afklædt med en Væge i den ene Haand og et Portræt af Per som Soldat i den anden, mens Taarerne løb Kapløb ned over hendes tunge, graa Kinder.

VED KRÆMMERENS DØDSSENG

Næste Morgen ved Solopgang læssede Per Plov og Harv paa Vognen, spændte de to brune for og kjørte af Gaarde.

Da han i en Udkant af Nabobyen kom forbi Huset, hvor Kræn Lybsker boede, sprang han med et Sæt ned fra Agefjælen, spændte den nærmers Rebe af, slog Tømmen om Navet og gik ind.

Paa Tærsklen mødtes han af en daanende Stank af Urin og Sygmandsudsvedninger; Gulvet var overstrøet med halvt-afskrabede Potter og Pander eller Tallerkner, der var gledne ned fra den Syges Dyne og nu laa og flød foran Sengen med Madresterne paa. Per maatte skræve over alt dette for at naa hen til sin gamle, syge Ven.

»Goddaw, Krejsten!« sa' Per, da han omsider stod foran Sengen.

Kræmmeren drejede besværligt sit indfaldne, stubbede Ansigt om imod ham og sa' med glansløse Øjne:

»Goddaw; ih nej er det Pejr! Kommer *du* og ser til mig sølle jen? Det *var* endda kjønt gjort af dig, Pejr; aae ja, det var alkjøn gjort!

Kan du find dig en Stol at sidde paa. For a kan ett . . . a kan ett (han forsøgte ømmende at vende sig) . . . wal . . . hjælp' dig til jen, hitte Faa'r.«

Per har allerede fundet sig et Sæde; men nu kom-

mer en lille pjusket, rød Hund frem ved den gamles Fødder; den gaar op over Dynen og gøer, saa det kipper i den.

»Naa, naa, naa, bitte Pelle! *Vær'* still', *vær'* still'! Det er godt Folk, der kommer *nu*, jenne godt Folk,« tysser Kræmmeren, og vedbliver: »Nej, det var da skjøn' at se dig, Pejr!«

»Hvordan har du det, bitte Krejsten,« spurgte Per med et medynksfuldt Blik; han havde været noget ængstelig ved at komme frem med Spørgsmaalet.

»Aajow! a maa saamænd til at spænd' fra nu. Men a tykkes ogsaa, a haar holdt æ Hyvl i æ Fur' læng'.«

»Aa, kunde det ikke være muligt, te du kunde komme til Krylt endnu engang?« forsøgte Per trøstende.

»Nej det er saamænd Døden; det venter a aalle' and't. Men *det* kan vær' det samm'; a er beredt; a skylder ingen nogen Ting; enhver har faaet sin'.

Og a er jo ogsaa gammel nu. A haar jo haft *mi'* skjønn' Dav'; a klaver ett over *det*. A haar jo førhen altid kunnet vær' tilfa's.

Nej, naar en har levet saa læng', og saa fornyved som a, saa maa en aldrig knurre over at dø. Men a *skal* ett nægt' for, te da a nu laa her i Sommer paa mi' Lej', og a kund' hør', hvordan æ Fowl' de sang, da tænkt' a ved mig selv, te det kund' endda ha wot' skjøn' endnu engang at se, hvordan æ Avl stod.

A ved nok, te der er aldrig jen Straa af det, der er *min'*, men det er et fornyvle Syn iløwle! Og da de saa begynd' at slaa ned af det, og a kund' hør', hvordan æ Hjølleer de blev strøgen, saa sa' a te mig selv: Krejsten, sa' a — nu er det æ sidst' Aar, te du vil hør' æ Hjøllestryg'! — Men hvad, jen Gang maa jo vær' den sidst'; ingen kan jo løv' aal' Dav'!«

»Men hvem hjælper dig nu med Pasning og Føde og saadan no'?« spurgte Per.

»Ja det er jo det værst' med *det*. Det kan jo bliv' ødlet at ligge her een Uge efter en anden. — For Folk de kan saamænd være gode nok, men de maa jo pass' dje' Bestilling.

Og a kan jo ett wal mer' retirir' mig selv, og det kan jo sommetider blive galt saadan med Kaffe og Ædelsvare; for det er jo ett al Slags Mad, a kan taal', mig sølle Hjavl!

Men Folk er saamænd gode; *der* kommer ind ad æ Dør til mig snart det jet og snart det and't; a maa ett klav' paa *det*. — Ja nu er det godnok et Par Dav' sin', te der var nogen her.«

»Men Jøsses, hvad siger du! har der ingen været ved dig i hele to Dage; hvordan har du saa faaet æ Fød'?«

»Jow saa be'r a dem jo, før de gaar, te de vil sætt' det hen til mig, saadan a kan naa det.«

»Er der saa ikke noget, a kan rækk' dig, inden a gaar?« sa' Per.

»Nej nu haar a godnok gjort rent Bord; det sidst' spist' a i Gaar Middags.«

»Og du har ikke faaet no' siden! Hvitte kommer der da nu nogen til dig igjen?«

»Det ved a saamænd ett, bitte Pejr,« sa' han stille. »Naar Worherr' vil!«

Lidt efter tilføjede han: »Men det er jo ingen Sag med mig; for a har jo lært at bie; men det gjør mig tit ondt for æ bitte Hund der, naar den er altfor sulten; for hvadfor skal den lid' under, te a er syg?«

Den lille røde Hund havde arbejdet sig over Dynen hen til Krestens magre Haand, som den klynkende begyndte at slikke.

»Bitte Pelle, er du sulten!« sa' han og klapped

ømt dens Hoved. Hunden peb og slikkede endnu heftigere.

Per gik udenfor et Øjeblik. Han maatte til Døren og se til Hestene, sa' han; men Sandheden var, at han — der dog var vant til adskilligt — ikke kunde udholde den forfærdelige Lugt længere. Da han vendte tilbage, havde han Smedetejnen i Haanden. Han aabnede den og fremtog en stor Madpakke, som han viklede ud af Papiret og rakte til Kræmmeren.

»Nej Pejr, Pejr, gir' du *mig* din Melmad! Aa behold endda selv no' af det!«

Den gamle begyndte heftigt at spise af Maden; han gav Hunden hveranden Bid og blev nu atter helt godt tilpas.

»Det er endda en god Melmad! Det var snart det albedst', du kund' ha' kommen med til mig!

Aa, Folk er god' ved mig!

Se a kund' jo godt ha' faaet no' Kommunehjælp, ligesaavel som saa mange andre, men det vil a ett den kort' Tid, a haar at vær' her. A haar altid villet klare mig selv; saa haar en ingen at takk'.«

Per sad og tænkte paa, for hvilke blodige Ofre den fattige tit maa kjøbe sin Selvstændighed.

Nu fik han Øje paa en Art Fane, der stod ved Kræmmerens Hovedgjærde.

»Hvad bruger du den til, Krejsten?« sa' Per og pegte paa Gjenstanden, et blommet Tørklæde bundet paa Enden af den gamles Kjæp.

»Aa det var saamænd no' Komeddi' a laa og fand' paa i Sommer, da æ Fluer var saa møj slemm' og satte sig rundenom i ens Ansigt. Æ Haand agted de aldrig, men den her maatt' de sgu respektir'!« Kræmmeren vifter smaaleende frem og tilbage med sit sære Flag.

Der bliver en lille Pavse. Kresten har lagt sin magre Haand op omkring det gammeldags Senge-

baand, der hænger i Loftet lidt foran hans Hoved; hans tynde Fingre glider gjennem den strittende Kvast, hvormed Baandet slutter, og hvis mange grelle Farver Snavset har bragt til at løbe i eet.

»Der var en Ting, a tænkte paa,« sa' Kræmmeren og løfted sig lidt ved Sengebaandet. »Naar a nu dør, saa vild' a saa gjerne, te *du* skulde ha' et bitte Minde efter mig. Og der staar jo nu mit Skrin, som har tjent mig saa trolle i al de Dav', a haar afensiret omkring for æ Fød'; a vild' ett saa gja'n ha'en helt kaast tilsid'.

Vil du ta'en, saa skal ingen anden faa'en. Og hvis du en Gang skuld' faa no' Børn, saa kan de jo ha'en til dje' Legetøj.

Saa var der endnu en jenle Ting; det er æ bitte Hund her,« han peged hen paa det lille Dyr, der gik omkring paa Dynen og snusede efter de sidste Krummer.

»Naar a falder fra, saa bliver jo ogsaa den lagt ød'. Men a vild' gja'n, te *du* vild' gjør'et. Folk kan være saa raa manne Gang', naar de skal i Lag med saadan noget. Og saadan et bitte Kreatur, som har waaget ved jen tidle og sildig, naar en snart var glemt af aall' anner, det kommer en til at hold' af. Og hvad du endsaa vil gjør' med den, om du vil hæng'en eller drovn'en, saa ber a da, Pejr, te du vil gi'en en mild Død!«

Per skjænked Kresten dette Løfte; Kræmmeren fortsatte:

»A er ræd for, te a ligger og opholder dig, saa du skal faa Utak af din Husbond.

Aa hvor det *var* kjøn' af dig at linn' æ Dør ind til mig; En ligger jo somme Tider og bliver lidt angermodig, naar aldrig nogen jen tænker paa jen. Men en skal jo vær' glad, naar en kan ligg' uden Pin'.

Nu skal du ha' saa mange Tak, Pejr; der var da faa, a heller' vild' ha' set end dig!

Ja Goj han ser da ogsaa ind til mig engang imell'; han kommer gja'n herom ad saadan ved Aftenstid', naar han kommer hjem fra æ Handel. Der er saadan en god Grund i ham. — Og din Mor har saamænd ogsaa været her. For det er ett fri, te de smaa viser ligesom lidt mer Hja't end de store.

Farvel Pejr! Og Tak for al Gued'!«

Og ganske stille føjede han til: »Ja nær a er død, saa faar du det jo nok aa ved paa jen Fasovn.«

Per steg til Vogns i tunge Tanker; det var altsaa det Endeligt, der var sørget for til den gladeste Mand, han havde kjendt: En langsomt nedbrydende Død i Sult og Stank og Ensomhed med en lille, ragget Hund ved sin Seng som eneste Trøst og Lidelsesfælle!

I sin Grublen over den gamle Kræmmers Skæbne havde Per et Øjeblik glemt Tømmen. Den frahaands Hest, der var et lumsk og rænkefuldt Kreatur, benyttede efter sin Sædvane Pers øjeblikkelige Aandsfraværelse til med et behændigt Vrik af Rumpen at snuppe den ene Tømmestreng og holde den kraftig fast med Haleroden. Ved et Par savende Ryk i Linen søgte Per at gjøre Tømmen fri, men Dyret bevarede sit Tag, krummede sin brune Krop og hoppede uroligt paa de klaprende Sko, parat til Skandale hvad Øjeblik, det skulde være.

Per blev rasende over Dyrets Lumskeri og lod sin Svøbe svirpe hen ad dets pomrede Flanker. Men allerede ved det første Slag kastede Hesten sig heftigt over imod den tilhaands, saa Stjærten slog voldsomt imod dennes Skinneben; den tilhaands gjorde et stort smertefuldt Spring til Siden; i næste Nu var de begge inde i vild Galop.

Per rev og sled i den frahaands Line, men det

forstokkede Dyr holdt fast, mens det mere og mere pressede den anden til at fremskynde Farten. Nu begyndte Angstens Sveddraaber at briste frem paa Pers Pande, thi han mærkede, at det var ham umuligt ved egen Hjælp at faa Stilling paa de balstyrige Dyr. De havde været for lidt for i de sidste Dage; havde maaske ogsaa staaet og frosset lovlig længe foran Kræmmerens Dør, hvad der havde gjort dem yderligere rendegale.

Plov og Harv gjorde høje Hop og klappede ad ham med deres Jærnkjæver, hver Gang Hjulene rendte for en Sten, og den løstliggende Agefjæl truede hvert Øjeblik med at glide ned paa Vognens Bund.

Det frygteligste var dog, at Vognen nu nærmede sig en lang faldende Skraaning, som længst nede gled over en Bro med højt Rækværk til begge Sider. Det var, som om Hestene ogsaa havde forstaaet den Fordel, der bødes dem; thi de tyggede endnu hidsigere paa Milerne, deres Øjne brændte, og de strakte sig hen ad Jorden som Katte i Spring. Vognen fulgte efter i Ryk og Slæng; Plov og Harv hvæssede under stigende Larm deres vilde Tænder, mens de Tomme for Tomme ved Vejbanens Hældning krøb nærmere og nærmere mod Pers Ryg. Agebrættet hoppede som en Spaan under ham, Bundfjælen brummede mod hans Træskobeder, saa det surrede i Taaenderne; hvorlænge vilde han kunne hindre, at Plov og Harv stødte ham ud over Hammelstokken? — Og Broen, Broen! den smalle Bro med det høje Jærnrækværk til begge Sider, vilde ikke de udstaaende Plovarme gribe fat i Brogelænderet og slænge hele Vognens Indhold op over hans Hoved? I svimlende Gru saa han allerede Harven klappe sammen om sig, mens Langjærnet flænsede i hans Side.

Hestene var nu aldeles sanseløse; de piskedes frem af deres Mankers Susen og deres eget brændende

Blod; de hidsedes af Lyden i Hovslagene, i Vognstødene og alt det skurende Jærn, og Vejbanens stærke Fald gjorde dem viljeløse som Blade i Storm.

Folk, der havde set hans Nød, kom rendende hen over Grøfter og Pløjemarker, men inden *de* havde naaet Vejen, var det løbske Spand langt forbi.

Om Hestene dog som hidtil vilde holde sig midt ad Vejen, naar en nu skulde over Broen, tænkte Per. Han sled endnu engang med sine hudløse Hænder i den fængslede Line.

»Rrrr!« lød det haardt og skarpt i hans Øren; Jærn skured mod Jærn; men kun med en ringe Kant havde Ploven berørt Rækværket. Nu var da Broen klaret, men Hestene lige vilde, og kun nogle Hundrede Favne til, saa vilde de ha' den stejle Krusumbakke foran sig!

Men gik der ikke en der forude med en Randsel paa Ryggen. Aasaa! Jens Laanum! — Han var jo saa grutstærk; om *han* vilde vove et Redningsforsøg!

»Hoj! Hoj!« skreg Per endnu en halv hundrede Favne fra Teglbrænderen.

Jens vendte sig langsomt omkring. I et Nu havde han slængt Randslen fra sig og taget Opstilling et Par Skridt fra Vejbanen. Spandet susede ind imod ham, mens Støv og Grud stod i een Taage efter Hjulene; i et spændstigt, katteagtigt Spring kastede Jens sig med al sin Bomstyrke ind mod den frahaands' Hovedlav, og med et Kjæmpetag i Man og Næseben tvang han Dyrets Mule ned mod Jorden, saa dets Knæer slog imod hverandre.

Paa mindre end en Favn var Vognen standset, men det voldsomme Stød havde kastet Per ud paa Vejen; let hinkende rejste han sig op fra Gruset:

»Du har reddet mit Liv!« sa' han og udstønnede højt sin Spænding.

»Ja det saa møj grim' ud!« sa' Jens.

»Men hvordan kund' du endda holde de vild' Dyrer!« sa' Per og saa beundrende paa Kjæmpen.

»Aa en har jo været lidt af en Dyretæmmer i det bedste af en Snes Aar; det gi'r lig'godt Øvels',« sa' Jens flirende.

Per forstod, at Jens tænkte paa Konen.

Efter at Vognen og Hestenes Tøj var blevet omhyggeligt efterset og Plov og Harv skubbet tilbage paa deres Plads, steg Per atter til Vogns; Jens Laanum tog Plads paa Sædefjælen ved hans Side.

»A har nok faaet et Skrup paa mit Knæ,« sa' Per og gned sig hen over Benet. »Men en maa jo være glad ved at være sluppen med det, og a tror da heller ikke, der er noget i Stykker;« han greb ind om Knæskallen og ømmede sig.

»Nej saadan en jenle Knug, det maa en jo ett snakke om,« sa' Jens Laanum. »Men a husker et Aar, mens a tjent' paa Sølsig, da blev en Karl reven i Stykker i æ svensk' Harv, ved det Hestene skjenned som med dig i Dag. Det var grueligt at se paa.«

»Ja en kan helsen let kom galt af Sted, naar en skal tjene; nu kan en se til Anders Rolighed. — De, der ikke kjender noget til det, de tror jo, te det at gaa og bødle ved æ Landbrug, det kan en brug' enhver sølle Bosselhoved til, men skal en sige, hvad sandt er, saa er der da snart ikke saa farlig og udsat en Bestilling som en Tjenestekarls; her bliver en sat til at passe Kreaturer længe, før en har noget Ved om nogen Ting, og kommanderes til at flytte ligesaa vel en mandolm Tyr som en bukkegal Vædder; og saa vokser en til og faar Hestene at passe; og hvert Øjeblik skifter en Plads og faar bestandig *nye* Heste at omgaas; og de *kan* imell' være no' Satans Aadsler at ha' med at gjøre; som nu hende her!« — Per trak sin Svøbe hen over den

brunes Rygben, saa hun kasted Bagen i Vejret med et dundrende Knald.

»Det er saamøj en led Skumpi! En er snart ikke ude med hende en eneste Gang, uden en maa sidde med Livet i Haanden. Og saadan et Kreatur vil der næsten findes i enhver større Stald. Husbonden kjøber dem tit paa Spekulation, men det er nok Karlen, der maa ta' Risikoen ved at kjøre med dem. — Naa, det er Hestene; saa er der Maskinerne, der nu vælter ind over Landbruget fra alle Sider, og som en bliver sat til at passe, enten en saa forstaar sig paa det eller ikke. Og hvor tit kommer en saa ikke galt af Sted; saa faar en en Finger gruttet, saa en Arm skamferet, saa en Haand knust. Og hvor gaar en hen og faar no' Hjælp til det? Ja, er en i en Sygekasse, kan en maaskesig faa lidt; helsen kan en krybe ind i sit Hul og blæse paa det. Nej i Forhold til den usle Løn, der bydes en, saa er der misæl ikke mere udsat Arbejde til end det, som vi maa gaa og brokk' ved.

Vil du nu se paa *mine* Fingre her,« Per stak Haanden frem. »Den der fik a smadret i en Tærskemaskine; *den* her har været under Jærntromlen; *den* har faaet sin Snære i et Hjølleblad; den her, der snart er den mest medtagne, har ikke været i nogen Maskine; den tog en gal Krikke en Bid af. — Og saadan kunde a blive ved — lige fra min *bitte* Tid og opefter. A havde ikke været ude at tjene fjorten Dage, før a blev farlig sparket i Skrævet af en Følklod, saa a har Mén af det den Dag i Dag er.«

»Nej en bliver snart ligesaa skrammet og forhugget som de gamle Vikinger,« sa' Jens Laanum. »Skuld' a opregne alle de Gange, a har været i Livs- og Legemsfare — det vild' gaa over et halvt Hundrede.

Den gammel Hakkelsemaskine den har skamferet

mange Mennesker — tit skuld' en jo staa og fomle med det i Mørke, for det der skuld' spares paa Lyset — men de her nymodens Husmøller, der nu er kommen paa Gang, det er da saa langt værre; og hvert Øjeblik hører en da ogsaa om Ulykker ved dem. Som nu ham Soren derovre til Jerriks, der blev reven i Stykker, fordet han vilde gaa op og se Værket efter en Dag; det blæste saadan lovlig haardt. Det var helsen ingen Tordenhoved, det var Soren ikke; men han var jo ny i Pladsen, og saa har han vel ikke forstaaet den Slags Remedier, og der har Møllen jo saa taget *selv* for ham, hvordan det nu er gaaet til; de sa', te de kund' hør hans Skrig helt ud til Mosen. Møllen rendte jo, som den var taavele; enhver kund' jo se, te det maatt' vær' galt fat; og da de kom til ham — aae Vi og Wok! Klæderne var ligefrem *slæbt* af ham — de sa', de fandt ett jen Klædetraad paa ham uden hans swot Krav'. — Ja det var saamænd godt han død', saadan som *han* var standet. — Han var en god Søn for hans Muer. — Sølle Ann' Katrin'! Nu staar hun jenne ved'et! — Og Husbonden, der sætter saadan en ung Svend til at passe en Maskine, han ikke har no' Ved om — der er ingen, der kan krumme et Haar paa hans Hoved for det; ett *jen* Ør' de kan tving' ham af med til Moderen, der skal se sit eneste Barn saadan medhandlet.

Søne nøj det tykkes a er saa raa'!« sa' Jens Laanum.

»Prrr!« sa' Per og rev sit Spand i Staa.

»Ih, hvi holder du her?« sa' Jens.

»A kommer til at tænke ved, te her har a engang reddet en Mand fra at kjøre løbsk.« Per fortalte om Tildragelsen med Kild Pejrsen og Faarekoblet, den første Gang han drog ud i Verden.

»Aa hvad har en ikke gjennemstridt siden af

ondt og Haardhed!« sa' Per, og satte atter Vognen i Gang.

»Ja den der skal tjen', han maa vær' forberedt paa at lid',« sa' Jens Laanum. »I mine Ungdage da fik en sgu af Kjæppen; nu endes det jo gjerne med Munden; skjønt ikke saanær alle Vegne er Kjæppen helt sat til Side. Men i mi' Kaa'ldage da var den jo Daglig-Kost. Det vil sige, a gik endda nogenledes fri, for a skal sige dig: a ha'de faat til Vane at ta' igjen; og det ynder de ett; især hvis en ta'r godt igjen. Og a slog no' dwalsk i mine Velmagtsdage. Tho der var saa mannejen, der lod sig bank' som en Rugmelssæk og troed snaar ett, te det kund' vær anderledes. Men a har altid været noget kiddel af mig og har aldrig kunnet lide andre dje' Kjæpp' paa min Ryg. A tog gjern' Plads paa Herregaardene. Naar en nu kom til en ny Gaard at tjene, saa skuld' en jo prøves af. Men hvordan det nu gik til: a fik aldrig mere end den først' Ræk; de andre, der fulgte paa, dem fik æ Forvalter selv.

Saadan lærte a at begaa mig.« Jens fortalte videre om det gamle Tyendeforhold; Per drog Sammenligninger med Nutidens.

Omsider siger Jens Laanum: »Hvordan gik det dig saa i Aftes med Hans Nielsen, for han var nok bleven ved æ Bed?«

»Tho a fik min Opsigels' til November,« sa' Per.

»Ih nej, hvad gjord' du! Ja, Hans er en vigtig Kaa'l; han taaler ett, en knyer; og han har jo de store Hanser med sig, for han kan pass' paa æ Sager, Ja kund' han bide en halv Skilling over til et fattigt Menneske, saa gjord' han det misæl. Det er den Slags Folk, som Gaardmændene ynder at se paa Formandspladserne,« sa' Jens.

»Ja a var maaske ogsaa nøj hvas i Munden; men

a blev vred; og saa faar a det ligesom min Far; saa maa det herud, om saa der skal skjæres for det!«

»Hvor vil du saa gaa hen og faa dig en Plads nu lige op imod Vinteren?« spurgte Jens.

Per fortalte, hvilke Planer han havde for Fremtiden; han vilde ikke mere ha' fast Plads, for det gjorde altid sin Mand til et Trældyr; men han vilde leje sin egen Stue og ernære sig som Daglejer og Akkordarbejder. Saa blev man mere sin egen Herre, mente han, der kunde tage, som man kunde taale. Han vidste nok, at det sværeste Arbejde gjemtes til Daglejeren, men for at bøde derpaa vilde han søge en Del Licitationsarbejde; Søoprydning, Vejgrusharpning og den Slags. Om Vinteren vilde han søge Føden paa Godtfolks Tærskelo, om Sommeren satte han sin Lid til de store Tørvemoser, hvor der sjælden var Mangel paa Arbejde.

Han vilde indføre en fast Arbejdstid og saa benytte Fritiden til Læsning og Kundskabsforøgelse. Thi Bøgerne blev ved at vinke ham til sig; de ildned hans Trods og bød ham i Fantasien, hvad Virkeligheden havde nægtet ham.

Omkring 18-Aarsalderen havde han gjort et alvorligt Forsøg paa at komme paa et Seminarium; den godhjertede Kild Pejrsen lovede ham de første 100 Kr.; Kild søgte ogsaa at faa andre til at yde Laan med den Motivering, at Per var saa møj faale til at synge — nøj han jo har atter æ Faa'r — ogsaa Gydesen interesserede sig stærkt for Tanken og lovede at bære den frem for Pastor Fryd; men her strandede den. Pastor Fryd var nemlig af den Opfattelse, »at det sandelig aldrig var Vorherres Mening med os Mennesker, at vi skulde stile udenfor de sociale Rammer, som Vorherre nu engang med sin Finger har ridset om os.«

Da Gydesen nu stilfærdigt havde gjort opmærk-

som paa, at han jo da endelig ogsaa var et Fattigmandsbarn, der ikke destomindre havde sprængt sin Ramme og formastet sig til at udstrække Haanden mod et taaleligt godt Skolekald, svarede Præsten:

»Jamen De er dog født i et kristeligt Ægteskab af troende og hæderlige Forældre, det gjør sandelig en betydelig Forskjel.«

Og Gydesen, der vidste, hvor umuligt det vilde være at komme nogen Vej med Sagen uden Præstens Anbefaling, saa sig nødsaget til at meddele Per, at han i dette Tilfælde næppe kunde gjøre noget for ham.

Saadan havde Per maattet lade den Tand slaa ud.

Dette og endnu mere sad Per og fortalte Jens Laanum, indtil Smedjen naaedes, og deres Veje deltes.

»Farvel Pejr,« sa' Jens. »Lad nu hverken Hans Nielsen eller hans Krikker mere rende hen med dig!«

PAA SØLSIG

Det var med let Hjerte at Per flyttede ud af Hans Nielsens Gaard; kun gjorde det ham en Smule ondt for stakkels Dorre, der maatte blive tilbage. De havde jo været Skolekamerater og var nu komne til at tjene i Gaard sammen under nogenlunde samme Vilkaar.

Under slige Forhold er det vanskeligt at hindre, at der skyder lidt Elskov frem. Det kommer saa naturligt som Græs mellem Brostenene. Men hvad der fra Pers Side var ment blot som intetsigende Tant opfattedes af den massive, tungttrædende Dorre med haandfast Alvorlighed.

Hvert flygtigt Kys en ledig Søndagstime, hver ringe Haandsrækning i Nøds eller Eng saas af Dorre under en mangedobbelt Forstørrelse og gav Anledning til Forhaabninger, som Per ikke tænkte paa at fyldestgjøre.

Den Dag, han flyttede ud, gik Dorre og hjalp ham hans Klædeskab paa Vognen. For hvert Trin de flyttede Fødderne med det plumpe uhandelige Møbel, randt Dorres blanke Taarer ned over Skabets gurede Døre. Saadanne tunge Folk som Dorre græder saadanne store, tunge Taarer.

Per skjævede noget forlegen over til disse Taarer; bare man var vel ude af Gaarden, tænkte han og

strøg en Spindelvæv saa tyk som et Tov bort fra Skabets Bagbeklædning.

»Ja du har jo lovet at sy mig en Spænde i den Vest, du ved; saa den kan jo blive her til en anden Gang.«

»Ja,« sa' Dorre, allerede en Smule trøstet ved Udsigten til at se ham snart igjen.

»Helsen har a vistnok nu faaet alting med mig,« sa' Per, han stod og keg ind i det hæslige Hul, der havde været Rammen om hans Liv det sidste Aar, og som nu sendte sit stinkende Farvel ud imod ham.

Pers sidste Ord bragte det atter til at sortne for stakkels Dorre:

»A begriber ett, hvordan a skal hold'et ud!« hulkede hun frem.

»Snak om en Ting!« sa' Per. »Nu kommer der jo en ny Karl; han bliver saamænd nok ligesaa gjev, som a har været.«

»A forstaar ett, Pejr, hvordan du kan nænne at sige saadan no' til mig; du ved jo godt, te der er ett andre end dig i mine Tanker tidlig og silde.«

»Jamen saadan har a jo aldrig bedt dig om at tænke paa mig, Dorre.«

»Aa Pejr, du skal altid vær' saa haard!« klagede Dorre under en ny Graadstrøm.

»Ja da er det imod min Vilje,« sa' Per. »Men a tænker iløwle, te det skal vis' sig en Gang, te den handler mildest der handler ærligt.«

Synderlig flere Ord blev der ikke talt. Dorre la' Forklædet for sit Ansigt og gik ind i Kostalden for at blive Herre over sin Graad. Per skumpede ud af Porten med sine fattige Ejendele. Da han en halv Timestid senere løftede Skabet af Vognen foran Gojs Dør, stod der endnu Spor efter Dorres Taarer i Skabets støvede »Gorer«.

Per var da nu paa en Maade bleven sin egen Herre.

I et simpelt Loftskammer i Gojs Hus indrettede han sig sin fordringsløse Bolig. Stort af Tiden var han dog ikke hjemme, da han bestandig maatte ud i Egnen om sin Føde.

Hidtil havde han kun kjendt Livet paa de mindre Gaarde; herefterdags tilbragte han det meste af sin Arbejdstid paa Sølsig.

Her laa gamle Wollesen nu det meste af Vinteren som et afpillet mimrende Gespænst i Sengen, mens hans kjære Rotter gik og vejrede efter ham omkring Hushjørnerne.

En Soldag mod Vaar lod han sig dog endnu engang ved Husholderskens Haand daje ud i Haven; han stabledes op paa den vante Vis med Puder og Trøstere baade for og bag, og med Brødfadet paa Knæet begyndte han kjælent at fløjte paa sine lodne Venner.

Da Husholdersken atter gik ud for at se til ham, fandt hun Wollesen liggende paa Jorden med Næsen i Lerfadet, mens Rotterne med krum Ryg og hængende Svans sprang over hans Lig paa kryds og tværs og gjorde sig hjerteligt tilgode med Brødet i den knuste Lersætte.

Det som foruden Arbejdet havde draget Per til Sølsig var Haabet om atter at knytte Forholdet til Anna; hun gik endnu stadig der paa Gaarden som en Mellemting af Husjomfru og Stuepige og havde ret sine kronede Dage. Anna var en bovn og rank Pige nu, med et altid villigt Smil til Mændene og et Par kildrende brune Øjne til alle og enhver.

Hun og Per havde vel aldrig helt afbrudt Forbindelsen med hinanden, men Per var i sin Kjærlighed altfor ridderlig behersket for den livsfyldige, mandfro Anna, der altid hellere vilde favnes i Dag end kysses i Morgen.

Da de haardnakkede Rygter om et Forhold mellem hende og Forvalteren havde naaet Pers Øren, paalagde han sit Hjerte Kjølighed imod hende og afholdt sig i længere Tid fra at skrive til hende. Men det mindste Vift af hendes Forklæde paa et Gadehjørne en Sommermarkedsdag var tilstrækkeligt til atter at faa hans Hjerte til at flamme som en Smedeesse.

Saa var det en Eftermiddagsstund paa Sølsig, at alle Hænder var i Gang for at kjøre Hø hjem fra de store Strandenge, der ligger i en bred Bue omkring Gaardens øvrige Jorder.

Per stod i Skjorteærmer og med bart Bryst inde bag en af de lave Luger i Østerhuset og »trak fra« i sit Ansigts Sved. Jens Romlen kom Høet ind.

Paa engang stod Anna pudset og fin som til et Høstgilde midt i den skjæve Lugeramme og lo.

»Skal a komme op og hjælpe dig lige en jenle halv Staâd?« sa' hun og lo endnu mere.

Pers Hjerte slog Hammerslag ved den pludselige Aabenbaring. Han kastede et Blik ned over Annas hvide nystrøgne Forklæde og hendes velblankede spidse Knapsko og lod det tilsidst dvæle ved et Ravhjerte, der lyste gyldent foran paa hendes skjønne Strube.

»Er du ikke ræd for, te du skal bliv' hjasket til?« sa' Per og slog Spindelvævene af sin Lue over det ene Bukseknæ.

»Aa saadan no' dejligt friskt Hø, det er da snart det skjønnest' en kan træde i,« sa' Anna og rakte Per Haanden.

Han maatte ha' sin Arm helt om hendes Liv for at hale hende ind ad Lugen.

»Ja a er skam tung!« sa' hun og svajede i Ryggen, saa Per ogsaa maatte ha' den anden Arm tilhjælp.

Hendes brune Øjne slog Gnister af hans under Opløftelsen.

»Maa a staa her?« sa' hun og stillede sig i den fordelagtigste Belysning. »For a er skam kommen, forre der skal nøj bestilles,« tilføjede hun leende, og borede sine buttede Arme ned i det søde Hø og hvistede det ind under Bjælkerne, saa det peb. Snart rødmede hendes Kinder som Purpur ved det usædvanlige Arbejde, mens hun ustandselig lo og knistrede og smaapludrede med Per, der gik i Halvmørket dybere inde og »gulvede hen« og traadte i Lave.

»Nej, da a mærked, te det var æ Hy, I var i Lag med, saa kund' a skam ett nær' mig; for det har a altid tyt, te det var det skjønnest' Arbejd' en kund' vær' med til; aa hvor det endda ryger godt! næsten ligesom en Sødmælksost, en lige har taget Hul paa! Og saa er a jo ene hjemme, skal a sige os; vor Husholder er gaaet ned i Præstegaarden; helsen turde a skam ett vær' her.«

»Ja da er a glad ved din Hjælp,« sa' Per.

»Rigtig glad?« sa' Anna koket og lo, saa Ravhjertet hoppede paa hendes Strube.

»Knus-glad!« forsikrede Per og grinede ubehersket.

Nu kjørte Høvognen væk fra Lugen, men der kom ingen i Stedet som sædvanlig. Da der var hengaaet et Par Minutter kom Jens Romlen hen til Lugen og sa':

»Ta'en kuns nu med Ro, bitte Folkens! De har væltet med et Hølæs ude midt paa Vajsen, saa de andre Vogne kan hverken komme frem eller tilbage. Forvalteren render rundt om Vognen med hans Kjæp og er saa gal som Filaks; jow det er lig'saa sikker! Vi kan sgu vist faa for os at vente; a gaar hen og ta'r mig en Pust saalænge.«

Hvor det kom betids, tænkte de to i Høgulvet

samtidigt og la' sig let ned paa Albuen i det knasende Hø.

Et Minut var der saa stille, at man kunde høre Tomheden synge. Anna brød først Tavsheden:

»Sig mig, Pejr, hvordan kan det vær', te det er en hel Evighed sin', te du har ladt høre fra dig? Har du maaskesig faaet dig en anden Kjæreste?«

»Ja een af os vistnok,« sa' Per og saa hvast paa Anna.

»Saa tror du ogsaa, hvad Folk gaar og flegrer om! A tykkes da, te du skuld' *vær'* klogere,« sa' Anna.

»Ja hvadfor kund' det ett godt vær' sand'?« sa' Per. »Forvalteren har jo Ord for at være en bovn Kaa'l. Han kan jo klæde sig som nogen Greve, og Klæderne gjør' iløwle tit Udslaget, naar en skal gjør' Lykk' ved æ Piger.«

»Ja a kan saamænd godt lide, te en Mand er net i hans Tøj; men det kan da heller ett ene klare det,« sa' Anna.

»Nej det er ogsaa det, a ett har kunnet forstaa, te du vild' bind' dig til en, der gaar og gramser paa enhver Malk'skrupp', som han kan faa med op i en mørk Baas; for der er sgu da ett nøj saa beskidt i æ Sogn, bare det har et Skjørt paa, te han ett ta'r til Takke med det,« sa' Per.

»Ser du nu aldrig Dorre mere?« sa' Anna for at føre Kampen over i Pers Lejr.

»Ser hende? Jow det gjør a da *wal*; det kan en da'tt godt blive fri for, naar en kommer saa møj omkring, som a.«

»Hvor ser du hind' da?«

»Hvor a ser hind'! Tho hind' ser a da saa mange Steder — baade ved æ Kjerk' og i Lyngheden, og for kort Tid siden var hun jo med i Mosen at trill' Tørv ud.«

»Hun staar nu vist iløwle møj efter dig,« sa' Anna og saa forskende paa ham.

»Ja, det tror a godtnok selv; men tho det kan jo da'tt gjør' det ud. — Hvad, Dorre kunde jo være en meget god Pige. Hun vilde i hvert Fald vær' jen tro; og det er jo snart det vildest' af det,« sa' Per; da han mærkede Annas Forvirring føjede han til: »Men hun er nu engang ikke min Ganning, og hvad kan det saa hjælpe.«

Saa fulgte atter en Stund med Tavshed.

Paa een Gang følte Per Annas Haand paa sin Aksel.

»Pejr!« sa' hun inderligt og afskød sine brune Øjnes farligste Pile.

Der gik som et Ildskud igjennem Per; han greb nu ogsaa om den anden Haand, der kom ham i Møde paa Halvvejen. Annas smidige Legeme bugtede sig imod ham over den duftsøde Hø, mens Ravhjertet paa hendes Strube ringled som en lille Bjælde.

Tavsheden gik med tyssende Trin over Hjaldene; Skyggen forputted sig langs den korsdannede Egesule, der bar Taget som et Par knudrede Arme. Møllene banked sig deres Smule Forstand ud af Hovedet mod de ormstukne Sparretræer, mens Edderkoppen hængte sig af Kjedsomhed ved Hanebjælken og slang dorskt i sit selvlagte Reb.

Nu og da dryssede lidt Ormemel eller et Skjæl fra et Møls Vinge ned over Annas blussende Kind, og af og til hørtes et skarpt »Kvivit«, naar Svalehannen ad lange Omveje naaede sin Rede paa den øverste Lægte; ellers var deres Lykke uforstyrret af alle jordiske Magter.

Da der atter hørtes Lyd af Kobler og Knagen af Bringetøj hinsides Hushjørnet, sprang Anna let og fjedrende ud af Lugen og svandt paa bitte Knapsko bag Bindingsværksgavlen.

Høindkjørslen var længst forbi. Midnatsmaanen svævede i en gulgrøn Glorie af faldende Dug. Knarregjæssene trak ensomt — som et Tog af natlige Aander — mellem de rørindkrindsede Vejler. En Duft af Hø i Stak og fjern dugget Strand drev ind ad Herregaardens Smuger og Gaardsled.

Per fandt ingen Fred i Karlekamrets raa Tomandsbaase. Han gik bagom den hvide Kjørelade for at tænke over den Lykke, at han i Dag havde ejet Anna.

Saa elskede hun dog kun ham og tænkte kun paa ham. Hvad Folk dog var for noget simpelt Pak! Han skulde herefter slaa enhver til Jorden, der vovede at gjentage de Løgnehistorier, som en Tid lang havde foruroliget ham saa usigeligt.

Var der vel nogen Kvinde her paa Egnen, der kunde lignes ved Anna i Skjønhed? Mon selv en Herregaardsfrøken kunde være tækkeligere i Lader og Manerer end hun? Og saa den Varme og Inderlighed der var i hende, den Beruselse ved at slege hendes Arm! og hendes Læber, der duftede som et nylig plukket Æble. Og saa den bedaarende Maade hvorpaa hun spidsede dem, før hun gav en sit Kys! Saadan . . .

Per lod uvilkaarligt sine Læber gjøre Annas Kunsten efter, mens hans Blod hededes mere og mere i hint Hø-Eventyrs duftsøde Drøm.

Saadan gik han en Tid frem og tilbage som et Bytte for sin Lidenskab, da han med eet rendte i Staa og lyttede. Kom der ikke nogen gaaende ud af Gaardsledet? Forvalteren! Var den Snøbel endnu tilfa's? Kanske var han da atter paa Malkepige-Jagt. Det kunde være rart nok at se, hvad han gik og luskede efter.

Per gled om bag en gammel Elm foran Smedien. Forvalteren blev staaende og glane ved Hjørnet af

Østerhuset. Han saa ud til at være en Mand paa en 25—30 Aar; han gik i en kort Jakke med Spændetamp; hans blanke Støvlekraver glimtede i Maaneskinnet. Skjønt han var en stor Laps, der altid gik og trillede sit gjenstridige Overskjæg mellem Pege- og Tommelfinger, havde Per dog endnu aldrig set ham uden med Hundehaar paa Bukselaarene.

Per havde kun staaet bag Træet et eneste Øjeblik, da han atter hørte Trin, lette fjedrende Trip og Trin. En barhovedet Kvinde kom ilsomt fra modsat Side, som var hun gaaet igjennem Haven.

Det var, som om Per med eet havde faaet en Støvlehæl i Hjertekulen. Herre Jesus, det var jo Anna, *hans* Anna, som for et Øjeblik siden med kyssende Mund og forjættende Øjne havde lovet ham evig Kjærlighed og Troskab.

»Saa du ikke, om han var oppe?« hørte han Forvalteren spørge.

»Nej, der er mørkt i Karlekamret, saa han er saamænd gaaet i Seng for lang Tid siden,« svarede Anna.

Nu lagde Forvalteren sin Arm om hende, og det saa ud, som om han skød hende sagte frem mod den aabne Luge, der stod i Væggen og aandede sin stærke Duft af vejret Hø ud i den klare Maaneaften. Da Lugen var naaet, tog Forvalteren med bred Haand om Annas Lænd og Knæ og løftede hende op i Karmen. Hendes hvide Forklæde viftede som en Flamme i det friske Gjennemtræk. Forvalteren krøb bagefter. Hans brede Støvlesnuder skrabede under Opspringet haardt mod den kalkede Lervæg.

Per var bleven bleg som et Spøgelse. Hans Hænder skjalv efter at faa fat i noget, som han kunde slænge mod det Hul i Væggen, hvorigjennem hans jordiske Lykke var rømmet fra ham. Hvad om han greb Forken der og gik ind og gjennemborede dem begge

i eet Stød! De laa formodentligt godt bekvemt for Stødet nu. Aah! Hans Hænder greb allerede fast om Skaftet; han rysted Forken vildt i Luften og skurede Tænder, men kastede den atter fra sig i en stor Bue, saa den kom til at staa paa sine Flæner langt inde paa Grønagrene.

Han drev sanseløs ind over Marken bort fra Gaarden; her slængte han sig i en Høstak og hulkede.

I ti Aar havde hans Hjerte hængt ved denne Pige som ved en Helligdom. Hun havde været Solen i hans graa glædesløse Tjenesteliv. En lille ubetydelig Brevstump fra hende havde kunnet faa hans Plov til at skjære med tifold Lethed; ja bare en af hans Arbejdskamerater kunde fortælle ham, at *han* havde mødt hende paa Vejen, kunde hans Bryst spændes ud af bankende Lykke, og han kunde gjøre for Budbringeren, hvad det skulde være.

Og nu laa hun altsaa bag denne hvide Væg og lod sig kryste af dette svinske Mandfolk, der, hvis han ikke havde fundet *hende*, i sin boblende Begjærlighed vilde ha' ladet sig nøje med selv den mest alderdomsunderstøttede kvindelige Pukkelryg.

Atter skød Tanken om Hævn op i hans Sind. Hvad om han løb hjem og tog den gamle Forlader, der stod i Karlekamret — den de skød Maager med under Efteraarspløjningen — og fyrede et Skud løst Krudt ind ad Lugen for at vække alle Helvedes Aander omkring dem; skjønt hvorfor *løst* Krudt, der laa jo en Pungfuld Svanehagl og fuldt op af Knaldhætter i Vindueskarmen; hvorfor da ikke lure dem op bag Hushjørnet, naar de var bleven mætte af at favne, og skyde dem ned een for een.

Hvor han vilde brøle i Døden, den fejge Kvinderøver! Og hun — — Anna — — Nej, nej! Morder for en Taskes Skyld! Saavidt maatte det ikke komme med ham.

Men ud af hans Hjerte skulde hun, ud! ud! som man raaber »Haso!« til en skidden So, der i et ubevogtet Øjeblik har sneget sig ind i en nyfejet Storstue. Hvert Minde om hende skulde slides op med Rode, som man slider Burrer op ved Gavlen og lægger dem i Vejsølen, at Okser og Bæster kan træde dem ned.

Hvor var det Portræt, hun i Dag efter Elskovsstunden havde stukket ham i Haanden? Han følte ned i Lommen. Her! Her! Med knyttede Knoer slog han ned i Billedets Ansigt; han sled det itu, som en bedraget Spiller sønderslider et falsk Kort, og slængte Stumperne langt fra sig.

Omsider gik hans vilde Vrede over til Sorg og Vemod; han betoges af en knugende Bevidsthed om, at han ikke vilde være i Stand til helt at glemme Anna; Skaftet kunde han maaske brække ud, men Odden, Brodden vilde sidde fast i hans Hjerte til hans Livs Ende.

Aa! Anna, Anna! Han bored sit Ansigt ned i det hvasse Hø og hulkede; men alle Vegne stod hun for ham; alle Vegne smyged' hun sig efter ham med Kys og Kinders Slegen som i Dag i Høgulvet. Kunde han ikke endnu en Gang rive hende ud af det forbandede Menneskes laadne Favn og atter lægge hende op til sit blødende Hjerte. Havde han ikke gjort Synd ved at sønderrive hendes Billede. Hvor var Stumperne?

Han krøb omkring i Græsset, saa Duggen slog igjennem hans Buksenæer, mens han omhyggeligt pillede op hver Stump af Portrættet og føjed det sammen i sin hule Haand. Han drejede Billedet ind i Maanelyset og stirrede grædende paa dets søndrede Dele. Herregud, en Rift havde spoleret begge Øjnene!

Hans stærke Sindsoprør gjorde ham omsider tung

og søvnig, og før han vidste Ord deraf, faldt han hen.

Da han atter vaagnede, var det langt over Midnat. Maanen havde sprængt sin Galdering og var kommen et stort Stykke om paa Vesthimlen. Stjernerne stod blege og blamrede med deres kolde Lys. Per gussede sig i sin tynde Arbejdsdragt, fandt sin Hue i Høet og drev igjen hjemad mod Gaarden.

Han følte i sin Lomme efter Piben; den var der ikke; skulde han da ha' ladet den ligge i Høstakken? Nej, nu kom han i Tanker om, at han vistnok ved Nadvergrøden havde sat den fra sig i Bænkkrogen inde i Gaardens Folkestue; det var da bedst han gik ind og saa efter, for at ikke andre skulde tilegne sig den. Han rev en Tændstik og traadte over Tærsklen ind i det store aabne Rum; en halv Snes Rotter rullede hovedkulds hen over de gyngende Gulvbrædder og forsvandt i Hjørnehullerne som Kugler paa et Billard; Per fandt en Profit med en Ende Lys paa, som han tændte; Lyset kastede et grumset Skjær op over Væggene, der var mørke og klæbrige af Sveddunst og simpel Mados. Som Per bevægede sig hen ad Gulvet slæbte Lysstrimen rykvis ned over det mægtige graa Egebord, hvor der ikke var en Kvadrattomme, som ikke stod fuld af uterlige Tegninger og Ord, gravede ind med Tolleknive i ledige Stunder.

Per havde nu fundet Piben og havde allerede spidset Munden for at slukke Praasen paa Profiten, da han hørte usikre Træskotrad.

»God Awten! — Nu er det dig, Pejr, a var alræd, te det var Tyve,« lød en langsomt, snøvlende Stemme nu i Gangdøren. Det var en af Gaardens Røgtere, som gik under Navnet »æ Kyvling«.

»Aa, sluk ett æ Lys; der skuld' wal ett vær' en jenle Drip Øl i æ Krus; for a er bleven tør i æ Hals.«

Per keg i Kanden. »Jow der er lidt; men det er jo dovent.«

»Det gjør sgu'tt nøj, Pejr, det slukker lig'godt for *det.*«

Kyllingen drak, som havde han ikke faaet Væde i mange Døgn. Da han havde drukket, forsøgte han at aftørre sit vaade, hængende Overskjæg, men han naaede kun at føre sin tunge Pegefinger i en kvart Cirkel hen under de yderste Haarspidser. Hans Øjne laa ham i Hovedet som et Par Skefulde Tykmælk. »Ki, ki, ki!« lo han gjennem Næsen og pegede paa en af de svinskeste Udskjæringer i Bordskiven. »Det er sgu snart lignendes som ude paa Lokummet!«

»Ja,« sa' Per, »en skulde tro, det var Svin, som sad til Bords her til daglig.«

»Ja og Bagbæster, som vartede op,« sa' Kyllingen. »Den blev sgu høvlet for to Aar siden, men nu kund' en trænge til en Omgang igjen. Men saa bliver der ett møj mere tilbage af den. For de begynder sgu at slaa igjemmel. Men nu skal vi knage mig hen og ha' Sjov med Tøserne; for de er rigtig med paa den i Aften. Graa Lusse — hun er sgu go'.«

Per bad ham gaa Fanden i Vold.

»Hvad er nu det for nø' Sludder. — Gu' skal du med! Snak aldrig om *det.* Vi faar alt det Brændevin, vi kan syk'; vi har splejset til Jakob hans Fødselsdag; vil du da ikke være Kamerat med vi andre. Forvalteren skal ikke være hjemme; saa vi har det meget fidél; gu' skal du med; nu skal vi knag' mæ ha' Sjov! Graa Lusse hun er sgu meget go'.«

Per svarede, at han maaske vilde komme senere.

Atter drev han om bag Laden for at være ene med sin Bedrøvelse.

Nu hørte han raa Brøl og Latter, det kom henne fra Malkepige-Huset, en Udbygning bag ved Fæstalden med Indgang fra denne. Det var altsaa der,

Gildet stod, tænkte Per. Det kunde dog være rart at vide, hvem der var med, og hvad de tog sig for. Per gik ind under Muren for at faa et Kik gjennem Vinduerne. Han fandt snart et Sted, hvor han kunde staa ubemærket; det var omme bag Ajlepumpen, der kastede en tung Skygge hen over de snavsede Ruder. Pumpen var saa ækel, at man syntes, at endogsaa dens Skygge maatte stinke.

Umiddelbart foran Vindueskarmen bredte sig en stor Skræppeskov, der i Midten kløvedes af en veltrampet Sti, som løb op mod det af Pigekammervinduerne, der havde bevægelige Hængsler. Det var en Elskovssti, traadt af natlige Bejlere, dels fra selve Gaarden, dels fra det omliggende Bondeland.

Per saa, at de besøgende i Aften udelukkende var Gaardens Slet-Karle, mest ugifte Folk, ogsaa dog et Par Familiefædre, der havde ladet sig friste af det kjære Brændevin. Per kjendte særdeles vel dette natlige Helvede, hvor der var indrettet Herberge for 12—14 Arbejdskvinder i alle Aldre.

Af alle de Tyendekuler, han havde set under sin lange Tjenestetid, var denne ubetinget den hæsligste. Selv det Elendighedsrum, der med sine seks stinkende Dobbeltsenge udgjorde Gaardens *Karle*kammer, maatte kaldes taaleligt, sammenlignet med dette; thi her i Pigekamret var det ikke gjort med, at man laa *to* i hver Seng (naar man ikke laa *tre* eller endog *fire*, hvoraf altsaa de to var forsynede med Amors Partout-Kort med Indgang gjennem Vinduet); men for at spare Plads havde man rejst to Rækker af Senge over hinanden som to Mælkehylder; de Kvinder, som skulde op paa øverste Hylde, maatte i afklædt Stand bestige den ad en simpel Trappe, der altid fattedes et eller flere Trin og flyttedes fra Seng til Seng, alt eftersom Beboerne blev færdige med Afklædningen.

Pladsen heroppe under det utætte Loft var i enhver Henseende forfærdelig, især i de hede Sommernætter, naar Stanken fra de kraftfodrede Kreaturer i den tilstødende Kostald og de andres klumre Aande hang over ens Ansigt saa tungt som et Grydelaag. Derfor blev der altid anvist de sidstankomne Plads heroppe, mens de ældre i Gaarde bemægtigede sig de nederste Senge.

I dette Paradoks af et Soverum sad da i Aften en 10—12 mandlige Skintinger og gjorde sig det hjemligt. De maatte være trængt ind i Rummet paa et ret sent Tidspunkt, for alle Kvinderne laa i deres Senge, ihvorvel det havde en daarlig Art med at sove.

Hvert Øjeblik væltede en tyk Strøm af raa Mandslatter nu og da gjennemskingret af et Kvindehvin ud af det aabne Vindue som af en Sluse og rystede den kjølige Natteluft.

De fleste af Mandfolkene spillede Kort. Nogle Møgfjæl var hentede inde fra Nødset og lagt fra Seng til Seng over den smalle Midtergang. Den, der her satte Trumf i Bordet, fik Forsegling paa Knoerne, saa det forslog noget. Da Indsatsen bestod af større eller mindre Elskovsydelser, der uden mange Ophævelser toges med det samme, fulgtes Spillet med lidenskabelig Opmærksomhed trindt om i Sengene. Alle Vegne i disse Hjørner glimtede Brændevinsflasker, hvis aabne Halse forjog al anden ilde Lugt, saalangt deres ramme Aande naaede; Flaskerne raktes flittigt op og ned mellem Sengene og ud over de skidne Spilleborde; men naar Flasken atter sattes tilbage paa sin Plads gjorde Hænderne sig ofte Svinkeærinder baade her og der. De tømte Flasker maatte gjøre Tjeneste som Lysestager.

Det hændte, at bedst som en af Spillerne anstrengte sin taagede Hjerne for at finde den bedste Løsning under et vanskeligt Udspil, kom en nøgen Fod ud

af Sengen og gav ham et Tryk i Nakken, saa alle hans Korthuse styrted' Hulter til Bulter.

Nu var man tilsyneladende bleven kjed af Kortspillet, thi under et Syndens Spektakel blev alle Bordene med Et styrtet over Ende, hvorved ogsaa en Del af Lysene gik i Løbet.

Endnu levnedes der dog saa mange, at man til Nød kunde skjelne, hvad der foregik inde i Hulen: Sengklæderne kastedes under Hyl mod Loftet; nøgne Kvindelegemer lyste som Flager gjennem Halvmørket, drukne Mandfolk ravede og tumlede fra Seng til Seng, Hvin og Eder sønderskar ustandseligt den tavse Nat.

Paa engang samlede Mandfolkene sig i en tæt Klump midt i Hulen. Der var blevet indgaaet et spændende Væddemaal. Graa Lusse, et halvgammelt, førladen Fruentimmer med en Nakke som en Yorkshire-Orne og et Lungeslag over højre Kind, skulde i dybeste Negligé gaa tiltops paa Stigen med en fyldt Brændevinsflaske mellem Tænderne, det vil sige: Flasken skulde holdes i Tolden med Tænderne alene. Lykkedes Forsøget, skulde Flasken være Lusses; ellers skulde hun bøde efter Evne.

Dette Eksperiment saavel som de efterfølgende opløstes i Hyl og Tummel og Nævekampe.

Paa een Gang flængedes den graa Dagning af vaandefuld Graad og Klage. Per rejste sig paa Tæerne og lyttede heftigt. Det var ikke en dreven Tøjtes hyklede Brandalarm, det var en ung Kvinde, der klynkede og bad for sin Uskyld.

Per var kommen til at huske paa en bleg og stille Husmandsdatter, der var kommen til Gaarden for en Ugestid siden, og som i al den Tid havde gaaet og set paa det voldsomme Liv omkring sig med nogle underlige, rædde Øjne.

Han husked' tillige, at han en Dag paa Engen havde hørt Jakob — denne Bandit fra hans Barneaar,

der efter talrige Ophold paa Straffeanstalterne nu var havnet her — og endnu en Fløs lægge Raad op om, at denne nyankomne blandt Sletpigerne skulde »prøves af«.

I et Nu forlod Per sin passive Stilling bag Pumpen og kastede sig i et smidigt Spring ind ad det aabne Vindue. Han saa foran sig et bølgende Mylder af ravende Mænd, der skogrede og hikkede og slog sig paa Laarene, mens de vaandefulde Skrig lød endnu engang hen gjennem det forpestede Rum.

Pers Udseende skiftede og mørknede som en Dam i Blæst. Han mindedes brat hin Dag i Barndommen, da *han* i Nørgaards Karlekammer stred for *sin* Uskyld mod tre raa Mennesker.

Lynsnart stod han midt i Flokken.

»Hvad er det, I ta'r jer for! Er der ingen af jer andre, der har Døtre, I ett vil ha' *traadt* ned!«

Ved disse Ord krøb to—tre gifte Daglejere til en Side.

»Væk fra den Seng der, Satan hagle mig!« Med dette Udbrud fejede Per endnu en Dynge halvdrukne Mandfolk bort med en Kraft, saa deres Træskohæle slog hult imod Sengfjælene.

I et eneste Sæt var han oppe paa Stigen, der stod lænet mod den af de øverste Alkover, hvorfra Skrigene kom. Her søgte Jakob med Næveslag og plumpe Greb at bryde den sidste Modstand hos en ung halvafklædt Kvinde.

Med et Kjæmpetag rev Per Banditten ud over Sengestokken; hans Krop faldt til Jorden som en Sæk Ben.

»Knap di' Bowser!« raabte Per og gav ham i det samme et svuppende Spark ind paa Hoften.

Jakob bugtede sig paa Jorden som en Mørkets Dæmon. Alle hans Træk var som vredne af Led.

I et Nu svajede han i Vejret og sprang imod Per

som en Hugorm. En Foldeknivs Hjortetaksskaft laa fast i hans Haand.

Fra de omstaaende hørtes en forvirret Raaben. I samme Sekund havde Per grebet om Jakobs Haandled, og efterat den blinkende Od i nogen Tid havde bevæget sig i vilde Zigzaglinjer over de to Bryderes Hoveder, faldt Kniven med et dødt Klask mod Gulvet.

Per knækkede Jakob ned som et Stykke Kvas og gjennemgarvede ham fra øverst til nederst med tørre Hug. Jakobs Kamerater begyndte at knurre.

»Aa,« sa' de andre, »lad dem slaas, lad dem slaas, lad dem jævn' dje Træd', saa længe ingen af dem trækker æ Knyw'.«

Med et vildt Brag sprang nu Døren til Fæstalden op, og rød og forpustet stormede Forvalteren ind i Kamret. Alle de halvnøgne Kvinder fik travlt med at komme under Dynerne. Daglejerne ønskede hver sær, at ogsaa de kunde ha' fundet et Musehul.

»Hvad Satan i hule Helvede er det for en Kommers! Ligger I her og horer og slaas og forstyrrer Malkekøernes Ro midt Nattetider!

Holder I ikke op, I fulde Svin, naar jeres Forvalter befaler det! Da skal jeg den onde gale mig lære jer!«

Med disse Ord rettede Forvalteren et bredt Spark mod Pers Lysk.

Per slap Jakob og stod nu med frygtelige Øjne oprejst foran Forvalteren. Med et Kjæmpestød plantede han sin Knytnæve lige i Næsen paa ham.

Forvalteren styrtede til Jorden som en Stud.

Under Kampen for at komme op igjen, fik han Overkroppen ind under en af de høje Senge, saa kun hans Ben var frie. Hans sparkende Støvlesnuder havde endnu Kalk paa sig fra Luge-Opspringet.

Per havde nu let Spil overfor sin Fjende, og han lod ikke Fordelen slippe sig af Hænde. Der var ikke

en Fiber i det bebryndede Legeme, der her skjalv under ham, som ikke han ønskede at døde. Var han ikke i sin gode Ret, om han kvalte den, der havde sparket ham med den samme Fod, som havde nedtraadt hans eneste Lykkeblomst! Instinktmæssigt søgte hans Hænder Forvalterens Strube, og kun ved et voldsomt Nakke-Slæng, hvorved han slog Panden tilblods mod Sengens raadne Bundfjæl, lykkedes det Forvalteren at fri sin Hals. Men derfor var han ikke reddet fra Pers hævnende Hænder.

I hans graa, toradede Jakke hang der endnu let kjendelige Rester af den Duft, der altid stod omkring Anna; den hidsede nu Per op til den vildeste Voldsomhed, og hans Næve faldt som en Smedehammer ned over det forbandede Hjerte, der slog derinde under den graa Spændetamp.

Under de tvendes Kamp havde Jakob atter fundet sin Kniv, som han nu svang mod den knælende Pers Ryg; tiltrods for at en af de nærmeststaaende søgte at afbøde Hugget, trængte det dog dybt ind under Pers højre Skulderblad.

I det samme lød et skingrende Skrig fra den øverste Alkove. Den mishandlede unge Kvinde havde deroppefra med de ræddeste Øjne fulgt den raa Kamp. Da hun nu saa den onde Jakob med sin fundne Kniv i Haanden styrte frem mod hendes ubeskyttede Redningsmand, følte hun ligesom noget slaa Klik i sin Hjerne, og halvnøgen som hun var, kun iført sin Særk og et kort Skjørt, kastede hun sig ned fra den høje Alkove, sprang ud af det aabne Vindu, jog gjennem Skræppeskoven og videre ud over de duggraa Marker.

Hver Rest af Rus var som pustet bort fra Mændenes Bevidsthed ved Synet af Pers vældende Blod. Og efterat den rasende Jakob var bleven overvunden og bastet, og den gjennempryglede Forvalter slukøret

atter var kommen paa Benene og havde givet Ordre til Ilkjørsel efter Læge og Sognefoged, satte en Flok af de raskeste efter den flygtende Birgitte. Men ingen af dem kunde indhente den ulykkelige, der bares frem paa Vanvidets Vinger. Paa bare Ben, der lyste i det begyndende Gry, og med sit grove Skjørt løftet op over det myge, let skallende Knæ, løb hun som en Raa, der er kommen ud paa vild Mark og ingen Frelse øjner, løb og løb med den overnaturlige Lethed, som kun Vanvidet skjænker; Gjærder og Pighegn hindrede hende ikke mere end den flyvende Sommers Spindeltraade; Grøfter, som ingen jordisk Magt tidligere havde kunnet faa hende til at overskride, tog hun nu som en Svale. Vanvidet bar hende over Grøft og Gjærde, over Kjær og dampende Vildenge, hvor den gule Okker sætter Rust om Foden, bar hende ind gjennem Taage-Ruller og ud igjen, atter ind og ud igjen, hvirvlende hende heftigere og heftigere af Sted, ud mod den mørkblaa morgenkrusede, frelsende Fjord.

Da Mændene kom til, laa hun paa Fjord-Spejlet som en hvid, vingeskudt Fugl.

De bar hende ind paa Stranden; hendes slapthængende, nøgne Arme havde blaagrønne Mærker efter Voldsmandens Greb, og fra venstre Fod dryppede der Blod efter en Flænge af Stargræssets hvasse Klinger.

De rullede hende rundt i det vaade Græs, saa hendes Haar løstes og faldt ned over hendes Mund; med Et løftedes de blonde Lokker af hendes tunge Aandedrag.

»Aa, hvorfor kan jeg ikke faa Lov til at dø!«

Men de agtede ikke hendes fortvivlede Bønner. Alt, hvad Fjordens var, maatte hun gi' tilbage.

Kun i Øjnene vedblev det Resten af hendes Liv at flakke som smaa krusede Fjordbølger, der hverken ved ud eller ind.

ILD OPPE

Begivenheden med Knivstikket fik for Pers Vedkommende forsaavidt ingen farlige Følger, som han efter en Uges Sengeleje atter kunde gaa i Selen, derimod gav det Anledning til, at Sølsig herefterdags lukkedes for ham som Arbejdsmark. Og da hans Eksistens som Daglejer i en betydelig Grad var afhængig af, hvor meget han kunde tjene paa denne Egnens eneste Herregaard, maatte han omsider slippe Troen paa, at det fremdeles vilde være muligt for ham at leve som en »fri Mand«. Han søgte da paany at opnaa Plads som almindeligt Tjenestetyende, men nu viste det sig, at ingen af Gaardmændene der paa Egnen havde noget rigtigt Mod paa at faa ham i deres Brød. Pers frimodige Kritik af de Kaar, hvorunder han og hans Standsfæller maatte leve, havde gaaet som en Skygge foran ham alle Vegne.

»A ved misæl nok, te du er en dygtig Slider,« sa' en af de mange, som han henvendte sig til om Plads, »det er ikke det, der er os imell'; men a vil Fanden hugg' mæ ett taal' mer end jen Kommandostemme indenfor *mit* Gaardsled, og *den* jen' det er min egen!«

Overalt blev det lagt ham til Last, at han havde saa megen Omgang med Goj: »For det ved da enhver,« sa' man, »te han er den værste Socialist, en kan se for si' Øwn. Han spekulirer da ett i andet

tidlig og sildig end at sætt' Folk sammel og faa Mollør og Spektakkel ud af det.«

Per beklagede sig overfor Kild Pejrsen, at han var bleven saa forhadt, endda han var sig bevidst ikke at ville andet end alles Ret.

»Ja, a *har* misæl sagt dig, bitte Pejr; a har læng' set, til hvad Hjørne *det* vilde gaa. — Men hvad Fanden er det nu ogsaa, I gaar og brygger sammel! En *»Tyende-Beskyttelsesforening«*, er det ikke saadan I kalder det? Det er jo et Ord, hvormed en kund' jag' æ Ræv aa æ Grav! Er det nu *din* Opfindels', eller er det Goj, der har staaet for den Flæskpandekaag'?«

»Aa, den Forening er vi saamænd beggeto lige gode om,« sa' Per.

»Jamen hvordan kan I nu vær' saa taabelige at tro, te saadan no' kan gaa!« sa' Kild heftigt. »Viser I da ett med den Slags Anstalter æ Hosbond den største Mistillid, tænkes kan!

En beskytter æ Dyrer, det er saa *si'* Sag, for de kan ett selv tale dje' Tærre; men ens Tjenestefolk de lider misæl ett af den Sygen; de *gaar* Fanden taa' mæ ett møj længer, end de selv har Lyst til.«

»Hvordan kan du nu som en rettænkend' og estimiret Mand sidde og føre den Slags Tale, Kild,« begyndte Per med Bæven i Stemmen, thi det var ham en virkelig Bedrøvelse, at Kild, som han havde saa megen Agtelse for, kunde se saa snæversynet paa *hans* Hjertesag; »ved du ikke ligesaa vel som en af vi andre, hvor usselt Tjenestefolk lever de allerfleste Steder: Bitte Løn, lang Arbejdstid, ussel Beboelseskaar, ingen Ret i nogen Maade, men bare Udsigt til Slæb og Armod, saa langt de kan se frem — ja, vi har jo talt om *det* saa tit. Kan du find' nue Mennesker i æ Land, der har stærkere Grund til at føle sig tilsidesat? A ved ett, hvem de skuld' vær' . . .

Og te du saa ett kan se alt det, der her gaar tilgrund' uden Gavn for noget Menneskebarn! — For bliver Husbonderne vel bedre af, te *vi* holdes nede? Er der andre end Dummehoder og kortsynede Mennesker der kan tro paa, at der i Længden kan bygges nogen Lykk' op ved andre dje Ulykk'!

Lad os engang se paa en Mand, som a vil sige: Bertel Nørgaard herhenne; han er Sognets rigeste Mand; men da han ikke selv bestiller mere end andre, saa vilde a snart tro, te det er hans Folk, han skylder hans Rigdom. Og hvordan behandler han dem nu for'et?«

»Nej Bertel,« sa' Kild, »det er misæl et Vrød'-hoved og en sølle Sluri at gaa ved; det kan vi let bliv ens om; ham vild' a sgu nødig staa under; den Slags Folk, han er af, der kan bide en Lort over for at faa fire Ender at suge paa, de kommer sgu ett i mi' Kridhus.«

»Nej, ser du det!« sa' Per. »En Vringel er han altsaa imod Folkene; hvordan er han saa imod sig selv? Har *du* egentlig Følelsen af, te Bertel er en lykkelig Mand? Ja, er der nowejen der nowtid har set den Mand glad! Nej, Gnaveri og Surhed og Skjænderads tidlig og silde, mens Pengene *triller* ind til ham; og der skal *vi* gaa og trælle Dag ud og Dag ind, forre te saadan en Hertug kan sidde i Guldskjæppen og gø og gamse og gi' Ondt af sig til alle Kanter!

Nej, der *er* Dæwlen knag' mig ett for en Skilling Mening i det!

Og kunde vi gjøre en *bitte* Krumm' til en Forbedring, saa var det vist nok paa Tide, der blev begyndt.«

»Jow, sand' nok; men nu en saadan Forening, — hvad *skal* det da til; *det* kan da aldrig gjør' andet end Fortræd,« sa' Kild.

»Maa a spørge,« sa' Per, »laver Gaardmændene da ingen Foreninger? A tror, de laver mange: Hingsteforening, Tyreforening, Forskudsforening, Forsikringsforening, Brugsforening, ja, hvem ved Navn paa dem allesammen, og gjør ikke alle andre det samme? Hvorfor er Tjenestefolk da de eneste, som ikke maa ha' nogen Forening!«

»Tho a har misæl ett nøj imod jer Forening, naar en bare ett var rettet imod Husbonden,« sa' Kild.

»Nej, der har vi det! Men se, vi Tjenestefolk, vi har jo ingen Tyre og ingen Hingste at lave Forening paa; vi har kuns vore to bare Hænder. Og dem maa vi sgu passe paa, te vi ikke skal faa i Klemme, for faar vi det, saa er det forbi med os. — Men den ene Haand vasker den anden, som man siger. Og det Sammenhold i ondt og godt, der har hjulpet saamange andre Stænder og Lag paa Fode, det maatte vel ogsaa kunne hjælpe vi andre, hvis vi bare kunde faa Øjnene op for det; men her er det, det kniber.

Tho endogsaa Faarene render jo sammel, naar en Hund kommer efter dem, og der er Fare paa Færde. Og vi skuld' wal ett wal vise mindre Forstand end dem.«

»Ja ja, Pejr, lad os nu ett snakk' mere om den Ting,« sa' Kild Pejrsen. »A har saa misæl all' mi Dav' holdt møj af dig, men du er bleven mig saa vidtløftig i di' Fagter, te du passer lidtle nok te den her Egns Folk.«

»Ja, det er endlemaal ogsaa ved at gaa op for mig selv,« sa' Per. »Men hvad, hvor passer en, maa a spør', naar en som a staar med to tomme Hænder og iløwle ett helt vil la' sig træde ned!«

Nogen Tid efter hændte der noget, der gravede Kløften mellem Per og Gaardmændene endnu dybere.

Pers Forældre boede fremdeles i Fattighuset, hvor

Ann' Mari' Kjærsgaard nu havde naaet den Alder, da hun ikke mere fødte Børn.

Huset stod omtrent som i Pers Barndom, kun at det hele var blevet endnu mere fattigt og forfaldent. Gulvet var saadant, at det ikke var til at se, hvad det var gjort af. Væggene var grønlige og vædskende; i Loftet stod der Sprækker saa brede, at man kunde lægge en Finger i dem. Værst stod det til i Ann' Mari's Frammers, hvor et muret Gruested maatte gjøre det ud for Komfur; her var ikke noget, der lignede Loft, men det nøgne sorte Lyngtag gabte bredt over Rummet. Dette Tag havde ikke været udbedret i Mands Minde, og naar et Regnskyl traf ind, eller Tøsneen sadlede Hyttens Mønning med sin vaade graa Kappe, piplede Fugt og Regndryp i stride Strømme ned over Ann' Mari's fattige Anretning.

Skjønt hun gjennem Aarene var bleven baade sløv og døv af at klage for uvillige Øren, havde hun dog herset saa længe med Sogneraadet, at det var gaaet i Lag med at lægge nyt Tække op; et Loft over Kjøkkenet var der dog stadig ikke blevet Raad til.

Hans Nielsen, Fattigforstanderen, lod for 111te Gang Ann' Mari' Kjærsgaard vide, hvad hun og hendes Unger havde kostet de to Kommuner ifølge Protokollerne for sidste Regnskabsaar. Skulde Folk som hun ikke takke og være glade til, naar de havde *Tag* over Hovedet, og ikke forfængeligen attraa *Loft* ogsaa!

»En maa ikke forlange at faa alting gjort paa jen Gaang, Morlil; I har misæl godt af at tænke ved, te det er andre dje' Pung, det skal ud af; noget andet var det, hvis I selv kunde betal' et.

Tho er I ett fornøjet med jer Stilling, som I har den her, er der jo Plads til jer paa æ Fattiggaard. Aaejow!«

Truslen med Fattiggaarden havde aldrig forfejlet

sin Virkning overfor Ann' Mari' Kjærsgaards Flothedsdrømme.

Saa hændte det en Dag, da Ann' Mari' havde en Potte over Ilden, at en Gnist fra Kvaset sprang op i Taget og tændte. I et Nu var det tørre Tække omspændt af Luer.

Det var en Søndag med bagende Sol lige efter Kirkegangstid; i Løbet af et Øjeblik havde de smældende Flammer tilkaldt en hel Hoben Mennesker; de stod noget stramt i Søndagstøjet, som kviede de sig ved at faa det i Berøring med Gnisterne og Røgen.

Ann' Mari' havde selv faaet alle Børnene og den ikke altfor ædru Skomager ud af Hytten. Kun faa af de forsamlede tog nogen Del i Redningen; en lille vims Højskolepige med Haaret i oldnordiske Slangebugter ud over Akslerne sprang dog behjertet ind under Luerne og kastede et Par Tallerkener og en Petroleumslampe ud af det aabne Vindue, saa begge Dele laa som Skaar i Vejgrøften; saa var det dog reddet — Gud være takket!

Ann' Mari' Kjærsgaard stod foran Branden og græd og vred sine fattige Hænder. Paa een Gang blev hun, ved at stirre paa Flammerne, som aldeles ude af sig selv og raabte til den sløve Skomager, der nærmest følte sig smigret ved den Opmærksomhed, han i Dag havde vakt omkring sig:

»Aa, Morten, Morten, nu brænder min Kommode og hver Trævl vi ejer og har; ikke engang en Særktraad en vil ha' at skifte med herefterdags! Kom og hjælp mig! Her er ingen Livsfare endnu!«

Og før de omstaaende endnu rigtig havde fattet Hensigten, var baade Ann' Mari' og Skomageren forsvundne i det brændende Hus. Man hørte dem rumstere derinde med den kluntede Kommode, mens Ildens Knalden lød vildere og vildere.

Paa engang styrtede et Par unge Knøse hen til det aabne Vindue og raabte ind:

»Kom ud! Kom endda ud! Taget skrider!«

De to Ægtefolk havde nu bakset saa længe med den uhandelige Kommode, at de havde faaet den til at staa paa tværs foran Udgangen; nu var det Meningen, at Morten skulde ha' klatret ovenover den og set at faa den vendt, saa den kunde glide ud; men det lykkedes ham ikke at bestige det høje Møbel, hvad enten han nu var altfor beruset, eller han maaske var udmattet af at slæbe paa det. Da Udgangen saaledes var spærret, løb de ved Raabet begge hen til Vinduerne. Man saa Ann' Mari' Kjærsgaards blege Ansigt i Karmrammen; de to Knøse strakte Hænderne ud for at faa fat i hende; da lød et højt Skrig fra den forsamlede Mængde. De to unge gjorde et langt Spring ud fra Væggen; i samme Sekund sank det flammende Tag under en dundrende, sydende Knitren ned for deres Fødder og slog en vild Ring af dryssende Luer omkring alle Vinduer og Dørtærskler.

»Aa, Herre Jesus! bliver de nu derind'!« lød det fra den forsamlede Mængde, mens de flammende Straa vred sig og spruttede som Ildorme, og forkullede Simerester og Lægtestumper haglede ned rundtom Hytten.

Da der var forløbet endnu en halv Snes Minuter, uden at der saas ringeste Tegn til de to Ægtefolk, var alle klar over, at deres forfærdelige Skæbne var uhjælpelig beseglet.

Man begyndte nu at drøfte Ildens Opkomst og Forløb. Det havde været alle paafaldende, at Taget var skredet ligesaa hurtigt over Indgangene som over Vinduerne; det kunde kun forklares derved, at Paabudet om at sy med Staaltraad over alle Dørene ikke var sket Fyldest. Denne Lovovertrædelse, hvem

der nu end bar Skylden for den, havde øjensynligt, her, hvor det drejede sig om Sekunder, kostet de to Mennesker Livet. Man vovede dog kun at udtrykke sig hviskende om denne Sag, thi selve Hans Nielsen var nu kommen til Stede og havde blandet sig med den drøftende Skare foran Ulykkesstedet.

Ogsaa Jens Laanum var bøjet ind fra Landevejen og stod med Hundeskindsrandslen paa Ryggen og saa afvekslende paa Flokken og paa Branden. Han gik hen og pirlede til nogle af de reddede Gjenstande med Foden. Fattigmands Husgeraad er altid tarveligt at se, selv naar det staar paa sin Plads i dets naturlige Omgivelser; men ti Fold usselt ta'r det sig ud, naar det ligger henslængt Hulter til Bulter i en Vejgrob, mens Solens altingblottende Lys skaanselløst peger paa alle dets Brud og Revner.

Jens Laanum gik stille forbi nogle pjaltede Dynevaar, hvorfra den sparsomme Fyld pulsede en om Støvlerne; saa kom nogle afskallede Skilderier: Christian den 8. og Gemalinde, med Ordner saa store som en Jødekage. Lidt derfra laa General Rye bag en Roset af Glassplinter. — Hvorfor omgiver Armoden sig saa ofte med Kontrafejer af udrangerede Fyrster og anden skrinlagt Tapperhed? — Her laa et Par haltende Stole, der en Jærnkrans til en Kakkelovn, saa et Grydelaag uden Gryde, en Ildklemme og en Sprællemand, en Bylt ormstukne Læster og endelig lige ud for Indgangen en lille røgsværtet Gibs-Christus, der havde tabt Hovedet.

»Og for saadan no' sølle elendigt Kram, der knap har 5 Kroners Værdi, gaar to Mennesker hen og brænder op!« sukkede Jens Laanum.

Nu saa man en Mand komme i vildt Løb hen over Markerne imod Branden.

Det var Per.

Folk blev med Et saa tavse. Ingen vilde være den første til at fortælle ham, hvad der var sket; alle drejede de sig sidelæns bort, men havde dog kun Opmærksomheden fæstet paa *ham*.

»Er mine Sødskende kommen ud? Hvor er mine Forældre?« lød Pers Spørgsmaal, voldsomt som to Skud. Mændene drejede sig endnu mere bort; Kvinderne stod og kryssede og smaaklynkede.

Per er styrtet hen til Jens Laanum. »Men saa svar mig da! Er her sket en Ulykke? Hvor er mi' Muer?«

»Pejr, vær rolle!« sa' Jens med tilkjæmpet Ro. »Di' Faa'r og di' Muer — er ett kommen ud.«

Der gik en Graadbølge igjennem Pers Sind; hele hans Legeme tog til at ryste:

»Hvad siger du! Er de bleven derind'! Og det den her Tiddags! Og mell' all' de Mennesker her staar!«

»De var nok rendt ind, før nue jen kund' agte det; og *med* det samme ha'de de Taget. Der var ikke noget at gjøre. — Den Skyld, her er, er ett lagt i Dag!« Ved disse Ord saa Jens Laanum hen paa Hans Nielsen, der var mindre kry, end han plejede at være, og kun engang imellem viste sin Myndighed ved med beskyttende Arm at gjenne Folk tilbage fra Branden. Naar Per nærmede sig, gav Hans sig ivrigt til at snakke med de andre.

Per rendte frem og tilbage foran Ulykkesstedet med Ilden glimtende i sine Taarer; overalt dreves han tilbage af spillende Flammer; alle Døre og Aabninger var spærrede af brændende Halm, og selve Dørkarmene faldt fra Muren i glødende Stumper.

Per vedblev at udtrykke sin Forbavselse over, at to Mennesker kunde indebrænde midt paa den klare Dag, mens Toften stod fuld af Mænd.

Da var der en, der tilhviskede ham et Ord om

den Forsømmelighed, der var bleven udvist under Tækningen. I samme Nu stod Per foran Tækkemanden, der ogsaa var kommen til Stede. Per bad om ren Besked i Sagen. Tækkemanden begyndte:

»Ja, nær en anden jen skal sige, hvad sand' er, saa skal a jo ett nægte, te a var møj forundret over, te der ett var bleven kjøbt Staaltraad til Syning over Dørene ligesaa vel her som andre Steder, en har været. For Staaltraad over Dørene det skal en jo brug', det var ett sær'; det har en jo faaet Tilhold om. Men hvor der ett *er* nøj, der er ett nøj. Og Hans Nielsen, som a siger, han svared mig og sa', te a haaj at sy med det, a haaj faat; og det var Sime og ett andet. Og *ham* har *a* jo at rette mig efter.

Saad'n er det!«

»Hvad er da saa *din* Mening om, hvad der her er sket?« spurgte Per.

»Ja, skal a endlemaal ud med min Mening, saa for mig at tykk' kund' her ett ha' gaaet Menneskeliv til Spild', naar alt var blevet gjort, der skuld' ha' været gjort. Men Gud ske Tak, saa er det ett mig, der skal dømm'; men a vil bare ha' Lov til at sige, te a er uden enhver Skyld,« sa' Tækkemanden.

I et Spring stod Per nu Øje til Øje med Hans Nielsen. Med Skjæret af Barndomshjemmets Brand i sine Træk raabte han, saa alle kunde høre det:

»Hvad der her er sket, skal du komme til at angre paa dine Knæ, Hans Nielsen! Du er ikke at regne for andet end som en Mordbrænder! Hvor har du gjort af mine fattige Forældre? A kræver dje' Liv af din Haand! — Lige siden a kan huske, har du og dine Standsfæller her i Kommunen drevet Handel og Prang med dem og deres. *Din* Bestilling har alle Dage været den at gjøre vi Smaafolk Brødet saa surt som muligt. Nu har du drevet dine Kunster for vidt! For at spare nogle lumpne Øre er du i Dag bleven

Skyld i to Menneskers forfærdelige Død. Du tror, du kan tillade dig, hvad du vil, men du har i Dag forregnet dig, Hans Nielsen! Nu skal der snart blive gjort en Ende paa dine Handeler; a skal sørge for, te du skal blive sat der, hvor du hverken ser Sol eller Maane, din — — Mordbrænder!«

»Vil I høre, hvad han vover at sige til mig!« raabte Hans Nielsen. »A kalder enhver til Vidne paa hans Ord!«

Per gik endnu nogle Skridt frem, saa han trængte Hans Nielsen saa nær op imod Branden, at Flammerne hedede hans røde Nakke:

»Du var ikke bedre værd, end a slog dig i din Stjern, saa du støvt' for mi' Fod, du de fattiges rødskjægged Bøddel!«

»Ja, slaa om du tør!« sa' Hans Nielsen. »Gjør baresten med mig, som du gjorde med Forvalteren paa Sølsig!«

I det samme traadte Jens Laanum til:

»Aa Pejr, agt paa dig selv! Tag Vare paa din Mund, og hvad du gjør!«

Jens fik ham med sig bort fra Brandstedet ud ad Landevejen mod Hjemmet. Lidt efter lidt blev han myg som et Barn; han gik og græd stille, mens han viljeløst flyttede Fødderne i Takt med Jens Laanums.

Da Jens ved sine kloge Ord havde tysset hans Sind til Ro, bød han ham sin Haand til Farvel.

Det var begyndt at aftnes. Per gik ind over Marken og satte sig paa en Gravhøj langt udenfor Byen med sit Ansigt vendt mod Brandskjæret.

Sorg og Harme gik som Ilinger gjennem hans Sind. Moderen steg frem for ham i sit grove, lasede Skjørt og med de graa, uredte Tjavser om de barske, hærdede Træk. Hvor var hun dog altid bleven mishandlet, hans stakkels, ulykkelige Mor, indtil denne sidste, grufulde Afslutning! Hun havde vel ikke til

enhver Tid været god imod ham; men hendes Pryglen og Tjatten, som han endnu flygtigt huskede fra sin Barndom, havde haft sin Rod langt mere i Forpinthed og Arbejdsoverlæsselse end i et haardt og slet Gemyt; se, om ikke det var hende, der kom og bragte Hjælp, da han laa syg og vanskjøttet i Bertel Nørgaards Karlekammer; og i de efterfølgende Hyrdeaar, — hvor ofte var hun ikke kommen til ham derude paa Marken og havde siddet hos ham med Strikkestrømpen i Haanden og spurgt ham ud om hans smaa Behov og ydet ham Trøst, hvor hun kunde. Og aldrig kom hun, saa fattig hun var, helt tomhændet; snart havde hun en Knald brunt Sukker, snart et Kræmmerhus Figner at trække frem fra sin Barm, og intet Aar glemte hun at gi' ham *hans* Del af det Fjerdingkar sure, ormstukne Æbler, der voksede i det gamle krogede halvtudgaaede Træ, der nu stod sværtet og forbrændt derhenne mod Ildskjæret. Ja, det var ikke mere end fjorten Dage siden, at hun paa hans Fødselsdag var kommen til ham med en ulden Vest, som hun selv havde strikket; det var virkelig saadan en pæn Vest med blaa Glasknapper i; hun havde smilet saa skjælmsk, da han havde takket hende og sagt, at Mage til Vest kunde de unge Piger ikke strikke nu om Tider; hvor mon hun havde faaet Penge fra til den Vest, især til Knapperne, for de havde skam ikke været saa billige. — Stakkels mishandlede Mor, der nu laa dernede under den glødende Aske!

Per sad og slog sig selv paa Knæet med sin barkede røde Haand, mens hans sorgtunge Hoved virrede langsomt frem og tilbage som et Aks i Regn.

DØDNINGEHUSET

Efter Fattighusbranden og Sammenstødet med den mægtige Hans Nielsen var Per at anse for umulig paa Egnen; de fleste Gaardmænd gjorde jo fælles Sag med deres forgudede Formand; vel fik Sogneraadet en ringe Mulkt for Overtrædelsen af den omtalte Tække-Forordning, men Per fik en langt større for sine dristige Ord om Fattigforstanderen.

Han kunde nu næppe vise sig i nogen Bondes Gaard. »Han maatte jo skamme sig, saadan som han har testeliret en estimiret Mand«. — Af Arbejde fik han nu kun det allersimpleste og ildest lønnede.

En Dag først i September var han og Jens Romlen i Færd med at rydde en gammel halvttilgroet Skjelgrob; Jens Romlen var nu baade gammel og graa og led desuden af en Brokskade, der gjorde ham hvert Skridt smertefuldt; han havde derfor ondt ved at taale det isende kolde Vand, hvorfor Per havde tilladt ham at gaa paa Brinken med Krojen mens han selv med Skovlen vadede frem gjennem Grøften og kastede Døjet op til begge Sider.

Mudderet var saa dybt, at det flød ham ind ad begge Lommerne og stod tre—fire Tommer højt i Buksesmækken; hans Hænder og Arme var oversprængte af Døj og Andemad, og Hesteigler og Niøjne slimede bort i Dybet mellem hans nøgne udspilede Tæer.

»Er der no' om den Snak,« begyndte Jens Romlen og slog Krojen i en mægtig Flægklump paa den anden Bred, »te du tænker paa at rejse til Amerika?«

»Ja hvad her kan a jo ett længer' blive, naar a ett kan faa noget Arbejde; for Arbejde som dette her det er jo til at sætte Helbreden til ved. Det kan gaa for en enkelt Dag, men i Længden er det sgu for hvas især i de her Dage da. A vaagned i Nat og havde en Maveklemsel, der var mer end forfærdelig, for det a maatt' vade hele Dagen i Gaar; nu skal en se, hvor galt det kan gaa i Nat.«

»A skulde jo ogsaa løse dig lidt af engang imell',« sa' Jens Romlen, »men det er jo galt med den Svaghed.«

»Ja, a skuld' vel bedre kunne taale det end du,« sa' Per. »Det er jo da ingen Nytte til, at vi begge to ødelægger os paa det.«

»Nej saa du tænker virkelig paa at rejse fra os! Ja hvad er der snart at sige til det,« sa' Jens Romlen. »I mine unge Dage da var der saa mange, der rejst' dje' Kaas, og havde en den Gang været klog nok, var en jo rejst med. Saa kunde en maaske ha' været mange Sorger foruden; for det har saamænd ikke altid været lige skjøn for mig derude ved æ Mos'-land.«

»Nej, Jens, det ved a,« sa' Per. »Og det Liv, du har ført, kunde a ett finde mig i. Derfor rejser a min Vej.

A vil gjerne bestille noget; men a vil behandles som et Menneske; a vil ett finde mig i, te dem der skal leve af min Bestilling, de oven i Kjøbet spytter mig i Øjnene.«

»A ved jen, der vil blive forfærdelig harmt ved at høre, te du rejser din Vej,« sa' Jens Romlen.

»Ihsaa, hvem er det?«

»Det er vor Dorre.«

»Ja Dorre det er en faa'le god Pige; bare en kunde holde noget mere af hende, end en gjør,« sa' Per.

»Ja saadan som hun holder af *dig*, det er snart helt øverdrøven. Men det kan jo lidtagtig nytte, naar du ett tykkes, du kan komme til at holde af *hende*. Men det er helsen en bitte gjev Pig'. Hun *har* været en god Støtte for mig, sin' hinne Muer død'. Ja, hinne halve Løn tror a da nok, hun kommer hjem med, om det kan gjør'et.«

»Ja den bliver ett narret, der faar Dorre, det ved a saa møj wal,« sa' Per. »Men saadan som min Stilling nu engang er, saa kan det ikke hjælpe, a tænker paa Kjæresterier eller Giftermaal.«

»Har du set paa det Hus, som Kræn Røjtbæk flyttede ud af i Foraaret?« spurgte nu Jens Romlen.

Nej det havde Per da ikke.

Da skulde han alligevel se paa det, syntes Jens, inden han helt rejste af Landet. Det var et Hus til 2—3 Køer! Ja det var et Hedehus, det forstaar sig, men det var da saa meget bedre end det, *han* havde, og det kunde faas saa at sige uden Udbetaling. Og nu skulde Sølsig jo til Avktion, saa kom der jo en ny Ejer, og saa var det jo meget sandsynligt, at Arbejdsvilkaarene vilde bedres for ham.

»Ja, det kan jo ikke skade at gaa op og se Ejendommen,« tænkte Per, da han om Aftenen gik hjem fra Grøftearbejdet.

— Næste Søndag tændte han Snadden og begav sig paa Vej.

Det var en af de henrivende Septemberdage, da Himlen ligner et blaat Hav med hundrede af Skyøer, der alle gaar med det hvideste Skum om Randene; milevidt var Jorden spættet af Lys og Skygge, næsten som det hvidbrogede Kvæg dernede i Engene. Kirken lyste mellem grønne Træer, og Møllen spærrede sine Arme vidt ud som for at favne al Vinden, men Vinden

pustede den bare kjælent op under dens graa Hat; det kjendtes næppe mere, end som naar en ung Kvinde leende blæser ind i sin elskedes Skjæg.

Lige til Hedens Grænser fulgtes Per af en hidsig Lugt af Turnips, og Lupinen duftede sødere end ny-kjærnet Smør.

En Fjerdingvej inde i Lyngen fandt han den forladte Ejendom, der bestod af en 10—15 Tønder Land sandet Mark, der skraanede ned mod nogle sure Mosedamme; Per gik hen over de knortede Agre, der ude ved Randene allerede var sprungen i Lyng, et Tilbagefald til Urtilstanden. Graat storkornet Sand gnistrede alle Vegne mellem de tynde blegsottige Græsblade.

Per bøjede sig ned og tog en Smule af dette Sand op i sin hule Haand. Han pirrede rundt i det med sin Finger: »Og i saadant noget elendigt Kram skulde der være Brød til sultne Menneskemunde!«

Hist og her paa Ageren laa der fjorgamle Kokasser og Faareknevler — som eneste Minder om tidligere Kultur.

Per gik op imod det øde, graa Hus, der laa midt paa Ejendommen som en Konkylie paa en Grav.

Til højre for Huset stod der rejst et Par Stolper; de var graahvide som Dødningeben. De solrevnede Døre var sunken fra deres Hængsler, og Vinduerne havde næsten overalt mistet deres Ruder paa den mystiske, spøgelseagtige Maade som altid forladte Huse.

Per stod længe og saa sig omkring til alle Kanter; derinde, hvor han var kommen fra, laa de brede Kjørelader og skjød Ryg mod Horisonten; en Mejeri-skorsten svang sin Røgsnært over et bølgende Landskab af gule Stubjorder og kraftigt grønne Turnipsmarker.

Men hvilket andet Billede fik han ikke, naar han saa til den anden Side! Her laa Udskudsjorden, de

knoldede Kjær, de sure Moradser, men først og fremmest de store, lyngklædte Sand-Heder; her sætter Gaardmanden nødig sin Fod uden for at sælge et Stykke af Udskudsjorden til sin Daglejer. I sine daglige Bønner beder han Himlen bevare sig og sine fra denne Jord, men vil Tjenestekarlen ha' det og betale smukt derfor, nu i Guds Navn, lad Prokuratoren komme, at Skjødet kan blive opsat under alle bindende Former!

Hvor mange af Pers Kamerater var ikke allerede forsvundne heroppe i Lyngen. Der — en halv Fjerdingvej til højre — gik nu en henne; han var i Færd med at høste sin Havre; det er noget sent, bitte Niels, men alle dine søgne Dage er du jo paa Arbejde dernede i Gaardene; kun Søndagen er din egen. Hans Kone gaar bagefter og binder Straaene op; se hvor langt hun maa trille med det, før der bliver Neg ud af det!

Skulde han — Per — nu ogsaa gjøre Front mod Verden fra denne Plet; han ogsaa begynde at slide sine Stier i Lyngen ind mod de prangende Bondelader, for at ha' tre Kobbel magre Faar, en Gris og en Røghytte, han kunde kalde sit eget! Der var noget, der tilhviskede ham: Lad være!

Hvordan mon for Resten Huset var indrettet? Han gik hen og tog i Døren; den var aflaaset. Nu jaja; paa nordre Side var der jo taget en halv Karm Vinduer ud. Per nærmede sig dette Sted. Der stod næsten friske Mærker efter Træskoringe inde ved Muren under Vinduet. Det var sært; skulde der være nogen, der havde sin Gang her! Han svang sit Ben over Karmen og stod i et yderst fattigt Rum, hvor der endnu hist og her paa Væggene var Rande efter Møbler; i den ene Tværvæg gabede et mægtigt Hul efter en udtagen Bilæggerovn.

Men hvad var dog det for en hæslig Stank som en Blanding af harsk Petroleum og døde Rotter!

Per gik hen i Døraabningen til det næste Rum, men stod som stivnet af Forfærdelse: I det stærke Sollys, der faldt ind fra Syd, hang der et Menneske med et Reb om Halsen. Per løb til og skar ham ned.

Det var Frans Danggaard.

Han maatte ha' hængt der længe, for hans Ansigt var næsten ukjendeligt.

Pers Vandring tilbage henover Dødningehusets knortede Agre lignede mest en Flugt. Han var nu fast besluttet paa at vende Heden Ryg for bestandig.

FRA KRUSUMBAKKE

Det var en barsk Maj det Foraar, da Per sad hjemme hos Goj og ventede paa Skib.

Stormen havde nu i tre Døgn slidt Jorden fra blank Himmel; paa det fjerde spændte Goj Kild Pejrsens Heste for og kjørte Per til Toget.

De to Venner sad ind mod hinanden i den grønne Agestol og talte om Pers forestaaende Sørejse. Bag i Vognen stod Kræn Lybskers gamle Kramkiste, med Skulderrem og Messinglaas, akkurat som Kræmmeren havde forladt den; den var helt hvidslidt paa den Side, der havde vendt ind mod Krestens Ryg.

Vejen gik tværs over Sølsigs gamle forsømte Jorder, hvor Byggens unge Blade havde en hel overnaturlig Blankhed nu efter den tørre Storm.

I en Dræningsgrøft inde paa Marken stod Jens Romlen, saa kun Hovedet ragede ovenfor Brinken. Han svang sin Hue til Farvel, men det blev ikke bemærket fra Vognen; og før den gamle, stive Mand var kommen op af den dybe Grøft, var Befordringen langt henne. Der stod store Taarer i Jens Romlens Øjne, da han lod sig glide ned i sin Grøft igjen: »I si' Ungdav', ja; i si' Ungdav'! Da var en anden sølle jen tagen med. Aaeja! Aaeja!«

En Fjerdingvej længere henne gik Vejen forbi Hans Nielsens Gaard.

Dorre, der havde holdt Udkig hele den sidste

Time, kom grædende og tungttrædende ud af Smugdøren. Hun havde en Lap Papir i Haanden. »Det var noget, Hans Nielsen bad mig besørge,« sa' Dorre gjennem Hulken.

Goj tog Sedlen ud af hendes Haand. »En Skatteblanket til dig, Per. 2 Kr. i Kommuneskat for Juli Kvartal!

Haa, haa, bitte Hansemand,« sa' Goj, »Juni Kvartal har vi ikke endnu! Du er da nok saa venlig, Dorre, at hilse din strenge Husbond og sige, at omspurgte Beløb skal blive erlagt mod fornøden Kvittance, naar man til den paalydende Forfaldstid behager at henvende sig *personlig* paa Adressatens Bopæl, som vil være: in care of Mr. Down R. F. D. Nr. 7 Reinbach, Jowa, United States of America.«

»Aa, er det ikke bedst, a betaler?« sa' Per, der i Dag ikke var oplagt til Strid.

»Nej Dæwlen bryde mig; lad *mig* ordne den Historie,« sa' Goj.

Dorre klamrede sig til Pers Haand, som vilde hun med Magt holde ham tilbage.

»Nu maa du slippe, bitte Dorre,« sa' Per bevæget.

Dorre er en Afmagt nær.

Da bøjer Per sig ned fra Vognen og hvisker, mens hans Læber skjælver:

»Hvis a faar det godt, Dorre, saa lover a, te a skal skriv' efter dig.«

Dorre ser med et tungt, taknemligt Blik op i hans Ansigt.

Hestene, der nu havde sat sig i Gang, rev deres Hænder fra hinanden.

Da Vognen havde naaet Krusumbakke, hvorfra der var den videste Udsigt rundenom, pikkede Per Goj paa Akselen og sa': »Aa, vær saa venlig at holde lige et Øjeblik!«

Goj holdt Hestene an, og Per rejste sig op i Vognen

og lod Blikket glide hen over den Egn, de lige havde forladt.

De brede, højtbyggede Bøndergaarde lyste i Morgensolen med deres gule Gavle, mens den nyskudte Rug sendte sin Syden ind ad de aabne Porte.

Per udfandt snart de Gaarde i Mængden, hvor han havde tjent som Dreng og Karl; med Vemod hvilede hans Blik et Sekund paa Kild Pejrsens mossede Tag derhenne under de nikkende Piletræer; men Vemodet svandt for noget koldt og barskt, da Øjet over Nørgaard og Sølsig tog Springet fra Hans Nielsens knejsende Agerumlade til en røgsværtet Bunke Mursten til venstre for Kirkegaarden, de sammenstyrtede Ruiner af hans Barndomshjem.

»Aa, hvad Fortræd er der ikke blevet gjort mod en dernede!« Per pegede ud over alle de bovnende Gaarde.

»A haar ett en Følels' i mit Bryst, ett en Rettighed af hvad Slags Lige nævnes *maa*, som ett der er blevet spyttet og traadt paa.

Og saa te en ett skal ha' andet Svar til det end at rømme fra det hele!

Men hvad kunde det hjælpe at blive? Med den Ret vi har, formaar en jo ingen Ting — uden at synke — ligesom de andre.

A kan huske fra mine Skoledage, te der var nogen, der blev kaldt for *Vredens Børn*; a kan ett nu gi' no' Klaring for, af hvad Grund de havde faaet dette Navn; men det var Folk, for hvem ingenting hverken vilde lykkes eller trives. Naar andre stod i Sol, saa leved de som under en Sky.

Naar a siden hen saa paa mig og mine, alle dem, der maatte opholde Livet ved at tjene for Løn, saa hvordan alting visnede og gik i Syk for dem, ligegyldig snart ihvad de stillede op, saa maatte a altid

sige til mig selv: Ja, det er vi anner; vi er Vredens Børn, der all' vor' Dav' lever under en Sky.«

»Ja, men det bliver anderledes! Der kommer andre Tider, før en ret ved af det at sige!« raabte Goj og knaldede heftigt med Pisken. »Vent nu bare, til vi faar muget tilstrækkeligt under Bønderne: Rent Sengehalm, ren Luft, rent Vand, saa der bliver Forskjel paa et Hundehus og et Karlekammer; og saa Sammenhold, mine Venner! Haand i Haand, Orden i Rækkerne, Fasthed i Geledet; slut op! Værs'artig: En Husmandsforening, en Tyendeforening i hvert Sogn, Dæwlen bryde mig! Saa har vi suksomsive hele den sociale Revolution. Taler jeg hen i Taagen! Eller har jeg maaske ikke Ret?«

»Jo, Goj; men der er to Ting, der maa overvindes forinden: Den ene er *Sløvheden*, der har sin Rod i en daarlig Forplejning. Den anden er *Fejgheden*; det er den værste; for den bunder i Karakteren.«

Per kastede endnu et sidste Blik ud over det Land, der havde stødt ham fra sig og vraget hans Mod og hans unge Styrke.

Et stærkt Vindpust havde rejst Sandet nede omkring Hans Nielsens Gaard; som en fremrullende Vredessky kom det jagende op over Bakken og hyllede dem begge ind i sine kvælende Hvirvler.

»Kjør, Goj!« raabte Per gjennem det sejlende Støv. »Lad mig endelig ikke komme for sent!«

Jeppe Aakjær

I Folkeudgave foreligger:

BAG HJEMMETS GAVL. Samlede Digte I.
RUGENS SANGE — ANDRE SANGE. Samlede Digte II.
TIDSBØLGER. Samlede Digte III.
VADMELSFOLK. Hedefortællinger. 2. Oplag.
BONDENS SØN. Fortælling. 2. Oplag.
FJANDBOER. 2. Oplag. — PAA AFTÆGT. En Fortælling. 2. Oplag. (I ét Bind).
FRA JUL TIL SANKT HANS. Historier. 2. Oplag.
HVOR BØNDER BOR. Tolv Smaahistorier. 2. Oplag. — LIVET PAA HEGNSGAARD. Bondekomedie i fire Akter. 2. Oplag (I ét Bind).
VREDENS BØRN. Et Tyendes Saga. 3. Oplag. To Bind.

Pris pr. Bind: 1 Kr. 25 Øre; indb. 1 Kr. 75 Øre.
Samtlige ti Bind: 10 Kr.; indb. 15 Kr.
Indb. i elegante Vælskbind (i fire Bind): 20 Kr.

ESPER TÆKKI. En Sallingbo-Empe. 1 Kr. 35 Øre.
JÆVNT HUMØR. Smaahistorier. 3 Kr. 25 Øre; indb. 4 Kr. 50 Øre.
SOMMER-TALER. 2 Kr. 50 Øre.
AF GAMMEL JEHANNES' HANS BIVELSKISTAARRI. En bette Bog om stur' Folk. 2 Kr.
NAAR BØNDER ELSKER. Skuespil i fem Akter. 2 Kr.
ULVENS SØN. Skuespil i fire Akter. 2 Kr. 75 Øre.

K. K. NICOLAISEN:

Jeppe Aakjær

En lille Biografi og Karakteristik

Med Illustrationer

„*Hovedstaden*". — „I denne lille, smukt udstyrede (og prisbillige) Bog har Hr. Nicolaisen søgt at drage Linierne op for Aakjærs Liv og Digtning. Det er ikke nogen æstetisk Analyse. Det er i det hele taget mere Elskeren og Beundreren end Kritikeren, der fører Ordet; men det er lykkedes Forf. at give et stærkt personligt Billede af den jydske Digter og vise Grundlinierne i hans omfattende og forskelligartede Produktion. I den korte og fyndige Biografi findes en Mængde nye og interessante Oplysninger, der vil forklare meget i Aakjærs Digtning og Fremtræden, ogsaa af det, man har haft vanskeligst ved at forsone sig med, ligesom den ogsaa i al sin Knaphed giver et helt lille Kulturbillede af vestjydsk Bondeliv for en Menneskealder siden.

Bogen er prydet med smukke Billeder og vil sikkert blive modtaget med Glæde af Aakjærs mange Læsere."

„*Aftenposten*". — „Den lille Biografi vil sikkert blive læst med Interesse af mange. Den lille Pjece indeholder i Virkeligheden ikke saa lidt af Interesse om Jeppe Aakjærs Liv og Digtning."

„*Aalborg Venstreblad*". — „Hr. K. K. Nicolaisen giver en fuldstændig Skildring af Aakjærs Digtning og en sikker Karakteristik af dens Væsen. Den fejler næppe, at Bogens Læsere, der forhaabentlig bliver talrige, vil faa et klarere og mere samlet Overblik over Jenle Digterens Produktion og en øget Lyst til at fordybe sig i den. . . .

Hr. K. K. Nicolaisens Bog om Aakjær, har faaet den nydeligste Udførelse og er forsynet med en Række morsomme og smukt udførte Illustrationer. Den bør ejes af alle, som har Interesse for og Kærlighed til Aakjærs allerede nu saa rige og alsidige Virksomhed." ***Pris: 75 Øre.***

GYLDENDALSKE BOGHANDEL • NORDISK FORLAG

FR. BAGGES KGL. HOFBOGTRYKKERI. KBHVN.